ಕಿರು ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾಲಿಕೆ

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಾಲಘಟ್ಟ : ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮ, ಕಾನೂನು ಹಾಗೂ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ

ಡಾ. ಕೇಶವಶರ್ಮ ಕೆ.

ಕಾಸಂಸು
ಸಮತೆಯ ಜೆನ್ನೇರಿ

ಕಾಸಂಸು ಕಿರು ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾಲಿಕೆ

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಾಲಘಟ್ಟ :
ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ

ಡಾ. ಕೇಶವಶರ್ಮ.ಕೆ.
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಕನ್ನಡ ಭಾರತಿ
ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಪ್ರಕಾಶನ
ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ
ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

BRITISH KALAGHATTA : AADALITA KRAMA, KANOONU MATTU TERIGE PADDATI Written by Dr. Keshava Sharma. K., Published by Karnataka Institute for Law & Parliamentary Reform, 11th Floor, Vishweshwaraiah Tower, Dr. Ambedkar Veedi, Bangalore - 001 Phone : 080-2286 0930 Fax : 2286 093 e-mail : kilpar_law@yahoo.co.in

First Edition	:	2014
Copyright	:	Publishers
Copies	:	500
Paper	:	70 gsm Maplitho
Pages	:	298 + X
Price	:	Rs. 140/-
ISBN	:	978-93-81642-59-7

Printed:
ShakthiPrintech
552/1, 7th Cross, 3rd Main,
Ayappa Temple Road, Prakashnagar,
Bangalore - 560 021. Ph : 080-23133097
E-mail : sales@shakthiprintech.com

ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು-560 001

ದಿನಾಂಕ : 21-05-2014

ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ
ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು

ಸಿಎಂ/ಪಿಎಸ್/89/2014

ಸಂದೇಶ

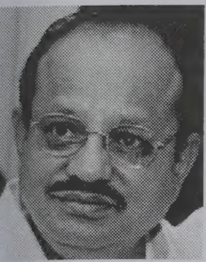
ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನಾಸಕ್ತರಿಗೆ, ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಚ್ಛವನ್ನು ಹೊರತರುತ್ತಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಜನಿಸಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಆತನ ಬದುಕು ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಕಾನೂನಿನ ಶ್ರೀರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ, ಈ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಎಂಬುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ! ಕಾನೂನು ಪರಿಪಾಲನೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಡಮಾಡಿರುವ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೂ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಜವಬ್ದಾರಿ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಮೇಲಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ಆಯಾಮ ಹಾಗೂ ಅದರ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಹಾಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಾನೂನು ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಈ ಕಾರ್ಯ ಅನುಕರಣಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹ.

ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಮಯ ಹಾಗೂ ಸುದೀರ್ಘ ಅನುಭವವನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆದು ಕಿರು **ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ** ಸಂಗ್ರಹಯೋಗ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯ ತಜ್ಞರಿಗೆ ನನ್ನ ಶುಭಕಾಮನೆಗಳು.

ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ

.ಬಿ. ಜಯಚಂದ್ರ

ನೂನು, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು,
ಂಸದೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನ
ಚನೆ, ಪಶುಸಂಗೋಪಸಾ ಹಾಗೂ
ಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಚಿವರು

ದೂರವಾಣಿ : ಕಛೇರಿ : 22254661
22033439
ಕೊಠಡಿ ಸಂಖ್ಯೆ : 327
3ನೇ ಮಹಡಿ, ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು – 560 001

ದಿನಾಂಕ: 15.05.2014

ಸಂದೇಶ

ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರತಿ ಮನೆಗೂ ತಲುಪಬೇಕು. ಜನತೆ ಾಕ್ಷರರಾದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು ಕಾನೂನು ಸಾಕ್ಷರರಾಗಬೇಕು. ಆಗಲೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೆಡಕುಗಳು ಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾನೂನು ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನತೆಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಕಾನೂನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಸರ್ಕಾರದ ಆದ್ಯಕರ್ತವ್ಯ. ಈ ಕರ್ತವ್ಯದ ಾಗವಾಗಿ ಕಾಸಂಸು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯತೆ. ಕಾನೂನುಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಟವಾಗಬೇಕು, ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸು 2008ರಿಂದ ಸುಮಾರು 60 ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾನೂನು ತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ವಿಚಾರಗಳ ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಮಪಂಚಾಯಿತಿಗಳಿಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಯಿಂದ ಡಿದು ಕಾನೂನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಸಂಸು ಇದೀಗ 14 ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸದೀಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಜನತೆಗೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಚ್ಚಿನ ಯಶ ಸಾಧಿಸಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

(ಟಿ.ಬಿ. ಜಯಚಂದ್ರ)

ಪ್ರಕಾಶಕರ ನುಡಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳ ಸಾಧನೆಯತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದು ಈಗಾಗಲೇ ಕಾನೂನು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲಿಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ವಿಚಾರ-ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಟೆಲಿಸಾಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದೆ.

ಕಾನೂನು ಸುಧಾರಣೆಯ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು ಮೊದಲ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಂಸದೀಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಾನೂನಿನ ಬಗೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರಿವು ರೂಢಿಸುವತ್ತ ಕೈಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವಿಧ ಮಾಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಪ್ರಾಜ್ಞರುಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಸರಳ ಓದಿನ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಎನ್ನುವುದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ಹೊಸತಿರುವು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಕ್ರಮಗಳ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಶರ್ಮ ಅವರ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಫ್ಯೂಡಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾರತದ ಜನತೆಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾನೂನುಗಳು ತುಂಬಾ ಇರುಸು-ಮುರುಸು ಉಂಟು ಮಾಡಿದವು. ಅವರ ಕಾನೂನುಗಳು ಸಾಮಂತ ರಾಜರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದವು. ದಂಗೆಗಳು ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಶುರುವಾದವು.

ಕಂದಾಯ-ಕಪ್ಪ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರು. 'ನಮ್ಮ ಉಪ್ಪಿಗೆ ನಾವು ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆ' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದ ಗುರುಕುಲ ಪದ್ಧತಿಯು ಕ್ರಮೇಣ ಹಿನ್ನಡೆ ಅನುಭವಿಸಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಜನತೆ ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಬಾ ದಿನಗಳೇ ಬೇಕಾದವು. ಇಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಡಾ. ಶರ್ಮ ಅವರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಸಂಸು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಅಂತೆಯೇ ಕಾಸಂಸುನ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಂತು ಸದಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ರಾಜ್ಯದ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ ಅವರಿಗೂ, ಸಂಸ್ಥೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ಸಚಿವರೂ ಆದ ಶ್ರೀಯುತ ಟಿ.ಬಿ. ಜಯಚಂದ್ರ ಅವರಿಗೂ ನಾವು ಅಭಾರಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾ, ಸದಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವರ್ತಕರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಜಿ. ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಡಾ. ರೇವಯ್ಯ ಒಡೆಯರ್, ಕಾಸಂಸು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಕಾಸಂಸು ಪ್ರಕಾಶನ ಮಾಲಿಕೆ ಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ ಮಾಡಿ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮೆ॥ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಅವರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳು.

– ಎಚ್.ಕೆ.ಜಗದೀಶ್

ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಪ್ರ) ಕಾಸಂಸು

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

1. **ಅಧ್ಯಾಯ 1**
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ 01
2. **ಅಧ್ಯಾಯ 2**
ಭೂಮಿಯ ಹಿಡುವಳಿ ವಿಧಾನ 18
3. **ಅಧ್ಯಾಯ 3**
ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ 39
4. **ಅಧ್ಯಾಯ 4**
ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ 63
5. **ಅಧ್ಯಾಯ 5**
ನಿರಾಕರಣೆಯ ಅಸ್ತ್ರ 79
– ಭಾರತೀಯ ಹೊಸ ಹೋರಾಟಕ್ಕ ನಾಂದಿ
6. **ಅಧ್ಯಾಯ 6**
ಕಂದಾಯ ಸಮಸ್ಯೆ:
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಒಂದು ಮೊಳಕೆ 131
7. **ಅಧ್ಯಾಯ 7**
ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ 172
8. **ಅಧ್ಯಾಯ 8**
ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತೆ 227
9. **ಅಧ್ಯಾಯ 9**
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆ
ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಂಚಕೋರ್ಟಿನ ಸ್ಥಾಪನೆ 290

ಅಧ್ಯಾಯ – 1

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

"ನಾನು ನನ್ನ ವಿರಾಮದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಜಾಗದ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಪದಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾರೆ. ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತನಶೀಲನಾಗುತ್ತೇನೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಮೌನದೊಂದಿಗೆ ನಾನು ಮಾತಾಡಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕದ ನದಿ ; ಕೊಳಗಳು : ವಿಶಾಲವಾದ ಹಸಿರು ಗದ್ದೆಗಳು ನನಗೆ ಹರ್ಷತರುತ್ತವೆ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿಲುಕುವವರೆಗೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ನಗ್ನವಾದ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ" (ಮನ್ರೋ ತನ್ನ ಸೋದರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ) (Eric Strokes, 1989, p.12) ಮೈಸೂರಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಮನ್ರೋ ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೋದರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಉದಾರವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ; ಅವನ ನಿಸರ್ಗದ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಇದರಲ್ಲಿ

ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ನಿಸರ್ಗದ ಸರಳತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಬ್ಬ ಕನಸುಗಾರನಂತೆ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬರಹದ ಶೈಲಿಯು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ಭಾವಗೀತೆಯಂತೆ : ಕನಸುಗಾರನಂತೆ ಅವನು ಬರೆದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹೇಳಿದ ನಾಗರಿಕ ನಿಯಮ ಸಂಹಿತೆಗಳಿಂದ ಮೀರಿದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಇದು ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ – ಮನ್ರೋ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಂತೆ: ಆಡಳಿತಗಾರನಂತೆ ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಪಂಡಿತನಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ – ಒಬ್ಬ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಚರ್ಚೆಗಳಿವೆ. ನಿಸರ್ಗ ನಿಗೂಢವೂ; ಅದ್ಭುತ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆಯೂ ಕೆಲವು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದರೆ (ಹೆಗೆಲ್) ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸಿದರು. ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿಸರ್ಗ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡರ ನಡುವೆ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಯುರೋಪಿನ ಚಿಂತನೆಗಳ ಧಾರೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕರು ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುವ ಕ್ರಮ ಅವರ ಭಾವುಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅವರು ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ; ಕಳೆದು ಹೋದುದರ ಕುರಿತು ಕನವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮನ್ರೋಪಿನ ಹೇಳಿಕೆಯು ಕವಿತೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದು ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ. ಉಳಿದ 'ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್'ಗಿಂತ ಆತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ

ಪರಿಸರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಾವುಕನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಾವುಕ ಮನಸ್ಸು : ನಿಸರ್ಗದ ಬಗೆಗಿನ ಕಳಕಳಿಯು ಅವನ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಅವನು 'ರಾಯತವಾರಿ' ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಅವನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪರಂಪರೆಯು ತುಂಬಾ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಮತ್ತು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪರಂಪರೆಯು ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಮನ್ರೋ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ಉದಾರವಾದಿಯಂತೆ : ಕನಸುಗಾರನಂತೆ ಮೈಸೂರಿನ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಕೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮನ್ರೋನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸದಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಜನರು ಅವನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕುಂ.ವೀ.ಯವರ 'ಅರಮನೆ' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಮನ್ರೋ ಬರೆದುದಕ್ಕೂ, ಕುವೆಂಪು ಬರೆದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

'ಬನ್ನಿ ರಮ್ಯ ವನಗಳೆ,
ಬನ್ನಿ ಪುಣ್ಯ ನದಿಗಳೆ,
ಬನ್ನಿ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಗಿರಿಗಳೆ,
ಬಾರ ಕಡಲರಾಜನೆ,
ಬಾರ ಹೇದಿನೇಶನೆ,
ಬಾರ ಶಾಂತಿನಿಲಯ, ಬಾರ ಹೇ ಸುಧಾಕರ'
ಬನ್ನಿ ತಾರೆಗಳಿರೆ ಬನ್ನಿ,
ನಿಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆಗಳ ತನ್ನಿ,
ಕೃಷ್ಣನೃಪನ ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬಕೆಲ್ಲ ಬನ್ನಿರಿ.

(ಕುವೆಂಪು – ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ, ಕವನ, 1927).

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಒಂದಾಗಬೇಕೆಂದು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ'

ಕವನದಲ್ಲಿಯೂ ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

'ಇಡು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಮೇಲಾಣೆ
ಇಡು ಕಾವೇರಿಯ ಮೇಲಾಣೆ
ಇಡು ಗೊಮ್ಮಟ ಗುರು ದೇವರಾಣೆ
ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೇ......'
(ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೇ :
ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿಂದೇ
ಕನ್ನಡ ನಾಡೊಂದೇ ಇನ್ನೊಂದೂ ತಾನೊಂದೇ)

ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಸಕಾಲವಲ್ಲವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ರಚಿಸಿದರು. (1–11–1949) ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮನ್ರೋ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪುರವರ ಕವಿತೆಗಳ ನಿಲುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ನೋಡಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಮೈಸೂರನ್ನು ನೋಡುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳಿವೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂತ್ರ ದೀಕ್ಷೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ನಿಲುವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದು. ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪರಂಪರೆಯು ಮೈಸೂರನ್ನು ನೋಡುವ ಕ್ರಮ : ಮನ್ರೋ ನೋಡುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಭಿನ್ನತೆಯಿಲ್ಲ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಮುಖಗಳಿವೆ : ಅದರ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಿದ್ದರೆ ಆಗಿನ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಮೂರು ತಲೆಯಿದೆ.

1. ಸರಕಾರಿ ರೂಪದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ. ಇದು ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂಥದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು, ತೀರ್ಪು, ಕಂದಾಯ, ಆಡಳಿತ, ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಉದಾ: ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನಿಂದ ಬಂದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮಗಳು.

2. ಸೇವೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಜನರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ನೀತಿ ಮತ್ತೊಂದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳ ಉದಾರವಾದಿ ನೀತಿ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು : ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

3. ಕೇವಲ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವರ್ತಕರು. ಈ ವರ್ತಕರ ನೀತಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರವು ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಅದು ಬೇರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಕನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಜನರು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ 'ಅಧಿಕಾರ'ವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರು. ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಅರಸರು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದರಿನಿಂದ ಬಂದಿಳಿದ ಮಿಶನರಿಯ ಜನರು, ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹೀಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ದ್ವಿಮಾದರಿ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತುಳು ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದವು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯ ಯಜಮಾನಿಕೆಯು ಅದರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಒಂದು ತೆರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅದು ನಡೆಸಿದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯುವಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ಕೇವಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಪ್ರಭುತ್ವ, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಇವುಗಳು ಚರ್ಚೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದವು. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಕಾರಣ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ಅವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಘನತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಆಗಿನ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯಾಯಿತು (Seneviratne (ed.), 1997, Nicolas Dirks, p. 120). ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ತಲುಪುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ ಮುಂತಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿತು. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಅದನ್ನೇ ಅನ್ವಯಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮತ್ತು ಮೊಗಲರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 'ಎರಡು ರೀತಿಯ ಸರಕಾರದ ಮಾದರಿಯದು' ಎಂದು ಕರೆದುದು ರಾಬರ್ಟ್‌ಕ್ಲೈವ್ (Second Report on East India Company, 1772, Third Report on East Indian Company, 1773).

ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವು ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಸ್ಥಳೀಯ ನಿಯಮಾವಳಿ, ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಹಿತೆಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪೆನಿಯು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಕಂದಾಯ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ

ಪರಿಕ್ರಮವನ್ನು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಕರವನ್ನು ಅಂದರೆ ನಿಯಮಾವಳಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. 'ನಾಗರೀಕ' ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ವಸಾಹತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೂಡಾ ಇದೇ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದವು. ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (ಉದಾ : ಚರ್ಚ್, ಶಿಕ್ಷಣ, ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಪರವಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ಅಧಿಕಾರದ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವು. ಆಧುನಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭು ಸಂಹಿತೆಗಳು (Modern Political State) ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಸೇನೆಯು, ಆಧುನಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯು ರಾಜಕಾರಣ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಆಧುನಿಕ ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅವನ ಹುದ್ದೆ. ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಕ್ತಿ'ಯು ತನ್ನ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೊಸ ನಾಗರೀಕ ರೂಪಿಸಿದ ಉದ್ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸುವಂತಾಯಿತು ಎಂದು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಿಕ್ ಫ್ರಾಂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ 'ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರ'ವು ಇದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ – ಗ್ರಾಮ್ಯವಾಗಿ 'ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರ'ವೆಂದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಮೇಲುಜಾತಿಯ ಜನರು ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಸರಕಾರವೆಂದೂ ಕರೆದರು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಪರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಪರವಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಕಂಪೆನಿಗೆ ಅದು ಅಗತ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ ಕೂಡಾ 1881ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಕುತೂಹಲದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ

ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

"ಆದಾಯ ವ್ಯಯಗಳಿಂದ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಸರಕಾರ ಬಡತನದಲ್ಲಿರುವ ದೇಶದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದ ಆಶಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತನ್ನ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಕೃಷಿ ಕಸುಬು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವುದೆ ರಾಜ್ಯವು ವರಮಾನವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗ. ಇದು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರ ಮತ (ಡಿ.ವಿ.ಜಿ., 1937, ದಿವಾನ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ, ಪು. 59)."

ಕಮಿಷನ್ ಆಧಿಪತ್ಯದ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಮೇ ಬದಲಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. 9 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಸಬ್ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು. 4 ಮುನಿಸಿಫ್ ಕೋರ್ಟುಗಳೂ, 3 ಸಬ ಕೋರ್ಟುಗಳೂ, 5 ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಜೈಲುಗಳೂ, ಕೆಲವು ಮುಸಾಫಿ ಬಂಗಲೆಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳೂ ವಜಾ ಆದವು. ಈ ಬಗೆ ಏರ್ಪಾಟಿನಿಂದ ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 2 ಲಕ್ಷದಂತೆ ಸರಕಾರ ಮಿಕ್ಕಿತು. ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಅಥವಾ ಕಾಡುಗಳ ಇಲಾಖೆಯ ಆದಾಯ ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಧದ ಮರವೆಲ್ಲವ ಅರಮನೆಗೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಬಾಬಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು (ಅದೆ ಪು. 59). ರಂಗಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅನೇ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬಹು ಹೀನ ದೆಶೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಬ

ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಇಳಿದು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಥವಾ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅವಗುಣಗಳನ್ನು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆ ಅವಗುಣಗಳಿಗಾಗಿಯೇ 'ನವಾಬ ದೌಲತ್ತು' ಈಗಲೂ ಜನರ ಹಾಸ್ಯ ದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿವೆ. ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮಿಷ್ಟದಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವುದು, ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧನೆ ವಿಚಾರಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದು ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವವರಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊರಗುತ್ತಿರುವುದು – ಇವು ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಲಕ್ಷಣಗಳು" (ಅದೇ, ಪು. 67). ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ 1913ರಲ್ಲಿ ಸನ್ನದು (ಕರಾರು) ಒಡ್ಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಾದರಿಯಾಗಿತ್ತು.

1876–77ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕ್ಷಾಮದಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದಿಂದ ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು 80 ಲಕ್ಷ ಸಾಲ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. 1874–75ರಲ್ಲಿದ್ದ 109 ಲಕ್ಷವಿದ್ದುದು 1880–81ರಲ್ಲಿ 101 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಏರಿತ್ತು. ಹೊಸ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : ಅದೇ, ಪು. 58). ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಆಗ್ಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ (ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ) 80 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ಸರಕಾರವು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ದೇಶವು ಆಗಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ

ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಗ ತಾನೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಚೇತರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದೊಡನೆ ಪತ್ರಪ್ರಸಂಗ ಬೆಳೆಸಿದರು. ದೇಶದ ಬಡತನವನ್ನು, ಹಿಂದಿನ ಕ್ಷಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ – ದೇಶವು ಕಮಿಷನರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ – ಆಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕ್ಷಾಮನಿವಾರಣೆಯ ನೆವದಿಂದ ದುಂದುವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನೂ, ಇತರ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಷದವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಆ ಸರಕಾರದವರು ರಂಗಾಚಾರ್ಯರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಕೆಲವು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು.

ಬಡ್ಡಿಯ ದರವು ಶೇ. 5 ರಿಂದ 4ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತಲ್ಲದೆ, ಸಾಲವು ವರ್ಷ ಒಂದಕ್ಕೆ 4 ಲಕ್ಷದಂತೆ 41 ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು 20 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಡವಾಗಿ ತೆರೆದು, ಬೆಂಗಳೂರು–ತಿಪಟೂರು "ರೈಲಿನ" ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. 1881ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸರಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ದೈನಂದಿನ ಆಡಳಿತವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ನಮ್ಮ ಮನವು ನಿಂತರೆ ಸಾಲದೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ದೇಶದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರಗಳಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಸಬುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೊಡಬಹುದಾದ ಸಲಹೆಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಸರಕಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಈ

ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಅನುಭವದಿಂದಲೂ ಆಗಬಹುದಾದ ಕೆಲಸವು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಕುತೂಹಲಪಟ್ಟಿರುವರು. ಅಂತಹ ಸಭೆಯ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ದೇಶದ ಕಸುಬುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆ ಸಭೆಯು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಕೊಡುವುದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ಸರಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು.

ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ “ರೈಲ್” ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಸರಕಾರದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಬೆಂಗಳೂರು-ಮೈಸೂರು ರೈಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರೈಸುವುದು. ಆ ಕೆಲಸವು ಹಿಂದಿನ (ಕಮಿಷನ್) ಸರಕಾರದವರಿಂದ, ಹಣದ ತೊಂದರೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತವ್ಯಯ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವೂ, ಇದರಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಲ್ಲದ ಬಾಬುಗಳಿಗೆ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಹೋಗದೆ, ಉಪಯೋಗಕರವೂ ಲಾಭಕಾರಿಯೂ ಆದ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಾಕುವ 86 ಮೈಲಿ ದೂರದ ರೈಲಿಗೆ 35 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಮುಟ್ಟುವುದೆಂದು ಅಂದಾಜು ಹಾಕಿದೆ. ಇದರ ಪೈಕಿ 1879-80-81ನೆಯ ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ 25 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಖರ್ಚಾದವು. ಉಳಿದುದು ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿದು ಹೋಗುವುದು. ಆ 35 ಲಕ್ಷಗಳ ಪೈಕಿ 15 ಲಕ್ಷಗಳು ಸಾಲಿಯಾನಾ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮಿಕ್ಕುದನ್ನು ಬರುವ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಲ್ಕಿನಿಂದ ತೆರಬೇಕು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು, ಆಡಳಿತ, ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ತಳಹದಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ರೀತಿ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯ ಮೂಲಕ ಆಳಬಹುದು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಕಾನೂನು, ಆಡಳಿತ, ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಹೇರುವುದು ಎಂದರೆ ಬರಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಮಾತ್ರ. ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ನೀತಿಯೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟೀಷರ ನೀತಿಗೂ, ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ನಿಯಮಗಳು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲೆಯ ಕ್ರಮಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾದವು. ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮ, ಸಾಕ್ಷ್ಯ, ಆಧಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೂಲತಃ ಪ್ರಜೆ–ಪ್ರಭುಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧವು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆ–ಪ್ರಭುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾದುದು ಕೂಡಾ ಆಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ತಳಹದಿಯಿತ್ತು. ಅದರ ಕಾನೂನುಗಳು ಕೂಡಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಹಿತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಪ್ರಭುವಿನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. 'ರಾಜನೀತಿ' ಎಂಬುದು ರಕ್ಷಣೆ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ರಾಜರು ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು – ಸ್ಮೃತಿ, ರಾಜನೀತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದು ಚಾಣಕ್ಯ ನೀತಿಯಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿರಬಹುದು – ಅವಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿಯಮಗಳಿವೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ರಾಜನಿಗೆ ದಂಡದರನೆಂದು, ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನೆಂದು, ವೈರಿ ನಿಗ್ರಹಿಯೆಂದು, ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯೆಂದು

ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ರಾಜನು ವರ್ತಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಆಳುವ ದೊರೆಯನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ದೇವತಾಂಶ ಸಂಭೂತ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ 'ರಾಜಭಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂಥದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ. 'ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು." (ಗಾಂಧಿ, 2001, ಪು. 36).

ಗಾಂಧಿಯವರು ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ, ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡಿದರು. ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಅವರದೇ ಆದ ನೀತಿ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು, ತಮ್ಮ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ('ಲಿಖಿತ'ವಲ್ಲದ) ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಲೋಚನೆಯ ಕ್ರಮ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪರಿಕರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಲು ತಮ್ಮ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಅವರ ಕಾನೂನು ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪಥ್ಯವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಬ್ರಿಟೀಷರ ನ್ಯಾಯ, ತೀರ್ಪು, ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಆಧಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು (ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಂಕವನ್ನು – ಬಾಹ್ಯ, ಅಭ್ಯಂತರ, ಆತಿಥ್ಯವೆಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವದೇಶಿ ಉತ್ಪನ್ನವು ಪಣ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಾದರೆ ಸುಂಕ ಬಾಹ್ಯ, ಸ್ಥಾನೀಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಒಳ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಪಣ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕವು, ಅಭ್ಯಂತರ. ವಿದೇಶಿ ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ ಆತಿಥ್ಯ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

1800ರಲ್ಲಿ 'ತುಳು ಪ್ರಾಂತ್ಯ'ವು (ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದಾಗಿ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. 1799ರ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮನ್ರೋವ್ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿದ್ದ ಅದು 1858ರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯು ಸರಕಾರಕ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಯಿತು. 1860ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ವಿಭಾಗ ಹೊಂದಿದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ 'ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ'ಯ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವವ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಆದರೂ 'ಯುರೋಪಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಗಳು, ಮುದ್ರಣ, ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಣ, ಕಾನೂನಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗಳು ಭಾರತದ ಮೇಲ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಈ ಕುರಿತು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನಂಥವರು ನೀಡಿದ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. "ಈ ದೇಶದ ಜನರು ನಾವು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಸಹಾಯ 'ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರೂಪಿಸುತ್ತಿರು ಕಾನೂನುಗಳು, ಅವರ ಜೀವನದ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನೀತಿಗಳು ಅಥವಾ ಅವರ ಜಮೀನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಅದರ ಅಗತ್ಯ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗಿದೆ'. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ನೀತಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದಂತಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಪರ ವಿರೋಧ ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ ಸ್ಥಗಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಜನನ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಪತ್ರ, ಹೆಬ್ಬೆರಳ ಗುರುತನ್ನು ಪಡೆಯುವುದ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಆದರೆ ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ವೈಜ್ಞಾನಿಕ'ವೆಂದು ಕರೆಯಿತು (Nicolas B Dirks, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 121). ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೀತಿಯ

ರೂಪಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ 'ಜ್ಞಾನ' (ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತವು ಕೆಲವನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಕೆಲವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಕರೆಯಿತು). ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರಗಳ ನಡುವೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಈತ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ (1786 ರಿಂದ 1793) ಆಗಿದ್ದಾಗ – ಅವನ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜಾಣತನದಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ತನ್ನೆದುರು ಇದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲವು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಕಂಪೆನಿಯ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ತಂದು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವುದರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಯಮಾವಳಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ. ಅವನು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಂವಿಧಾನದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಅದನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವಾಗಲೂ ಎರಡರ ಕಲಬೆರಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ.

ಒಂದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮಾದರಿಯ ಕಾನೂನು, ಮತ್ತೊಂದು ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಕಾನೂನು. ಇದು ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯ ತರಹ ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿತು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಇರುವ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅವನು ರೂಪಿಸಿದ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಕಾನೂನು ನಿರ್ವಹಣೆಯು ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಮಾದರಿಗಳು ಸರಕಾರದಿಂದ ನಿಯುಕ್ತಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಜಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪದ ಕಂದಾಯದ ಅಳವಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್

ಮೊದಲಿಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿಡಿತ, ಅವನು ತೆರಬೇಕಾದ ಕಂದಾಯ – ಇವುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ ಪಶ್ಚಿಮದ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಕಂದಾಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕೊಟ್ಟ, ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ, ಅದರ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಲೆಕ್ಟರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ. ಅಂದಿನಿಂದ 'ಕಲೆಕ್ಟರ್' ಎಂಬ ಹೊಸ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣ ತರುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ. ಈಗಲೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಡಿ.ಸಿ.ಯನ್ನು 'ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬರು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಲೆಕ್ಟರ್, ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು – ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪೆನಿ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ (1798–1805) ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೋರ್ಟುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ. ಒಂದು ಸದರ್‌ದಿವಾನಿ, ಮತ್ತೊಂದು ನಿಜಾಮತ್ ಅದಾಲತ್. ಇದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿದ ಕ್ರಮವೂ ಹೌದು. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬೇರೆಯಿದೆ. ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳು ಬಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಹಣ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಬೆಲೆಯ ನಡುವೆ ಈ ರೀತಿಯ ಸಣ್ಣ ಸಂದೇಹಗಳಿದ್ದವು (ಫುಕೋ, 1970, ಪು. 160). ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಧನಾತ್ಮಕ ಅರ್ಥ ಕೂಡಾ ಬಂತು. ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಣವೆಂದರೆ ಸಂವಾದಿ ಅಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುಣವಿದೆ ಎಂಬ ನಿಲುವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು (ಅದೇ, ಪು. 167). ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಹಣಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ತುರಿಯಾವಸ್ಥೆ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಮೌಲ್ಯ ಬಂದಿತು (ಅದೇ, ಪು. 167). ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ, ಹಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಮೌಲ್ಯಾತ್ಮಕ ಗುಣವು ವಸಾಹತು ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

ಹೀಗಾಗಿ ವಸಾಹತು ಯುಗದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳಾಗಿ ಬಂದವರು ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವಾಗ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಹೊಸ ಮೂಲಭೂತ ವಾದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಯು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗು ವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರವು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು.

ಅಧ್ಯಾಯ 2

ಭೂಮಿಯ ಹಿಡುವಳಿ ವಿಧಾನ

ಯುರೋಪ್ ಖಂಡದ ಫ್ಯೂಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿಡುವಳಿ ಶಿಸ್ತು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತೋ, ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತೋ ನಮ್ಮ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಇದೆ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದೊಳಗೆ 5ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 8ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಳಿದ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಬಂಧು ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೂ, ಕೆಲವು ಮುಖಂಡರಿಗೂ ದೊಡ್ಡದಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಹಾಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು ದೊರೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಯಮವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದ ಮೊದಲು ಒಂದೊಂದು ತಲೆಮಾರಿನವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಈ ಇನಾಮು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸಂತತಿ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಾ ಬಂತು. ದೊರೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಇನಾಂದಾರರು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ಇನಾಮನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಹಕ್ಕು ದೊರೆಯುತ್ತಾ ಬಂತು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ದೊರೆಯ ದರ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಇನಾಂದಾರರು ಅರಸನನ್ನು

ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗುತ್ತಾ, ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದರು.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಇನಾಂದಾರರೂ ಕೂಡಾ ಕೆಲವರು ಶತ್ರುಗಳ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಿನಕ್ರಮೇಣ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಬಲವಾದ ದೊರೆಯನ್ನೋ ಚರ್ಚು ಎಂಬ ಗುಡಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೋ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಕಂದಾಯ ಕೊಡುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಇತರರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಮಯ ಬಿದ್ದಾಗ ಅವರಿಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಈ ಬಗೆ ಭೂಸಾಗುವಳಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ 'ಫಲಾನುಭವಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಾವು ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದರೆ "ಖಾಯಂಗುತ್ತಾ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ (ಖಾಯಂಗುತ್ತಾ ಬದಲು ಮೂಲ ಗೇಣಿ ಎಂದು ಬಳಸಬಹುದು) ಏರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಜಮೀನುದಾರನಿಗೂ, ರೈತನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇ ಯುರೋಪಿ ನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಭೂಸಾಗುವಳಿ, ಅದರ ಆದಾಯ, ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೇಮೆಮಾಡುವುದು, ರಾಜಪಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳಪಾಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವಾಮಿಗೂ, ಕುಳಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕೆಲವರ ಮತವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಹೊರತು ರೈತನು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧೀನನಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವು ಪರವಾದಿಗಳು ವಾದಿಸಲು ಮಾರ್ಗವಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇನಾಂದಾರರಿಗೂ, ರೈತರಿಗೂ ಈ ವಿಧವಾದ ಚರ್ಚೆಯೂ, ತೀಯಾಟವೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಇನಾಂ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ಖಾಯಂ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥಾ ರೈತರು

ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಜೋಡಿದಾರರಿಗೋಸ್ಕರ ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಆ ರೈತನು ಸರ್ವಮಾನ್ಯದಾರನ ಆಳಿನಂತೆ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂತಲೂ, ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ರೈತರು ಸರ್ವಮಾನ್ಯದಾರನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಭೂಮಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ, ಉಳಿದ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಬದ್ಧರಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಇದಾರಷ್ಟೆ ಇದೇ ವಿಧವಾದ ರೈತರು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು. ದೇಶಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರೈತರೆಲ್ಲಾ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಇನಾಂದಾರರ ವಶವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಯುರೋಪ್ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ವಾಮ್ಯವುಳ್ಳ ಇನಾಂದಾರರಾದ ಯಜಮಾನರುಗಳು

ಇನ್ನೊಂದು ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರತಿ ರೈತನೂ ಇನಾಂದಾರ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಆದ್ಯಂತ ಭೃತ್ಯ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು, ಅಂಥ ರೈತನು ಬೋಳು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಏನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ವೀರ ಮಂಡಿ ಹೂಡಿ ಕೂತು, ಸ್ವಾಮಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ತಾನು ಆದ್ಯಂತ ಭೃತ್ಯನೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ವಾಗ್ದಾನದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಏರ್ಪಾಡಿಗೆ "ರೆಕಮೆಂಡೇಷನ್" (ಶಿಫಾರಸ್) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ವಶವರ್ತಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಆ ಆದ್ಯಂತ ಭೃತ್ಯನು ಸ್ವಾಮಿಯ ವಶವಾದನೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಬದಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಧವಾದ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭೂಸಂಬಂಧ ಹೋಯಿತು. ಬರೀ

ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಭೃತ್ಯನು ಬೇರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಬಿದ್ದಾಗ, ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉಪಜಮೀನುದಾರರನ್ನು ಸೇನೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದೂ ಕೂಡಾ ಉಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಭೃತ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾದ್ದು ಒಂದು ವಿಧಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚಿಲ್ಲರೆ ರಾಜರುಗಳಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಂತೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜನ ಅಧಿಪತಿಗಳಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಾಜರೆಂದು ಆಳುತ್ತಾ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಸಾಮಂತರ ಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಯರುಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಜೈಸಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಸದಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು" (ಪು. 13). ಇದೇ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಂಸ್ಥೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು 'ಫ್ಯೂಡಲ್ ಲಾರ್ಡ್' ಎಂಬರ್ಥ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಪಶ್ಚಿಮದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ

ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ವಿಟ್ಲದ ಅರಸರ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಬಹುದು. 'ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭ ಕ್ರಿ.ಶ. 1799ರಲ್ಲಿ

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಹತನಾದಾಗ ಆತನ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹೋಯಿತು. ಇದು ವಿಟ್ಲದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ವಿದೇಶಿಯರಾದ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪಾಲಾಗುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ವಿಟ್ಲದ ಅರಸ ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆಯು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಥಮ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಹಳೆಯನ್ನೂದಿದ. ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂಪೆನಿಯವರು ಆತನಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಲಬಾರ್ ಕಮಿಷನರ್ ಅವರ ಆದೇಶವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಸುಮಾರು 150 ಮಂದಿ ಶಸ್ತ್ರ ಸನ್ನದ್ಧರಾದ ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನು ಜೊತೆಗೂಡಿಸಿ ಕೊಂಡು 1799ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 15 ರಂದು ತಲಚೇರಿಯಿಂದ ವಿಟ್ಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಅಳಿಯನ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ' (ಹೆರಿಂಜೆ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ (ಸಂ), 2000, ಪು. 196).

ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹೇರುವಾಗ – ಅವರು ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಜೀವನದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ಅನಂತರ ಬಂದ ಮನ್ರೋ, ಮಾಲ್ಕಂ, ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್, ಮೆಟಕಾಫ್ ಮೊದಲಾದವರು 'ಆಂಗ್ಲೀಕರಣ' ರೂಪವನ್ನು ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. 'ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕಾಮನ್‌ಲಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಪೀಲು ಎಂಬುದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ', ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ರದ್ದುಗೊಂಡು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಪರಾಮರ್ಶನ ವನ್ನು ಜಾರಿಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳೇ ಮರು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಬಳಕೆ ಬಂತೆಂದು ಡಾ. ಜಿಂಕ್ಸ್ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಎ. ರಾಘವಯ್ಯ,

1984, ಪು. 310). ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಮನ್ರೋ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದ 1819–1827 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ. ಅವನು ರಾಯತ್‌ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. 1856ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ರೈಲ್ವೆ ಗೈಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು (ಜಯತೀರ್ಥ ರಾಜಪುರೋಹಿತ, ಪು. 16). ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿ ರೂಪಿಸುವ ಯತ್ನ ನಡೆದಿರುವುದು 1906 ರಲ್ಲಿ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವವನು ರೆವೆಂಡ್ ಲೂಥಿ. 1860ರಲ್ಲಿ 'A Guide to Police' ಎಂಬ ಪೋಲೀಸ್ ಕೈಪಿಡಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು (ಅದೇ). 1891ರಲ್ಲಿ 'ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ'ಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು (ಅದೇ, ಪು. 20). ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದರೆ Southern ಮರಾಠ Country ಅಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ನಾಡು ಎಂದು 1882ರಲ್ಲಿ ಫೀಟರ್ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ (ಅದೇ, ಪು. 15). ಇವುಗಳು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಆಯಾಮಗಳಿವೆ.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗ್ರಾಂಟ್ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. "ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಮಿಶನರಿಗಳು ಆವೂರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಉಮಾಪತಿ'ಯ (ಹೋಮಿ ಯೋಪತಿ) ಚಿಕಿತ್ಸಾಕ್ರಮವೂ ಊರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ಬಂದಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಈ ದ್ರವಗಳು 'ಮ್ಲೇಚ್ಛ ದ್ರವ್ಯಗಳೆಂದು' ಅವುಗಳ ಜಾತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರು ಅವನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಎಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅತಿತ್ವರೆಯಾಗಿ ಗುಣಕೊಡಬಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಶೂದ್ರರು ಎಂಬಿತಥ್ಯವು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶೂದ್ರರಿಗೆ, ಮ್ಲೇಚ್ಛಚಿಕಿತ್ಸೆ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾಗಿ

ತೋರಿ..." (ವೈದ್ಯರಾಜ ಧನ್ವಂತರಿ, ಸಣ್ಣ ಕತೆ, ಎಂ.ಎಸ್. ಕಾಮತ್), ಎಂ. ರಾಮಚಂದ್ರ (ಸಂ) 2003) ಜನರು 'ಅಲೋಪತಿ' ಮತ್ತು 'ಹೋಮಿಯೋಪತಿ'ಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ದತಿಯನ್ನು ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈಗಲೂ ಹೋಮಿಯೋಪತಿ, ಅಲೋಪತಿ ಮತ್ತು ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ನಾಟಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. 'ಅಲೋಪತಿ'ಯನ್ನು ನಾವು ಈಗಲೂ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೆಡಿಸನ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಾಟಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಆಯುರ್ವೇದವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೆಡಿಸಿನ್' ನಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಇಡಿಯ ದೇಹವನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ ರೋಗ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಶೀತ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಕಿವಿಗೆ ರೋಗ ಬಂದರೆ ಕಿವಿಯೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. 'ಆಯುರ್ವೇದ' ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಅದೊಂದು 'ವೇದ'. ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 'ಪವಿತ್ರ' ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿದೆ. ಸಸ್ಯಗಳ ರಸವೇ ಈ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಉದಾ : ಶೀತವಾಗಿ ಕಫ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರ 'ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮೆಡಿಸಿನ್' ಕಫವನ್ನು ಒಣಗಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಟಿ ಮತ್ತು ಆಯುರ್ವೇದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಕಫವನ್ನು ಕರಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮೆಡಿಸಿನ್' ಅನ್ನುವುದು ಆಮದಾದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ಅನುಮಾನವಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಅನುಮಾನವುಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ ಆಯುರ್ವೇದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜ್ಞಾನ

ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡದ್ದು. ಅಶ್ವಿನಿ ದೇವತೆಗಳು ಚ್ಯವನ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧಿಯೇ ಆಯುರ್ವೇದ. ಅದು ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು. ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ನಾಟಿ ಔಷಧಿಗಳು ನಾಡಿ ಮಿಡಿತವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಬಳಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ದೇಹವನ್ನು ಅದು 'ಪ್ರಕೃತಿ'ಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತವೆ ಕೂಡಾ. ದೇಹವು ಉಷ್ಣ ಪ್ರಕೃತಿ ; ಶೀತ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿರುವುದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ. ಯುರೋಪಿನ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಯು 'ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನ ಕ್ರಮ'ದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವನು ಮನ್ರೋ. ಅವನಿಗೆ ಕಂದಾಯದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯ ತನಕ ನಿಜವಾದ ಅರಿವಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಸುಧಾರಣೆಗೊಂಡವು. "1857ರ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಮ್ಯಾಲೆ 1858ಕ್ಕೆ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿ ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಜಾಹೀರುಗೊಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆವಾಗ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ತುಂಬ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಈ ದೇಶದ ರಾಜರೂ, ರಾಜಮನೆತನದವರೂ, ಚೌಥಿಯೂ ಸರದೇಶ ಮುಖಿಯವರೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದೇಸಗತಿಯವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಮೀನದ್ದು ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿ ಹಕ್ಕು ಖಾಯಂ ಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಪುಣೇದಾಗ ರಾಣಿ ಸರಕಾರದ್ದ ಮುದ್ರೆ ಅಂದರೆ ಠಪ್ಪಾ ಹಾಕಿಸೋಬೇಕು ಅಂತ ಪೋಟ ಹುಕುಂ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಳು" (ಶ್ರೀನಿವಾಸ ವೈದ್ಯ, 2004, ಹಳ್ಳ ಬಂತು ಹಳ್ಳ, ಪು. 83) ಠಪ್ಪಾ, ಮುದ್ರೆ, ಪೋಟ್ ಹುಕುಂ = ಬೈಲಾ ಕಾನೂನಿನ ಅಂಶ). ಪೋಟ್ = ತುಂಡು, ಹುಕುಂ = ಆದೇಶ.

ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ, ಕಾನೂನು, ಮದುವೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಒಂದು ಸಮತೋಲಿತ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು

ರೂಪಿಸಿದವು. ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ 1772ರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕುರಿತು ತನ್ನ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದ. ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಮದುವೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಕ್ರಮಗಳು ಅಥವಾ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನ ಕ್ರಮಗಳ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದೂಗಳ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಮೇಲೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿವೆ. ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರಿ' (Shaster) ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಉಲೇಮಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಾಲದ ಕೋರ್ಟು ಪದ್ಧತಿಯು ಅವರನ್ನು ನೇಮಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇದು 1864ರವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಇದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಜ್ಞಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. 1887ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟು ಪದ್ಧತಿಯು ಹೇಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನವರು ವಿವರಿಸಿದ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ. ಇದು ಅವರು ಪಾರ್ತಿಸುಬ್ಬನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

"ಶ್ರೀ ಬಿ. ಶ್ರೀಧರ ಕಕ್ಕಿಲ್ಲಾಯರು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬೇರೆ ಕೋರ್ಟು ದಾಖಲೆಯ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದಿನವರ ಸ್ಫುಟ ಸೂಚನೆಯೂ ಕಾಣುವುದನ್ನು ಪರಾಂಬರಿಸಿರಿ :

ಬೇಕಲ ತಾಲೂಕು ಮುನ್ಸೀಫ ಕೋರ್ಟು ನಂಬರ 570/1847. ಕಣಿಪುರ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೇಲ್ ಶಾಂತಿಗಾರ ರರಾಗಿದ್ದ ಗುಂಡಿಹಿತ್ತಿಲ ಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನ ರಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅವರ ತಮ್ಮನ ಮಗ ಗಂಗಾಧರ ಅಡಿಗನು ವಿಭಾಗದ ಕುರಿತು ತಂದ ದಾವೆಯನ್ನು ರಾಜಿಯಿಂದ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಕೊಂಡ ಮೇರೆಗೆ ತಾ. 7-6-1884ರಲ್ಲಿ ವಾದಿ ಮತ್ತು

ಪ್ರತಿವಾದಿ ಸಹ ಜೊತೆಯಿಂದ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ದಾಖಲು ಮಾಡಿದ ರಾಜಿ ಅರ್ಜಿಗೆ ಕೊಯಿಪ್ಪಾಡಿ ಗ್ರಾಮದ ಪಾಟಾಳಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಮಗ ಪಾಟಾಳಿ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ದಸ್ಕತ್ತು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಒಕ್ಕಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವಂತೆ ಈಗಿನ ಕಾಸರಗೋಡು ತಾಲೂಕು ಎಂಬುದು, ಹಿಂದೆ ಬೇಕಲ ತಾಲೂಕು ಎಂಬ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಸಂಗತಿ ಹಳಬರಾದವರಿಗೆ ಈಗಲೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಕುಂಬಳೆ, ಎಂಬುದು ಕೊಯಿಪ್ಪಾಡಿ ಗ್ರಾಮದೊಳಗಿನ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದ ಪಾ॥ ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯನ ಅಜ್ಜ, ಅಥವಾ ಪಾ॥ ಸಂಕಯ್ಯನ ತಂದೆಯೇ ಈ ಪಾ॥ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. 1877ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪಾ॥ ಸಂಕಯ್ಯನು ಹಾಕಿದ ಎರಡು ದಸ್ಕತ್ತುಗಳು ತೋರುತ್ತಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದ ಆಗ ಅವನು ಪ್ರಾಯಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗಿ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ವಯಸ್ಸನ್ನಾದರೂ ಮೀರಿದವನಿರಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಸುಮಾರು 1847ನೆಯ ಇಸವಿಯಿಂದ ಮೇಲಲ್ಲ. ಹಿಂದೆಯೇ ಜನಿಸಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದರಂತೆ, 1848ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ, ಮೇಲೆ ತೋರುವಂತೆ ಪಾ॥ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯನು ರಾಜಿ ತೀರ್ಮಾನದ ಅರ್ಜಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ – ದಸತ್ತು ಹಾಕಿದಾಗ ಅವನೂ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕಾದರೂ ಮೀರಿದವನಾಗಿರಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1818 ಅಥವಾ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಪಾ॥ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯನ ತಂದೆ ಪಾಟಾಳಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಾಗಿರ ಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಪಾ॥ ಸಂಕಯ್ಯನ ತಂದೆಯೇ ಪಾ॥ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯನು ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಮಾತು ಮೇಲಿನ ಕೋರ್ಟು ದಾಖಲೆಯ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ತಂದೆಯಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ

ಚಿಕ್ಕ ತಂದೆಯೋ ದೊಡ್ಡ ತಂದೆಯೋ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಆ 'ಪಾಟಾಳಿ'ತನದ ಉದ್ಯೋಗವು ಮನೆತನಪಿಡಿದು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಬರುವುದು ಎಂಬುದಿನ್ನಿಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು". (ಮುಳಿಯತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ, ಪಾರ್ತಿಸುಬ್ಬನ ಕುರಿತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ (ಸಂ) ಮುಳಿಯ ಮಹಾಬಲಭಟ್, 1997, ಪು. 465).

ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. 1934ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು: 1) ಶಿಕ್ಷಣ, 2) ರಸ್ತೆ, 3) ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, 4) ಕೈಮಗ್ಗನೆಯ್ಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, 5) ಗ್ರಾಮ ಬಡಾವಣೆ ನಿರ್ಮಾಣ, 6) ಸಾಂಕ್ರಮಿಕ ಜಾಡ್ಯಗಳ ನಿರೋಧ, 7) ಗ್ರಾಮಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ, 8) ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತ ಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ (ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಕೈಪಿಡಿಯಿಂದ).

'ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತ ವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯು ಬಂದಿತು. ಖಡ್ಗದ ಬದಲಿಗೆ ಪೆನ್ನುಗಳು ಬಂದವು. ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಬಂದರು. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಬಂದರು. ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಭವವು : ರಾಜಕೀಯದ ಕುರಿತ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮ ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆ. ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಮಾದರಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಅದು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಾದರಿಯದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ" (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : Ericstokes, 1989, ಪು. 13). ಮನ್ರೋ ರಾಜಕಾರಣವು ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆನಂತರದವರು ಅನುಕರಿಸಿದರು. ಅಮೂರ್ತ ತಾತ್ವಿಕತೆ

: ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಆಡಳಿತ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಮನ್ರೋ ರಾಜಕಾರಣವು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ ಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಮಾದರಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಮನ್ರೋ ಕೂಡಾ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯದವನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪರವಾದ ನಿಲುವು ಅವನ ಕೆಲವು ಯುದ್ಧನೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 1799 ರಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮನ್ರೋ ದ.ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿದ್ದ) ವಿಟ್ಲದ ಅರಸರು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಅರಸರು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ನೇರ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಳಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನ್ರೋ ಅವರನ್ನು ಸದೆ ಬಡಿಯಲು ಮುಂದಾದ ಎಂಬುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶ.

'ನಾಲ್ಕನೇ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭ ಕ್ರಿ.ಶ. 1799ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಹತನಾದಾಗ ಆತನ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹೋಯಿತು. ಇದು ವಿಟ್ಲದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ವಿದೇಶಿಯರಾದ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪಾಲಾಗುವುದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸಹಿಸದ ವಿಟ್ಲದರಸ ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆಯು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಥಮ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಹಳೆಯನ್ನೂದಿದ. ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪೆನಿಯವರು ಆತನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1800ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ವಿಟ್ಲ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಖಚಿತವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ತನ್ನಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಬೇಕಲದ ತಿಮ್ಮನಾಯಕ ಯಾನೆ ಕೃಷ್ಣನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಕೊಯಂಬತ್ತೂರಿನ ಶಿರಸ್ತೇದಾರನಾಗಿದ್ದ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಎಂಬಾತನನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಟ್ಲದರಸನು ಸಫಲನಾದ. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಕೂಡಾ ವಿಟ್ಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೇ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಜಮಲಾಬಾದ್

ಕೈಫಿಯತ್‌ನಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್‌ನನ್ನು ಪತ್ತು ಮುಡಿ ಸುಬ್ಬರಾಯ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪತ್ತುಮುಡಿ ಎಂಬುದು ವಿಟ್ಲ ಸಮೀಪದ ಮಂಚಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಸ್ಥಳ ಎಂಬುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಮೂರು ಮಂದಿಯ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನಾಯಕ ಯಾನೆ ತಿಮ್ಮನಾಯಕನ 204 ಮಂದಿ ಬೆಂಬಲಿಗರ ಪಡೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಜನ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಧಿಕೃತತೆಯನ್ನು ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಯಾದ ಫತೇಹೈದರ್ ಎಂದು ಓರ್ವ ತೋರಿಕೆಯ ಹಕ್ಕುದಾರನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಟ್ಲದ ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಥಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಮರಣಾನಂತರ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಶವಾಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ತಂಗಡಿಯ ಜಮಲಾಬಾದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.

ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ 1799ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಸನ್ನಿವೇಶದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡ ಆತ ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯುವಂತೆ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಕರ್ನಲ್ ಹಾರ್ಟ್‌ನಿಗೆ ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದ. ಈ ನಡುವೆ 1800ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ 7ನೇ ತಾರೀಕಿನಂದು ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಮತ್ತು ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಉಪ್ಪಿನಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆ ಧಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಹೂಡಿದ್ದ ಕಡಬದ ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ಮತ್ತು ಆತನೊಂದಿಗಿದ್ದ ಹಲವು ಮಂದಿ ಪಟೇಲರು ರಾತ್ರಾರಾತ್ರಿಯೇ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂಟ್ವಾಳಕ್ಕೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಬಂಟ್ವಾಳ ಪೇಟೆಯನ್ನು ಸೂರೆಗೈದು ನಂತರ ಪುತ್ತೂರಿಗೆ ತೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸುಂಕ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದ.

ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋನಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಡೆಯು ಕರ್ನಲ್ ಕ್ಯುಮಿನ್‌ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜಮಲಾಬಾದಿಗೆ ತೆರಳಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ತಿಮ್ಮನಾಯಕ ಯಾನೆ ಕೃಷ್ಣ ನಾಯಕನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತೀವ್ರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ಆತನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು. ತಿಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಬೇಕಲದ ರಾಮನ್ ನಾಯರ್ ಎಂಬಾತ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮನ್ರೋನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 200 ಜನರ ಇನ್ನೊಂದು ಪಡೆಯು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಕುಮಾರ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್‌ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಫಲವಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1800ರ ಮೇ 16ರಂದು ಬ್ರಿಟೀಶರು ಸುಬ್ಬರಾವ್‌ನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ಪುತ್ತೂರು ಹಾಗೂ ಬಂಟ್ವಾಳಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜುಲೈ 15 ರಂದು ಸುಬ್ಬರಾವ್‌ನನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು.

'ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿಟ್ಲದ ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾದ. ಆದರೂ ಧೃತಿಗೆಡದೆ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ತನ್ನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಸೋಲು ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆತ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವ ಯಾವ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಭೀಮಬಲದೆದುರು ಆತನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ

ಬಹಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. 1800 ಜುಲೈ 9 ರಂದು ಮನ್ರೋ ಕಳುಹಿಸಿದ 850 ಮಂದಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ವಿಟ್ಲದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು

ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಜುಲೈ 18ರಂದು ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಆತನ ಈರ್ವರು ಅಳಿಯಂದಿರು, ಒಬ್ಬ ಭಾವ, ಹರಿಕಾರ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಹಾಗೂ ಓರ್ವ ಜಮೀನುದಾರ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿಗೆ 1800 ಆಗಸ್ಟ್ 22 ರಂದು ಮರಣ ದಂಡನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ಮಿಗ್ನನ್ ನೆರವೇರಿಸಿದ. ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಐದು ಮಂದಿ ಕಟ್ಟಾ ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ 25 ರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು" (ಹೆರಿಂಜೆ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ (ಸಂ) 2000, ವಿಟ್ಲದ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆ

ಆದರೂ ಧೃತಿಗೆಡದೆ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ತನ್ನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಸೋಲು ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆತ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವ ಯಾವ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಭೀಮಬಲದೆದುರು ಆತನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. 1800 ಜುಲೈ 9 ರಂದು ಮನ್ರೋ ಕಳುಹಿಸಿದ 850 ಮಂದಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ವಿಟ್ಲದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಜುಲೈ 18ರಂದು ರವಿವರ್ಮ ನರಸಿಂಹರಸ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಆತನ ಈರ್ವರು ಅಳಿಯಂದಿರು, ಒಬ್ಬ ಭಾವ, ಹರಿಕಾರ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಹಾಗೂ ಓರ್ವ ಜಮೀನುದಾರ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿಗೆ 1800 ಆಗಸ್ಟ್ 22 ರಂದು ಮರಣ ದಂಡನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ಮಿಗ್ನನ್ ನೆರವೇರಿಸಿದ. ವಿಟ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಐದು ಮಂದಿ ಕಟ್ಟಾ ಬೆಂಬಲಿಗರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ 25 ರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು" (ಹೆರಿಂಜೆ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ (ಸಂ) 2000, ವಿಟ್ಲದ ಡೊಂಬ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಅರಸರು, ಪುಂಡಿಕ್ಯಾಗಣಪಯ್ಯ ಭಟ್, ಪು. 196–197).

ಮೆಟಾಕಾಫ್ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

"ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವು ತಮ್ಮ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪರಿಕರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ಕ್ರಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅದರ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೂಡಾ ಬಯಸಿದೆ". ಪಶ್ಚಿಮದ ಉದಾರವಾದಿ ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಇದು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಆದರೆ ಮೆಟಾಕಾಫ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ರೆವಿನ್ಯೂ, ಜುಡಿಶಿಯಲ್, ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರವು ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮನ್ರೋ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಾನೂನಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೂಡಾ ಒಬ್ಬನೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಚಾರ್ಟರ್‌ನ ಕಾಯಿದೆಯು 1833ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಅದನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಹೇಳುವಾಗ : "ಅದು ವರ್ಣರಹಿತ ; ಸಮವಸ್ತ್ರದಂತೆ ಒಂದೇ ನಿಯಮ ಹೊಂದಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (Eric Stokes, 1989).

ಎಲ್ಫಿನ್ ಸ್ಟಾನ್ ನಮ್ಮ ಸರಕಾರವು ಈಗಲೂ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವೆಂದು (Experimental) ಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮನ್ರೋ ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದು ಆಢಳಿತ ನಡೆಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : ಈ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ತುಂಬಾ

ನೀರಸವಾದ ಕ್ರಮ (Dull response) ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಔದಾಸೀನ್ಯ ತುಂಬಿದೆ. ಜನರು ಕಂದಾಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಧರ್ಮ, ಆದಿ ಭೌತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮರೀಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದವನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ. ಆದರೆ ಮುನ್ರೋನ ರಾಯತ್‌ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ. ಇವೆರಡೂ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಾನೂನಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಮುನ್ರೋ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕಾದ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಉದ್ದೇಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ನೈತಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದವನು. ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯ ಉದಯವು ಅವನ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ಭಾರತೀಯ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಯುರೋಪಿನ ಮಾನದಂಡಗಳು ಏನಿವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುರೋಪ್ ಖಂಡದ ಫ್ಯೂಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿಡುವಳಿ ಶಿಸ್ತು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಇದೆ (ಪಾಳೆಯಗಾರರು, 1923, ಪು. 21). ಅದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ಹೀಗೆ

ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭೂ ಸಾಗುವಳಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಬೆನಿಫಿಶಿಯರಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಾವು ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದರೆ 'ಖಾಯಂಗುತ್ತಾ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಖಾಯಂಗುತ್ತಾ ಏರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಜಮೀನುದಾರನಿಗೂ, ರೈತನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು (ಅದೇ, ಪು. 22). ಭೂ ಸಾಗುವಳಿ, ಅದರ ಆದಾಯ, ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೀಮೆ ಮಾಡುವುದು, ರಾಜಪಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳಪಾಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ (ಅದೇ, ಪು. 23). ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಮೀನುದಾರ ತಾಲೂಕುದಾರ, ಜಹಗೀರ್, ಮಿಟ್ಠಾದಾರ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಫ್ಯೂಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೋಲುವುದು. ಇವುಗಳೇ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹೋಲುವುದು. ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಯುರೋಪಿನ ಫ್ಯೂಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಭರತ ಖಂಡದ ಜಮೀನುದಾರರ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ, ಪು. 28–29).

ಯುರೋಪಿನ ಫ್ಯೂಡಲ್ ಸಂಸ್ಥೆ

1. ದೊರೆಯಿಂದ ರಾಜಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಇತರ ಮುಖಂಡರಿಗೂ ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು.
2. ಜಮೀನುದಾರರು ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಬಂದಾಗ ದೊರೆಗೆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತಾವೂ ಕದನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.
3. ಜಮೀನುದಾರರು ದೊರೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಿಗದಿಯಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.
4. ಜಮೀನುದಾರರು ವ್ಯಾಸಲ್ ಅಥವಾ ಉಪ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲವರಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಹಣವನ್ನು

ವಸೂಲ್ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಒಳ ಜಮೀನುದಾರರು ಧಣಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ನಂಜಿಕೆಯಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

5. ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಖಾಯಂ ಕುಳಗಳೂ ಗುಲಾಮರೂ ಸಹ ಇದ್ದರು. ಗುಲಾಮರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಧೀನ ವೃತ್ತಿಯೇ, ವಿಮೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

6. ಕಾಲಾನುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಮೀನುದಾರರು ದೊರೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

7. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಹಕ್ಕುಳ್ಳ ಜಮೀನುದಾರರಾದಾಗ್ಯೂ, ಕೆಲವರು ತಾವಾಗಿ ದೊರೆಯ ಪೋಷ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭರತ ಖಂಡದ ಜಮೀನುದಾರರ ಸಂಸ್ಥೆ

1. ದೊರೆಯಿಂದ ರಾಜಬಂಧುಗಳಿಗೂ, ಇತರ ಮುಖಂಡರಿಗೂ ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು. ಕೆಲವು ಜಮೀನುದಾರರು ಮುಂತಾದವರು ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಬಂದರು, ಕೆಲವರು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಹಣ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು.

2. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಸೇನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

3. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ನಿಗದಿಯಾದ ಹಣವನ್ನು ಖಾಯಂಗುತ್ತಿಗೆಯಾಗಿ ದೊರೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

4. ಒಳ ಜಮೀನುದಾರರು ಅಥವಾ ವ್ಯಾಸಲ್‌ಗಳು ಎಂಬ ಜನ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

5. ಖಿದೀಂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು, ಅರೆಗೋರು ಹಿಡುವಳಿದಾರರು ಎಂದು ಖಾಯಂ ರೈತರು ಉಂಟು. ವಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ರೈತರೂ ಉಂಟು. ಜೀತಗಾರರೆಂಬ ಚಾಕರರೂ ಉಂಟು. ಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಹಣ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದು ತೀರುವವರೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾ, ಅವನಿಂದ ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಜೀತಗಾರರು ಜೀವಿಸುತ್ತಾ, ದಿನಕ್ರಮೇಣ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದ ಬಹುದು ಎಂದು ನೆಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಹುಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರ್ಯತಃ ಆ ಬಡವರಿಗೆ ವಿಮೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಜೀತಗಾರರು ಸ್ವಾಮಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗೇಯ್ದರೂ, ಸಾಲಗಾರನ ಮನೆಗೆ ಸೌದೆ ಹೊತ್ತರೆ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಉತ್ತಾರವೆನ್ನುವ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತಿದೆ.

ಕಾಲಾನುಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯ ಅಧಿಕಾರ ದುರ್ಬಲವಾದಾಗ ಈ ಭಾರಿ ಜಮೀನುದಾರರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರೇ ಪಾಳೆಯಗಾರರೆಂದೂ ಅಧೀನರಾಜರು ಎಂದೂ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಂಡವರಾದಾಗ್ಯೂ, ಕೆಲವು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ದೊರೆಯಿಂದ ಜೈಸಲ್ಪಟ್ಟೋ ಅಥವಾ ತಾವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯ ಸಾಮಂತನರಪತಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆದ್ದಟ್ಟಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇವೆ.

ಶಿವಾಜಿ, ಮೈಸೂರು ದೊರೆಗಳು, ಹೈದರಾಲಿ, ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ ಮೊದಲಾದವರು ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ನಾಶಮಾಡಿದರೆಂದು ಈ ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್

ಸರಕಾರದವರು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ಅವುಗಳೊಡನೆ ಬೇರೆ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಿಂದ ಪೇಷ್‌ಕಪ್ ಎಂಬ ಪೊಗದಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರಿಂದ ಕಂದಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಬದ್ಧರು. ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ಸಿವಿಲ್ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಫೈಸಲ್ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಈಗಿನ ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳೂ, ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟುಗಳೂ, ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಜಡ್ಜ್‌ಗಳೂ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುದಿಕೋಟೆ ದೊರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪುದಿಕೋಟೆ, ವೆಂಕಟಗಿರಿ, ಶಿವಗಂಗಾ, ರಾಮನಾಡು ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಹತಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪಾಳಯ ಪಟ್ಟುಗಳಾಗಿವೆ. ದರ್ಖಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಮನಿ ದೊರೆಗಳು, ಅವರ ತರುವಾಯ ಷಾಹಿ ನವಾಬರುಗಳೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಫೌಜುದಾರರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಾ, ಈಗ ವನಪರ್ತಿ, ಆತ್ಮತೂರು, ಗದ್ದವಾಲ ಮತ್ತು ನಿಜಾಂ ಸರ್ಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ನವಾಬರುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸೀಮೆಗಳು ಕೆಲವು, ಇವುಗಳೇ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟುಗಳ ಹತಶೇಷಗಳು" ಎಂದು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂ.ಎಸ್. ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 3

ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ

ಹರಿದ ಗೋಣಿಯಲೊಬ್ಬ ಕಳವೆಯತುಂಬಿದ
ಇರುಳೆಲ್ಲಾ ನಡೆದನಾ ಸುಂಕಕಂಜಿ
ಕಳವೆಯೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ಬರಿಗೋಣಿ ಉಳಿಯಿತ್ತು।
ಅಳಿಮನದವನ ಭಕ್ತಿ ಇಂತಾಯಿತ್ತು! ರಾಮನಾಥ (ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ)

ಭೂಮಿಯ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಒಡೆತನವಿದ್ದ ಕುಲಪತಿ ಆಡಳಿತ ಸಮಾಜದ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಎರಡು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಹಾಗೂ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಇವು ಈ ದೇಶದ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಂದ ಗೊಳಿಸಿದವು. ಭಾರತೀಯ ರೈತರ ಮೇಲೆ ಸಹಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆ ಹೊರಿಸಿದರು.

ಜಮೀನುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಕಡ್ಡಾಯದಿಂದಾಗಿ ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರು ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಭೂ

ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ದಿವಾನಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಕ್ಲೈವ್ ಇದನ್ನು ದ್ವಿಸರಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪದ್ಧತಿಯುನ್ನು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾನೆ ಕೂಡಾ. ಆದರೆ ಅದರ ಅನಂತರ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯು ಒಂದು ಖಾಯಂ ಆದ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು. ಆದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ (1812) ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ನಿಲುವು. ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದು :

1. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು.

2. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಜಮೀನನ್ನು ಬೀಳು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಲಿ ಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನಂತರ ಹಿಡುವಳಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

3. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟನಲ್ಲಿ ಜಮೀನುದಾರರು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಭೂ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜರು

ತಮ್ಮ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರೈತನಿಗೆ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಂದರೆ ಪಟೇಲರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯನ್ನು ಪಟೇಲರು ಅಥವಾ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಶರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು 1865ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಷಾ ಆಲಂನಿಂದ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಂಗಾಳದ ಮೇಲೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ. ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕಿನಿಂದಾಗಿ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು 'ಉಪದಿವಾನರನ್ನಾಗಿ' ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ರೈತರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಂತ ಕಂಪೆನಿಯು. ಮುಖ್ಯ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಆಗ ನೇಮಕವಾಗಿರುವುದು 'ಕಲೆಕ್ಟರ್' ಹುದ್ದೆ. ಕಲೆಕ್ಟರನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು 'ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂ' ವಿಭಾಗವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಹರಿಜನ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಆದರೆ ಇದು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಇದರ ಆನಂತರ ಅವನು 1777ರಲ್ಲಿ ಅವನೇ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹರಾಜು ಹಾಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

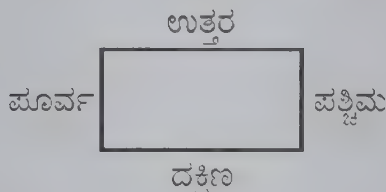
ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು 1865ರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ದಾಖಲೆಯೊಂದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು :

ಶ್ರೀ ಮದ್ರಜಾಧಿರಾಜ । ಪರಮೇಶ್ವರ ಶ್ರೀವಿರ
ಪ್ರತ್ತಾಪ ಶ್ರೀವಿರತ್ತಿರುಮಲ ।
ದೇವ ಮಹರಾಯರರವರು ।

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ವರುಷ 1764ನೆಯ ಶುಭ ಕ್ರುತ್ತ ನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ, ಪುಷ್ಯ ಶು 10 ಲು । ಸಂಮುಖದ ಅಪಣೆ । ಸಂಗಮೇಶ್ವರದ ಗ್ರಾಮದ ದೇಶಾಯಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ । ಉಡ । ಶಾನುಭಾಗ । ಮುಂತಾದ । ವರಿಗೆ । ಬರೆಶಿದ ನಿರೂಪ ಅದಾಗಿಯಿ ನಿಂಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವೇದಮೂರ್ತಿ ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ ಶೃಂಗೇರಿಯವರಿಗೆ ತುಂಗ ಭದ್ರಾ ಕಾಲುವೆ ಕೆಳಗಿನ । ತರ್‍ರಿ ಜಮೀನು । ಸಂವತ್ಸರ 1 ಕ್ಕೆ ಅೈಯಿದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಆಗುವಂಥ ಜಮೀನು ಅಪನೆ ದಯೆ ಪಾಲಿಶಿಯಿದೆ ವಾಗಿ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೆಶ । ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಸದರ್‍ರಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ (ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಕಡತಗಳಲ್ಲಿಯ ಆಯ್ದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು, ದಾಖಲೆ 12).

ಈ ದಾಖಲೆಯು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ 'ತರಿ' ಜಮೀನನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಖುಷ್ಕಿ ಜಮೀನು (ನೀರಾವರಿಯಲ್ಲದ ಜಮೀನು) ತರಿ ಜಮೀನು (ನೀರಾವರಿ ಜಮೀನು) ಕಾಡುಗಳು (ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾರ ಸ್ವತ್ತು ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ). ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮೇಲಿನ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು' ಎಂದಿರುವುದು ಕುತೂಹಲ ದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೂಚಿಸಿ ಒಂದಷ್ಟು ಜಾಗ ನಿಮಗೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ (ವಕ್ತೃಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಿದು). ಉದಾ : ಆ

ಮೂಲೆಯ ಮಾವಿನ ಮರದಿಂದ ಈ ಮೂಲೆಯ ಹಲಸಿನ ಮರದವರೆಗೆ, ಮಾವಿನ ಮರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಈಚಲ ಮರದ ಮರದ ಮರದವರೆಗೆ, ಉತ್ತರದ ಹುಣಸೆ ಮಾವಿನ ಮರದವರೆಗೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂದ ಮೇಲೆ 'ಚಕ್ಕು ಬಂದಿ' ಎಂಬುದು ಜಮೀನಿಗೆ ಬಂತು. ಇದು ಜಮೀನಿನ ನೀಲಿನಕ್ಷೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸರ್ವೆಯ ಕಲ್ಲು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಯಾವಾಗ ಜಮೀನಿಗೆ ಸರ್ವೆ ಎಂಬುದು ನಿಗದಿಯಾಯಿತೋ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಬೇಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮ, ಉತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣ ಒಂದು ಮಾಮೂಲಿಯಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಇದರೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮಾದರಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ ಕೆಲವು ನೂತನ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹುದ್ದೆಯೂ ಒಂದು (ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್). ಇದರಿಂದ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ನೂತನ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪೊಲೀಸರು. ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾದರು. 1819–1830ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಿದೆ : ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಿವೆ – ಒಂದು ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಮತ್ತೊಂದು

ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಚರಣೆಗಳು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಆಚರಣೆಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಅದು ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಪರಕೀಯ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಿಶನರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರು – ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ – ಮೂರು ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ. ಧಾರ್ಮಿಕತೆಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗ ಬೇಕಾಯಿತು. ಕಾರಂತರ ಕುಡಿಯರ ಕೂಸು, ಚೋಮನದುಡಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಆಚರಣೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ದೇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ದೇವರು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಬಂಧವು ನೇರವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ದೇವರು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಈ ರೀತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ರೀತಿಗೂ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಉದಾ : ಕುವೆಂಪುರವರ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಬೈಬಲ್ ಪಾಠದ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯ ವೆರಡನ್ನು ಹೊರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಭುತ್ವವು ಭಾರತೀಯ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ; ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಅದರದ್ದೇ ಅನ್ನಬಹುದಾದ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಗಳಿವೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳಿವೆ, ಐತಿಹ್ಯ, ಪುರಾಣಗಳಿವೆ. ಉದಾ : ಬಲಿಪಾಡ್ಯಮಿ. ಇದು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಇವು ಯಾವುದೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅದರದ್ದೇ ಅನ್ನಬಹುದಾದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು (ಅಲಿಖಿತ) ಹೊಂದಿವೆ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮಗಳು ಕೂಡಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅವುಗಳು ತಮ್ಮ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯದು, ಯಾವುದಾದರೂ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರವಾಗದೇ ಹೋದರೆ ಅವು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾ : ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಸಿರಿಗೆರೆ ಮಠ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯು ಮೂಲತಃ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾದುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಗ್ರಾಂಟ್ ಬರಿಯ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳು, ಕಲೆಗಳು, ಕೃಷಿ, ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳೂ, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ತೀವ್ರ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಅವನು ಭಾರತದ ನೈತಿಕ ಮುಖಕ್ಕಿಂತ – ಭಾರತದ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾದ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗ್ರಾಂಟ್ ಉದಾರವಾದಿಯಲ್ಲ. ಅವನ ಧೋರಣೆಗಳು ಕಟುವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಗ್ರಾಂಟ್‌ನ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯೆನ್ನುವುದು ಮೂಲತಃ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಮತ್ತು ನಿರರ್ಥಕವಾದ ಭಾರತದ ಸಕಲ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯಾನಿಟಿಗೆ ಇರುವಷ್ಟು ಉದಾರತೆಯು ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಗೆ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು : ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ಗ್ರಾಂಟ್ ಭಾರತದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವಾಗ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಂದು ಮುಖವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ.

1829ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಖಾಸಗಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಇದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು 'ಆಧುನಿಕ'ವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾನೂನು ಎಂದರೆ ಅದು ತುಂಬಾ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಪರಿಣಿತವಾದುದು. ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಯಿತು. 1831ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾನೂನನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸುವಂತೆ ಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ಮಿಲ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

1828ರ ತರುವಾಯ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಯಾವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದನೋ ಅದರ ಬದಲಿಗೆ ಮನ್ರೋನ ಪದ್ಧತಿಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಮನ್ರೋ ಭೂ ಕಂದಾಯುವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಖಚಿತಗೊಳಿಸಿದ. ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ.

1819–1830ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿನ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್ 'ಲಾರಿಫಾರ್ಮರ್' ಎಂದೇ ಕರೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಅವನು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಗ್ರಾಂಟ್‌ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಭಾರತೀಯ ಜನರಿಗೆ ನೈತಿಕ ಪಾಠದ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಅವನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಕ್ಕು ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ.

ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಹಿಂಸೆ, ಭೂತ ದೆವ್ವಗಳ ನಂಜಿಕೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಎಂದು ಅವನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಕಾನೂನು ಬೇಕು. ಕಾನೂನಿನ ಮುಖಾಂತರವೇ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

1822ರಿಂದ ಹಕ್ಕು ಪತ್ರದ ಕ್ರಮ (Record of Right) ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ನ್ಯಾಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಅಪರಾಧಿಯಾಗಲೀ, ವಾದಿಯೇ ಆಗಲಿ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸ ಬಹುದಿತ್ತು. ವಾದಿ, ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡಾ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ "ಕಾನೂನು" ಎಂಬುದು ಅಧಿಕೃತವಾಯಿತು. ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯು ಕೂಡಾ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಅನೇಕ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಕೇತ (Codes) ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮ – ಇವೆರಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಹೀಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಕಾನೂನು' ಎಂಬುದನ್ನು ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇರಲಾಯಿತು.

ಕಂದಾಯ

ರಾಜಕೀಯ ಪದಕೋಶದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಕಂದಾಯಗಳಿದ್ದವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೂ ಆಯಿತು. 1819–1830 ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾನೂನು ಬೇರೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾನೂನು ಬೇರೆ ಎಂಬ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಮೌಖಿಕ ನ್ಯಾಯಗಳು, ಕಾನೂನುಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾನೂನಿನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಹೀನವಾದವು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳೇ 'ಅಧಿಕೃತ' ಕಾನೂನುಗಳು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿ

ಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದ ಕಡತವೊಂದರಲ್ಲಿ (ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ದಾಖಲೆ) ಬರುವ ವಿವರವು ಹೀಗಿದೆ :

> ಕವಲೆದುರ್ಗದ ತ್ತಾಲೂಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಾಂನ್ಯ ಗ್ರಾಮಗಳ
> ಹೊಲಮನೆಗಳ । ಬಗ್ಯೇಮಲದಾರ್ರಿ ಸೂಪ್ರಿಂ
> ಟ ಕಚೆರಿಯಿಂದ ಬಂದ ವಿತ್ರ ಪ್ರತ್ತಿ
> ಕ ಉಲೆದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂ ಮಾಮಲೆದಾರಗೆದರ್ರವಿಲ್ಲ । ಶ್ರಿಂಗೆರ್ರಿ
> ಶ್ರೀ ಮಠಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂ ಮಜಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಾನ್ಯವಾಗಿ
> ನಡೆದು ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯಿರುವ ಶ್ರೀಮಠದ ಹೊ
> ಮನೆಯಲ್ಲಿಯಿರುವ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕಡ್ಡಿ
> ಶಿ ತರ್ರಿಶಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೊಸ ಮುಮತಾದ್ದು ಸರ
> ಕಾರದು ಮಠದು ಮಿಗಡವಾಗದೆ । ಸಂಪರ್ಕಯಿರು
> ವದರ್ರಿಂದಾ ಅದನ್ನು ವಿಂಗಡ್ಡಿಶಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಅರ್ಧಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ
> ಬಂದ ಹೊಸ ಅಡವಿ ಮುಂತಾದ್ದರ ಚತುರ್ಗಡ್ಡಿ ನಿಶ್ಚಿಶಿ
> ಕೊಡುವಂತೆ
> ಅಪ್ಪಣೆ ಆಗಬೇಕು ಯಂತಾ ಶ್ರೀಮಠದ
> ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ್ರಿಗಳು ಬಿಷ್ಟಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತ್ತಾ 20ನೆಯ ಮಾಹೆ
> ಮಜಕೂರು ಕಾಗದ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ । ಅಪನೆ ಕೊ
> ಡು ಯಿದೆ ಸದ್ರಿ ಮರ್ರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಧಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡದು
> ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯಿರುವ ಅಡವಿ ಹೊಲ ಮುಂತ್ತಾ
> ದರಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕಯಿರುವ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಳಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕವ
> ಮಠಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹೊಸ ಅಡವಿಗಳ ಚತುರ್ಗಡ್ಡಿ ನಿಶ್ಚೈಶಿ
> ಮಠದವರ ಕಡೆಗೆ ತ್ತೊರ್ರಿಶಿಕೊಟ್ಟು ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಪಶಿಲುನ
> ಮೂದಿಯಿಂದ ಯಿತ್ತಿಲ್ಲ ಮಾಡುವುದು । ಯಿೂ ಬಗ್ಯೆ
> ಪಿಗಾಯಿದ್ರೆ ಆ ಬಗ್ಯೆಯಿತ್ತಿಲ್ಲೆ ಮಾಡುವುದು । ಬತ್ತಾರಿಖ
> 22ಕೆ ಮಾಹೆ ಶಪಟಂಬರ್ರ ಸಂನ್ 1835ನೆಯ
> ಯಿಸವಿಮಾ । ಶಿವಮೊಗ

(ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಕಡತ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲ, ಪು. 471) ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಎನ್ನುವುದು ಖಾಸಗಿ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ, ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಎನ್ನುವುದು ಸಂಪತ್ತು ಎಂದು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು. 1793ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಜಮೀನುದಾರರ ಉಳುಮೆ ರಹಿತ ; ಬಂಜರು ಭೂಮಿಗೂ ಕಂದಾಯ ವಿಧಿಸಿದ. ಇದು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸರಕಾರದ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆಯೆಂದು, ಪರಿಭಾವಿಸಿದೆಯೆಂದು ವಾದಿಸಿದ. ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರುವಾಗ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸುಂಕ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಈ ಕಾನೂನು ಈಗಲೂ ಜಾರಿ ಯಲ್ಲಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಮುನ್ರೋ ಕೂಡಾ ಜಮೀನಿನ ಸುಂಕದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ನಿಗಾ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ. 1801ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಉಂಟಾದರೆ ಬಗೆಹರಿಸಲು ತಾಲೂಕು ದಾರರನ್ನು ಮುನ್ರೋ ನೇಮಿಸಿದ. ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಜಮೀನುದಾರರ ಮಧ್ಯೆ ತಾಲೂಕುದಾರರು (ತಹಶೀಲ್ದಾರರು) ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾದರು. ಜಮೀನಿಗೆ ಕಟ್ಟಲಾಗುವ ಕಂದಾಯವು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಾರದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ರಶೀದಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಮುನ್ರೋ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಭೂ ಕಂದಾಯ ನೀಡುವುದೆಂದರೆ ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಜಮೀನು ಕೂಡಾ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆಸ್ತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಎಂದು ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ರೈತರಿಗೂ – ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಯಾವಾಗ ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿಗೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತೋ ಆಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉಂಟಾದವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮಾಲ್ತಸ್ – ಖ್ಯಾತ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ (1805–1834) ತೆರಿಗೆಯ ಕಾನೂನು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಅವನು 1815ರಲ್ಲಿ The Nature and Progress of Rent ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

1. ತೆರಿಗೆ ಎನ್ನುವುದು ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.
2. ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.
3. ತೆರಿಗೆಯೆಂದರೆ ಅದು ಲಾಭಾಂಶ ಅಥವಾ ಕೂಲಿಯ ಭಾಗವೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು.
4. ಭೂಮಿಯೆಂದರೆ ಅದು ಆಹಾರ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ.
5. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರಡು ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅವುಗಳ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ.
6. ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಯ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.
7. ತೆರಿಗೆಗಳು ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾಲ್ತಸ್‌ನ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅಧಿಕಾರದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯೆನ್ನುವುದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮವಾಗಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಳುಮೆ, ಸಂಪತ್ತು

ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿತವಾದುದು ಇದರ ನಂತರ. ಭೂ ಕಂದಾಯವೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಯಿತು.

ಮಾಲ್ತಸ್‌ನ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ವರಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

1830–1832ರ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಭಾರತೀಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನೇಮಿಸಿದ ಸಮಿತಿಯು (Select Committee on Indian Affairs) ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಗಾ ವಹಿಸಿತು. ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್‌ನ ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ 19ನೆಯ ಆದಿ ಭಾಗದ ಸರಕಾರದ ನಿಯಮಾವಳಿಯಂತೆ ಜಮೀನು ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಮೀನಿಗೂ, ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗುವ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಕಂದಾಯ ವಿಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸರಕಾರವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಮೀನು ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುವಂತೆ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವಂಥ ಜನರು ಕಂದಾಯ ಕೊಡಲು ಹರಕತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಂದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ 'ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್' ಮೆಕ್ಲೆವಾಡ ಸಾಹೇಬ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಮಲದಾರ, ಶಿರಸ್ತೆದಾರ, ಪೆಷಕಾರ, ಕಿಲ್ಲೆದಾರ, ಠಾಣೆ ದಫೆದಾರ, ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ದಾಖಲೆ 282, ಕೆ. 165, ದಾಖಲೆ–59, ಪು. 132). ಮುನ್ರೋ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಜಮೀನು ಅಳತೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ. ಮುನ್ರೋವಿನ ಈ ಜಮೀನಿನ ಅಳತೆ

ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು (ಅಂದರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳತೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ) ಹೊರಟುಹೋದವು. ಪ್ರಭುತ್ವ, ಭೂಮಿ, ಒಡೆತನ ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಚನ ಮುನ್ರೋವಿನಿಂದಾಗಿ ಬದಲಾಯಿತು.

ಒಳ್ಳೆಯ ಜಮೀನು ಅಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಇಳುವರಿ. ಅದು ಅಧಿಕ ಲಾಭವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಫಲವತ್ತಾದ ಜಮೀನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃಷಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಜಮೀನು ಫಲವತ್ತಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಂದಾಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುನ್ರೋ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿ 1831ರ ತನಕ ಮುಂದುವರಿಯಿತು.

ಮೆಕೆಂಜಿಯು ಜಾತಿಯಿಂದ ಜಾತಿಗೆ, ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ. ಜಮೀನು ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಅವನು ಬೆಳೆ, ಮಣ್ಣು, ಕೃಷಿ, ಜಾತಿ, ಚರಿತ್ರೆ ಇವುಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಿದ. ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಃಖ್ತೆ ; ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವಿರಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ (ಮೆಕೆಂಜಿ, Regulation VII, 1822). 1833ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ :

1. ಪ್ರತಿ ಎಕರೆಗೆ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ.
2. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಂದಾಯವಿಲ್ಲ.
3. ಸ್ಥಳೀಯ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತೆರಿಗೆ.

1850 ರಲ್ಲಿ ಬಾಡೆನ್ ಪೊವೆಲ್ ಆದಾಯ, ಕೂಲಿಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಮೌಲ್ಯ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದ. ಆದರೆ 1855ರ ವರೆಗೆ

ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನ್ರೋ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಭೂ ಕಂದಾಯ, ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಂದಾಯ, ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ಕರಗಳು, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತಿರುಗು ಬಾಣಗಳಾದವು.

ಇದೇ ಮುನ್ರೋವಿಗೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಈ ಹೊತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಇರುವುವು. 1852ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವೆರಡೂ ಕೂಡ ಒಂದೇ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಎಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಆಗ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. 1852ರಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಜಯಿಸುವ ಮೊದಲು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ್ನು 1799ರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ಮುನ್ರೋ ಇವನು 1799ರಲ್ಲಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು (ದಿವಾಕರ, ರಂ.ರಾ. 1985, ಪು. 242).

ಇದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ಪೂರ್ಣ ಅಸಹಕಾರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಊರು ತೆರವು ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅವರು ಅವಲಂಬಿಸಿದರು. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಕಂದಾಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಕೊಟ್ಟು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಜನರ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ ಮುನ್ರೋ ಇವರು ಉದ್ದೇಶಪಟ್ಟರು (ಅದೇ). ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯವು ನಿಗದಿಯಾದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟೀಷರಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹಂತಗಳಿದ್ದವು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದವು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೈಸರಾಯ್‌ಗಳು ಬಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭೂ ಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ

ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ತಾರಾಚಂದ್ ಅವರು 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ(1992, ಸಂ. 2, ಪು. 481) : ಈ ರೀತಿಯಾದ ದುಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸರಿತೂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸರಕಾರವು ಭಾರತದ ಬಡವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ರೀತಿಯ ಅಸಾಧಾರಣ ಅಧಿಕ ಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ರೀತಿಯ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹೇರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾ ಯಿತು. ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಗಾರರೇ ಕೆಲವರು ಈ ಶೋಷಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆದ ಲಾರ್ಡ್ ಸ್ಯಾಲಿಸ್ ಬರಿಯವರು ಈ ರೀತಿ ಬರೆದರು. ಈ ಮೊದಲೇ ಬಂಡವಾಳವು ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮೀ ಕಂದಾಯ ವರಮಾನದ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಂಡವಾಳವು ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ಪೂರಾ ಪೋಲು ಆಗುತ್ತಿರುವ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದೂ ಒಂದು ಮಿತವ್ಯಯ ನೀತಿಯೇ ಅಲ್ಲ ... ಭಾರತದಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನೇನೋ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ನಿಜ. ಆದರೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುವ ಸಾಧನವನ್ನು ರಕ್ತವು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಅಗಾಧವಾಗಿರುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಕ್ತ ಹೀರಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕೇ ಹೊರತು ಈಗಾಗಲೇ ರಕ್ತದಿಂದ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಡಬಾರದು.

ಹೀಗೆ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ರವರ ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಫೈನಾನ್ಸ್ ಮೆಂಬರ್ ಆಗಿದ್ದ ಸರ್ ಆಕ್ಲೆಂಡ್ ಕೋಲ್ವಿನ್‌ರವರು ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರು. 'ನಮ್ಮೀ ಆಡಳಿತವು ಕಲುಷಿತವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಅದೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ ನಮ್ಮೀ ಸರಕಾರದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಹಣವನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆಯೆಂಬುದೇ'. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಗಳವರು ಈ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಹಿನ್ನೆಡೆಯ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅವರುಗಳೇನೂ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಲ್ಯಾಂಕ್‌ಷೈರಿನ ಒತ್ತಾಯ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು, ಸರಕಾರವು 1878ರ ಅನಂತರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಈ ರೀತಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಂದಾಯದ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವು ದಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸರಕಾರವು ಮೇಲ್ಪಟ್ಟವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರಕ್ತಯುತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವರ ಹಣವನ್ನು ಕಸಿಯುವುದಕ್ಕೆ ನೇರ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದೇ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ 1860ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಪ್ರಯೋಗದ ನಂತರ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ವಸೂಲಿಯನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮರಳಿ ಅದನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದು 1886ರಲ್ಲಿಯೇ. ರೈಲುಗಳು ಇನ್ನು ಲಾಭದಾಯಕ ಉದ್ಯಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯ ಸಂಬಂಧದ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕೆಲಸಗಳು ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ, ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ, ಅಬಕಾರಿ ಸುಂಕಗಳು (ಮದ್ಯಸಾರ, ಭಂಗಿ, ಅಫೀಮು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲಿನವು) ಮತ್ತು ಸ್ಟಾಂಪುಗಳು ಇವೇ ಆದಾಯದ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ತೆರಿಗೆಗಳ ಭಾರವು ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಜನತಾ ವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಬಡವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯ

ಸುಂಕ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯು ಬಡ ವರ್ಗದವರ ಬಗೆಗೆ ಬಹಳ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಅದು ಮಹತ್ತರವಾದ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಸೂದೆಗಳ ಪೈಕಿ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಅಂಶಗಳು ಸತತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧಪಡಿಸುವುದು, ರೈತರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರದ ಹೊರೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರದಂತೆ ಮಾಡಲು ರೈತವಾರೀ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು, ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಬಕಾರಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲು ಮಾಡಲು ಇದ್ದ ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿಸುವುದು, ಇವೇ ಆಗಿವೆ. ಹೀಗೆ 1888ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ವಸೂಲಿಯ ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟವನ್ನು ರೂ. 1000ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಎಂದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಇದನ್ನು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆಯ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಬಡಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಈಗ ಇರುವ ಹೊರೆಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಷ್ಟ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾದ ಒಂದು ಆಪದ್ಧನ, ಭಂಡಾರವನ್ನು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ಐದನೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಧಿವೇಶನ (1889)ದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಶ್ವತ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿತು. ಮರಳಿ 1902 ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಭಾರತೀಯ ಜನ ಜಂಗುಳಿಯು ನರಳುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ

ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಎಂದು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಇರುವ ತೆರಿಗೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಸರಕಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ 1888ರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಷ್ಟು ಮೊತ್ತದಿಂದಾಗಲೀ ಇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ 1895ರಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ್ದ ಅಬಕಾರೀ ಸುಂಕವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸುಂಕವು ನೇಯಿಗೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮುಂದುವರೆಯುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಲ್ಲದೆ ಅದು ತಯಾರಿಕೆಗಾರರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಒರಟಾದ ದೇಶೀಯ ತಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಕೊಂಡು ಉಡುವ ಜನ ಜಂಗುಳಿಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕವಾದ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ತರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 1904ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅದರ 20ನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಜಿ.ಕೆ. ಗೋಖಲೆಯವರು ಮಂಡಿಸಿದ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಮಸೂದೆಯಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಒತ್ತಾಯದ ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ನಾಣ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿನಿಮಯ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಮಾರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆದಾಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. (ಅ) ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಕಂದಾಯದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹಗುರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ, i) ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಖೋತಾ ಮಾಡುವುದು, ii) ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು ಸತತವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಸುಗ್ಗಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು iii) ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಬಕಾರಿ ಸುಂಕವನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡುವುದು. (ಆ) ಈ ರೀತಿ ಇಳಿಸುವವರೆಗೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯನ್ನು ಭಾಗಶಃ

ಜನತೆಗೆ ನೇರ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರೀತಿ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಮಿಕ್ಕ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಮುನಿಸಿಪಲ್ (ಪೌರಾಡಳಿತ) ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಹೊರೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಈ ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆಯು ಅಸಹನೀಯ ಮತ್ತು ಜನತೆಯನ್ನು ನುಜ್ಜು-ಗುಜ್ಜು ಮಾಡುವಂತಹದಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರು. ದಾದಾ ಭಾಯಿ ನವರೋಜಿಯವರು ಮಾಡಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನದ ಅಂದಾಜುಗಳ ಪ್ರಕಾರ 1871ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ರೂಪವಾಗಿ ವಸೂಲಾದ ಮೊತ್ತವು ಪೌಂ. 50 ಮಿಲಿಯನ್ ಇತ್ತೆಂದೂ ಈ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನದಿಂದ ಪೌಂ. 340 ಮಿಲಿಯನ್‌ಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ಶೇಕಡ 15ರಷ್ಟು ಆಯಿತೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬಂತು. ಇದು ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ 40 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ 5 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್‌ನಷ್ಟು ತೆರಿಗೆ ಆಯಿತು. ಮಿಕ್ಕ ಹಲ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಳು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ತೆರಿಗೆಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಮೇಯೋರವರ ಪ್ರಕಾರ ತುರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ 7 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ 5 ಪೆನ್ನಿ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅದೇ ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ 12 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ ಎರಡು ಪೆನ್ನು, ಸ್ಪೇನಿನಲ್ಲಿ 18 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ 5 ಪೆನ್ನು, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದಲ್ಲಿ 19 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ 7 ಪೆನ್ನಿ ಹಾಗೂ ಇಟಲಿಯಲ್ಲಿ 17 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು.

ಆದರೆ ಈ ಹೋಲಿಕೆಯು ಲೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತ್ತು ತಪ್ಪುದಾರಿಗೆಳೆಯುವ ರೀತಿಯದೂ ಆಗಿತ್ತು. ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿಯವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆಯು ಅಸಹನೀಯವಾಗಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆ ತೆರಿಗೆದಾರನ ವರಮಾನವನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನು ತನ್ನ ಅಲ್ಪ ವರಮಾನದ ಶೇಕಡ 15ರಷ್ಟನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನವರು ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚು ವರಮಾನವಾದ ವರ್ಷ ಒಂದಕ್ಕೆ ಪೌಂ. 30ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶೇಕಡ 8ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ತೆರಿಗೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಪೌಂ. 30 ರಷ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಪೌಂ. 2 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ 10ರಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಅದು ಕೇವಲ ಜೀವನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ವಾರ್ಷಿಕ 40 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ ವರವಾನದಲ್ಲಿ 9 ಷಿಲ್ಲಿಂಗ್ ಕೊಡುವಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆದ ತೊಂದರೆ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಾಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಅವೇನೆಂದರೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ವರವಾನದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಭಾಗವು ಇದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ವಿನಿಯೋಗವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಹೋಮ ಚಾರ್ಜಸ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೂಡಲಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಶೋಷಣೆ ಯೊಂದು ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಭಾರತದ ಉತ್ಪಾದನಾಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅದು ಕೊಡುವ ಪ್ರತಿಫಲಗಳು ಒಂದೇ ಮೊತ್ತವಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದರೂ ಕೂಡ ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬರುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಆದರೆ,

ವಸ್ತುತಃ ಹೀಗಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನವು ತಟಸ್ಥವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ ಆಹಾರ ಹೊರೆಯು ಕೇವಲ ದುಸ್ಸಾಹಸವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು :

1. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಿತ್ತು.
2. ಆದರೆ ಭೂಮಿಯ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧ ಹಕ್ಕು ಇರಲಿಲ್ಲ.
3. ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
4. ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪನ್ನದ 1/6 ಭಾಗದಿಂದ 1/3 ಭಾಗದವರೆಗೆ ನಿಗದಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
5. ಭೂ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
6. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟಾ / ಅಥವಾ ಸರಪಳಿ ಮೂಲಕ ಅಳೆಯುವ ಪದ್ಧತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಜ್ಜೆ ಆಳ ಅಳತೆ, ಕೈ ಉದ್ದದ ಮೂಲಕ ಅಳತೆಯಿತ್ತು.
7. ರಾಜರು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಧ್ಯೆ ತಲೆಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಬದಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭಾರತದ ಬಹು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸುಂಕಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ರಾಜಕೀಯ ಕಂಪನಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಾಗ, ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶ

ಗಳನ್ನು ಆಳಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದಾಗ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಮೂಲವೊಂದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ನಿಗದಿ, ವಸೂಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗ ೆಯನ್ನು 1965ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಷಾ ಆಲಂನಿಂದ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಂಗಾಳದ ಮೇಲೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಹುದು. ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕಿನಿಂದಾಗಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು ದೊರಕಿತು. ಆದರೆ ಆಗ ಕಂಪನಿ ನೇರವಾಗಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಪನಿಯು ಇಬ್ಬರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಉಪ ದಿವಾನರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿತು. ಇವರು ಕಂಪನಿಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತರು. ಆದರೆ ಇವರು ರೈತರನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಕಂಪನಿಯ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದಾಯವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನರಿತ ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರಬಯಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿ ಅದರ ವರದಿಯಂತೆ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಈ ವರದಿಯಂತೆ ಅವನು ಕಂದಾಯದ ನೇರ ವಸೂಲಿಗೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ, ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಿಗೆ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಲು ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾ ಯಿತು. ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲಿಗೆ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹರಾಜಿನ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿ ಮಾಡುವ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾದವು. ರೈತರ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಗತಿಕರಾದರು. ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣಕ್ಕೆ ಕೂಗಿದ ಬಿಡ್ಡುದಾರರು ಸಹ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಂದಾಯವನ್ನು ತೆತ್ತಲಾಗದೆ ಭಿಕಾರಿಗಳಾದರು ಮತ್ತು ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಕಂಪನಿಗೆ ಆದ ಲಾಭ ಸೊನ್ನೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡ ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ 1777ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹರಾಜು ಹಾಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸನು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಮತ್ತು ಅವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸರ್ ಜಾನ್ ಷೋರ್ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಗ್ರಾಂಟ್ ಅವರೊಡನೆ ದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿದನು. ಇವರ ಚರ್ಚೆಯು ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ನಿಗದಿ ಮಾಡಬೇಕು? ಜಮೀನ್ದಾರರೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ನಿಜವಾಗಿ ಉಳುವವನೊಂದಿಗೊ? ಯಾರಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕು ಇರಬೇಕು? ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವೆಷ್ಟು? ಭೂ ಕಂದಾಯದ ನಿಗದಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗಿರಬೇಕೆ ಅಥವಾ ಖಾಯಂ ಆಗಿರಬೇಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳತ್ತ ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಪಿತೃ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರನ್‌ವಾಲೀಸ್.

ಅಧ್ಯಾಯ – 4

ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

ಕಾರನ್‌ವಾಲೀಸನಿಂದ ರೂಪಿತವಾದ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು 1790ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. 1793ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅವರು ಅದನ್ನು ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಂತೆ ಜಮೀನ್ದಾರರು ತಮ್ಮ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 89 ಭಾಗವನ್ನು ಕಂದಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಉಳಿದ ಶೇ. 11 ಭಾಗವನ್ನು ಅವರು ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನೀಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಾರನ್‌ವಾಲೀಸ್‌ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಈ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾಗೀರುದಾರಿ, ಮಾಲ್ ಗುಜಾರಿ, ಬಿಸ್ವೆದಾರಿ ಇನ್ನು

ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸರ್ಕಾರ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ಥಿಕವಲ್ಲದ ಕಾರಣಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕಾರನ್‌ವಾಲೀಸನ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಕಂಪನಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ವಚ್ಚದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಆಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅವನ ಉದ್ದೇಶ ಬಲಶಾಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿಗಳು ಆಗಿದ್ದ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಿಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತು. ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನುಕೂಲಗಳು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಂಪನಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ನಿರಂತರವಾದ ಆದಾಯವನ್ನೊದಗಿಸಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕೃಷಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವುದೆಂದು ಆಶಿಸಲಾಯಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರರು ಬಂಜರು ಕೃಷಿಗೆ ಅಳವಡಿಸುವರೆಂದು ಹೊಸ ಕೃಷಿಗೆ ಅಳವಡಿಸುವರೆಂದು, ಹೊಸ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವರೆಂದು ನಂಬಲಾಯಿತು. ಭೂಮಿಯ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಂಪನಿಯ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ನಮ್ರತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಭೂ ಮಾಲೀಕತನ ಅವರನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ಚಿರಋಣಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಸೇಟನ್ ಕೌರ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಂತೆ ಇದರ ರಾಜಕೀಯ ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ಇದರ ಆರ್ಥಿಕ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಹಾಕಿದವು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜಮೀನ್ದಾರರು ರೈತ ಸಮೂಹದ ನಿಜವಾದ ನಾಯಕರಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಅವರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸುವರೆಂದು, ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವರೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳು

ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇದರಿಂದ ಮೊದಲಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಲಾಭಗಳುಂಟಾದರೂ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಶೋಷಣೆಯ ಮತ್ತು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಯಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಯಿತೇ ವಿನಃ ಲಾಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಖಾಯಂ ಆಗಿ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿದುದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ಅಧಿಕ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. 1793ರಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಕಂದಾಯವೇ ಬ್ರಿಟೀಷರ ನಿರ್ಗಮನದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ, ಭೂಮಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಧಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆ, ರೈತರ ಸುಖ ಸಂವೃದ್ಧಿಗಳು ಕೇವಲ ಮರೀಚಿಕೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಾಗಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಬೆಂಬಲ ದೊರಕಿದರೂ ಸಹ ಅದು ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಕೃಷಿಕರ ಹಕ್ಕುಗಳು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅವರು ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಶಪಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ವೈಷಮ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಗೇಣಿದಾರರು, ಶೋಷಕರು ಮತ್ತು ಶೋಷಿತರು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾದವು. ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು ಆಸ್ತಿಯ ಒಡೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿಜವಾದ ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಗೇಣಿದಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅವರು

ಪರತಂತ್ರ ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು, ಜಮೀನ್ದಾರರ ಆಶ್ರಿತರು ಮತ್ತು ಅವಲಂಬಿತರಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟರು. ಜಮೀನ್ದಾರರು ಅವರ ಮೇಲೆ ನಡೆಸುವ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸುಲಿಗೆಗೆ ಅಂಕುಶವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಗೇಣಿದಾರರ ಜೀವನ ಜೀತಗಾರರ ಜೀವನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಅಸಹನೀಯವಾಯಿತು.

2. ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ನಿಗದಿಗೆ ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಮಹಲ್ ಅನ್ನು ಒಂದು ಘಟಕ ಅಥವಾ ಯೂನಿಟ್ ಆಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯು ಗ್ರಾಮದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಉಳುತ್ತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ವಾಗಿ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಂಟಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇದ್ದಿತು. ಯಾರಾದರೂ ಈ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಅವನ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಅವನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂಮಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅರಣ್ಯ, ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲೂ ಒಡೆತನವಿದ್ದಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಟಿಂಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳು ನಡೆದವು. ಇದರಂತೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲು ಶೇ. 66 ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇದನ್ನು 30 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಶೇ. 50ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು.

3. ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ. ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನೊಂದಣಿಯಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರನ್ನು

ಭೂ ಮಾಲೀಕನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಸರ್ಕಾರ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿದ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಇಂತಹ ರೈತನು ತನ್ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ಗೇಣಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ, ಅಡವಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದಂತೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚಾಟಿಸುವ ಹಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತದ ಬಾರಾಮಹಲ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1792ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತನಾದವನು ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೊ. ಇವನು 1820ರಿಂದ 1827ರವರೆಗೆ ಮದ್ರಾಸಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿದ್ದನು. ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿ ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ರೈತರು ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕಂದಾಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಭೂಮಿಯ ನಿಜವಾದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಬೆಲೆಗಳು ಈ ಕಂದಾಯದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನ್ರೊ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಪದ್ಧತಿಯು 30 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿ

ಹೆಚ್ಚು ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ರೈತರು ತೀವ್ರವಾದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲೋಸುಗವಾಗಿ ಅವರು ಖಾಸಗಿ ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರಾಗಿದ್ದ ಚೆಟ್ಟಿಯಾರರ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ದಯಿಗಳು ಮತ್ತು ಲಂಚಗುಳಿಗಳು ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರೈತರ ಗೋಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿ, ರೈತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು, ಅವಮಾನಗಳು ಮತ್ತು ಕಿರುಕುಳಗಳು ಮೇರೆ ಮೀರಿದವು. ಇವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯರ ತೀವ್ರವಾದ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು.

1855ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಗಳ ಭೂ ಮಾಪನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. 1864ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಿತಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ನಿರ್ಧಾರಗಳು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಉಳಿದವೇ ಹೊರತು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. 1867–68ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತವು ತೀವ್ರವಾದ ಬರಗಾಲಕ್ಕೆ ಈಡಾಯಿತು. ರೈತರ ನಿಜವಾದ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ವರ್ಷ	ಆಹಾರ (60ರ ರಖಮುಗಳು)	ಕಚ್ಚಾ ಸಾಮಗ್ರಿ (29ರ ರಖಮುಗಳು)	ಎಲ್ಲಾ ಬೆಲೆಗಳು (1 ರಿಂದ ಬೆಲೆಗಳು)
1868–70		100	100
1870	104	103	105
1880	108	108	106
1890	118	108	114
1900	152	120	139
1905	139	116	130

ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮದ್ರಾಸಿನ ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ರೈತರಿಗೆ ಭೂ ಒಡೆತನವನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿತ್ತು. 1819 ರಿಂದ 27ರವರೆಗೆ ಬೊಂಬಾಯಿಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟೋನನು ಈ ಬಗೆಗೆ ವಿವರವಾದ ವರದಿಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದನು. 1824–28ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಭೂ ಮಾಪನ ಮಾಡಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲು ಶೇ. 55 ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲಾಯಿತು (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ, 1995, ಪು. 705–709).

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಅದರ ಬೆಲೆಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು :

ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಹಾರ–ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ 40 ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (1865–1905) ಈ ರೀತಿ ಏರು–ಪೇರುಗಳಿದ್ದವು.

ವರ್ಷ	ಅಕ್ಕಿ	ಗೋಧಿ	ಕಡಲೆ	ಬಾಜ್ರಾ	ರಾಗಿ
1865	25.8	22.6	29.1	23.7	28.3
1905	13.2	14.5	16.6	14.5	22.0
1907	8.4	11.5	13.5	13.0	20.0

ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಹಾರ–ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ 40 ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (1865–1905) ಈ ರೀತಿ ಏರು–ಪೇರುಗಳಿದ್ದವು.

ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂಮಿಯು ಶೇಕಡಾ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಪೈಕಿ 29 ಶೇಕಡಾ ರಷ್ಟಕ್ಕೆ

ಕಂದಾಯವು 20 ರಿಂದ 30 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಿಗದಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ 19% ರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯಾಗಿತ್ತು. (ತಾರಾಚಂದ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 407)

ಈ ರೀತಿ ಶಾಶ್ವತ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಯಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಮೊತ್ತವು ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ರೈತನ ವರಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಖರ್ಚು ಕಳೆದು ಜಮೀನು ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಏನೂ ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. (ಅದೇ)

ಶಾಶ್ವತವಾದ ನಿಗದಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಂಗಾಳದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೇಣಿಯು ಜಮೀನಿನ ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ 11% ಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅದೇ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಶ್ವತ ನಿಗದಿ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಭೂ ಕಂದಾಯವು ಜಮೀನಿನ ಉತ್ಪನ್ನದ 20% ರಷ್ಟಿತ್ತು. ಇದು ಸರಿ ಸುಮಾರು ಬಂಗಾಳದ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ದ್ವಿಗುಣವಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗೇಣಿಯ 50%ರಷ್ಟು ಭೂ ಕಂದಾಯವಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಭೂ ಮಾಲೀಕನ ಭಾಗವು ಸೆಸ್‌ಗಳಿಂದ ಕಂದಾಯಿತಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ (ಗೇಣಿಯ 8% ರಷ್ಟು) ಅವನು ಗ್ರಾಮದ ತಳವಾರ ಪಟೇಲನ ಸೇವೆಯ ಖರ್ಚು

ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸೆಸ್‌ಗಳು ಗೇಣಿಯ 12% ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೇಣಿಯ 40% ರಿಂದ 50% ರಷ್ಟು ಸರಕಾರದ ಪಾಲೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ 50% ರಿಂದ 76% ರವರೆಗೆ ಏರುತ್ತಿತ್ತು. (ಅದೇ)

ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು ಒಟ್ಟು ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿಯ 52% ರಷ್ಟಿದ್ದಿತು ಹಾಗೂ ಈ ರೈತ್ವಾರಿ ಇದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಇನ್ನೂ ಹದಗೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ 1866ರ ಪುನರ್

ನಿಗದಿಯ ನಂತರ ಆದ ಕಂದಾಯದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬೇಡಿಕೆಯು ಅಗಾಧವಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕಂದಾಯದ ಅತ್ಯಂತ ಹೀನಾಯ ಮುಖ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬೇಸಾಯದ ಖರ್ಚು ಹಾಗು ಸರಕಾರದ ಕಂದಾಯ ಇವೆರಡನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ಪನ್ನ ಏನೂ ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿಗದಿಮಾಡಿದ್ದುದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಹೊರೆಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – ಸರಕಾರದ ಬೇಡಿಕೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತದ ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಅದರ ಬೆಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತುಲನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ 1860ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ 1875ರಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಹೊರೆಯು ಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇತ್ತು. ಆಗಿನ ಅಂಡರ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಫಾರ್ ಇಂಡಿಯಾ ಆಗಿದ್ದ ಸರ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಮ್ಯಾಲೆಟ್‌ನಂತಹವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಬೇಡಿದ ಕಂದಾಯವು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಗೇಣಿ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದು ಹಲವು ಬಾರಿ ಜಮೀನಿನಿಂದ ದೊರಕುವ ಅಲ್ಪ – ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವನ್ನು ಕೂಡ ನುಂಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಶಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

(ಅದೇ) ಕಂದಾಯದ ಬೇಡಿಕೆಯು ಭೂಮಾಲೀಕನ ಗೇಣಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಗದಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಾರತ ಸರಕಾರವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕರು ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಗಳ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದವರು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವ ಅಂಶವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಕಂದಾಯ ಪುನರ್ನಿಗಧಿ ಮಾಡುವಾಗ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಬರುವ ಒಲವುಗಳೇ ಕಂಡುಬಂದವು. ಈ ವಿಧವಾದ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗಳು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೇ ಕಷ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದವು. ಏಕೆಂದರೆ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮ

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವುದೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. (ಅದೇ)

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಏನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಭೂಕಂದಾಯದ ಆದಾಯವು 1860-61 ರಿಂದ 1904-05ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 50ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಪೈಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಬಂದ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಬಂದಿತಾದರೂ ಎಲ್ಲವೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಲಾಭವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸರಕಾರ ನುಂಗಿಕೊಂಡಿತೇ ವಿನಃ ಇದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಬೇಸಾಯಗಾರನವರೆಗೂ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಧವಾದ ಗೇಣಿ ಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ದೇಶದ ವ್ಯವಸಾಯಿಕ ಹಿನ್ನಡೆ ಹಾಗೂ ರೈತನ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. (ಅದೇ)

1. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿ ಆದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು 1860-61 ರಿಂದ 1904-05ರ ಅವಧಿಯ ವರೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ :

ವರ್ಷ	ಆದಾಯ ಕೋಟಿ
1860-61	18.15
1870-71	21.08
1880-81	21.11
1890-91	24.04
1900-01	26.22
1904-05	28.39

ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಕಿಗಳು ಲ್ಯಾಂಡ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ಶಿರೋನಾಮೆಯ ಕೆಳಗೆ ನೀರಾವರಿ ಅನುಕೂಲಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮೊಬಲಗನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇವು ಹೆಚ್ಚುವರಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾರವು. ಈ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಸ್ಟಾಟಿಸ್ಟಿಕಲ್ ಅಬಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಅನೇಕ ಸಂಚಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾನಾವತಿ ಮತ್ತು ಅಂಜಾರಿಯಾರವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ನಿಗದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಗೇಣಿಯ ಕ್ರಮವು ಹಲವಾರು ವಿಧದ ಕೇಡುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹಾಜರಿಲ್ಲದ ಭೂಮಾಲಿಕತ್ವ, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ಗೇಣಿದಾರರ ಆರ್ಥಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಗೇಣಿ ಪದ್ಧತಿ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಸಹ ಈ ಕೇಡುಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಏಕೈಕ ಕ್ರಮವೊಂದು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಅನ್ಯಾಯಪೂರಿತ ಹಾಗೂ ನಿರಂಕುಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಡವರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರ ಅಸಹಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ರೂಪಿತವಾದ ಈ ಗೇಣಿ ಕ್ರಮವು ಸದರಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರನ್ನು ಇನ್ನೂ ನಿರ್ಗತಿಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅವರು ಮನಸೋಇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬೇಸಾಯಗಾರನಿಗೆ ಇದ್ದ ಸರಾಸರಿ ಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತಾರವು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರನು ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಏರುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ವಿದೇಶೀ ಬೇಡಿಕೆ ಇವುಗಳಿಂದ ದೊರಕುವ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆದ

ಸತತವಾದ ಭೂ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಗೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಗೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿ	ರೂ. ಕೋಟಿಗಳು
ಬಂಗಾಳ	
1793	3.13
1885	16.00
1858 ರಿಂದ 1879ರ ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ	ಶೇಕಡ
ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯ	14.10

(ಸರ್ ಜಾನ್ ಕೇರ್ಡ್‌ರವರ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ದಿ ಕಂಡೀಷನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪು. 39 ನೋಡಿ. ನಾನಾವತಿ ಮತ್ತು ಅಂಜಾರಿಯಾ ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದೆ. ಪು. 42.)

ಆದರೆ ಬೊಂಬಾಯಿ ದಖನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಆದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆದದ್ದರ ನಮೂನೆಯು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಮ್ಯಾನ್‌ರವರು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿದ ಪ್ರಕಾರ ದಖನ್ನಿನ ಜಮೀನು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು (ಸರಾಸರಿ) 1771ರಲ್ಲಿ 40 ಎಕರೆಗಳಿದ್ದುದು 1818ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 17 ಎಕರೆಗೂ, 1820.40ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 17 ಎಕರೆಗಳಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ 1915ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 7 ಎಕರೆಗಳಿಗೂ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಈ ಜಮೀನುಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇಕಡಾ 60ರಷ್ಟು ಜಮೀನುಗಳು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ 5 ಎಕರೆ ಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದು ಲಾಭದಾಯಕ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಬ್ರಿಜ್ ನಾರಾಯಣರವರು ಈ ರೀತಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಗ್ರ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ

ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕರು ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಗಳ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದವರು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವ ಅಂಶವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಕಂದಾಯ ಪುನರ್ನಿಗಧಿ ಮಾಡುವಾಗ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತ ಬರುವ ಒಲವುಗಳೇ ಕಂಡುಬಂದವು. ಈ ವಿಧವಾದ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗಳು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೇ ಕಷ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದವು. ಏಕೆಂದರೆ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವುದೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. (ಅದೇ)

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಏನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಭೂಕಂದಾಯದ ಆದಾಯವು 1860–61 ರಿಂದ 1904–05ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 50ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಪೈಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಬಂದ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಬಂದಿತಾದರೂ ಎಲ್ಲವೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಲಾಭವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸರಕಾರ ನುಂಗಿಕೊಂಡಿತೇ ವಿನಃ ಇದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಬೇಸಾಯಗಾರನವರೆಗೂ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಧವಾದ ಗೇಣಿ ಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ದೇಶದ ವ್ಯವಸಾಯಿಕ ಹಿನ್ನಡೆ ಹಾಗೂ ರೈತನ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. (ಅದೇ)

1. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿ ಆದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು 1860–61 ರಿಂದ 1904–05ರ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ :

ವಿಷಯದ ನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ದೇಶೀಯ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮವು

ಗಳಿಸಿದ್ದು, ಇವುಗಳು ಈ ಕೇಡನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ತ್ವರಿತಗೊಳಿಸಿದವು.

ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಭೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಿಗೆ ನಗದು ಹಾಗೂ ಕಾಳುಕಡ್ಡಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೇಣಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಗೇಣಿದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸ್ಥಿರವಾದ ಗೇಣಿ ಮೊಬಲಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪೈಪೋಟಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಗದಿ ಆದ ಗೇಣಿ ಮೊಬಲಗು, ಕೊಡುವಂಥದ್ದು (ತಾರಾಚಂದ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 406-411). ಇವೂ ಕೂಡ ಕಾರಣ.

ಆತನ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಕರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳು ಕುತೂಹಲದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಶಾಸನ ಸಭೆಯೂ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಬಾಬತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹಾಕಬಹುದು. ಈ ಬಾಬತ್ತುಗಳಾವುವೆಂದರೆ,

1. ವ್ಯವಸಾಯವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.
2. ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ಇತರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ಆದಾಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಂದಾಯ.
3. ಶಾಸನಸಮ್ಮತವಾದ ಪಂದ್ಯ, ಜೂಜುಗಳ ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.
4. ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ (Adverstisements) ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.
5. ವಿನೋದಗಳ (Amusements) ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.
6. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಐಶಾರಾಮಿ ವಸ್ತುಗಳ (Specified Laxury) ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.

7. ಪತ್ರಗಳ ದಾಖಲೆನ ಶುಲ್ಕ (Registration fee) ಮತ್ತು
8. ಪ್ರಧಾನ ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರೆ ಮುದ್ರಾಂಕ ಶುಲ್ಕ (Stamp Duty).

ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ (Local Authority) ಗಳಿಗೆ ಈ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು.

1. ಹಾದಿಯ ಸುಂಕ (Toll)
2. ನೆಲತೆರಿಗೆ (Tax on land or land values)
3. ಮನೆ ತೆರಿಗೆ (Tax on buildings)
4. ಗಾಡಿ ಅಥವಾ ದೋಣಿಯ ತೆರಿಗೆ (Tax on vehicles or boats)
5. ಬಾಲತೆರಿಗೆ (Tax on animals)
6. ಖನಿಜ ಮತ್ತು ಇತರ ಮನೆ ಸೇವಕರ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆ (Tax on minerals and domestic servants)
7. ಊರು ಬಾಗಿಲಿನ ಸುಂಕ (Octroi)
8. ಆಮದಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಣ ಸುಂಕ
9. ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆ (Tax on trades, professions and callings)
10. ಖಾಸಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆ (Tax on private markets) ಮತ್ತು

11. ನೀರಿನ ತೆರಿಗೆ, ದೀಪದ ತೆರಿಗೆ, ಗ್ರಾಮ ಶುದ್ಧಿಯ ತೆರಿಗೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಸಕ್ಷಿಂತೆಯ? ಉಪಯೋಗದ ಬಾಡಿಗೆ, ಇತರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಎತ್ತುವ ತೆರಿಗೆಗಳು.

ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸ ಬಾಬತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹ ಸಮಿತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಬೇಕು (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : ಮಂ.ಅ.ಗೋ., 1929, ಇಂಡಿಯಾದ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿ).

ಅಧ್ಯಾಯ – 5

ನಿರಾಕರಣೆಯ ಅಸ್ತ್ರ – ಭಾರತೀಯರ ಹೊಸ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ

ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ರೈತರಿಗೆ ಹೊಸ ಹೊರೆಯಾಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕೆಲವು ರೀತಿಯ ನಿಯಮಾವಳಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು :

1. ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜಮೀನುಗಳಿಗೂ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರವು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿತು.
2. ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಅದು ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು.
3. ಪಟ್ಟಾ ಮತ್ತು ಜಮೀನಿನ ಅಳತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.
4. ಇಳುವರಿ ಜಮೀನಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯು ಕಂದಾಯು, ಇಳುವರಿಯಿಲ್ಲದ ಬಂಜರು ಜಮೀನಿಗೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಚಾಲ್ತಿಗೆ ತಂದಿತು.

5. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಟ್ಟದ ರೈತರಿಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟದ ರೈತರ ಮನೆಯನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

6. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಒಂದು ವಿಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪನಿಯು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನರ್, ಅಮಲ್ದಾರ್ ಮುಂತಾದ ಹುದ್ದೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವು. ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಹೀಗೆ.

7. ಭೂಮಿಯ ಅಳತೆಗಾಗಿ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಭೂ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭೂನಕ್ಷೆ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಭೂ ನಕ್ಷೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

8. ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿಯು ಗ್ರಾಮದ ರೈತರಿಂದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಸರಕಾರದ ಖಜಾನೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು.

9. ಕಂದಾಯವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯದ ಮೂಲ ಸಂಪತ್ತಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಾಯಿತು.

10. ಸರ್ವೆಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕುರಿತು ಅಗ್ರಾಳ ಪುರಂದರ ರೈಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : ಹಾಗಾಗಿ 1938ರಲ್ಲಿ ಪಡುಬಿದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೆ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಮಾಡಿದ. ಶ್ಯಾನುಭೋಗನಾಗಲು ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದ. ಆದರೆ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಹುದ್ದೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯಾಪು ಗ್ರಾಮದ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ. ಸರ್ವೆ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಕಲಿತದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಲೆ ಹಿಡಿಯುವ ದೊರೆಯಿತು (ಅಗ್ರಾಳ ಪುರಂದರ ರೈ, 2001, ಪು. 18). ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಆಗ ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗ ಹುದ್ದೆ, ಪಟೇಲ)

ಆದರೆ ಈ ವಲಯದ ಒಳಗೆ ಇಲ್ಲದ ಜನರಿಗೆ ಇದರ ಅರಿವು ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಂದಾಯದ ನೀತಿಯು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಭಾರೀ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಕಂದಾಯದ ನೀತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿರುವ ಪದವೇ ನಿರಾಕರಣೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ನಿರಾಕರಣೆಯು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ನಿರಾಕರಣೆಯೆಂದರೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿರಾಕರಣೆಯು ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ತಿರುವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನವಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ರೂಪವು ಬೇರೆ. ನಿರಾಕರಣೆಯು ಆಗ್ರಹದ ರೂಪದ್ದಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅದು ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ

ರೀತಿಯ ಕರಾರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮೊದಮೊದಲು ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಾಗ ಬಳಸಿರುವ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿ ; ಕರಾರು ರೂಪಗಳಿದ್ದವು. ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಬ್ರಿಟೀಷರೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿರಾಕರಣೆಯೆಂದರೆ ಅದು ಖಡಾಖಂಡಿತವಾದ ಯುದ್ಧರೂಪಿಯೂ ಕೂಡಾ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವಿದೆ. ನಿರಾಕರಣೆಯೂ ರೈತರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪರಿ ಭಾಷೆಯೂ ಹೌದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರು ವುದು ಕಂದಾಯವು ಎಲ್ಲ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿಲ್ಲ

ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿರಾಕರಣೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಜನರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರೂಪವಲ್ಲ. ನಿರಾಕರಣೆಯ ತತ್ವವು ಮೂಲತಃ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಅದು ತಿಂಗಳ ಪಗಾರವನ್ನು ಕಂಪೆನಿಯಿಂದ ಪಡೆಯುವವರ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯ ಮೂಲವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ನೇಟಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುರಿತದ್ದು.

“ಬಾಲಸುಂದರಂನ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಿಂದ ಕರಾರು ಕೂಲಿಗಾರರಾದ ಭಾರತೀಯರ ಪರಿಚಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದುದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ತಲೆಗಂದಾಯವನ್ನು ಹೊರಿಸಲು ಅಲ್ಲಿನ ಬಿಳಿಯ ಜನರು ಮಾಡಿದ ಸನ್ನಾಹವೆ. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ 1894ರಲ್ಲಿ ನೇಟಾಲಿನ ಸರಕಾರವು ಕರಾರು ಕೂಲಿಗಾರರ ಮೇಲೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ 25 ಪೌಂಡಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಲು ಹೊರಟಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಸೋಜಿಗವಾಯಿತು. ನಾನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ತಂದೆನು. ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಡನೆಯೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು.

ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನಾನು ಈ ಕಂದಾಯದ ಮೂಲವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಸುಮಾರು 1860ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನೇಟಾಲಿನಲ್ಲಿ ಫರಂಗಿಯವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿನ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವರಿಗೆ ಕೂಲಿಗಾರರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ತೋರಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಕಬ್ಬಿನ ವ್ಯವಸಾಯವೂ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನೇಟಾಲಿನ ಜೂಲೂ ಜನರು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೇಟಾಲಿನ ಸರಕಾರವು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಸರಕಾರದೊಡನೆ

ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಿಂದ ಕೂಲಿಯವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಈ ಏರ್ಪಾಟಿನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಕೂಲಿಗಾರರು ನೇಟಾಲಿನಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷ ಕೂಲಿ ಮಾಡುವೆವೆಂದು ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಬರೆದು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು ; ಮತ್ತು ಈ ಐದು ವರ್ಷವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರವಿರಬೇಕೆಂದಿದ್ದಿತು. ಕೂಲಿಗಾರರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಈ ಆಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರಾರಿನ ಕಾಲವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಕೂಲಿಗಾರರ ಶ್ರಮದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಬಿಳಿಯ ಜನರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಎಣಿಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದರು. ಅವರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ತರಕಾರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆದರು. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ತರಕಾರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದನ್ನು ಸಾಧ್ಯ ಮಾಡಿದರು.” (ಸತ್ಯಶೋಧನೆ, 2001, ಪು. 189) ಮತ್ತು ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಇವರೇ ಪಾರಂಭ ಮಾಡಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ‘ಕರನಿರಾಕರಣೆ’ಯನ್ನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಚಳುವಳಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಚಳುವಳಿಯೊಳಗೆ ತರುವುದರ ಹಿಂದಿರುವ ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗವೆಂಬುದು ಗುರಿಯಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ಗಾಂಧೀಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಒಂದು

ಪದವನ್ನು ಅವರು ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಅಂಥ ಪದವೊಂದು ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಈ ತತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಾಚಕರಿಗೆ ಸಣ್ಣದೊಂದು ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವುದಾಗಿ 'ಇಂಡಿಯನ್ ಓಪಿಯನ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆನು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಛಗನಲಾಲಾ ಗಾಂಧಿಯವರು 'ಸದಾಗ್ರಹ' (ಸತ್+ಆಗ್ರಹ) ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಬಹುಮಾನ ಗೆದ್ದರು. ಆದರೆ ನಾನು ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ'ವೆಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆನು. ಈ ಪದವು ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತವಾಗಿದೆ (ಸತ್ಯಶೋಧನೆ, 2001, ಭಾಗ–2, ಪು. 74). ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಅದರ ತತ್ವವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅದು ಉದಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಾವು ಆ ತತ್ವವನ್ನು 'ಪ್ಯಾಸ್ಸಿವ್ ರೆಸಿಸ್ಟೆನ್ಸ್' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥ ಕೊಟ್ಟು ಅದು ಉದಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಾವು ಆ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ಯಾಸ್ಸಿವ್ ರೆಸಿಸ್ಟೆನ್ಸ್ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥ ಕೊಟ್ಟು ಅದು ನಿರ್ಬಲರ ಆಯುಧವೆಂದು, ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಕೂಡಾ ಎಡೆಯುಂಟೆಂದು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಅದು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕೂಡ ಪರಿಣಮಿಸಬಲ್ಲುದೆಂದು ಅವರು ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡೆನು. ಆಗ ನಾನು ಇದೊಂದು ಭಾರತೀಯರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಚಳುವಳಿಯ ನೈಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು (ಅದೇ, ಪು. 73). ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ತತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರ ತತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಹಿಂಸಾತತ್ವವು ಅನಂತ ವ್ಯಾಪಕತೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ನಾವು ಹಿಂಸೆಯ ದುಳ್ಳುರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ, ಕೈಲಾಗದ ಅನಿತ್ಯ ಜೀವಿಗಳು. ಜೀವಕ್ಕೆ ಜೀವವು ಆಹಾರವೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಅರಿತಾಗಲಿ, ಅರಿಯದಾಗಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಜೀವಿಸಿರ ಲಾರನು. ಅವನು ಬದುಕಿರುವುದೇ ತಿನ್ನುವುದು, ಕುಡಿಯುವುದು, ಚಲಿಸುವುದು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದುದು ಎಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪವಾಗಿರಲಿ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಕರವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಹಿಂಸೋಪಾಸಕನ ಕ್ರಿಯೆಯೆಲ್ಲಾ ಅನುಕಂಪಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಜಂತುವಿನ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಗೆ ಕೂಡ ಕಾರಣಾಗದಿರಲು ತನ್ನ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರೆ, ಅದನ್ನುಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಹೀಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹಿಂಸೆಯ ಯಮಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಶ್ರಮಪಟ್ಟರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಸದಾ ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾರುಣ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಬಾಹ್ಯ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲಾರನು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಅಹಿಂಸಾತತ್ವದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜೀವನದ ಐಕ್ಯತೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬನ ದೋಷವು ಎಲ್ಲರನ್ನು ತಟ್ಟದಿರಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಹಿಂಸೆಯ ಸಂಪರ್ಕವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಇರಲಾರನು. ಅವನು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುವವರೆಗೂ ಸಮಾಜದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೇ ಹೊಂದಿದ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗದಿರಲಾರನು. ಎರಡು ಜನಾಂಗಗಳು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಹಿಂಸೋಪಾಸಕನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು. ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಾರದವನು, ಯುದ್ಧವನ್ನು ಇದಿರಿಸಲಾರದವನು, ಯುದ್ಧವನ್ನು ಇದಿರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದವನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಬಹುದು.

ಆದರೂ ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಜನಾಂಗವನ್ನೂ, ಲೋಕವನ್ನೂ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು.

ನಾನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ದೇಶದ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬ್ರಿಟೀಷರ ನೌಕಾಬಲದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಅದರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಶಕ್ತಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಅದರಲ್ಲಡಗಿರುವ ಹಿಂಸಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಭಾಗಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೆನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅದರ ಛತ್ರಚ್ಛಾಯೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿದರೆ ಈ ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವು ಯುದ್ಧ ನೀತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವವರೆಗೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದು ಅಥವಾ ಯೋಗ್ಯ ತೋರಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಸವಿನಯವಾಗಿ ಭಂಗಪಡಿಸಿ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನರಸುವುದು ಅಥವಾ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಆ ಮೂಲಕ ಯುದ್ಧದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನಿದಿರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ, ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವುದು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸಿದೆನು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವವರಿಗೂ, ಹೋರಾಡದಿರುವವರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ನನಗೆ ಅಹಿಂಸಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳರು ಡಕಾಯಿತಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರ ಕೂಲಿಯಂತಾಗಲಿ, ಅವರ ಕಾವಲು ಗಾರನಂತಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವರು ಗಾಯ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವರ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುವವನಂತಾಗಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿರುವವನು ಡಕಾಯಿತರಷ್ಟೇ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯ ಹೊಂದಿದವರ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೊಡಗಿರುವವರು ಕೂಡ ಯುದ್ಧದ ದೋಷದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಸತ್ಯಶೋಧನೆ II, ಪು. 109).

ಗಾಂಧಿಯವರು ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಸಹಕಾರ ತತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಅಸಹಕಾರವೆಂಬುದು ಗಾಂಧಿಯವರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ವಾದ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧಿಯವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧಿಯವರು ಕೆಲವು ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರವನ್ನು ಮೌನವಾಗಿಯೇ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಖಚಿತವಾದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

1. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ 2. ಅಹಿಂಸೆ 3. ಅಸಹಕಾರ 4. ಉಪವಾಸ 5. ಬಹಿಷ್ಕಾರ

ಈ ಪದಗಳು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಹೊಸ ಪದಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪದಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದುದರಿಂದ ಗಾಂಧಿಯವರು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ. ಗಾಂಧಿಯವರು ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ.

ಅಹಿಂಸೆಯು ಆಧಾರದ ಮೇಲಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಮನಗಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ (ಸತ್ಯಶೋಧನೆ, ಭಾಗ–2, ಪು. 25). ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಕುರಿತು ಗಾಂಧಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

"ಕೇವಲ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರದ ಬಹಿಷ್ಕಾರದಿಂದ ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸ್ವದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತೊಲಗಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಬ್ರಿಟೀಷರ ಮೇಲೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಪರಿಣಾಮವೆಸಗುವುದೇನಾದರೂ ನಮಗೆ ಬೇಕು. ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರ ಬಹಿಷ್ಕಾರವಿರಲಿ. ಅದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಂತರವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಶೀಘ್ರವಾದ, ತ್ವರಿತವಾದ, ಸಾಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿ" ಎಂಬುದೇ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೌಲಾನಾ ಹಜರತ್ ಮೊಹಾನಿಯವರ ಮಾತಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಹೊಸದೊಂದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಈ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಒಡನೆಯೇ ಎಸಗುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಆಗ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟ ಬಂದರೆ ನಾವು ನಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಖಾದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆವೆಂದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುದು ಆ ಮೇಲೆ. ಆದರೂ ಈ ಬಹಿಷ್ಕರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಗಿರಣಿಗಳನ್ನೇ ನಂಬಿದರೆ ನಮಗೆ ಮೋಸವಾಗುವುದೆಂದು ಆಗ ಕೂಡ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ನಾನು ಇನ್ನೂ ಈ ಉಭಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಮೌಲಾನರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಸರಿಯಾದ ಹಿಂದಿ ಅಥವಾ ಉರ್ದು ಮಾತುಗಳು ಹೊಳೆಯದಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಮುಸಲ್ಮಾನರೇ ಬಹುವಾಗಿ ಕೂಡಿದ್ದ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ನಾನು ತಾರ್ಕಿಕ ಭಾಷಣವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಹಾಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿಯೇ

ಮಾತನಾಡಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕಾರು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರ. ಅದರ ಉದ್ದೇಶವು ಕೇವಲ ಸಭಿಕರ ಹೃದಯವನ್ನು ತಟ್ಟುವುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಾದರೋ ಸಭೆಯು ನನಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿರೋಧವರ್ತಿ ಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಸಭೆಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಮನಗಾಣಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಲಜ್ಜಾವೃತ್ತಿ ಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಿತ್ತೊಗೆದಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿದ್ದುದು ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೀರಿದ ಹರಕುಮುರುಕು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಭೆಗೆ ನನ್ನ ಆಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರತು ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕುಂದಿಲ್ಲದ, ಮೆರುಗಿಟ್ಟ, ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಈ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ಹಿಂದಿ-ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯೊಂದೇ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ ವಾಗುವುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಭೆಯು ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಿರ್ದಶನ ಕೊಟ್ಟಿತು. ನಾನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೆ ಸಭೆಯ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಗಂಭೀರ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೌಲಾನರು ಬಹುಶಃ ಪಂದ್ಯವನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೂಡಿದ್ದರೂ ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ತೋರಿದ ಹೊಸ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ನನಗೆ ಸರಿಯಾದ ಹಿಂದಿ ಅಥವಾ ಉರ್ದು ಶಬ್ದವು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷತಿಗೊಂಡೆನು. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ನಾನು ಆ ಭಾವವನ್ನು 'ನಾನ್ ಕೋ-ಆಪರೇಷನ್' (ಅಸಹಕಾರ)ವೆಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದೆನು. ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಈ ಸಭೆಯೇ ಮೊದಲು. ಮೌಲಾನರು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ಹೀಗೆ ತೋರಿತು. ಅವರು ಸರಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ

ಅಥವಾ ಉಚಿತವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸಫಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಮಾತು ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕ. ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅದರೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸದಿರುವುದು 'ನಾನ್ ಕೋ–ಆಪರೇಷನ್' (ಅಲಿಪ್ತ) ಎಂಬ ಮಾತು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಹೀಗೆ. ಅದರ ಆನೇಕ ಇಂಗಿತಾರ್ಥಗಳು ಆಗ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ವಿವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಇಷ್ಟ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದೆನು.

"ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಈಗ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಧಿಯ ಶರತ್ತುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ (ಹಾಗೆ ಆಗಲು ದೇವರು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದಿರಲಿ) ಅವರು ಸರಕಾರದೊಡನೆ ಸಹಕಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವರು. ಹೀಗೆ ಸಹಾಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಆಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಅಧಿಕಾರ. ಸರಕಾರದ ಬಿರುದುಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಲಿ ಸರಕಾರಿ ಚಾಕರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ. ಖಿಲಾಫತ್ತಿನಂಥ ದೊಡ್ಡ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರು ನಮಗೆ ದ್ರೋಹವೆಸಗುವುದಾದರೆ ನಾವು ಅವರೊಡನೆ ಅಸಹಕಾರ ತೋರದೆ ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಕಾರವು ತಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ನಾವು ಅವರೊಡನೆ ಅಸಹಕಾರದಿಂದಿರಲು ನಮಗೆ ಹಕ್ಕುಂಟು".

ಆದರೆ 'ನಾನ್ ಕೋ–ಆಪರೇಷನ್' (ಅಸಹಕಾರ) ಎಂಬ ಮಾತು ಸಾಧಾರಣ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಆ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪದಲ್ಲಿ ಮಾಯ ವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅದಾದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಅಮೃತಸರದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹಾಸಭೆ (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್) ಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಸರಕಾರದೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದುದು ಸರ್ಕಾರವು

ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಸೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ" (ಸತ್ಯ ಶೋಧನೆ, ಭಾಗ–2, 2001, ಪು. 253).

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆರಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಇದು ಗಾಂಧಿಯುವರ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

1. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ = ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ್ರಹ ಪಡಿಸುವುದು – ಜೈನ ತತ್ವ, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾಣ ಮೂಲ. ರಾಮಾಯಣದ ರಾಮ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರ ಕತೆ.
2. ಉಪವಾಸ = ಇದೂ ಕೂಡಾ ಜೈನ ತತ್ವ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮನವಮಿ ; ಶಿವರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸ. ಇದರಿಂದ ಭೋಗದ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ.
3. ಅಹಿಂಸೆ = ಜೈನ ತತ್ವ
4. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ = ಭಾರತೀಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ.
5. ಬಹಿಷ್ಕಾರ = ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರವೂ ಒಂದು ತತ್ವ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುಲಸಂಹಿತೆ / ಕುಟುಂಬ ಸಂಹಿತೆ ; ಗ್ರಾಮ ಸಂಹಿತೆ ; ರಾಜ್ಯ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಿದ್ದವು.
6. ಅಸಹಕಾರ = ಭಾರತೀಯ ಮೂಲ ಅಸಹಕಾರ ತತ್ವದಲ್ಲಿ – ನ್ಯಾಯಾಂಗ ತತ್ವವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹಳೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ

ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೀಡಲು ಬೇಕಾದ ಸಿದ್ಧತೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಆಗಿನ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು :

1. ಅಧಿಕಾರ
2. ಬಲಾತ್ಕಾರ
3. ಹಿಂಸೆ
4. ಒತ್ತಡವನ್ನು ಹೇರುವುದು
5. ತನಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು
6. ಭಾರತೀಯ ನವ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು 'ನವಜ್ಞಾನ' ಮಾದರಿಗಳು ಸಾಕು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇರಿದ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗಾಂಧಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಆತ್ಮ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ಈ ರೀತಿಯ ಹೋರಾಟ ರೈತರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸರಕಾರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜನತೆಯ ಒಡೆಯರಲ್ಲ. ಅವರು ಜನತೆಯ ಸೇವಕರು. ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಳ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಜನಗಳು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ" (ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ, 1999, ಗೊರೂರು, ಪು. 453). ಅನಂತರ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು ಖೇಡಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ. 1918ರಲ್ಲಿ ಖೇಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ರೈತರ ಸಮಸ್ಯೆಯು ತುಂಬಾ ಬಿಗಡಾಯಿಸಿತ್ತು.

ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಬೆಳೆ ಹಾನಿಯಿಂದಾಗಿ ಖೇಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಕ್ಷಾಮದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತ್ತು. ಖೇಡಾದ ಪಟ್ಟೇದಾರರು ಆ

ವರ್ಷದ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ತಡೆ ಆಜ್ಞೆ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಯವರು ಬೇಸಾಯಗಾರರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಖಚಿತವಾದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮುನ್ನವೇ ಭಾರತ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ಅಮೃತಲಾಲ್ ಥಕ್ಕರ್, ಜಿ.ಕೆ. ದೇವಧರ್ ಮತ್ತು ಎನ್.ಎಂ. ಜೋಷಿ ಅವರು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕಮಿಷನರಿಗೆ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಮೋಹನಲಾಲ್ ಪಾಂಡ್ಯ ಮತ್ತು ಶಂಕರಲಾಲ್ ಪರೀಖ್ ಅವರು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ್ದರು. ಬೊಂಬಾಯಿನ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಠಲಭಾಯಿ ಪಟೇಲರು ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ, ಹಲವು ನಿಯೋಗಗಳು ಗವರ್ನರ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ್ದವು.

ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಬೇಡಿಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ್ದಾಗಿತ್ತು ? ಎಂದರೆ ಅದು ಒಪ್ಪಲು ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆಂಬ ಬಲವಾದ ವಾದದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಭೂ ಕಂದಾಯದ ನಿಯಮಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆಯಷ್ಟು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದ್ದರೆ ಬೇಸಾಯಗಾರರು ಆ ವರ್ಷದ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಡೆಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಹು ದಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕೃತ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ರೈತರ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ನಾಲ್ಕಾಣೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಖುದ್ದಾಗಿ ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಜನರ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅವರ ಜಮೀನನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಹಳ್ಳಿಗರನ್ನು ತೀವ್ರವಾದ ಪಾಟೀಸವಾಲಿಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬೆಳೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದ ವಿಚಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕು

ಎಂದು ಅವರು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು. ಸರ್ಕಾರವು ಅವರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿತು. ಬಲಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆ ಇದು : ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು ನ್ಯಾಯ. ಆದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಎಲ್ಲಿ ಆರಾಣೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೆಳೆ ಆಗಿದೆಯೋ ಆ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಕಡೆ ಅರ್ಧ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರವು ಈ ನ್ಯಾಯವಾದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1918ರ ಮಾರ್ಚಿ 22ರಂದು ಪಟ್ಟೇದಾರರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹೂಡುವಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು.

ಖೇಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೆಂದರೆ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್, ಶಂಕರಲಾಲ್ ಬ್ಯಾಂಕರ್, ಅನಸೂಯಾ ಬಹೆನ್, ಇಂದುಲಾಲ್ ಯಾಜ್ಞಿಕ್ ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿ. ನಾದಿಯದ್ ಅನಾಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು : "ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರವು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ಕೆಳಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿರುವ ನಾವು, ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಾವಾಗಿಯೇ ಪೂರಾ ಅಥವಾ ಬಾಕಿ ಇರುವ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವುದೇ

ಕಾನೂನಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿಸದಿರುವದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವಾಗಿಯೇ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಿ ನಮ್ಮದು ಸುಳ್ಳುವಾದ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಆತ್ಮ ಗೌರವ ವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಮ್ಮ ಜಮೀನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಲೇಸು. ಆದರೆ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ಕಾರವು ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಎರಡನೆಯ ಕಂತಿನ ವಸೂಲಿಯನ್ನು ಕೈ ಬಿಡುವುದಾದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವುಳ್ಳವರು ಇಡೀ ಕಂದಾಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಬಾಕಿ ಇರುವಷ್ಟನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಕಂದಾಯ ಕೊಡುವ ಚೈತನ್ಯ ಇರುವವರು ಕೂಡ ಏಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಬಡವರಾಗಿರುವ ರೈತರು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಲು ಇದ್ದು ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಮಾರಿ ಸಾಲ ಸೋಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಾರಲ್ಲಾ ಎಂದು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗಾಗಿ ಇದ್ದವರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಟ್ಟದೇ ಇರುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆ". ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 3000ವನ್ನು ಮೀರಿತು.

ಯುದ್ಧವು ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಕಮಿಷನರ್ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸಿದರು. ಏಪ್ರಿಲ್ 15 ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಮಿಷನರ್ ಅವರೇ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಎಂಥ ಅಂಧಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೂರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಮೊದಲೇ ಅವರು ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಂಗ್‌ಟನ್ ಅವರ ತೀರ್ಮಾನದ ವಿರುದ್ಧ ಏನೂ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಮಿಷನರ್ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿರುವ ಆಯುಧ. ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಯುದ್ಧದ ಹೆಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಅಪಾಯ ಒದಗಿರುವಾಗ ರೈತರೂ ನಾನೂ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಕಮಿಷನರ್ ಅವರ ಈ ಮನೋಭಾವ ಜರ್ಮನ್ ಅಪಾಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಪಾಯವನ್ನು ಒಡ್ಡುವಂಥದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಒಳಗಿನ ಈ ಅಪಾಯದಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಭರತಖಂಡವು ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳೇನು, ಕರ್ತವ್ಯಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ರೈತರು ಅಕ್ಷರಸ್ಥರೇನೂ ಆಗಿರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಅಭೇದ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದು ಅವರು ಮನಗಾಣಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ. ಆಗ ಯಾವ ಸರ್ಕಾರವೂ, ಅದು ಎಷ್ಟೇ ಬಲಿಷ್ಠವಾದದ್ದಾದರೂ, ಅವರ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಖೇಡಾ ರೈತರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಪ್ರಮಾಣದ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಆಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸಿಯೇ ತೀರುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಗಳು ವಿಚಾರರಹಿತ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಾಯ ಎಂದು ಅವರ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಕಂಡಾಗಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ರೈತರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಲು ಯುದ್ಧವು ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ'.

ಜಮೀನನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಕಮಿಷನರ್ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು : "ಅವಿಧೇಯರಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಜಮೀನು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕಿನ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳಿರುವುದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೆಸರು ವಜಾ ಆದವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎಂದಿಗೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ".

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಉಗ್ರವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ರೈತರು ಬಗ್ಗುವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಲ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರೈತರ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಚರಾಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜುಲ್ಮಾನೆಯ ನೋಟೀಸುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಕೊಯ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ರೈತರು ಬೆದರಿದರು. ಕೆಲವರು ಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿಯನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಸುಲಭವಾದ ಚರಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅವನ್ನೇ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿ ಬಾಕಿಗೆ ವಜಾ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ.

ಹೆದರಿದ್ದ ರೈತರ ಹೃದಯವನ್ನು ಉಕ್ಕಾಗಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಈರುಳ್ಳಿ ಬೆಳೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಟಾವು ಮಾಡುವಂತೆ ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಮೋಹನಲಾಲ ಪಾಂಡ್ಯರು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಏಳೆಂಟು ಜನ ಅವರ ನೆರವಿಗೆ ನಿಂತರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಪರಾಧ ಹೊರಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಚಾರಣೆಯ ದಿನ ಜನ ಕೋರ್ಟನ್ನು ಮುತ್ತಿಬಿಟ್ಟರು. ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಜೈಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಾಗ ಜನರೂ ಅವರ ಜೊತೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೋದರು. 'ಧುಂಗ್ಲೀ ಚೋರ್' ಅಥವಾ 'ಈರುಳ್ಳಿ ಕಳ್ಳ' ಎಂಬ ಗೌರವದ ಬಿರುದನ್ನು ಅಂದು ಮೋಹನಲಾಲ ಪಾಂಡ್ಯರಿಗೆ ಜನರು ಕೊಟ್ಟರು.

ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಹೋರಾಟದ ನಂತರ ಚಳುವಳಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿತು. ನಾದಿಯದ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾಮ್ಲತ್‌ದಾರರು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಬರೆದರು – ದುಡ್ಡುಳ್ಳ ಪಟ್ಟೇದಾರರು ಕಂದಾಯ ಪಾವತಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಬಡವರಿಗೆ ಕಂದಾಯದ ಪಾವತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದು. ಮಾಮ್ಲತ್‌ದಾರರ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ್ದ ಷರತ್ತಿನಂತೆ ಕಂದಾಯದ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಕಲೆಕ್ಟರ್

ತಿಳಿಸಿದರು (ಮಹಾತ್ಮ, 1974, ಸಂ. 1, ಪು. 336–339). ಅನಂತರ ರೌಲೆಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್‌ಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು.

1917 ಹಾಗೂ 1918ರಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಚಂಪಾರಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಖೇಡಾದಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆದುಹೋದ ಬಳಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವ ಸುಸಂಧಿಯು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. 3–3–1919ನೇ ದಿನ ರೌಲೆಟ್ ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಪಾಸಾಗಿ ಕಾಯಿದೆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದವು. ಅದೇ ಆ ಪ್ರಸಂಗ.

1918ರ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ವಿಜಯವು ದೊರಕಿತು. ಆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನವು ಭಾಗವಹಿಸಿತ್ತು. ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ನೆತ್ತರವನ್ನು ಬಸಿದಿತ್ತು. ಹಣವನ್ನು ನೀರಿನಂತೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಬಹು ಅಂಶವು ತನಗೆ ದೊರಕಬಹುದೆಂದು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಸಿದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಎದುರು ಚಿಲ್ಲರೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳ ತುಂಡುಗಳು ಎಸೆಯಲ್ಪಡುವ ಮೊದಲೆ ಹಿಂದೀಯರ ನಾಗರಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ರೌಲೆಟ್ ಬಿಲ್ಲುಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಕರಾಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದವು. ಡಿಫೆನ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ನಿಯಮಗಳಂತೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರಂಕುಶ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಸಂತೋಷವನ್ನು ನಿರ್ನಾಮಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರದವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು.

ರಾಜದ್ರೋಹ ಹಾಗೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಳವಳಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ರೌಲೆಟ್ ವರದಿಯು 19–1–1919ನೆ ದಿನ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ವರಿಷ್ಠ ವಿಧಿಮಂಡಳದಲ್ಲಿ ರೌಲೆಟ್ ಬಿಲ್ಲುಗಳು 6–2–1919ನೆ ದಿನ ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಆ ಬಿಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಕಾಯಿದೆ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ತಾವು ಹೂಡುವೆವು ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 24–2–1919ನೆ ದಿನ ಸಾರಿದರು. ಎರಡನೆ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಮುಂದರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊದಲನೆ ಬಿಲ್ಲು 3–3–1919ನೆ ದಿನ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಲಾ ಅಮೆಂಡ್‌ಮೆಂಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪಾಸಾಯಿತು. ಬಿಲ್ಲುಗಳ ವಿಚಾರ ನಡೆದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಜನರು ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟರು. ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸಾಹವು ಕಂಡುಬಂದಿತು. 18–3–1919ನೆ ದಿವಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಮಾಡತಕ್ಕ ಒಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕರಡನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದರು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಂಡಳ ಎಂಬುದೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು.

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು 30ನೆ ಮಾರ್ಚ್ ದಿನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ಅವರು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಆ ತಾರೀಖು ಏಪ್ರಿಲ್ 6ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಲವು ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ದಿನವನ್ನು 30ನೆ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದರು.

ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತತ್ವಗಳ ವಿರುದ್ಧವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮಾರಕವೂ ಆಗಿವೆ ಎಂದು

ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 28-2-1919ನೆ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹೊರಡಿಸಿದ ನಿವೇದನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಂದದ್ದೇನೆಂದರೆ, ನಾವು ಈಗ ಇಡುತ್ತಿರುವ ಹೆಜ್ಜೆಯು ಕದಾಚಿತ್ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸಬಹುದು... ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧರಾದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟ ಸಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಹಿತಬುದ್ಧಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಸಹನದ ನಿರ್ವಾಣದ ಮುಖಾಂತರವೇ ಅವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಅಜೇಯವಾದ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಅಸ್ತ್ರವು ಉಭಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವು ... ದೇಶಕ್ಕೆ ಆದ ರೋಗವು ಅತಿಶಯ ಗಂಭೀರವಾದುದು. ಇತರ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳೂ ಸಫಲವಾಗದೆ ಹೋಗಿವೆ, ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬಳಿಕ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವರು.

ಮಾರ್ಚ್ 23ನೇ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಜಾಹೀರುಪಡಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಂದದ್ದೇನೆಂದರೆ, 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವೆಂಬುದು ಮೂಲತಃ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಯು. ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ತಪಸ್ಸು ಇವೇ ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಕಷ್ಟ ಪರಿಹಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಯನ್ನಾಗಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸ ಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯು ಸ್ವತಃ ಕಷ್ಟಪಡುವನು ಹೊರತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಗೆ ನೋವನ್ನು ಕೂಡ ಬಗೆಯನು. ವೈಸರಾಯರು ಏಪ್ರಿಲ್ 6ನೇ ತಾರೀಖಿನಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಕಾನೂನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ದಿನವನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆದ ಭಯಂಕರ

ಅಪಮಾನದ ದಿನವೆಂದು ನಾವು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಆ ದಿನ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು'. ಅವರು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ : 1) ಎಲ್ಲರೂ 24 ತಾಸಿನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಅದರಲ್ಲಿರಕೂಡದು. ಸವಿನಯ ಕಾಯದೇ ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ವ್ರತಗಳು ಹಾಗೂ ಶಿಸ್ತು ಅವಶ್ಯ. ಇತರರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಉಪವಾಸವೆಂದರೆ ನೊಂದ ಅಂತಃಕರಣಗಳ ಒಂದು ಕುರುಹು. 2) ಆ ದಿನ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವು ಬಂದಿಡಲ್ಪಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಹರತಾಳವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. 3) ರೌಲೆಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ರದ್ದುಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜಾಹೀರ ಸಭೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ನಡೆಯಬೇಕು (ಶಂ.ರಾ. ದಿವಾಕರ್, 1985, ಪು. 245–246).

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದಂಡಿಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

1930ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 6 ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ದಂಡಿಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಕೈಗೊಂಡು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಆಂದೋಲವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಿಂದ ಉಪ್ಪನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತು ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೆರಿಗೆಯುನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವುದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯುನ್ನು ಹೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುರಿದರು. ಇದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಜನತಾ ಚಳವಳಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ಮುಷ್ಕರಗಳು, ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಘಟನೆಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದವು. ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ತೀವ್ರವಾದ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿತು. ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಈ ಮುಷ್ಕರಗಳು ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕಾರಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾದವು. ಬಲ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಲಾರದೆ ಹೋದ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಧಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು.

ರೌಲಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್‌ನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಈ ರೀತಿಯಿದೆ.

ರೌಲಟ್ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, 1919

ಇಂಡಿಯನ್ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಲಾ ಅಮೆಂಡ ಮೆಂಟ್ ಬಿಲ್ ನಂಬರ್ 1, 1919, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಲಾ ಎಮರ್ಜೆನ್ಸಿ ಪಾವರ್ಸ್ ಬಿಲ್ ನಂಬರ್ 2, 1919, ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಾಯದವು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾದವು, ಯಾವ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜದ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದೋ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಂತಹವೂ ಇರುವವೆಂದು ನಮ್ಮ ಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯು ನಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಗಂಭೀರ ಭಾವದಿಂದ ಈ ಮೂಲಕ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಕಾಯಿದೆಗಳಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ರದ್ದುಪಡಿಸುವವರೆಗೆ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಸವಿನಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆವು. ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ನಂತರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಂಡಲವು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಇತರ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು

ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆವು. ಈ ಮೂಲಕ ನಾವು ಇನ್ನೂ ಘೋಷಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿ ನಡೆಯುವೆವು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣ–ಜನ–ಧನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಬಗೆಯೆವು.

ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಡಿಸೆಂಬರ್ 1921

ದೇವರನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಟ್ಟು ನಾನು ಗಂಭೀರತನದಿಂದ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ,

1. ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ದಳದ ಸಭಾಸದನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.
2. ನಾನು ದಳದ ಸದಸ್ಯನಿರುವರೆಗೆ ಕಾಯಾ–ವಾಚಾ ಅಹಿಂಸಕನಿರುವೆನು. ಹಾಗೂ ಮನಸಾ ಅಹಿಂಸಕನಿರಲು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವು ಈಗ ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದೊ ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಹಾಗೂ ಪಂಜಾಬ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಯೋಗ್ಯ ನಿಕಾಲೆಯಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದು, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಸಿಖ್, ಪಾರ್ಸಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಅಥವಾ ಜ್ಯೂ ಈ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆಯುಂಟಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಅಹಿಂಸೆಯೊಂದೇ ಉಪಾಯವು.

1919, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಲಾ ಎಮರ್ಜೆನ್ಸಿ ಪಾವರ್ಸ್ ಬಿಲ್ ನಂಬರ್ 2, 1919, ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಾಯದವು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾದವು, ಯಾವ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜದ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯು ಅವಲಂಭಿಸಿರುವುದೋ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು

ವಂತಹವೂ ಇರುವವೆಂದು ನಮ್ಮ ಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯು ನಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಗಂಭೀರ ಭಾವದಿಂದ ಈ ಮೂಲಕ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಕಾಯಿದೆಗಳಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ರದ್ದುಪಡಿಸುವವರೆಗೆ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಸವಿನಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆವು. ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ನಂತರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಂಡಲವು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಇತರ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆವು. ಈ ಮೂಲಕ ನಾವು ಇನ್ನೂ ಘೋಷಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿ ನಡೆಯುವೆವು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣ-ಜನ-ಧನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಬಗೆಯೆವು.

ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಡಿಸೆಂಬರ್ 1921

ದೇವರನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಟ್ಟು ನಾನು ಗಂಭೀರತನದಿಂದ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ,

1. ನಾನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ದಳದ ಸಭಾಸದನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

2. ನಾನು ದಳದ ಸದಸ್ಯನಿರುವರೆಗೆ ಕಾಯಾ-ವಾಚಾ ಅಹಿಂಸಕನಿರುವೆನು. ಹಾಗೂ ಮನಸಾ ಅಹಿಂಸಕನಿರಲು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವು ಈಗ ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದೊ ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಹಾಗೂ ಪಂಜಾಬ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಯೋಗ್ಯ ನಿಕಾಲೆಯಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದು, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಸಿಖ್, ಪಾರ್ಸಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಅಥವಾ ಜ್ಯೂ ಈ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆಯುಂಟಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಅಹಿಂಸೆಯೊಂದೇ ಉಪಾಯವು.

3. ಜಾತಿ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯ (ಐಕ್ಯದಲ್ಲಿ) ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ ಹಾಗೂ ಆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವೆನು.

4. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ವದ ಆಚರಣೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಇತರ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ನಾನು ಕೈ ನೂಲಿನ, ಕೈ ನೇಯ್ಗೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವೆನು.

5. ಹಿಂದೂ ನಾತೆಯಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಕಲಂಕವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವುದು ಅವಶ್ಯವೂ ನ್ಯಾಯವೂ ಎಂದು ನಾನು ನಂಬುವೆನು. ಹಾಗೂ ಶಕ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವರ್ಗ ಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುವೆನು (ರಂ.ರಾ. ದಿವಾಕರ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 300–305).

ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಂದಾಯ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಯುದ್ಧ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿಯವರು ಅದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಆ ಮೂಲಕ ಅವರ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕ್ರೋಢೀಕರಣದ ತತ್ವವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಕೂಡಾ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ತತ್ವವು ಎರಡರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರೈತರ ಮೇಲಿನ ಕಂದಾಯ ಇವೆರಡರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಭಾಗ ವಹಿಸುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. 'ಉಪ್ಪು' ದೈನಂದಿನ ಬಳಕೆಗೆ

ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದರೆ, ರೈತರ ಮೇಲಿನ ಕಂದಾಯ ಈ ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮೂಲ ಸೋಪಾನವೆನ್ನುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ರೂಪಿಸಿರುವ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳಿವಳಿಯು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ತೆರಿಗೆಗಳ ರೂಪಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರವು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿತ್ತು ಕೂಡಾ. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಬ್ರಿಟೀಷರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೇರಿರುವ ಕಂದಾಯುಗಳು 1929 ರಿಂದಲೇ ಜಾರಿಯುಲ್ಲಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಕೈಪಿಡಿಯೆಂಬಂತೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರು (ಸಂವಿಧಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಅವರು ರೂಪಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳು 'ರಾಜ್ಯಬೊಕ್ಕಸ'ವನ್ನು ತುಂಬಿಸುವುದನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಕರನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿದ್ದರು.

1. ಪುನಸ್ಥಾಪನೆ ದಂಗೆಗಳು
2. ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು
3. ಸಮಾಜನಿಷ್ಟ ದರೋಡೆಗಳು
4. ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳು ಮತ್ತು
5. ಜನತಾ ವಿಪ್ಲವಗಳು

ಇವನ್ನು ಕ್ಯಾಥಲಿಸ್ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾಳೆ (ಎಚ್.ವಿ. ನಾಗೇಶ, 1984, ಪು. 21).

ಪುನಸ್ಥಾಪನ ದಂಗೆಗಳು – 1765–1853ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿತು. ಹಳೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಉದ್ದೇಶ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿ: ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕರ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು. ಮಲಬಾರಿನ ಮಾಪಿಳ್ಳೆಯವರ ದಂಗೆ (1836–1921) ಇದನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜ ನಿಷ್ಠದ ರೋಡೆಗಳು – ಠಕ್ಕರ ಹೋರಾಟಗಳು

ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳು – ಹಿಂಸೆಯ ಮೂಲಕ ಚಳುವಳಿಗಳು.

ಜನತಾ ವಿಪ್ಲವಗಳು : 1946–51

ಉದಾರ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಳು – 1921 ರಿಂದ ಗಾಂಧಿ ಪ್ರಣೀತ ಚಳುವಳಿಗಳು (ವಿವರಗಳಿಗೆ : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈತ ಹೋರಾಟಗಳು, 1984). ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು, ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವುದು ಇಸ್ತಿಹಾರ್ನಾಮೆ ನಂಬರು 4347, ಎಲ್.ಬಿ. 26–26–126, ತಾರೀಖು 6ನೆಯ ಜನವರಿ 1927 ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಮತ್ತು 1926ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ನ 65ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಸದರಿ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದವರಿಗೆ ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ :

36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ತೆರಿಗೆಯ ದರಗಳು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರಿಂದ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದರಗಳನ್ನು ಮೀರಿರಕೂಡದು.

ಎ. ಮನೆಯ ಕಂದಾಯ

			ರೂ.	ಆ.
ಎ. ತರಗತಿ	25 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು		0	4
ಬಿ. ತರಗತಿ	25 ರೂ. ಮೀರಿ	50 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	0	8
ಸಿ. ತರಗತಿ	50 ರೂ. ಮೀರಿ	200 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	1	0
ಡಿ. ತರಗತಿ	200 ರೂ. ಮೀರಿ	400 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	2	0
ಇ. ತರಗತಿ	400 ರೂ. ಮೀರಿ	600 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	3	0
ಎಫ್. ತರಗತಿ	600 ರೂ. ಮೀರಿ	800 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	4	0
ಜಿ. ತರಗತಿ	800 ರೂ. ಮೀರಿ	1000 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	5	0
ಎಚ್. ತರಗತಿ	1000 ರೂ. ಮೀರಿ	1500 ರೂ. ಮೀರಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳು	7	8
ಐ. ತರಗತಿ	1500 ರೂ. ಮೀರಿ	..	10	0

ಬಿ. ಅಂಗಡಿ ಕಂದಾಯ

1. ಒಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಂಗಡಿ (ಮಂಡಿ)	1ನೆಯ ತರಗತಿ	25	0
	2ನೆಯ ತರಗತಿ	20	0
	3ನೆಯ ತರಗತಿ	15	0
	4ನೆಯ ತರಗತಿ	10	0

ಮೂಲ : ಇದನ್ನು 1929ನೆಯ ಇಸವಿ ಫೆಬ್ರವರಿ 27ನೆಯ ಮರ್ಕಾಂ ಎಲ್. 5796–ವಿ.ಪಿ. 53–28–3ನೆಯ ನಂಬರಿನ ಇಸ್ತಿಹಾರ್ನಾಮೆಯಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

2. ಇತರೆ ಅಂಗಡಿಗಳು	1ನೆಯ ತರಗತಿ	25	0
	2ನೆಯ ತರಗತಿ	10	0
	3ನೆಯ ತರಗತಿ	6	0
	4ನೆಯ ತರಗತಿ	4	0
	5ನೆಯ ತರಗತಿ	2	0
	6ನೆಯ ತರಗತಿ	1	0

ಸಿ. ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಕಸಬು ನಡೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ

1ನೆಯ ತರಗತಿ	25	0
2ನೆಯ ತರಗತಿ	20	0
3ನೆಯ ತರಗತಿ	15	0
4ನೆಯ ತರಗತಿ	10	0
5ನೆಯ ತರಗತಿ	6	0
6ನೆಯ ತರಗತಿ	4	0
7ನೆಯ ತರಗತಿ	2	0
8ನೆಯ ತರಗತಿ	1	0

ಡಿ. ಗಾಡಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ

ಒಂಟಿ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ	1	0
ಒಡ್ಡರ ಬಂಡಿಗಳು		
ಇತರ ಜೋಡು ಎತ್ತಿನಗಾಡಿ	2	0

ಇ. ಖಾಲಿ ನಿವೇಶನಗಳು ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಲುಗಳು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ

ಮನೆ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಿತ್ತಲು ಇರುವ ಗ್ರಾಮ ನಿವೇಶನದ ಜಮೀನು ; ಈ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಗುಂಟೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಗುಂಟೆಗಳಿಗೆ ಮೀರಿರುವಾಗ	ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 10 ಗುಂಟೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ 20 ಗುಂಟೆಗಳಿಗೆ ಮೀರಿದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ	ಒಂದು ನೂರು ಚದರ ಗಜಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಆಣೆ
ಗ್ರಾಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಖಾಲಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ, ರೆವಿನ್ಯೂ ಸರ್ವೆ ನಂಬರಲ್ಲದ, ಹಿಡುವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಜಮೀನು; ಅದು ಒಂದು ಕಟ್ಟಡದ ನಿವೇಶನವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸಾಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಜಮೀನಾಗಿರಲಿ	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲಾ	

1. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯವರೂ ಪಂಚಾಯಿತಿಯು ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ನಂತರ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ, ಸದರಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ನಿನ 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ವಸೂಲು ಮಾಡತಕ್ಕ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕುದು. ಅವರು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವ ದರಗಳು 1ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿರುವ ದರಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಕೂಡದು.

2. ಒಂದು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಈ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ನಿನ 36 ಮತ್ತು 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಫೀಜನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದಾಗ ಅಥವಾ ಹಾಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ರುವ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಫೀಜನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದಾಗ ಅವರು, ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗೂರದ ಮೂಲಕವೂ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯಿತಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೋಟೀಸನ್ನು ಚಿಕಟಾಯಿಸುವುದರ ಮೂಲಕವೂ ಪ್ರಕಟಿಸತಕ್ಕುದು. ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾವ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರತಕ್ಕುದು. ಸದರಿ ತಾರೀಖು, ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆಯಾದ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿರಕೂಡದು.

3. ಒಂದು ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಫೀಜನ್ನು ಹಾಕುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ದರದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಮನುಷ್ಯನ ಅಥವಾ ಸ್ವತ್ತಿನ

ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಯ ದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿರುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಇದರ ಹಿಂದಣ ನಿಬಂಧನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ನೋಟೀಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರುವ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರು ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಬಾಯಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಲಹೆಯನ್ನಾಗಲಿ ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

4. 4ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಗಳನ್ನೂ ಅಥವಾ ಸಲಹೆಗಳನ್ನೂ, ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವಸ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯವಾದರೆ ಆ ಮುಂದಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿ ಯವರು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕುದು. ಅವರು ಸದರಿ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಾಡಿನೊಡನೆಯೇ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕುದು. ಅವರು ಸದರಿ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೊಡನೆಯೋ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಲ್ಲ ದೆಯೋ ಅನುಮೋದಿ ಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪರಂತು, ಮೊದಲು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಫೀಜನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡತಕ್ಕುದೆಂದು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರಿಗೆ ತೋರಿದರೆ, ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಖೈರಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಒಂದು ಹೊಸ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕುದು. ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರ ವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕುದು. ಸದರಿ ನಿರ್ಣಯವರು 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ, ಅಮಲ್ದಾರರವರು ಸರ್ಕಾರದವರ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕುದು.

5. ಮನೆಗಳು, ಗಾಡಿಗಳು, ಖಾಲಿ ನಿವೇಶನಗಳು, ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಲುಗಳು ಇವುಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಮಾಲೀಕನೇ ಕೊಡತಕ್ಕುದು ; ಅವನು ಕೊಡದೆ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಮನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸದರಿ ಅಂಗಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುವವನು ಕೊಡಬೇಕು ; ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಕಸಬನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳದ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸದರಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಕಸಬನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪರಂತು, ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಾ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ,

ಎ) ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಅಂಥಾ ಮನುಷ್ಯನ ವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವನು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾಗಲಿ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದು ; ಅಥವಾ ಅಂತಾ ಮನುಷ್ಯನ ವಾಸಸ್ಥಳವು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವನು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೋ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದು.

ಬಿ) ಹಾಗೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು, ಮೇಲ್ಕಂಡ (ಊರಿಂ ದೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ) ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥ ನಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ನಮೂದಿಸಿ ತನ್ನ ರುಜುನಿಶಿ ಒಂದು ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ; ಅನಂತರ ಸದರಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನಿಂದ ಇತರ ಯಾವ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ

ಯವರೂ ಆತನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

6. ಅರಮನೆಗೆ ಸೇರಿದ, ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರವರ, ಅಥವಾ ಶ್ರೀ ಮದ್ಯುವರಾಜರವರ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಥವಾ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಟ್ಟಡ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಡದ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಖಾಲಿ ನಿವೇಶನ ಅಥವಾ ಹಿತ್ತಲು ; ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮದ್ಯುವರಾಜರವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಯಾವುದಾದರೂ ಗಾಡಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ವತ್ತು ; ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನಾಗಲಿ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

7. ಎ) ಮನೆಗಳು, ಮನೆಗಳಿಗೆ ಲಗತ್ತಾದ ಹಿತ್ತಲುಗಳೂ ಇರುವ ಗ್ರಾಮನಿವೇಶನದ ಜಾಗವು, ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 10 ಗುಂಟೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮನೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ 20 ಗುಂಟೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ನಿವೇಶನದ ಜಾಗದ ಮೇಲೆ ;

ಬಿ) ಅ) ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡಿಗಾಗಲಿ ಸೇರಿದ್ದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಮತ್ತು ವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ,

ಬಿ) ಅಥವಾ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಥವಾ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ

ಯಾವುದಾದರೂ ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲೆ, ಕಟ್ಟಡದ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಖಾಲಿ ನಿವೇಶನದ ಅಥವಾ ಹಿತ್ತಲಿನ ಮೇಲೆ ;

9) ಇನಾಂದಾರರ ವಾಸಗೃಹಗಳು ಮತ್ತು ಇನಾಂ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ನಫೆಯೂ ಬರದೇ ಇರತಕ್ಕಂಥ ನಿವೇಶನದ ಮೇಲೆ ; ಯಾವ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನಾಗಲಿ ವಸೂಲ್ಮಾಡಕೂಡದು :

ಎ) ವ್ಯವಸಾಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಏಕಮಾತ್ರವಾದ ಕಸುಬಾಗುಳ್ಳ ಜನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗಾಡಿಗಳು. ಅಂಥ ಜನಗಳು ಬೇಸಾಯದ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಹೊಡೆದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಪರಂತು ಅಂಥವರು ವ್ಯವಸಾಯದ ಜತೆಗೆ ಇತರ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಸುಬನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಾಗಲಿ ಅನುಸರಿಸುವ ಕಲ್ಲು ಒಡ್ಡರುಗಳಾಗಲಿ, ವರ್ತಕರು ಗಳಾಗಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಲಿ, ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರುಗಳೇ ಮುಂತಾದವರಾಗಲೀ ಆಗಿರಕೂಡದು.

ಬಿ) ಕೇವಲ ಮಠಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ, ಮಠದ ಜಮೀನುಗಳ ಸಾಗುವಳಿಗಾಗಿಯೇ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಗಾಡಿಗಳು.

ಸಿ) ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರಹದ್ದುಗಳಿಗಿಂತ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರದೇಶ ಗಳಿಂದ ಕಲ್ಲು ಒಡ್ಡರುಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಜನಗಳ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದ ಕ್ಕಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಕೇವಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿ ಗಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಗಾಡಿಗಳು.

10. ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಅಧಿಕಾರದ ಸರಹದ್ದಿನೊಳಗೆ ಇರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ವಸ್ತುತಃ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ತೋಟಿಗಳೂ, ತಳಾರಿಗಳೂ ಮತ್ತು ನೀರುಗಂಟಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಅವರ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವತ್ತುಗಳೂ 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿ ಸಲ್ಪಡತಕ್ಕುದು.

11. ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡ ವಿಧದ ಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯವರೂ ಒಂದು ತೆರಿಗೆಯ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರ್ಮಾಡಿಸತಕ್ಕುದು.

ಎ) ಮನೆಗಳ ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.

ಬಿ) ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಕಸುಬನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಂದಾಯ.

ಸಿ) ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆ.

ಡಿ) ಖಾಲಿ ನಿವೇಶನಗಳ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಲುಗಳ ಮೇಲಣ ಕಂದಾಯ.

ಇ) ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ವಸೂಲ್ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆ.

* ಈ ಕ್ಲಾಜನ್ನು 1929ನೆಯ ಇಸವಿ ಜೂನ್ 6ನೇ ಮರ್ಕುಂ ಎಲ್. 8194–ಪಿ.ಪಿ. 78–28–2ನೆಯ ನಂಬರಿನ ಇಸ್ತಿಹಾರ್ನಾಮೆಯಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

12. ಕಂದಾಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯು 16ನೆಯ ನಂಬರು ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ (ಫಾರಂನಲ್ಲಿ) ಇರತಕ್ಕುದು.

13. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದು, ಕಂದಾಯದ ಪಟ್ಟಿಯ 1 ರಿಂದ 9ರ ವರೆಗೆ ಇರುವ ಕಾಲಂಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ, ಪಂಚಾಯಿತಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಕಂದಾಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬೇಕಾದವರು ಬಂದು ನೋಡ ಬಹುದೆಂದೂ, ನೋಟೀಸಿನ ತಾರೀಖಿನ ಲಾಗಾಯಿತು 30 ದಿನಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನ ಪಂಚಾಯತಿ ಯವರು ತಕರಾರುಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವರೆಂದೂ, ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳ ಪಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗೂರೆಯ ಮೂಲಕ ಒಂದು ನೋಟೀಸನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸತಕ್ಕುದು.

14. ತೆರಿಗೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ನಮೂದಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ವತ್ತಿನ ಮಾಲೀಕನಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಪಡೆದಿರುವವ ನೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನ ಮುತಾಲೀಕನೂ (ಏಜೆಂಟು) ಸದರಿ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಯಾವ ರುಸುಮೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕುದು.

15. ಮೇಲ್ಕಂಡ 13ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ನೋಟೀಸಿನಲ್ಲಿ ನಮೂದಾದ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಅಥವಾ ಆ ದಿನದ ಮೀಟಿಂಗು ಅಡ್ಜರ್ನ್ ಆದ ಮತ್ಯಾವುದಾದರೂ ಮುಂದಿನ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಕಂದಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಕರಾರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ

ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡತಕ್ಕುದು. ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ತಕರಾರು ತಂದವರಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದು. ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ತಾರೀಖಿನ ಲಾಗಾಯಿತು 30 ದಿನ ಗಳೊಳಗಾಗಿ ಅಪೀಲನ್ನು ದಾಖಲ್ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸದರಿ ತೀರ್ಮಾನದ ಮೇಲೆ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮೀಷನರಿಗೆ, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಇಲ್ಲದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನ್‌ರಿಗೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲು ರಹಾ ಇರತಕ್ಕುದು. ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಅಥವಾ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಖೈರು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿರತಕ್ಕುದು. ಅಪೀಲು ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಅಥವಾ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕನುಸಾರ ವಾಗಿ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆರಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕುದು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಪಟ್ಟಿಯು ಚೇರ್ಮನ್ನ ರವರ ರುಜು ನಿಶಿ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕುದ್ದು.

16. ಹಿಂದಣ ನಿಬಂಧನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಿಕೃತವಾದ ಖತಾಯಿತಿಗಳು, ಸದರಿ ಪಟ್ಟಿಯು ಸಂಬಂಧಪಡುವ ಸರ್ಕಾರಿ ವರುಷದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕ ತೆರಿಗೆ, ಸೆಸ್ಸು ಅಥವಾ ರುಸುಮಿನ ಮೊಬಲಿಗೆ ನಿರ್ಧರವಾದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರತಕ್ಕುದು.

17. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರುಷವೂ ಕಂದಾಯದ ಹೊಸ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರ್ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ವರುಷದ ಬಗ್ಗೆ ತಯಾರಾದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು ಅದರ ಮುಂದಣ ವರುಷಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಸಮೇತ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತರಬಹುದು ಮತ್ತು ಇಂತಹ

ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ವರುಷದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯಗಳ ಹೊಸ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರ್ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ವರುಷವೂ 13, 14 ಮತ್ತು 15ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ನಿಯಮಗಳು ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕುದು.

18. 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ವಸೂಲಾಗಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು ಜಮೀನು ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡು ವಂತೆಯೇ ಅದೇ ದಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅದೇ ತಾರೀಖುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದಾಯವಾಗ ತಕ್ಕುದು. ಪರಂತು, ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನಿಂದ ವಸೂಲಾಗ ಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸದರಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಸ್ಥಾನ ವಾವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ, ಸದರಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ಮೊಬಲಗಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದು. 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ಕಂದಾಯಗಳು, ಸೆಸ್ಸುಗಳು, ತೆರಿಗೆಗಳು ಅಥವಾ ಫೀಜುಗಳು, ಇವು ಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದಾದ ಖಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿಧಿಸುವ ತಾರೀಖು ಅಥವಾ ತಾರೀಖುಗಳಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕುದು.

19. (1) ಕಂದಾಯಗಳು, ಸೆಸ್ಸುಗಳು, ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡುವಂಥಾ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕುದು.

* ಪರಂತು, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರವರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ, 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಗ್ರಾಮ ನೌಕರರುಗಳಿಗೇ ವಹಿಸಬಹುದು.

(2) ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಗ್ರಾಮ ನೌಕರರಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದವರಿಂದ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ದರದಲ್ಲಿ ಸಂಬಳವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ಟೇಷನರಿ ಅಲೋರ್ಯಸನ್ನೂ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಫಂಡಿನಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು.

19ಎ. ವಸೂಲಾತಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಗ್ರಾಮ ನೌಕರರಿಗೆ ವಹಿಸಿರತಕ್ಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದು : * ಇವುಗಳನ್ನು 1930ನೇ ಇಸವಿ ನವೆಂಬರ್ 5ನೇ ಮರ್ಕುಂ ಎಲ್., 3725–ಎ.ಪಿ. 33–30–3ನೇ ನಂಬರಿನ ಇಸ್ತಿ ಹಾರ್ನಾಮೆ ಯಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡ ಸರ್ಕಾರಿ ಹುಕುಮು ಸಾದರ್ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ : ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸರತಕ್ಕ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಲಾಯಿತು.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ತೆರಿಗೆಗಳ ವಸೂಲಾತಿಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮನೌಕರರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಪೋಟಗಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾದರ್ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಮಸೂದಾ ಸರ್ಕ್ಯುಲರನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರ ಅನುಮೋದನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರವರು ಬರೆದ 1930ನೇ ಇಸವಿ ಫೆಬ್ರವರಿ 19ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಸಿ. 638–29ನೆಯ ನಂಬರಿನ ಲೇಖನ.

2. ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರವರು ಬರೆದ 1930ನೇ ಇಸವಿ ಮೇ 8ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಸಿ. 638ನೇ ನಂಬರಿನ ಅನ್–ಅಫಿಯಲ್ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

1) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಕಂದಾಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 1 ರಿಂದ 9ನೇ ಕಲಮಿನವರೆಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು

ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ತೆಗೆದು, ಆ ಉಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಜಮಾಬಂದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳ ಅಖೈರಿನೊಳಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮಲ್ದಾರರವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕುದು.

ಅಮಲ್ದಾರರವರು ಸದರಿ ಉಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ರೆವಿನ್ಯೂ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮೂಲಕ ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಶಾನುಭೋಗನಿಗೆ ರವಾನಿಸತಕ್ಕುದು.

2) ಉಲ್ಲೇಖನವು ತಲುಪಿದ ನಂತರ ಶಾನುಭೋಗನು 16(ಎ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಖಾತೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸತಕ್ಕುದು. ಈ ಖಾತೆಯೇ ಪಟೇಲನು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ವಾಗಿರುವುದು.

3) ಪಟೇಲನಿಗೆ 16(ಬಿ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ರಶೀದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು.

4) ವಸೂಲ್ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು 16(ಸಿ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾನುಭೋಗನು ಖಿರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆಗೆ ಸೀದಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಆಖೈರಿನೊಳಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

1) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಕಂದಾಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 1 ರಿಂದ 9ನೇ ಕಲಮಿನವರೆಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ತೆಗೆದು, ಆ ಉಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಜಮಾಬಂದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳ ಅಖೈರಿನೊಳಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮಲ್ದಾರರವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕುದು. ಅಮಲ್ದಾರರವರು ಸದರಿ ಉಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ರೆವಿನ್ಯೂ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮೂಲಕ ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಶಾನುಭೋಗನಿಗೆ ರವಾನಿಸತಕ್ಕುದು.

2) ಉಲ್ಲೇಖನವು ತಲುಪಿದ ನಂತರ ಶಾನುಭೋಗನು 16(ಎ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಖಾತೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸತಕ್ಕುದು. ಈ ಖಾತೆಯೇ ಪಟೇಲನು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ವಾಗಿರುವುದು.

3) ಪಟೇಲನಿಗೆ 16(ಬಿ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ರಶೀದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು.

4) ವಸೂಲ್ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು 16(ಸಿ) ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾನುಭೋಗನು ಖಿರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆಗೆ ಸೀದಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಆಖೈರಿನೊಳಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

5) ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಅಖೈರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಶಾನುಭೋಗನು ಖಿರ್ದಿಯ ಒಂದು ನಕಲನ್ನು, ಸದರಿ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪಟೇಲನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಶೀದಿಗಳ ನಕಲುಗಳನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ವಸೂಲಾದ ಮೊಬಲಿಗೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಖಜಾನೆಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬ ಅಂಶವು ತಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದ ನಂತರ ಅಮಲ್ದಾರರವರು ಸದರಿ ನಕಲುಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ (ಚೇರ್‌ಮನ್‌ರಿಗೆ) ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಖಿರ್ದಿಯು ತಲುಪಿದೊಡನೆಯೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ರೋಜು ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಖತಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲ್ಮಾಡಬೇಕು. ವಸೂಲಾತಿಯು ಗ್ರಾಮ ನೌಕರರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೇ ಹೊರತು ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರಿಂದಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಷಣ ತೋರಿಸುವ ಹಾಗೆ ರೋಜು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಖತಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಕೆಂಪು ಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲ್ಮಾಡಬೇಕು.

6) ರೆವಿನ್ಯೂ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಹೊರಟ ಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಜಮೀನು ಕಂದಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸು ವಂತೆಯೇ ಖಾತೆಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಖರ್ದಿಗಳನ್ನೂ, ವಸೂಲಾತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನಿಖೆ ಮಾಡಿ, ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅಮಲ್ದಾರರವರೂ ಕೂಡ ಇದೇ ವಿಧವಾದ ತನಿಖೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕು.

20. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು ಅಥವಾ ಇತರ ಬಾಕಿಯು ಬರಬೇಕಾದ ಅವಧಿಯು ಗತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹದಿನೈದು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಅವುಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಸದರಿ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ಅಥವಾ ಇತರ ಬಾಕಿಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯವರಿಂದ, ಅವರ ಗೈರು ಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಚೇರ್‌ಮನ್‌ರವರಿಂದ, ರುಜು ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ 17ನೇ ನಂಬರು ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಬರಹ ಮೂಲಕವಾದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಜಾರಿಮಾಡತಕ್ಕುದು.

21. ಅಂಥ ತಗಾದೆ ನೋಟೀಸನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ 15 ದಿನ ಗಳೊಳಗಾಗಿ ಬಾಕಿದಾರನು ತನ್ನಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗಿರುವ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ, ಹಾಗೆ ಕೊಡದೇ ಹೋದ ಬಗ್ಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು (ಚೇರ್‌ಮನ್) ಅಧ್ಯಕ್ಷರವರಿಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಹೋದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಬಾಕಿ ಮೊಬಲಗನ್ನು, ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು, ಅವನ ಚರಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿ ಹರಾಜು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ವಸೂಲು ಮಾಡತಕ್ಕುದು.

22. ಹಾಗೆ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾರೆಂಟೂ 18ನೆಯ ನಂಬರಿನ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕುದು. ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಚೇರ್‌ಮನ್‌ರವರು ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕುದು. ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾರಂಟಿಗೂ ಬಾಕಿದಾರನಿಂದ 2 ಆಣೆಯ ಫೀಜನ್ನು ವಸೂಲ್ಮಾಡತಕ್ಕುದು. ಸದರಿ ವಾರಂಟನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಜಾರಿಮಾಡತಕ್ಕುದು.

23. ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರ್ಮಾಡತಕ್ಕುದು ; ಕೂಡಲೇ ಬಾಕಿದಾರನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಪರವಾಗಿ ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಆಗಲಿ ಕೇಳಿದರೆ ಅದರ ಒಂದು ನಕಲನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕುದು ; ಮತ್ತು ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ 15 ದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಬಾಕಿಯು ಪಾವತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡಬಹುದು.

24. ಜಪ್ತಿಯೂ ಮತ್ತು ಹರಾಜುಗಳೂ ಈ ಕೆಳಗಡೆಯಿರುವ 25 ರಿಂದ 32ರ ವರೆಗಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬೇಕು.

25. ಚರಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹುಕುಂ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡುವ ಯಾವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಜಾರಿ ಮಾಡುವ ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ ಆ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಯಾವ ವಾಸಮಾಡುವ ಮನೆಯನ್ನೂ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವಾದ ಮೇಲೂ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸ ಕೂಡದು.

26. ಅಂಥ ವಾಸಮಾಡುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿದಾರನು ಇದ್ದು ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುವ, ಅಥವಾ

ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಕೂಡದೆಂದು ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಹೊರತು, ಉಳಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸದ ಮನೆಯ ಯಾವುದೊಂದು ಹೊರ ಬಾಗಿಲೂ ಒಡೆದು ತೆರೆಯಲ್ಪಡಕೂಡದು. ಆದರೆ ಜಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದು ವಾಸದ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಮನೆಯ ಒಳಗಿನ ಯಾವುದಾದರೂ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸ್ವತ್ತು ಇರುವುದೆಂಬುದಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಅವನು ಆ ಕೊಠಡಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಒಡೆದು ತೆರೆಯಬಹುದು.

27. ದೇಶವಾಡಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಜನರೆದುರಿಗೆ ಓಡಾಡದೆ ಇರುವ ಹೆಂಗಸು ಒಂದು ವಾಸಮಾಡುವ ಮನೆಯ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಸದರಿ ಜಪ್ತಿ ಮಾಡುವವನು ಆಕೆಯು ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದು ; ಆಕೆಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವಳು ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವಳು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಆ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತು ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮೋಸದಿಂದ ಸಾಗಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಂಜಾಗರೂಕತೆಯ ಏರ್ಪಾಡನ್ನೂ ಅವನು ಮಾಡತಕ್ಕದು.

28. ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಸ್ವತ್ತುಗಳು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದಲ್ಲ

ಎ) ಬಾಕಿದಾರನ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಉಡುಪುಗಳು ಮತ್ತು ಹಾಸಿಗೆಗಳು.

ಬಿ) ಕಸುಬುದಾರೀ ಸಲಕರಣೆಗಳು.

ಸಿ) ಬಾಕಿದಾರನು ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಆರಂಭದ ಮುಟ್ಟುಗಳು ಮತ್ತು ಅವನು ಜೀವನ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬುದಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ (ಛೇರ್‌ಮನ್)ರಿಗೆ ಯುಕ್ತ ತೋರುವಷ್ಟು ಕಾಲ್ನಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಬೀಜದ ಧಾನ್ಯ.

29. ಮಿತಿ ಮೀರಿ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಜಫ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕುದಲ್ಲ ; ಎಂದರೆ ಜಫ್ತಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ವತ್ತು, ಸದರಿ ಕಂದಾಯ, ಸೆಸ್ಸು, ತೆರಿಗೆ, ಅಥವಾ ಫೀಜು ಮತ್ತು ಜಫ್ತಿ ಫೀಜು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಾರುವ ಬಗ್ಗೆ ತಗಲಬಹುದಾ ದಂಥ ವೆಚ್ಚಗಳು, ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗುವ ಮೊಬಲಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಹೋಗತಕ್ಕಷ್ಟು ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಜಫ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕುದು.

30. ಜಫ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬೇಗನೆ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಭದ್ರಪಡಿಸಲು ತಗಲತಕ್ಕ ವೆಚ್ಚವೂ, ಬಾಕಿ ಮೊಬಲಗೂ ಸೇರಿದರೆ ಆಗುವ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವು ಅದರ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ, ಜಫ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ್ಗೆ ಆ ಸ್ವತ್ತು ಯಾರಲ್ಲಿದ್ದಿತೋ ಆತನಿಗೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಮಾರಿಬಿಡುವುದಾಗಿ ಜರೂರಾಗಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕುದು ; ಅನಂತರ ತನಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗು ಆ ಕೂಡಲೆ ಸಂದಾಯವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜಫ್ತಿ ಮಾಡಿದಾತನು ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಮಾರಿಬಿಡತಕ್ಕುದು.

31. ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಮಾರಿ ಬಿಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಬರತಕ್ಕ ಹಣದಲ್ಲಿ, ಕಂದಾಯದ, ಸೆಸ್ಸಿನ, ತೆರಿಗೆಯ, ಫೀಜಿನ ಅಥವಾ ಬಾಕಿ ಹಣದ ಮೊತ್ತವು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ತಗಲಿದ ವೆಚ್ಚವೂ

ಕಳೆದು ಮೊಬಲಗೇನಾದರೂ ಉಳಿದಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿ ಉಳಿಯತಕ್ಕ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತಿನ ಮಾಲೀಕನು ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡಿದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಆತನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕುದು. ಈ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಸದರಿ ಹಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾರೂ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈ ಹಣವನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿ ಫಂಡಿಗೆ ಸೇರಿಸತಕ್ಕುದು.

32. ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಚರಸ್ವತ್ತಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮೂರನೆಯ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಹಕ್ಕನ್ನು ತರುವುದಾದರೆ ಯುಕ್ತವಾದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಬಳಿಕ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರು ತನಿಖೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸದರಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸ ಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಹಕ್ಕನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿ ಈ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸದರಿ ಸ್ವತ್ತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸತಕ್ಕುದು. ಹಕ್ಕು ಸ್ವತ್ತಿನ ಯಾವ ಭಾಗದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟರ ಹೊರತು, ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾರತಕ್ಕುದು. ಇದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವವನ ಹಕ್ಕು ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಊರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರತಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಲೇ ಮಾಡತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. ಪರಂತು, ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ತರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಅಥವಾ ಆ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಾದರೂ ಹಕ್ಕಿರುವ ಇತರ ಮನುಷ್ಯನು ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಯಾವುದಾದರೂ ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಈ ನಿಬಂಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿ

ಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೊಂದೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿರತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

ತೆರಿಗೆಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ

ನಂಬರು ಎಲ್. 5522–ಎಲ್.ಬಿ. 26–26–150

ತಾರೀಖು 7ನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ 1927

1926ನೇ ಇಸವಿ 11ನೇ ನಂಬರು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ದ ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ನ 37(1)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೂ, ಸರ್ಕಾರದವರು ಸದರಿ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ತೆರಿಗೆ, ಸೆಸ್ಸು, ಅಥವಾ ಫೀಜು ಮೊಬಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅದು ಸಲ್ಲಿಸಲ್ಪಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದು ಮಾಡಿರುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ವಿಧಾಯಕ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ :

1. ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ನ 37ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ದಿವಸದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಅದು ಎಂಟು ಘಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೆಂದರ್ಥ.

2. ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಹುಜೂರು ಜಮಾ ಬಂದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸ್ಥಳದ ಜಾತ್ರೆಯೇ ಮುಂತಾದವು ನಡೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅತಿ ಸಮೀಪವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂತೆಯು ನಡೆಯುವ ದಿವಸದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಕೂಡದು ; ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಕೂಡದು. ಮತ್ತು ಯಾವುದೊಂದು ವಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಟ್ಟು ಎರಡು

ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸ ಕೂಡದು.

3. ತೆರಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡುವವನಿಂದಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಆತನ ಪರವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರನಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡತಕ್ಕ ಇತರ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಂದಲೇ ಆದರೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಬಹುದು.

4. ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೂಲಿಯ ದರಗಳ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ನಿಗದಿ ಮಾಡುವ ಮೇರೆಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು ; ಪರಂತು, ಒಬ್ಬ ಗಂಡಾಳು ಎಂಟು ಘಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಮಾಡುವ ಒಂದು ದಿವಸದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರು ಆಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣಾಳಿನ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ಮಾಡುವ ಇದೇ ಪರಿಮಿತಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಆಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟತಕ್ಕುದಲ್ಲ (ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಕೈಪಿಡಿ, 1934, ಪು. 59–79).

5. ಮೇಲೆ ಕಂಡ 1(ಎ) ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದೊಂದು ಬಾಬಿನ ಮೊಬಲಗು ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ನಡೆಸುವ ಮೀಟಿಂಗುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಠರಾವು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಾಫಿ ಬಿಡಲು ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ ; 1(ಬಿ) ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬಾಬುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಾದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಾಬಿನ ಮೊಬಲಗೂ 5 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮೀರಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ಬಾಬ್ತುಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯಿತಿಯವರು ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಮಂಜೂರ್ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ, ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾಮಾಡಲು ಅವರಿಗೇ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. 5 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮೀರಿರತಕ್ಕ ಬಾಬ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ,

ಅಂತಹ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಯವರು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಠರಾವು ಮಾಡತಕ್ಕುದು.

ಈ ರೀತಿ ಠರಾವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ, ಆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು, ಪಂಚಾಯಿತಿಯುವರು ಠರಾವು ಮಾಡಿದ ನಿರ್ಣಯದ ನಕಲೊಂದನ್ನು, ಆಯಾ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕುದು. ಅಮಲ್ದಾರರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಮೂದು ಮಾಡಿ ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಸಬ್ ಡಿವಿಜನ್ ಆಫೀಸ್‌ರ ವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರವ ರಿಗೆ ಹುಕುಂ ಬಗ್ಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು.

6. ವಸೂಲ್ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವಂಥ ಮೊಬಲಗು ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ 25 ರೂಪಾಯಿ ಗಳವರೆಗೆ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರುಗಳಿಗೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ 100 ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ ವಜಾಮಾಡಲು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರ ವರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡಲು ಸರ್ಕಾರದವರ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

7. ಅಂತಹ ಬಾಬುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾದರಾದ ಅಖೈರು ಹುಕುಂಗಳನ್ನು, ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತೆರಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಇತರ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆಯಾ ಬಾಬುಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಬರೆಯುತಕ್ಕುದು ; ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಹಣವನ್ನು ಮಾಫಿ ಬಿಡುವುದನ್ನೂ ಅಥವಾ

ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಂಜೂರ್ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ನಮೂದಿಸತಕ್ಕುದು.

8. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಿಮಿಷನ್ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಜಾಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೊಬಲಗು ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿಸಿ ತಯಾರ್ಮಾಡಿದ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸುವ ವಸೂಲು ಬಾಕಿ ಪಟ್ಟಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ, ವಸೂಲಾಗಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗು, ವಸೂಲಾದ ಮೊಬಲಗು ಮತ್ತು ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮೊಬಲಗು, ಇವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ) ಅಮಲ್ದಾರರವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕುದು. ಅಮಲ್ದಾರರವರೂ, ತನಿಖೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಇತರ ಆಫೀಸರುಗಳೂ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ನಡವಳಿಕೆ ಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳವರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಲೆಕ್ಕಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೇ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಾಯ – 6

ಕಂದಾಯದ ಸಮಸ್ಯೆ : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಒಂದು ಮೊಳಕೆ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಯುಗಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕೃಷಿ, ಭೂಮಿ, ಮನುಷ್ಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೃಷಿಕರ ಮತ್ತು ನೆಲದ ಸಂಬಂಧ ; ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗ ಜೊತೆಗಿನ ಸಾಮರಸ್ಯವು ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷಿಯು ಬರಿಯ ಭೌತಿಕ (Material Production) ಉತ್ಪಾದನೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಿತ್ತು. ಕೃಷಿಯು ಬರಿಯ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿರುವುದು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಾಧಾರಿತ ವಿನಿಮಯ ಮೌಲ್ಯಮಾತ್ರವಿದೆ ಎಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ರೈತರಿಗೆ ಕೃಷಿಯೆನ್ನುವುದು ಅವನ ಜೀವನದ ಆಧಾರ ಮಾತ್ರ. ಅವರ ಜೀವನ ಚಕ್ರ ; ಋತು ಚಕ್ರದೊಂದಿಗೆ ಮಿಲನ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ರಾಗಿ, ಜೋಳ, ಭತ್ತ ಇವುಗಳು ಮುಖ್ಯ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮದ

ಉತ್ಪನ್ನಗಳು. ಮೈಸೂರು, ಮಂಡ್ಯ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗೆ ರಾಗಿಯು ರೈತರ ಇಡಿಯ ವರ್ಷದ ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೆಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೋಳ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭತ್ತ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ – ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಮೈಸೂರು; ಮಂಡ್ಯ; ಶಿವಮೊಗ್ಗ – ಮೈಸೂರ ರಾಜಾಡಳಿತ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ (ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ) – ನಿಜಾಂ ಆಡಳಿತ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ; ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು – ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯ

ರೈತರ ಬೆಳೆಗಳು

1. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ; ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ – ಭತ್ತದ ಬೇಸಾಯ.
2. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ – ರಾಗಿ.
3. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ – ಜೋಳ.

ರೈತರ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮಗಳು:

ಪ್ರಾಂತಗಳು	ಕಾಲಮಾನ			
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	ಮಳೆಗಾಲ ಚಳಿಗಾಲ	ಭತ್ತ ತರಕಾರಿ	ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಏತ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿ	ನಿತ್ಯದ ತರಕಾರಿ 1. ತೊಂಡೆ 2. ಬಸಳೆ 3. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಕುಂಬಳ ಕಾಯಿ/ ಸೌತೆಕಾಯಿ 4. ಮೀನು / ಕೋಳಿ
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಬೇಸಿಗೆ (ಪೈರಾಪಿ)	ಗೋಡಂಬಿ / ಮಾವು / ಮೆಣಸು / ಹಣ್ಣು ಹಲಸು		
ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ		ರಾಗಿ ಭತ್ತ	ಕೆರೆ	ಸೊಪ್ಪು ಇತ್ಯಾದಿ ತರಕಾರಿಗಳು
ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ		ಜೋಳ ಮೆಣಸು	ಮಳೆಯಾಶ್ರಿತ	

ಇದು ಸ್ಥೂಲವಾದ ಚಿತ್ರಣ. ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮ, ಬೆಳೆಯುವ ತರಕಾರಿಗಳು – ಕುಟುಂಬ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಎನ್ನುವ ತತ್ವ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕ್ರಮ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ; ಮೂಲತಃ ನೈತಿಕ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು.

ಜಮೀನುದಾರರು
|
ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ —— ಗ್ರಾಮ —— ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು
|
ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಗಳು

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ :

1. ಜಮೀನುದಾರರು
2. ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು
3. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರು – ಮತ್ತು ಅವರ ಕಸುಬುಗಳು
4. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು
5. ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ

1. ಜಮೀನುದಾರರು
2. ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು
3. ಗೇಣಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡವರು
4. ಉಂಬಳಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡವರು
5. ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ಸಂಬಂಧ
6. ಹೇರಳ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು – ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ದ.ಕ. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಇವುಗಳು ವಸಾಹತುಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದ ಆರ್ಥಿಕ

ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಫ್ಲೀಟರ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ 'ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ' ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದೇನೆಂದರೆ, ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯವು ಆಯಾ ಊರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಡ ರೈತರ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಸುಂಕವನ್ನು ಹೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷಿಯಿಂದ ಬರುವ ಉತ್ಪಾದನೆ ಜೀವನದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಎನ್ನುವ ನೈತಿಕ ನಿಲುವಿನಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷಿಕರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬೆಲೆಯು ನಿಗದಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಸಂಘರ್ಷ'ದ ಸಾಧ್ಯತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯೆನ್ನುವುದು ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ನಿಯಮಗಳು, ಉದ್ದೇಶಗಳು ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದವು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದ ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಮಾದರಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಬದಲಾದುದರಿಂದ ಕೃಷಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜ್ಞಾನ ಮಾದರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನತೆಗೆ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಅಸಡ್ಡೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆನ್ನುವುದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ

1. ಪರಿಸರದ ಬಗೆಗಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನ.
2. ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ತಾಂತ್ರಿಕತೆ.
3. ದೈಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ – ಕೃಷಿಯ ಸಮತೋಲನ.
4. ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕತೆ ಸಂಬಂಧ. ಇವುಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡಬೇಕು ; ಯಾವ ಮಣ್ಣಿಗೆ ಯಾವ ಕೃಷಿ ಉತ್ತಮ, ಜ್ಞಾನ ನಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿತ್ತು. ಕಾರಂತರ 'ಕುಡಿಯರ ಕೂಸು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕುಮರಿ ಬೇಸಾಯ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯು ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಉಳುಮೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಎತ್ತಿನ ಬೇಸಾಯ, ಕಳೆ ತೆಗೆಯುವುದು, ಸಗಣಿ ಗೊಬ್ಬರ ಬಳಸುವುದು, ಅನಂತರ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ, ಮಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವುದು – ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ದುಡಿಮೆಯು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಬೆವರಿನ ಹನಿಯು ಬೀಳದೆ ಭೂಮಿ ತಾಯಿಯು ಬೆಳೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ತಾತ್ವಿಕ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೃಷಿ ದುಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಎರಡು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ :

1. ಭೂಮಿ = ತಾಯಿ – ಒಲಿದರೆ ಬೆಳೆ ಬರುತ್ತದೆ
2. ಧಾನ್ಯಗಳು = ಲಕ್ಷ್ಮಿ – ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಧಿದೇವತೆ

ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮನೆಯೊಳಗೆ ತರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಗ್ಗಿ ಹಬ್ಬ, ಪುತ್ತರಿ ಹಬ್ಬ, ವಿಶು ಸಂಕ್ರಮಣವೆನ್ನುವುದು ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಗೇಣಿದಾರರು, ಒಕ್ಕಲು ಹೂಡಿದವರು ತಾವು ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ : ಅದರ ಕೆಲ ಭಾಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಧಣಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಕಾಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ರೈತನಿಗೆ ಧಣಿ (ಜಮೀನುದಾರ) ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು

ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಲೋಕ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ – ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಕೊಳು–ಕೊಡುವಿಕೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು ಮಾತ್ರ ದಾನ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ವಿದ್ಯಾದಾನ, ಸಂಪತ್ತಿನದಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವಿನಿಮಯದ ಮೌಲ್ಯ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ ಅದರ ಅಳತೆಯ ಪದ್ಧತಿ ಅದರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಕ್ರಮಗಳು ಬದಲಾದವು ಕೃಷಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು ಅದರ ವಿನಿಮಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಕೃಷಿಯೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿದೆ ಎಂಬಂಥ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಬಂತು. ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕೂಡಾ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಒಂದು ಸಿದ್ಧ–ಶಿಸ್ತಿನ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಒಳಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಕೃಷಿ ಜ್ಞಾನ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ – ಜಾನಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಲಕಸುಬುಗಳು, ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಹತ್ತಿರದ 'ಸಂತೆ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅದು ವಸಾಹತು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನ–ಜೀವನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಉದಾ : ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು – ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನ ಶಿಸ್ತು ಕೂಡಾ ಬದಲಾಯಿತು. ರೈತರ ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮ ಕೂಡಾ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾದ ರೂಪ ತಳೆದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರ ಜ್ಞಾನ ಮಾದರಿಗಳು ಬದಲಾಗತೊಡಗಿತು.

ಕೃಷಿಯು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಆಧಾರಿತವಾದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ವಿನಿಮಯ ಮೌಲ್ಯ ಬರತೊಡಗಿತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ – ಮಳೆ, ಬೆಲೆ, ಹತ್ತಿರದ ಸಂತೆ, ಜಾತ್ರೆಯ ಮಾರಾಟವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅದು ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವವು ಕೃಷಿಗೆ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ನೀರನ್ನೆತ್ತಲು ಪಂಪುಗಳು ಬಂದವು. ಏತದಿಂದ ನೀರು ಎತ್ತಿದ ಕೃಷಿಕರು ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದರು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೀತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 'ಆದಾಯ'ವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಲೆ, ಬಡರೈತರ, ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ನಾಶ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಲಕಸುಬುಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗುರಿಯಾದವು. ಸಣ್ಣ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಆಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಲಾಯಿತು.

ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಹೋದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಹೊಸ ಉದ್ಯಮ ಆರಂಭಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 1832ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ವಾಲಿಕ್ (Dr. Wallich) ಮತ್ತು ಗೋರ್ಡನ್ (Mr. Gorden) ಎಂಬವರು ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಆಗಿನ ಕಂಪೆನಿ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿತ್ತಂತೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೇ ಮೊದಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕಂಪೆನಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತಂತೆ (ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, 1983, ಪು. 70). ಇದು ಮೇಲಿನ ವಾದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಗೊಬ್ಬರಗಳು ಬಂದವು. ಕೃಷಿಯ

ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವು ಅದರ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಸಮತೋಲನ ಸಂಬಂಧ ನಾಶವಾಯಿತು. ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚರಣಾತ್ಮಕ ಕಾಲದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮಾದರಿಯ ಹೊಸ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರ್‌ಗಳು ಬಂದವು. ಜೀವನೋಪಾಯ ಕೃಷಿ ಇದರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಬಂಡವಾಳ, ಸಂಪನ್ಮೂಲ, ಬ್ಯಾಂಕ್, ತೆರಿಗೆ, ಕೃಷಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ತಕ್ಕಡಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ರಸ್ತೆಗಳು, ಕೃಷಿಕರಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದವು. ಆಧುನಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರು – ಬಡ ರೈತರ ನಡುವಣ ಸೌಹಾರ್ದಯುತ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಬಡ ರೈತರು ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ ವನ್ನು ಬಳಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಭಾರತೀಯ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದವು? ಅವು ಸಾಮೂಹಿಕ, ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿತ್ತು (Maine, 1907, 125-6). ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂದಾಯವನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಭಾರತೀಯ ರಾಜರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅವರು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಂದಾಯವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಅಧಿಕಾರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಾತಿಗೆ ಹೊಸ ನಿಯಮವನ್ನು ತಂದರು. ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಹೊರಟು ಹೋದವು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕೂಡಾ ಬದಲಾದವು. ದೇಶಮುಖ, ಪಟೇಲ, ಗುರಿಕಾರ – ಇವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದವು.

ಬ್ರಿಟೀಷರ ಮಟ್ಟಿಗೆ 'ಕಂದಾಯ' ಎನ್ನುವುದು ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ – ಭಾರತೀಯ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ; ಪರಿಸರದೊಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕಂದಾಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದ್ದು ; ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಜಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಮೀನಿನ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕಿಗೂ, ಜಾತಿಗೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪದ ಸಂಬಂಧಂತರಗಳಿದ್ದವು. ಉದಾ : ಕುಲುಮೆಗೂ–ಆಚಾರಿಗೂ ಭೂಮಿ ಸಂಬಂಧ; ಚರ್ಮದ ಕೆಲಸಗಾರ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಸಂಬಂಧ ; ಕ್ಷೌರಿಕ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಂಬಂಧ – ಹೀಗೆ ಇವು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋದವು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಜಮೀನು, ಅದರ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿಯ ಅಳತೆಗೆ ಹೊಸ ಮಾನದಂಡ (ಚೈನ್ – ಸರಪಳಿ) ಬಂದವು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ರೈತರ ನೋವು–ನಲಿವುಗಳು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ವಿಧಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಹಿಡಿತ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಭೂಮಿಯ ಅಳತೆ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು (ಭೂ ಕಂದಾಯ) ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೆಂದು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡರು. ತೆರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಗೊರೂರು, ನವರತ್ನ ರಾಮರಾವ್, ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮೌಲ್ಯ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಹಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೊಂದಿರುವ ಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಕಂದಾಯವು ಪ್ರಾರಂಭ

ವಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೊಂದಿರುವ ಜಮೀನು ಅವನ ಪಾಲಿನ ಸಂಪತ್ತು. ಆ ಸಂಪತ್ತಿಗೂ – ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿತವಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತದ ನಿಜ ಚಿತ್ರವು ಬೇರೆಯಿದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಜಾತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭೂ ಹಂಚಿಕೆಯ ಭಿನ್ನತೆಗಳಿವೆ. ಆಯಾ ಜಾತಿಗಳು – ಕಾಲ, ದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಕೂಡಾ ಬೇರೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ಪ್ರಥಮ ಭಾಗ, ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನಾ / ಅಥವಾ ಉತ್ತರಾಯಣ, ಗೋಕರ್ಣ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ; ವಾಸಿಷ್ಠ (ಅಥವಾ ಇತರ – ಅಂದರೆ – ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಗೌತಮ, ಮುಂತಾದ ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು). ಗೋತ್ರದ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಈಗಲೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಯುಗ / ಮನ್ವಂತರ / ಕಾಲ ; ಕ್ಷೇತ್ರ ; ಗೋತ್ರ – ಇಷ್ಟು ಅಂಶಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅದುವೇ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬಂಟ ಸಮುದಾಯದವರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ತುಳು. ಇದು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಾಯಿಯ ಅಣ್ಣ ಅಥವಾ ತಮ್ಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ (ಇಂಥವರ ಅಳಿಯ) ಗುತ್ತು (ಉದಾ : ಪರ್ಮಾಡಿ ಗೊತ್ತು) ಸ್ಥಳದ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶೂದ್ರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಹಬ್ಬಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದೇಶ ಯಾವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಜಮೀನು ಹೊಂದುವ ಅವಕಾಶ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಠೋರ ವಾಸ್ತವದ ನಿಜವಾದ ಅರಿವು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶೂದ್ರರು, ಗೇಣಿದಾರ ಒಕ್ಕಲುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟೀಷರು – ಜಮೀನು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಅದಕ್ಕಿರುವ

ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟದಿರುವ ರೈತರ ಮಹಸೂಲನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದು ಅವರ ಆಡಳಿತದ ಅಧಿಕಾರದ ಒಂದು ರೂಪವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಕಾನೂನುಗಳು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ರೈತರನ್ನು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಜೀತದಾಳುಗಳ ರೀತಿ ನೋಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ರೈತರಿಗೆ ಇದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಜಮೀನಿನ ಅಳತೆಗೆ ಸರಪಳಿ, ಜಮಾಬಂದಿ, ಬಾಂದಿನ ಕಲ್ಲುಗಳು ರೈತರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಅಪರಿಚಿತ ಪದವಾಗಿತ್ತು.

ಕಂದಾಯವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇರುವಾಗ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಕೂಡಾ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೈಸರಾಯ್‌ಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಆಗ ಅವರು ತಳೆದಿದ್ದ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ಯುರೋಪಿನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂತ್ರಗಳಿದ್ದವು.

1. ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ
2. ಅವನ ದುಡಿಮೆಯ ಮೌಲ್ಯ
3. ಬಂಡವಾಳ
4. ಮಾರುಕಟ್ಟೆ
5. ವಿನಿಮಯದ ಮೌಲ್ಯ
6. ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ದರಗಳು
7. ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು?

8. ಯಾವ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಎಷ್ಟು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಬೇಕು ?
9. ದೈಹಿಕ ದುಡಿಮೆ – ಅದರ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ; ಮಾನಸಿಕ ದುಡಿಮೆ (ಬೌದ್ಧಿಕ) ಅದರ ಮೌಲ್ಯ

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿಗಳು ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಚರ್ಚೆಗಳು ಬಂದಿದ್ದವು. ಯುರೋಪಿನ ಜಾಗತಿಕ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಇದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದವು. ಕಾರಂತರ 'ಕುಡಿಯರ ಕೂಸು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮರಿ ಬೇಸಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ಏಲಕ್ಕಿ ಮಲೆ – ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ದುಡಿಮೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಔದಾರ್ಯದ ಉರುಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಬಂದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ. ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ – ಅದರ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಬೇರೆ. 'ಕುಡಿಯರ ಕೂಸು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲ ಭಟ್ಟ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಳೆಯುವ ನಿಲುವು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮುಗ್ಧ ಚಿಂತನೆಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ 'ಜ್ಞಾನ ಚಿಂತನೆ'ಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪಾದನೆ ; ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದ ನಡುವಣ ಸಮತೋಲನದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಕೃತಕವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನಡುವುದು (ಪ್ಲಾಂಟೇಶನ್ ಪದ್ಧತಿ)ಯು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದು, ಕೃಷಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರದ ನಿಯಮ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಯಿತೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬೇರೆಯಾದವು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು – ಅವರಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾರತೀಯ

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ ಕೃಷಿಕರು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಎಂಬಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಇದು ಸಮತೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳಾದವು. ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರ ಮನೆಗಳು ಗೌಡರ ಪಟ್ಟಾ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಇದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಪಟ್ಟಾ ಮಾಡಿದರು (ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, 1983, ಪು. 110). ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರವು ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದು 1831. 1831 ರಿಂದ 1881ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಡಳಿತವಿದ್ದಾಗ ಆರು ಫೌಜು ದಾರಿಗಳಿದ್ದವು :

	ಫೌಜುದಾರಿ	–	**ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ**
1.	**ಬೆಂಗಳೂರು**	–	27
2.	ಮಧುಗಿರಿ		
3.	ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮ್	–	25
4.	ನಗರ	–	25
5.	**ಮಂಜುರಾಬಾದ್**	–	11

ಪ್ರತಿ ಡಿವಿಜನ್‌ಗೆ ಒಬ್ಬ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್, ಅವನಿಗೆ ರೆವಿನ್ಯೂ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದವು. 1862ರಲ್ಲಿ ಬಾರಿಂಗ್ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎಂಟು ಜಿಲ್ಲೆ ಮಾಡಿದ. 1869 ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡರನ್ನು ಕಮಿಷನರ್‌ಗಳೆಂದು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರನ್ನು ಡಿ.ಸಿ. ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತ್ತು. (ಅದೇ, ಪು. 99). 1893ರ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ (1834–1861) ಎಕ್ಸೈಸ್ ಸುಂಕ ಮತ್ತು ಹಾಲತ್ ಕಂದಾಯ (Export Duty) ವಿಧಿಸಿದ (ಅದೇ).

ಎಲಿಯಟ್ಟನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ : 'ಸಕಲೇಶಪುರದ ಒಕ್ಕಲಿಗರನ್ನು ಒಕ್ಕಲು ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಹುತೇಕ ಸಂಸಾರಗಳು ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಕಾಫಿ ಬೆಳೆದು, ಬೀಜವನ್ನು ಬೆಳೆದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂತೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾರುತ್ತಾರೆ' (ಅದೇ, ಪು. 123).

ಎ. ಮಿಡ್ಲಟನ್ 'ಗುಡ್ಡಗಳೇ ಬಾಂದಿನ ಕಲ್ಲುಗಳಾಗಿದ್ದವು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ (ಅದೇ, ಪು. 129). ಅವನು ಹೇಳುವಂತೆ 1875ರಲ್ಲಿ ಕಾಡುಮನೆ ಎಸ್ಟೇಟನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸರ್ವೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು (ಅದೇ, ಪು. 132).

ನಗರ ಡಿವಿಜನ್ನಿನ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು 1854ರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವರದಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಲತ್ ಸುಂಕ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳದೆ ಬೆಳೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತೆ. ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುವ ನೆಪದ ಮೇಲೆ ಭಾರಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಭೂಮಿ ಪಡೆದವರಿಗೆ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಲೀ ಉದ್ದೇಶವಾಗಲೀ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ನೇಟಿವ್ ಜನರಂತೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಹಾಕಬೇಕು – ಇವು ಅವರ ಸಲಹೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಕಮಿಷನರು ಇರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಬೇಡ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹಾಗೇನಾದರೂ ಭೂಕಂದಾಯ ಹಾಕುವುದಾದರೆ ಅದು ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (Gross Income) ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು.

ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಹಾಲತ್ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ಪನ್ನ ಹೆಚ್ಚಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತೋಟಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹತೋಟಿ ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಕಬ್ಬನ್ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ

ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ಆಗ (1875ರಲ್ಲಿ) ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟ್ಟಾ ನಿಗದಿ ಮಾಡಲಾಯ್ತು. ಪಡೆದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಿಷ್ಟು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಗಿಡ ಹಾಕದಿದ್ದರೆ ಜಮೀನನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದೆಂಬ ಷರತ್ತನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯ್ತು. ಕಬ್ಬನರೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪರಂಗಿ ತೋಟಗಾರರು ಬಹಳ ಭೂಮಿ ಪಡೆದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿ, ತಾವೂ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡದೆ ಅಥವಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಲೆಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತ ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಬೆಲೆ ಬಂದಾಗ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪಾಲು ಮಾಡಿ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಬ್ಬನ್ ನಂತರ 1862ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಚೀಫ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿ ಬಂದ ಬೌರಿಂಗ್ (1862–70) ಅವರು ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರದಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಪ್ಲಾಂಟರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಾಲತ್‌ಗೆ ಬದಲು ಭೂ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಇದೆಯೆಂದೂ, ಕಂದಾಯ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಬರುವುದೆಂದೂ, ಭೂ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆಂದೂ, 'ನೇಟಿವ್' ಜನ ಹೊಸದಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಅವರ ಮುಂದಾಳುತನ ವಹಿಸದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಬೆಳೆಯಿಂದ ಲಾಭ ಇದೆ ಎಂದು ಮನದಟ್ಟಾದರೆ ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಆದರೂ ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲಿಲ್ಲ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಭೂಕಂದಾಯ ಆಗಲೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಕಾಫಿ, ನಗರ ಡಿವಿಜನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ನೇಟಿವ್ ಜನರು ಅದಕ್ಕೆ ತಕರಾರು

ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಮಂಜರಾಬಾದ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂದಾಯ ಸರಿ ಎಂದು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಒಂದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತರಹ ಪದ್ಧತಿ ಬೇಡ ಎಂದು ಕೈಬಿಟ್ಟರು (ಅದೇ, ಪು. 102).

ಕೊನೆಗೆ 1881ನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್ 2ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಸರ್ಕಾರದ ಆರ್ಡರಾಯಿತು.

1. ಹಳೆಯ ತೋಟಗಳ ಮೇಲೆ ಎಕರೆಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಕಂದಾಯ. 30 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
2. ಖಾಯಂ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಎಕರೆಗೆ ಒಂದೂವರೆ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಕಾದವರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
3. ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಎಂಟಾಣೆ ಕಂದಾಯ.
4. ಹುಲ್ಲು ಬನಕ್ಕೆ ಎಕರೆಗೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ಕಂದಾಯ.
5. ಹೊಸದಾಗಿ ಪಡೆದ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಕಂದಾಯ ಇಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅರ್ಧ ಕಂದಾಯ. ಆರನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಕಂದಾಯ.
6. ಖನಿಜ, ರತ್ನ ಮತ್ತು ಗಂಧ – ಇವುಗಳು ಸರಕಾರದ ಅಧೀನ.

1880–81ರಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಆಯಿತಷ್ಟೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ 1882ರಲ್ಲಿ ಕಡೂರು (ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಫಿಯಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಆದಾಯ ಹೀಗಿತ್ತು :

ತಾಲೂಕು	ಎಕರೆ	ಟೆನ್ಯೂರ್ (ರೂ.)	ಹಂಗಾಮಿ (ರೂ.)	ಜುಮ್ಲಾ (ರೂ.)
ತರೀಕೆರೆ	4,770	2,208	1,204	4,412
ಲಕ್ಕವಳ್ಳಿ	16,224	3,312	6,760	10,072
ಕೊಪ್ಪ	15,582	7,308	1,150	8,458
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	22,794	2,285	10,180	12,765
ಬಾಣಾವರ	209		129	129
ಮೂಡಿಗೆರೆ	31,351	6,886	11,518	18,404
	90,930	21,989	30,941	52,930
ಇದಕ್ಕೆ ಎಕರೆಗೆ ನಾಲ್ಕಾಣೆಯಂತೆ ಹುಲ್ಲು ಬನ್ನಿ				1,118
			ಒಟ್ಟು ಜುಮ್ಲಾ	54,048

1880–81ರಲ್ಲಿ ಹಾಲತ್‌ನಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು 22,322 ರೂಪಾಯಿ. ಅಂದರೆ ಜಮೀನು ಕಂದಾಯ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆದಾಯ ಸುಮಾರು 33,000 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು. ಇದೇ ಕಂದಾಯ ಈಗಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. (ಅದೇ)

1896ರಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆಗ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಅಳೆದು ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗೊಂಡಿತು. 1910ರಲ್ಲಿ ಮೋಜಿನಿ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು. ಅಳತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆಯ ವೇಳೆ ಕಾಫಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಾರದೆಂದು ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರ ತಿಳಿಸಿತ್ತು. ಈ ನಿರ್ದೇಶದ ಪ್ರಕಾರ ಬೇರೆ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಕಂದಾಯ ಹಾಕಿದರೂ ಕಾಫಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿದ್ದ ಎಕರೆಗೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಕಾಲು ರೂಪಾಯಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ತೋಟ

ಮಾಡಿರುವವರು ಪರಂಗಿಯವರೇ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳದವರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮೂದಿಸಿದರು.

ಆರ್. ರ್‍ಯಾಡ್‌ಕ್ಲಿಫನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ 1935ರಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೊದಲ ಕಂಪನಿ ತೋಟಗಳು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಶೇ. 30 ಆಗುತ್ತದೆ. ಕನ್‌ಸಾಲಿಡೇಟೆಡ್ ಕಾಫಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ (Consolidated coffee estate) ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದು 10,300 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು. ಮೊದಲಿಗೆ ಕಾಫಿ ಬೇಸಾಯ ಖಾಸಗಿ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಖಾಸಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಗೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಅವರು ಬೆಳೆಯುವ ಕಾಫಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಈಗ ಅವೆಲ್ಲ ಬದಲಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲದ ತೋಟಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 80 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆ 200–300 ಎಕರೆಗಳನ್ನು ರೈಟರುಗಳ ಮೂಲಕ ಮ್ಯಾನೇಜ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಲೀಕ ಕ್ಲುಪ್ತ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತೋಟ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಗಳು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರು ; ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಒಂದು ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸವೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತೋಟಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನು ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೂ, ಔಷಧಿ ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಗೂ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಕದಿಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 80 ಎಕರೆ ತೋಟ ಇದ್ದರೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಅಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಈಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಇಂಡಿಯನ್ ಪ್ಲಾಂಟರುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ತೋಟದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವ ಬದಲು ಹಾಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲ ಹೋದರೆ ಹೋದರು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಇವರ

ಗೈರು ಹಾಜರಿ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತೋಟ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಾಸಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ, ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ತೋಟಗಾರ ತೋಟದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು. (ಅದೇ)

ನನ್ನ ಬಳಿ ಹಾಸನ-ಮಂಗಳೂರು ರೈಲ್ವೆ ಹಾದಿಯ ಸರ್ವೆ ರಿಪೋರ್ಟು ಇದೆ. ಇದು 1826ರಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು. ಆಗ ರಾಬರ್ಟ್ ಎಲಿಯಟ್ ಆಸೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1886ರರೊಳಗೆ ರೈಲು ಹಾಕಿ ಮುಗಿಯಬಹುದೆಂದು. ಆದರೆ ರೈಲನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹಾಕಿಲ್ಲ.

1976ರಲ್ಲಾದರೂ ಆಗಬಹುದೆ ! ರೈಲು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವೆ? ಹಿಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈಗ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಲಾರಿ, ಕಾರು ಇವುಗಳ ಓಡಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ರಸ್ತೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ರೈಲು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾದೀತೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಸಂದೇಹ. (ಅದೇ)

ಸ್ಪ್ರಿಂಕ್ಲರ್ (ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸುವ ಯಂತ್ರ)ಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಭವಿಷ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಾರವು. ಅರೇಬಿಕಾ ಕಾಫಿಗಿಂತ ರೋಬಸ್ಟಾ ಕಾಫಿಗೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸ್ಪ್ರಿಂಕ್ಲರ್ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಅರೇಬಿಕಾ ಕಾಫಿಗೆ ಬೂಸ್ಟು ರೋಗಗಳು (Fungus disease) ಬರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಆದರೆ ರೊಬಸ್ಟಾಕ್ಕೆ ಹಾಗಾಗುವು ದಿಲ್ಲ. ರೊಬಸ್ಟಾಕ್ಕಾದರೂ ವರ್ಷ ವರ್ಷ ಸ್ಪ್ರಿಂಕ್ಲರ್ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಒಂದು ವರ್ಷ ಸ್ಪ್ರಿಂಕ್ಲರ್ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಇನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಬಿಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ಪ್ರಿಂಕ್ಲರ್‌ಗೆ ಬೇಕಾದ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ನಾವು ಬಹಳವಾಗಿ ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ನಂತರ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ನೀರಿದೆ ಎಂದರೆ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ.

ನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಹೇಗೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ವ್ಯರ್ಥ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರು ಸೇದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ!

ನಾಗೇಗೌಡರು ವಿವರಿಸುವಂತೆ "ಆಗ ಒಂದು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ 40 ರಿಂದ 45 ಕಾಫಿ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಚೀಲದಲ್ಲಿ 3 ಬುಷೆಲುಗಳು. ಒಂದು ಬುಷೆಲಿಗೆ 34 ಪೌಂಡುಗಳು. ಗಾಡಿ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ನೆನೆಹಾಕಿದ ಹುರುಳಿ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆನೆದ ಹುರುಳಿಯನ್ನು ಆಡಿಸಿದಾಗ ಹಾಲಿನಂತೆ ಗಮನಾರ್ಹ : 'ಕಾಫಿ ಕಂದಾಯ' ಕವಳಿಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಹಾಕುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈಗ ಹಾಕುತ್ತಿರುವ ವ್ಯವಸಾಯ ತೆರಿಗೆ (Agricutlrual income tax) ಮತ್ತು ಸೂಪರ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ (Super tax) ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು. ಕಂಪನಿಗಳು ಎಷ್ಟು ತೆರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಕೊಡಬಲ್ಲವೆಂಬ ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ತೆರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು.

ಕಾಫಿಯ ಬೆಳೆ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರುಗಳುಂಟು. ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಗಡುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಬೆಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳು ನೋಡದೆ ಹೋದರೆ ಅದರ ಗತಿ ಮುಗಿಯಿತು.

ಆಮೇಲೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೋರರ್ ರೋಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆದ ಬೆಳೆಯ ಲೆಕ್ಕ ಹಿಡಿದು ವ್ಯವಸಾಯ ತೆರಿಗೆ ಹಾಕುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಹಾಕಬೇಕೆನ್ನುವ ಆಲೋಚನೆಯಂತೂ ಇನ್ನೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ :

ಕಾಫಿ ತೋಟವೆಂದರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಎಂದು. ಕಾಫಿ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲ ; ಕಾರ್ಖಾನೆಯಾಗಲಾರದು. ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸುವುದು ಶುದ್ಧ ತಪ್ಪು. ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈಗಿರುವಂತೆ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಚಿವ ಖಾತೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಸಚಿವ ಖಾತೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಬಹಳ ಅಣತ್ಯ.

"ಲೆವಿನ್ ಬಿ. ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಮಂಜರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಈಗ ಕೆನಾರಾಕ್ಕೆ (ಮಂಗಳೂರಿಗೆ) ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಸ್ಲೇ ಘಾಟ್, ಮಂಜರಾಬಾದ್ ಘಾಟ್, ಕೊಡೆಕಲ್ ಅಂದರೆ ಬೂಂದ್ ಘಾಟ್ – ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಳೆದ ಒಂದು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಮಂಜರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಊರು (ಮಂಜರಾಬಾದ್) ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಯುರೋಪಿನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ 21,000ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 300 ತೋಟಗಳು ಪರಂಗಿಯವರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ. ಆದರೆ ಈ 300 ತೋಟಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 33,000 ಎಕರೆಗಳಾದರೆ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ತೋಟಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 78,000 ಎಕರೆಗಳು. ಹೊರಗಡೆಯವರು ಬಂದು ಈ ರೀತಿ ತೋಟ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಥಳೀಯ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಪರಂಗಿಯವರು ಸ್ಥಳದವರ ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪರಂಗಿಯವರು ಯಾವ ಆಸೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೋ ಅದು ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಪರಂಗಿಯವರ ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳದ ಜನರು ತಮ್ಮ ದನಗಳನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ತೋಟಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ." (ಅದೇ)

ಕೌಲೇದುರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿದೆ) ಕಾಫಿ ಬೆಳೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಗೆ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಕಾಫಿ ಬೆಳೆದರೆ ಮನೆ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಆ ನಂಬಿಕೆ. ಕಾಫಿ ಬೆಳೆದವರ ಮನೆ ಹಾಳಾದ್ದು ಉಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸರಿಯಾದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಹವೆ ಇಲ್ಲದ ಕಡೆ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆದದ್ದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಕೌಲೇದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಒತ್ತಾದ ಕಾಡು ಹಾಗೂ ಹಿಂಗಾರು ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತ.

ನಾಗೇಗೌಡರು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ: "ಆನೂರು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ಇದರ ಹೆಸರು ಮಡಕಲ್ ಅಥವಾ ಮೂರಕಲ್ ಎಂದು, ಈ ಗುಡ್ಡದ ಒಂದು ಕಡೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಉಬ್ಬಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೆಲವು ತಮಾಷೆಯ ತೋಟಗಾರರು ಕ್ಯಾನನ್ ಮೂಗು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕ್ಯಾನನರ ಮೂಗನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆಯಂತೆ ! ಕ್ಯಾನನ್ ವಸ್ತಾರ ಬಳಿ ಮೊದಲ ತೋಟ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಸೊಗಸಾದ ತೋಟವನ್ನು ಬಾಳೂರು ಬಳಿ ಮಾಡಿದರು."

ಬಾಬಬುಡನರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಗೌಸ್ ಷಾ ಖಾದಿರಿ ಅವರು ಪೀಠದ ಬಳಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಬುಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ನೀರಿನ ಹಳ್ಳ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಖಾದಿರಿಯವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯ ಕವಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ ; ಎಲ್ಲಾ ಇನಾಂ. ಈ ಕಾರಣ ಖಾದಿರಿ ಬಹಳ ಆರಾಮವಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊರಗಡೆ ಸಂಚಾರ ಹೊರಟಾಗ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಬಾಬಾ ಬುಡನ್ ಬೆಟ್ಟದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ

ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಗೌಡರುಗಳು ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗೌಡರುಗಳು ಅನುಕೂಲಸ್ಥರಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಾರೆ.

ಕಲ್ಲತ್ತಿಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಪರಂಗಿವರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಬಂಗಲೆಯಿದೆ. ಇದರ ಕೆಳಗೆ ಶಾಂತವೇರಿಯಲ್ಲಿ 4000 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿವೆ.

ಬುಂಗುಂಜಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೀತಾನದಿ ದಾಟಿದರೆ ನಿಟ್ಟೆ ಎಂಬ ಸುಂಕದ ಠಾಣೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. (ಅದೇ)

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕು ಒಂದು ಕಾನೂನಿನ ರೂಪವಾಗಿ ಬಂದಂತೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯು ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಾತಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ನೇಮಿಸುವಾಗ ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿ (ಅಮಲ್ದಾರಿ) ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿ, ಭೂಸರ್ವೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜೊತೆಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದವು. ಅಮಲ್ದಾರ, ತಹಶೀಲ್ದಾರ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದವರ ಎದುರು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೈತರು ತುಂಬಾ ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಂಪೆನಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಸರಿಯಾದ ಅರಿವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗಳನ್ನು ರೈತರು ತಿಳಿದಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳ ಅರಿವು ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ – ಅಮಲ್ದಾರ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕಂದಾಯ ಕಾನೂನಿನ ಯಜಮಾನರೆಂದು ರೈತರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

"ಜಮಾಬಂದಿ ಎಂಬುದು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಲ್ದಾರರ ದರ್ಬಾರು.

ಆಯಾ ಅಮಲ್ದಾರರ ಜರ್ಬಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದರ ವೈಭವವೂ ಏರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಜಮಾ ಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿಗಳು, ತಕರಾರು ತಃಖ್ತೆಗಳು, ತರಳೆ ನಾರಾಯಣಿಗಳು, ಜಮೀನು ಒತ್ತುವರಿಗಳು, ನೀರು ಸರ್ತಿಗಳು, ಕೆರೆ ಏರಿ, ನಾಲೆ ಏರಿ, ನೀರು ಪೈರು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹರಾಜುಗಳು, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ಸಿಕ್ಕುಗಳೂ ಆಗ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾವು ಗ್ರಾಮದ ವಿಧಿನಿಯಾಮಕರೆಂಬ ಭಾವ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೂ ಅವರ ಪರಿವಾರದವರಿಗೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮತ್ತಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಮಲ್ದಾರರನ್ನು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರನ್ನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದ್ದ ನನಗೆ ಶ್ಯಾನುಭೋಗನೇ ಗ್ರಾಮದ ವಿಧಿನಿಯಾಮಕನೆಂದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅಮಲ್ದಾರರು ಎಷ್ಟೇ ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದುಕೊಂಡು ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವರದಿಗಳೂ ಆ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದವು." ಆದರೆ ಕಂದಾಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂಸೆಗಳ ಒಂದು ರೂಪವೇ ಜಪ್ತಿ ಪದ್ಧತಿ.

ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಬೇರೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಬೇರೆ. ಭಾರತೀಯರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ನೀತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷರ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ನ್ವಾಲೀಸ್ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ. ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ಕೃಷಿಯು ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಥ ವೈರುಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಅಹಿಂಸೆ, ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಹಿಂಸೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಭಾಷೆಯು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಗಾಂಧಿ ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಾಗಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ (1903–8). ಚಳುವಳಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಾಗ ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗಾಂಧಿಯವರು ಕರನಿರಾಕರಣೆ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿಯ ಆಯಾಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ : ಅದಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ :

1. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ
2. ಸ್ವರಾಜ್ಯ
3. ಧರ್ಮರಾಜ್ಯ
4. ರಾಮರಾಜ್ಯ

ಗಾಂಧೀಯವರ ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ : ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮರಾಜ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಭಕ್ತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಭಾಗ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಯ, ಆತಂಕ, ಕಷ್ಟಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರ ಮೇಲೆ ಭಾರ ಹಾಕಿ ಬದುಕುವ, ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಗಾಂಧಿಯವರು ತನ್ನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ್ರಹವೆಂದು ತನ್ನ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು

ರೂಪಿಸುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ; ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ ವಿದೇಶಿಯರ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉದಾರ ವಾದಿಗಳಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯರ ಪರವಾಗಿದ್ದವರು ಇದ್ದರು. ಕಂಪನಿಯ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಅಧಿಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದವರು ಇದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳು ಒಂದು ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದ, ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವದ ಭಾರತೀಯ ಅರೆ-ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಜಮೀನ್ದಾರರ ನಡತೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ರಣಜಿತ್ ಗುಹಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

	ಬ್ರಿಟೀಶ್ ಉದಾರವಾದಿಗಳು		ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದ ಭಾರತೀಯ ಅರೆ ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿಲುವುಗಳು
1.	ಆಜ್ಞೆ **(Order)**	–	ದಂಡ
2.	ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (**Improvement**)	–	ಧರ್ಮ
3.	ವಿನಯ	–	ಭಕ್ತಿ
4.	ಹಕ್ಕು ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ	–	ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿಭಟನೆ

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳು ಒಂದು ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದ, ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವದ ಭಾರತೀಯ ಅರೆ-ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಜಮೀನ್ದಾರರ ನಡತೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ರಣಜಿತ್ ಗುಹಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

(ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : Dominance without hegemony and its histrography).

ಕರಬಂದಿ ಅಥವಾ ಕರ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ

ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯು ಕೇವಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಕೃಷಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕೂಡಾ ಆಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧಿಯವರು ಅದನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೀತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ನಿಲ್ಲಲು ತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ನೋಡುವುದಿದ್ದರೆ ರೈತರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೂ – ಅವರ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾದ ಜೀವನ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಅಂಥ ಭಿನ್ನತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಂದಾಯದ ನಿರಾಕರಣೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕರನಿರಾಕರಣೆಯು ಭಾರತೀಯ ರೈತರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಮಹಾನ್ ನಿರೂಪಣೆಗಿಂತ ಅದು ಬೇರೆ. ಕರನಿರಾಕರಣೆ ನೇರವಾಗಿ ರೈತರ ಜೀವನಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಆಂದೋಲನವು ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಿಂತ ಸಮರ. ರೈತರು ಕರನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಅದಕ್ಕೂ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ರೀತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಭಾಗವಹಿಸದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕುಂದಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಪ್ರದೇಶ, ಬೆಳೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯು ಕೂಡಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಚಳುವಳಿಗೂ, ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ರೈತರು ಯೋಚಿಸುವಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಜಾಫರ್ ಹುಸೇನ ಅಸ್ಸಾದಿಯವರು ರೈತರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಚಳುವಳಿಯ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : (ಅರಿವು ಬರಹ, (ಸಂ) 1996, ಡಾ. ಮುಜಾಪುರ ಹುಸೇನ್ ಅಸ್ಸಾದಿ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೈತ ಹೋರಾಟಗಳು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೋಟ, ಭಾಗ–2).

ರೈತವಾರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ರೈತ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿವೆ. ಗೇಣಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಶೋಷಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಹೋರಾಟಗಳು ಹಬ್ಬಿದವು. ಇಲ್ಲಿನ ವೈರುಧ್ಯ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿತ್ತು.

1. ಗೇಣಿದಾರ / ರೈತ ಮತ್ತು ವಸಾಹತು / ಸಂಸ್ಥಾನ ರಾಜ್ಯ

2. ರೈತ ಮತ್ತು ಭೂಮಾಲಿಕ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ

ಈಗಾಗಲೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ರಾಜ್ಯವು ಹೊಸ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಲತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇರಿದ್ದರಿಂದ ರೈತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಘರ್ಷಣೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ರೈತರು ಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೇಣಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯು ಅದನ್ನೂ ಹಣದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆಡೆಮಾಡಿತು. 1900ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ರೈತರ ಶಾಂತ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಆಗಿನ ಮಂಗಳೂರಿನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸರ್. ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೊ ವಸಾಹತು ರಾಜ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ರೈತರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ರೈತರನ್ನು ಕಛೇರಿಗೆ ಬರಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರೂ ಬರಲೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಕರೆತರಲು ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅವರು ಓಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅಮಲ್ದಾರರು ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ನೀರಾಗಲೀ ಬೆಂಕಿಯಾಗಲೀ ಸಿಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ರೈತರು ಊರು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರಲ್ಲದೇ ವಲಸೆ ಕೂಡ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಾವೆಲ್ಲ ಖಾಲಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತೇವೆ".

ಇದೊಂದು ರೀತಿಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವೂ ಹೌದು. ಇದೇ ರೀತಿ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 1817ರಲ್ಲಿ ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕರ ವಿರುದ್ಧ ಸಣ್ಣ ರೈತರು ದಂಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. 1824ರಲ್ಲಿ ಶಿಮ್ದಿ ರೈತರು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದು ಅಯಶಸ್ವೀ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. 1830ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೈತರು ಕೂಟ ರಚನೆಯ ತಂತ್ರವನ್ನೂ ಬಳಸಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞರು ಈ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ರೈತರು ಸಾಂಬಾರು ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯದ ಅನುಷ್ಠಾನದ, ಸ್ಟಾಂಪ್ ಸುಂಕ ಮತ್ತು ಇತರೇ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಹೇರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಲತ್ಕಾರವಾಗಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. 1830–31ರಲ್ಲಾದ ಈ ರೈತ ದಂಗೆಯನ್ನು ಕೂಟ ಅಥವಾ ಸಂಘ ರಚನೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕೂಟವು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುಂದಾಪುರ, ಬಂಟ್ವಾಳ, ಬ್ರಹ್ಮಾವರ, ಮಂಜೇಶ್ವರ, ಮುಲ್ಕಿ, ಕದ್ರಿ, ಕುಂಬ್ಳೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಾವರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹರಡಿತು. ಈ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದವರು ಸರಕಾರಿ ಸೇವಕರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ದಿಟ್ಟತನ ತೋರಿಸಿದರು".

ರೈತ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಕೂಡ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳು ತೀರಾ ಕಡಿಮೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ : 1) ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಬಹಳ ತಡವಾಗಿ, ಅಂದರೆ 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಈ ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಯೂ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. 2)

ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ರೈತ ಹಾಗೂ ಭೂಮಾಲೀಕರ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಕೀಯತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗೇಣಿದಾರ ಮತ್ತು ಭೂಮಾಲೀಕ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದರು. 3) ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ತನ್ನ ಸ್ವಯಂ ತಂತ್ರವಾದಿ ನೀತಿಯ ಸರಂಜಾಮುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ರೈತ ವರ್ಗವನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. 4) ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದ ಪಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದು ತಡವಾಗಿ. 5) ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿನ ಶೋಷಣೆಯ ರೀತಿ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಏಕರೂಪದ ಶೋಷಣೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಲೀ ಹೋರಾಟವಾಗಲೀ ಬೆಳೆಯದೇ ಹೋಯಿತು (ಅದೇ).

ಗಾಂಧಿಯವರು ರೈತರು ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಲ್ಲ, ಅವರು ನಾಗರಿಕ ಸೇವಕರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗ ಎಂಬುದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮೂಹ. ರೈತ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅನನ್ಯತೆಯು ಬೇರೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಡಿಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈತರ ದುಡಿಮೆ, ಅವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಳೆಗಳು, ಅದಕ್ಕೆ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರದೇ ಅನ್ನಬಹುದಾದ ಸಮಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ; ಅದಕ್ಕಿದ್ದ ಅವಕಾಶಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಒಂದೇ ಮಾನದಂಡದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಭೌತಿಕ ವಾಸ್ತವಗಳೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ರೈತರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ನೋಡಿರುವುದು ಗಾಂಧಿ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂದಾಯ ಹೇರುವಾಗ ರೈತರನ್ನು ಒಂದೇ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಒಳಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ – ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕಾರರು ನೋಡಿ

ಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಂದಾಯ ಹೇರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಯಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಂದಾಯ ಹೇರುವುದು, ಅದನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಭಾರತೀಯರು ವಸೂಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : ನವರತ್ನ ರಾಮರಾಯರ ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು). ಇದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ರೈತರ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಲು ಅವರೂ ತಯಾರಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಂದಾಯ ಹೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1942ರಲ್ಲಿ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದಾಖಲಾಗಿದೆ (ಕೆ. ಶಂಕರಪ್ಪ, ಡಿ.ಡಿ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ರಾವ್).

ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಗಳು

1. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುಖಂಡರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಯಿತು.
2. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕೆಲಸಗಾರರು ತುರಂಗವನ್ನು ಸೇರಿದರು.
3. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತುರಂಗವನ್ನು ಸೇರಲು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಹೆದರಿ, ಅವರು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಪ್ರಭಾತ್‌ಫೇರಿಗಳು, ಬಹಿರಂಗಸಭೆಗಳು, ಖಂಡನಾ ಸಭೆಗಳು, ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದರು.

4. ಕೂಲಿಕಾರರು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದರು. ಅನೇಕರು ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕರು. ತುರಂಗವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದು ಸರ್ಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನೀತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು.

5. ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಚಾರವೂ ನಡೆದು ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಸುಂಕ ಕೊಡುವುದು ನಿಂತಿತ್ತು.

6. ಅನೇಕ ಹೆಂಡದ ಅಂಗಡಿಗಳ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಯಿತು.

7. ಈಚಲ ಮರಗಳನ್ನು ಪಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದರು.

8. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ಕೆಡಿಸಿ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದರು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಂ, ವೈರ್, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಸೇತುವೆ ವಗೈರೆ.

9. ಬುಲೇಟಿನ್‌ಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾರದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

10. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಹೋದರೂ, ಕೆಚ್ಚೆದೆಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಶ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತುರಂಗಗಳು ಭರ್ತಿಯಾದವು. ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಯಾವ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹಿತೈಷಿಗಳು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ, ಕೂಲಿಕಾರರು ಇದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನರು ತುರಂಗವನ್ನು ಸೇರಲು ಹೆದರದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದಸ್ತಗಿರಿಗಳೇ ನಿಂತವು.

11. ಸರ್ಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಎದುರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನವರಾಗಲೀ, ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರಾಗಲೀ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ನಡೆಸಲು ಸಿದ್ಧವಿದ್ದಿತು.

12. ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಾರರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧ್ಯೇಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ದುಡಿದು ತುರಂಗವನ್ನು ಸೇರಿದರು.

13. ಈಸೂರು ಮೊಖದ್ದಮೆಯನ್ನು ಸಾಗರ ಕೋರ್ಟು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಕೋರ್ಟು ಮತ್ತು ಎರಡು ಬಾರಿ ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

14. ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು. ಪಾರ್ಥಚಟರ್ಜಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ, ಬಂಡವಾಳವಾದ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಕೃಷಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ರೂಪಗಳಾಗಿ ಬಂದವು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೃಷಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನೀತಿಗಳು ಬದಲಾದವು. ಆಧುನಿಕತೆಯು ಕೂಡಾ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಕೃಷಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಬದಲಾದವು. ಯುರೋಪಿನ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ರೇಖೆಯೊಳಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೈತರು ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸರಳವಾಗಿದ್ದರು, ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಜಮೀನುದಾರರಿಂದ, ವರ್ತಕರಿಂದ, ಲೇವಾದೇವಿ ವ್ಯವಹಾರಸ್ಥರಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ರೈತರ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅವರು ಕೃಷಿಯ ಲಾಭ ಮತ್ತು ನಷ್ಟವನ್ನು ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು

ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಹೇರುವಾಗ ಅದು ರೈತರ ಜೀವನದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ರೈತರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕಾರರು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಕ್ರಮ ಬೇರೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಕ್ರಮ ಬೇರೆ. ಇದೊಂದು ರೈತರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ತಿರುವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ರೈತರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಕಾರಂತರ 'ಔದಾರ್ಯದ ಉರುಳಲ್ಲಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಮಲೆನಾಡು, ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನಾಯಿತು ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯಿದೆ :

ಆತ ಹೊಕ್ಕ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದವರು ಕೆಲವರು ; ಪೊಲೀಸರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರು ಕೆಲವರು. ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿ, ಮನೆಗಳನ್ನು ದಂಡ ತೆತ್ತು ಕಂಗಾಲಾದವರು ಕೆಲವರು. ಆದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಯುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾಳಿನ ಗೆಲುವನ್ನು ಇದಿರು ಕಾದಿದ್ದಾರೆ. ತಮಗೆ ಜಯವಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ವ್ಯಥೆ ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಕೊರೆಯದೆ ಇಲ್ಲ. ಅದು ನಾಳಿನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲ, ಅಂದಿನ ಚಿಂತೆ. ಹೊಲಮನೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ, ತಮ್ಮವರನ್ನು ಸಾಕುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವರನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತಿದೆ. ದನಕರುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಇದ್ದ ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತುಬಿತ್ತುವ ವಿಚಾರ ಅವರನ್ನು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದೇ ಬಿಡುವುದೇ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದು, ರಾಶಿ ಒಟ್ಟಿದ ಮರುದಿನವೇ ವಿಧಿಸಿದ ದಂಡಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರ ಅದನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡಿದರೆ ಗತಿಯೇನು – ಎಂಬ ಭೀತಿ.

ಯಾವ ಕದನವೇ ಆಗಲಿ, ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ನಡೆಯಲಾರದಷ್ಟೇ ! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಗೆಳೆಯರ ಆಸ್ತಿ, ಮನೆಗಳು ಹರಾಜಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ದೂರದ ಗಿರಾಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು, ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ನೂರು, ಇನ್ನೂರಕ್ಕೆ ಹರಾಜು ಮಾಡಿ, ಜನರ ಮೇಲಿನ ಸೇಡು ತೀರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನೆ ದಿನವಷ್ಟೇ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡ ಕೋಣಗಳ ಜತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆಯೇ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಲಿಲಾವು ಮಾಡಿ, ಅವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಯಾರೋ ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಮನಸ್ಸು ಉರಿಯುತ್ತದೆ ; ರಟ್ಟೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ. ಬಡವನ ಸಿಟ್ಟಿನಂತೆ ಉಗುಳನ್ನು ನುಂಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ, ಜನ. ಅಂಥವರ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ (ಔದಾರ್ಯದ ಉರುಳಲ್ಲಿ, 2001, ಪು. 239).

ಕಾರಂತರು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ರೈತರ ಅನನ್ಯತೆಯು (Identity) ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕಂದಾಯ ಅನ್ನುವುದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ರೈತರು ತಮ್ಮ ಬಂಡಾಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರೈತರ ಬಂಡಾಯವು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ರೈತರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ರೈತರು ನಾವು ಬೇರೆ, ಆಡಳಿತ ವಹಿಸುವ ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರದವರು ಬೇರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯು ಜಾತಿ, ಮತವನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ರೈತರ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ

ಚಳುವಳಿಯು ರೈತರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಅನಂತರ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಮತಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬೇರೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ (1903–1908) ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ (1920–1922)ರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯು ಸ್ವಅನನ್ಯತೆ, ನೈತಿಕ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಮೂಹಿಕ ಎಚ್ಚರ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧಿ ಹರತಾಳ (17–11–1921)ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಅವಿಧೇಯ ಚಳುವಳಿ (Disloyality) ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹರತಾಳವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರವು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಚಟುವಟಿಕೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿತು (Section 107- 108, Code of Criminal Procedure and Sections-124A and 153-A of Indian Personal Code). ಮೈಸೂರಿನ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ (1983) ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಕಂದಾಯ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ :

ಮೊದಲ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿ ಮೈಸೂರಿನ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಬಲವಾಗಿ ತಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮುಂಗಾರು ವಿಫಲತೆ, ಸರ್ಕಾರ ನಡೆಯಿಸುವಲ್ಲಿನ ಖರ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿ ಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಭೂ ಕಂದಾಯದ್ದೇ ಸಿಂಹಪಾಲು. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರನ್ನು ತೆರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರವೇ ಅವರ ನೆರವಿಗೆ ನಿಂತು 3 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬರ್ಮಾ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ರಾಗಿಯನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ದಾಸ್ತಾನುಗಾರರು

ಮುಕ್ತ ಪೇಟೆಗೆ ಧಾನ್ಯ ಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಹಲವಾರು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಕೈಗೊಂಡಿತು. 1920ರಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಜನತೆ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ಪತ್ರಿಕಾರಂಗ ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಹೊಗಳಿದರೆ ವಿರೋಧಿಗಳ ಕೈಲಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಅಪ್ರಚಲಿತ, ಅದಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅಜಾಗರೂಕವೆಂದು ಟೀಕಿಸಿದವು.

ಕಾಂತರಾಜರು ದಿವಾನರಾದ ಮೊದಲ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೂ ಸರ್ಕಾರ ಖೋತಾ ಆಯವ್ಯಯ ಮಂಡಿಸಿ, ಕೂಡಿಟ್ಟ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ತೆಗೆದು ಹೊಂದಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ನೀತಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚುವ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರಿ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಡಿತ ಹಾಗೂ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅದರ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅನಗತ್ಯವೆಂದು ಕಂಡ ಕೆಲ ಅತಿ ವೆಚ್ಚದ ಜಾಗೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ರೂ. 50 ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಸರ್ಕಾರಿ ವೆಚ್ಚ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಬಡವರ ಮೇಲೆ ಹೊರೆಯಾಗಲಾರದಂತೆ ರೂ. 1300ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ವಾರ್ಷಿಕ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು, ಕೋರ್ಟು ಫೀ, ಸ್ಟಾಂಪಿನ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ರೂ. 20 ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಆದಾಯ ಖಜಾನೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆದರೂ ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟದಿದ್ದಾಗ ಸರ್ಕಾರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಲ ಎತ್ತುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಕಾಂತರಾಜರು ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ಸಾಲವೆತ್ತದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ

ಎರಡು ವಿಧದ ಸಾಲವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಒಂದು–ಏಳು ವರ್ಷ ಅವಧಿಯ ಶೇಕಡ 7 ರಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿಯ ಸಾಲ ಮತ್ತೊಂದು 20 ರಿಂದ 30 ವರ್ಷ ಅವಧಿಯ ಶೇ. 6.5 ಬಡ್ಡಿಯ ಸಾಲ. ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣ ಈ ಸಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತು.

ಈಸೂರು ಘಟನೆ

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕುಗ್ರಾಮ ಈಸೂರು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ, ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕರೆಯಂತೆ ಈಸೂರಿನ ನಿರಕ್ಷರಿ ರೈತರು ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ದೃಢತೆಯಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ 9ರಿಂದಲೇ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜ ಹಿಡಿದು ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು, ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಈಸೂರು ಚಳವಳಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೆಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೋದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜನತೆ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದು ಮತ್ತು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದದ್ದು. ಆಗಸ್ಟ್ 26ರಂದು ಊರ ಮುಂದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಫಲಕವನ್ನು ಹಾಕಿ, 12 ವರ್ಷದ ಮಲ್ಲಪ್ಪನನ್ನು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ, 10 ವರ್ಷದ ಜಯಪ್ಪನನ್ನು ಅಮಲದಾರನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಊರ ದೇವಾಲಯವನ್ನೇ ಆಡಳಿತ ಕಛೇರಿಯೆಂದು ಸ್ವತಂತ್ರಾಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಡತವನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಒಂಟಿ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ

ನಿಲ್ಲುವ ಒಂದು ದಿವಸದ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವ ಮುಚ್ಚಳಿಕೆ ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳು ಚಳವಳಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಹುಕುಂ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ರಾಜಶಾಹಿ ಸರ್ಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳರಸರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲೆಂಬಂತೆ ಅವರ ಭಂಟನಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ದಿನಾಂಕ 28ರಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಈಸೂರು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅವರಿಗೆ ಖಾದಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸಲು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು. ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಪೊಲೀಸ್ ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದಾಗ, ಊರಿನ ಜನತೆ ರೋಷದಿಂದ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದು ಅಂದಿನ ಗಲಭೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಮಲ್ದಾರ ಮತ್ತು ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಂಡು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಂಭೀರ ರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಮರುದಿನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ, ಗ್ರಾಮದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದಾಗ ಜನ ಭಯಭ್ರಾಂತರಾದರು. ಈಸೂರಿನ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಗೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಹಲವಾರು ಜನ ಸತ್ತು ಉಳಿದವರು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡಿದರು. ಸೈನ್ಯಪಡೆ ಎರಡು ವಾರ ಕಾಲ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟು, ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ದೋಚಿ, ಕೈಲಾಗದೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಂಧಿಸಿತು.

ಈಸೂರು ಘಟನೆ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದದ್ದು. ಗ್ರಾಮದ 41 ಜನರ ಮೇಲೆ ಖಟ್ಲೆ ಹೂಡಿ 11 ಜನರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯಾಗಿ, ಹದಿಮೂರು ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಐದು ಮಂದಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ಗುರಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಹಾಲಪ್ಪ, ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಶಂಕರಪ್ಪ ಇವರುಗಳನ್ನು

1943ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಚ್ 8, 9, 10ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಾಲಮ್ಮ, ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಮತ್ತು ರುದ್ರಮ್ಮ ಇವರುಗಳನ್ನು ಮತ್ತಿತರ ಎಂಟು ಮಂದಿಯನ್ನೂ 1946ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಈಸೂರು ಕ್ರಾಂತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರೈತರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಒಂದು ಮಹತ್ತರ ಬಂಡಾಯ. ಅದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ನಾಯಕನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಇಟ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆ. ಬಹುಶಃ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗೋರಖಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚೌರಿಚೌರದ ಘಟನೆ (ಫೆಬ್ರವರಿ 2, 1922) ಬಿಟ್ಟರೆ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ 20ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯೇ ಹೌದು.

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಎಷ್ಟು ಭಯಭೀತವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರವೇ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ 18 ತಿಂಗಳ ನಂತರವೂ ಪುಂಡರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಭಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮೇಲಿನವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಭೂಗತ ಚಳವಳಿಗಾರರು ತಮಗೆ ಕೇಡುಂಟುಮಾಡ ಬಹುದೆಂದು ಬುಡಮೇಲು ಕೃತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತ ಚಳುವಳಿಗಾರರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲೆಂದೇ ಸೈನ್ಯದ 8 ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಈ

ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಂಡೇಟಿನಿಂದ ಸತ್ತವರು 186 ಜನರಾದರೆ, ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವರು 7000ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರನಿರಾಕರಣೆಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

1. ರೈತರ ಬಗೆಗಿನ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು.
2. ರೈತರ ದೈಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ಕೂಡಾ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರೋಧ.
3. ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರೂಪ.
4. ರೈತರ ಒಕ್ಕಲು, ಜೀತ, ಗೇಣಿದಾರ ಮುಂತಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆತು ಅವರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.
5. ರೈತರ ನ್ಯಾಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಹೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಅವಕಾಶ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು.
6. ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇನಿತ್ತೋ ಅದು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿತು. ಮತ್ತು ಇದು ಗಾಂಧಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು

"ಪರಕೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರೇಲಿನವರು ಬಂದು ಗಾಡಿಕಾರರ ದುಡ್ಡು ನುಂಗಿದರು. ನಮ್ಮ ಸರಸಾದ ಭೂಮಿಯ ಕೆಡಿಸಿದರು. ನಮಗೆ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಕರರೂಪದಿಂದೆಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಹೀರುತ್ತ ತಿರುಕಾಗಿರಿಯೆಂದು ಹರಸಿದರೆಮ್ಮನು" (ಸಂ. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್, 1997, ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಾಡುಗಳು, ಪು. 23).

ಅಧ್ಯಾಯ – 7

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ

"ಈ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್‌ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಮುಂದುವರಿಸಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತವು ಜೊತೆ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಇಂಡಿಯಾವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಗಮನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಲಿಖಿತ ರೂಪಕ್ಕೆ (Record form) ತರುವುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧ್ಯತೆಯು ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಿಖರ ರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನಿಯಮಾವಳಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಬಾಂಧವ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ

ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾತಿಯು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಹೊಸ ಸಂಬಳ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನದೇ ಆದ ನಿಯಮವನ್ನು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಅವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗದ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ನನ್ನ ಮೊದಲನೆಯ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿದೆ"

(ಜೇಮ್ಸ್‌ಮಿಲ್ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಂಥಮ್ ರಾಜಾರಾಂ ಮೋಹನ ರಾಯ್ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಒಕ್ಕಣೆಯಿದು, 1828). "ಆದರೆ ಮಿ. ಮಿಲ್ ಅವರ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಸಮಯ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಕೂಡಾ ಕಾಲಾವಕಾಶಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲ ವಾಗುತ್ತದೆ" (ಬೆಂಥಮ್, History Vol. V. P. 515) ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಾಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪರಿಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಸೂಚನೆಯೂ ಆಯಿತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದರ ಹಿಂದಿರುವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ; ಕಾನೂನು ; ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರೂಪ ತರುವುದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಯಿತು.

ಇದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಪತ್ರ ಕೊಡುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಸೂಚನೆ ಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್‌ಗೆ ತಾನು ಏನನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸ ಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸೂಚನೆ. ಎರಡನೆಯದು, ಬೆಂಥಮ್ ತಾನು ಯಾವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಚಿಂತನೆ. ಬೆಂಥಮ್ ತಾನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ತಂದ ಕೆಲವು ಯೋಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಕಾನೂನಿನ ಬಗ್ಗೆ, ತನ್ನದೇ ಆದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅವನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ತಾನು ಕಾನೂನು, ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡು

ತನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಆಡಳಿತಾಂಗವನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಾವು ಭಿನ್ನ ಮಾದರಿಯ ಸರಕಾರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಕಾನೂನು, ಆಡಳಿತ, ಸರಕಾರ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಲಿಖಿತ ರೂಪಗಳು, ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಅದು ಮುಖವಾಡಗಳ ಮೂಲಕ, ರಕ್ತಪಾತವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಭಾರತೀಯ ಮನಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕರವನ್ನು ಹೇರುವುದು, ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ಸರಕಾರವು ಚಿಂತಿಸಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಂದಿನ ಸರಕಾರದ ರೂಪವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬಹು ರೂಪದ, ಬಹು ವೇಷದ ಬಿಳಿಯರ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯು ಕೂಡಾ ಒಂದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರವಾದದ ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಂತೆ : ಕೆಲವು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಮಡಿವಂತ ನೀತಿಯಂತೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತವು ಸಮನ್ವಯದಂತೆಯೂ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ನೀತಿಯೇ ಒಂದು ಕಟ್ಟು ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಕೆಲವರು ತಮಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಬಂದು ಹೋದವರ ನೀತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ

ಕಲ್ಪನೆಯಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿಯಮಾವಳಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಭಾರತದ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಒಂದು ರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು :

1. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಅದು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಹಿತೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಈ ಕಾನೂನುಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಕಾನೂನುಗಳು ಹೊಸ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾನೂನುಗಳು ಲಿಖಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು.

3. ವಸಾಹತು ಪೂರ್ವದ ಕಾನೂನುಗಳು, ರಾಜ, ಮಂತ್ರಿ, ಸೇನಾಧಿಪತಿ, ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿ, ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ನ್ಯಾಯ ಎನ್ನುವುದು ಸಂವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದವು.

4. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೊಸ ತರಹದ ಸರಕಾರ, ಬ್ರಿಟೀಷ್‌ರ ಕಾನೂನುಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ; ಹೊಸ ರೀತಿಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಬಂದುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಗೈರು ಹಾಜರಾಗತೊಡಗಿದವು.

5. ಕಾನೂನು, ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಕೋರ್ಟುಗಳು, ವಕೀಲರು, ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವಿಧಾನಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರದ ಏಕಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು.

6. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ನ್ಯಾಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಬ್ರಿಟನ್ ಕೇಂದ್ರದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್‌ರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು, ಅಧಿಕಾರದ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ರೂಪಗಳು ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಗೆ ಬಂತು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಗಮನವಿದ್ದುದು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು, ಅದರೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿತು. ಅಧಿಕಾರ, ಜ್ಞಾನ, ನಿಯಮಗಳು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (ಅಂದರೆ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು) ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಬಂದವು. ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸುವುದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಲು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದ ಯುರೋಪ್ ಸರಕಾರ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು (ಸಂವಹನದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ) ಮಧ್ಯಸ್ತರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಅಮಲ್ದಾರರು, ತಹಶೀಲ್ದಾರರು, ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು, ಮೋಜಣಿದಾರರು – ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನಡುವಣ ಸೇತುವೆಯಾದರು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿತ ಭಾರತದ ಒಂದು ವರ್ಗವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪರವಾಗಿ ಕೆಲಸ

ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಮತ್ತು ಅವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಡುವಣ ಸೇತುವೆಯಾದರು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು : ಕಲಿತ ಭಾರತೀಯರು ಕೂಡಾ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರೂಪಗಳಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಜಾತರ ದೇಹವು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೂ ಅವರ ನಡಾವಳಿಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇತ್ತು. ದೇಹ ಭಾರತದ್ದು, ಮನಸ್ಸು ಯುರೋಪಿನದು. ಇದು ಹಯವದನ ಸ್ಥಿತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು 'ಬ್ಯೂರೋ ಕ್ರಟಿಕ್' ಎನ್ನುವ ವರ್ಗವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಈ ವರ್ಗವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಕುಂಪಣಿ ಸರಕಾರದ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ವರ್ಗ) ಭಯ ಮಿಶ್ರಿತ ಗೌರವ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಪರೀತ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡತೊಡಗಿದರು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಜಾತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ನಿಯುಕ್ತರಾದುದರಿಂದ. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಗೌರವಯುತವಾಗಿ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರಾದ ಈ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ವೈರುದ್ಧ್ಯವೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ನವರತ್ನ ರಾಮ ರಾಯರ 'ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು' ಕೃತಿಯನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ನವರತ್ನ ರಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಯಾವುದೇ ವೈರುದ್ಧ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ತಮಗೆ ಉಂಟಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಯಾವುದೇ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಎದುರಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನು, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ರೂಪಗಳು ನಿರ್ಣಾಯಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಳೆದಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅದರ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಹಿಂದಿನ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ'ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತುಂಡು ಮಾಡಿ ಹಾಕಿದರು. ಅವರ ನ್ಯಾಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. 'ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು' 'ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನು ಹೊಂದಿರುವ ಭೂಮಿ', 'ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ'ವು ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಯ ಉಗಮ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಕೇಂದ್ರ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮೂರು :

1. ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವುದು.
2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತರುವುದರ ಮೂಲಕ ಬೊಕ್ಕಸ ತುಂಬಿಸುವುದು.
3. ಜನರನ್ನು ಒಂದು ಏಕರೂಪದ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ತರುವುದು.

ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ತಳೆದ ನಿಲುವುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು : ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ 'ಗುರಿಕಾರರು' ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ನೋಡುವುದಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗುರಿಕಾರರು ಆಯಾ ಜನಾಂಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಧಿಕಾರವು ಕುಂದಿತು. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ದೈವಗಳು, ಗುರಿಕಾರರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೀತಿಯಿಂದ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಇವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸರಕಾರದ

ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಈ ಕ್ರಮದ ಹಿಂದೆ ಯುರೋಪಿನ ಜ್ಞಾನ ಮಾದರಿಗಳು, ಅವರ ಅಧಿಕಾರದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮತ್ತು ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಅನಂತರ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಬದಲಾದವು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಯುರೋಪಿನ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿತು. ಇದನ್ನು 'ಸಿವಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ'ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದರಿಂದ 'ವ್ಯಕ್ತಿ'ಯನ್ನು ಒಂದು ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಜೀವನ ಕ್ರಮದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನೋಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತೀಯರು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೋ ಬಿಡುತ್ತಾರೋ ಅದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿಗೆ ಒಂದು ಪರೋಕ್ಷ ಹೇರಿಕೆಯಾದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನಂತರ ಅಧಿಕೃತವಾಯಿತು.

1. ಇದರಿಂದ "ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ" ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು.
2. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಖಾಸಗಿ ಒಡೆತನ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನೀತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ.
3. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
4. ಭಾರತದಲ್ಲಿ "ಒಂದು ಅಧಿಕಾರ"ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು (One Power and one mind ನ ರೂಪೀಕರಣ).

5. ಒಂದೇ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದೇ ನಿಯಮಾವಳಿಯು ಕ್ರಮೇಣ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ (Civil Society) ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಾನೂನು, ಕೋರ್ಟು, ನಿಯಮ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ ವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅದು ದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ : ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಅವರ ಕಾನೂನುಗಳು ಜ್ಞಾನದ ಮಾದರಿಯೊಂದಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡುವುದಿದ್ದರೆ, ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯೇ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಜಗತ್ತು. ಅಧಿಕಾರವೆಂದರೆ ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸುವುದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಾನತೆ ಯೆನ್ನುವುದಂತೂ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ತನ್ನ ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಿತು. ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಗುಣವೇ ಅದು : ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸುವುದು.

ಸರಕಾರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಭೌತಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾನೂನು, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮುಖ್ಯ ಪರಿಕರಗಳಾದವು. ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅದು ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಭೌತಿಕವಾಗಿ (ದೈಹಿಕ) ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಯಿತು. ಈ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಅನುಕ್ರಮತೆ

ಯಲ್ಲಿ (ಒಂದು ಖಾಲಿಯಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ) ರೂಪಿಸಿತು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಹೇರುವುದರ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ತಂದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು, ರೈತರು, ಹೆಂಗಸರು ಎಂಬ ಭೇದಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಾನೂನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ನಿಯಮ (ಖಥಿಣಜಟ) ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ. ಇದರಿಂದ ಹೊಸ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬದಲಾದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಬಾಯಿ ಮಾತುಗಳ ಕರಾರುಗಳು, ಆಣೆಗಳು, ತಪ್ಪು ದಂಡ ; ಹರಿಕೆ, ಇವುಗಳು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವತ್ತಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಮುಖ್ಯ. ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಬೇರೆ. ಮಾತು ತಪ್ಪುವುದು ; ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದು ಅನೈತಿಕ ಎನ್ನುವುದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕಾರರು ಇದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಗಮನಾರ್ಹ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಬರಹದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಧೋರಣೆಯಿತ್ತು. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಹುತ್ವ ಹೋಯಿತು. ಶಿವರಾಮ ಪಡಿಕ್ಕಲ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : (2001) "ಇದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದಾದರೆ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಆಧುನಿಕತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚಲನೆಗಳೂ ಆರಂಭವಾದವು. ರಾಜಕಾರಣ ಆಡಳಿತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ

ರಚನೀಕರಣ, ಮತ್ತು ರಚನಾನಿರಸನ, ಮತ್ತು ಪುನರ್ರಚನೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಲೇ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ನಾವು ವಿವರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು (ನಾಡುನುಡಿಯ ರೂಪಕ ಪು. 33). ಕರ್ನಾಟಕದ ವಸಾಹತು ಚರಿತ್ರೆ ಟಿಪ್ಪೂ ಪತನಗೊಂಡ 1799 ರಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವುದಾದರೂ 1857ರ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಮನ ಮಾಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಿತ್ತು" (ಪು. 35).

"ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯಾ ಕ್ರಮಗಳ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಬದುಕನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೋಡುವ, ವರ್ಗೀಕರಿಸುವ, ತಿಳಿಯುವ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಬದಲಾದವು. ಪಶ್ಚಿಮದ ಸ್ವಯಂತಂತ್ರವಾದಿ (Liberal), ತರ್ಕ ಪಾರಮ್ಯವಾದಿ (Rational), ಮಾನವತಾವಾದಿ (Humanist), ಚಿಂತನಾಕ್ರಮವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು" (ಅದೇ, ಪು. 35). ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತ ಶಾಹಿಯ ಪರಿಕ್ರಮಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ : ದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯು ಬದಲಾಯಿತು. ಕಾನೂನು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ರಾಜ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧವು 'ಜಡ' ಮತ್ತು 'ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ' ಪದ್ಧತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುವ ಧಾಟಿಯದಲ್ಲ. ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಕ. ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ

ಮಾದರಿಯಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರ ಪ್ರಪಂಚವೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಬಗೆಯದಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಜರಿಗೂ ಇತ್ತು. ಯುರೋಪ್ ಮೂಲ ಆಧುನಿಕ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವು ಇವುಗಳನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ 'ನಿಯಂತ್ರಣ'ದ ಕ್ರಮವು ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜನ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯ ಒಳಗೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆಧುನಿಕತೆ, ಪ್ರಭುತ್ವ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಕಂದಾಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಹೊಸ ಪರಿಭಾಷೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಂದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಕೃಷಿ ಮುಂತಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ ರೂಪಗಳ ಮುಖೇನ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಎದುರಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಭಾಷಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಬದಲಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಕೂಡಾ ಬದಲಾಯಿತು.

ಉದಾಹರಣೆ: ಕೃಷಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಕ್ರಮವೂ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಹುತೇಕ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳು ಕೃಷಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯುನ್ನು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದರು. 'ಕರಕುಶಲಕಲೆ'ಯು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : 'ಅಧಿಕಾರ, ಅದರ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲೂ ವಿಚಾರರಹಿತವಾದದ್ದು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಗಾಡಿಯನ್ನೆಳೆಯುವ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಅದು' (ಮಹಾತ್ಮ, ಸಂಪುಟ-1, 1974, ಪು. 394). ಗಾಂಧಿಯವರು ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವವನು ಬ್ರಿಟೀಷರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆ, ಅದರ ರೈಲು, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫಿ, ಟೆಲಿಫೋನು ಮುಂತಾದವುದರ ಜಯಭೇರಿ ಗಳೆನಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಆಡಳಿತ

ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ (ಅದೇ, ಪು. 165–167). ಇದರ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಒಂದಂಶವಿದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಶಾಹಿಯು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಏಕಮುಖ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖವಿದೆ. ಗಾಂಧಿಯವರು ಈ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್‌ನ ಒಂದು ವಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ "ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹೇರಿದ ಕಂದಾಯ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ಜನತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕಂದಾಯ ಹೇರುವುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯ. ಎರಡನೆಯ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪವಿರಬೇಕು. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಸರಕಾರವಿರಬೇಕು". ಇದು ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್ಲನೊಬ್ಬನ ವಾದದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಳೆದಿದ್ದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನಮಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಂಥಮ್ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತನ್ನು ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ಗಳು ನಾಗರಿಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಬ್ಬರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ದೇಶೀಯ ಕಮೀಶನರುಗಳು ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇರಲಾ ಯಿತು. ಈ ದೇಶೀಯ ಕಮೀಷನರ್ ಅಂತ ಯಾರಿದ್ದಾರೋ ಅವರು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳ ತರಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ದೇಶೀಯ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ "ಸರ್ದಾರ ದಿವಾನಿ" ಮತ್ತು "ನಿಜಾಮತ ಅದಾಲತ್" ಎಂಬ

ವರ್ಗೀಕರಣಗಳಿದ್ದವು. ಮುನ್ರೋ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು – ಹೆಸರುಗಳು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಅವು ಭಾರತದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಕೀಯವಾದವು. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ಕೃತಕವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮನ್ರೋ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗೆ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರ (Judicial Power) ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರ ಎರಡನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟ.

ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮನ್ರೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಾರತೆಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ. 1814–1816ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನ್ರೋ ಭಾರತೀಯ (ದೇಶೀಯ) ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಹೊಸ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಅವನ ಉದಾರವಾದಿ ನೀತಿಯೇ ಅವನ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮನ್ರೋ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಭುತ್ವವು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ವಹಿಸಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಧರ್ಮಗಳು ಅಲೌಕಿಕದ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಒಳಜಗಳಗಳಿವೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸೌಹಾರ್ದಗಳಿವೆ. ಸರಕಾರವು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಮನ್ರೋ ಸರಕಾರದ ಈ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ತುಂಬಾ ಕೃತಕ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿಯ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗೆ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನದ ಹಕ್ಕು (Judicial Power) ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರ (ದಂಡದ ಹಕ್ಕು) ಎರಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟ. ಅವರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ. 1814–1816 ಅವರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಕಾಲವೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

1828ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವನು ತನ್ನ ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನವನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಎಂದು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು

ರೀತಿಯ ರಚನೆಯ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೀತಿ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು. ಎರಿಕ್ ಸ್ಟ್ರೋಕ್ ಅವರು ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. 142).

ಬೆಂಟಿಂಕ್‌ನ ಕಾಲಘಟ್ಟ, 1828 ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮ ನ್ಯಾಯವಿಧಾನ

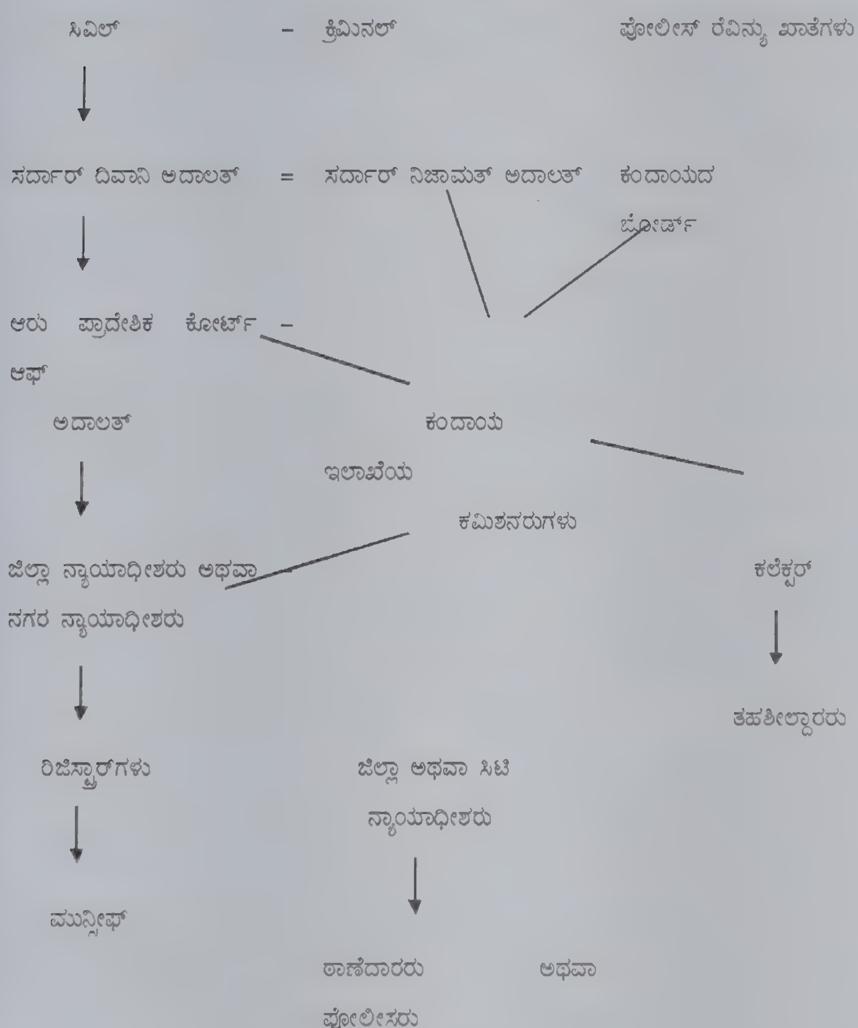
1. ಪೋಲೀಸ್ ರೆವಿನ್ಯೂ

ಸಿವಿಲ್	– ಕ್ರಿಮಿನಲ್
↓	– ಸರ್ದಾರ್ ನಿಜಾಮತ್ ಅದಲಾತ್ ↓
ಸರ್ದಾರ್ ದಿವಾನಿ	
↓	– ಚೀಫ್ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾಯಿದೆ
	↓
ಅದಾಲತ್	
↓	– ಆರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಸರ್ಕ್ಯೂಟ್
ಆರು ಪ್ರಾದೇಶಿ ಕ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಅಪೀಲಿಗೆ	↓
↓	ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಅಥವಾ ನಗರ ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ಗಳು
ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್‌ಗಳು	↓
↓	
ಸರ್ದಾರ್ ಅಮೀನುಗಳು	ಠಾಣೆದಾರರು
↓	
ಮುನ್ಸೀಫ್	

ಇಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಿವಿಲ್ (ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ (ಕ್ರಿಮಿನಲ್) ಎರಡು ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಕಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ. ರೆವಿನ್ಯು (ಕಂದಾಯ) ಇಲಾಖೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು

ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಇದ್ದರು. ಆದರೆ 1829ರ ಅನಂತರ ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

1829ರ ಅನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು:

ಇಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಿವಿಲ್ (ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ (ಕ್ರಿಮಿನಲ್) ಎರಡು ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಕಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ. ರೆವಿನ್ಯು (ಕಂದಾಯ) ಇಲಾಖೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಇದ್ದರು. ಆದರೆ 1829ರ ಅನಂತರ ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

1829ರ ಅನಂತರದ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು: 1828ರಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕೂ, 1829ಕ್ಕೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಮನ್ರೋ ಜುಡಿಶಿಯರಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ. ತೆರಿಗೆಯ ಕುರಿತಾದ ಸಂಘರ್ಷದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಸಬ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಮುಖ ಪರಿಭಾಷೆಯೆಂದರೆ ಪೌರ. ಇದು ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಉಳಿದವರನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮೀಕರಿಸಿತು (ಭಾರತೀಯ ಪೌರನೀತಿಯ ಕೈಪಿಡಿ, ಶಂ. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ, 1935, ಪು. 253–255).

'ಪೌರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪೌರ ಎನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಪೌರ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಭೇದವುಂಟು. ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಗಾದವರು ಪ್ರಜಾ ಎನಿಸುವವರು. ಪೌರರು ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದವರು. ಪೌರ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಗಲಿ ಸಿಟಿಜನ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಬ್ದವಾಗಲಿ, ಪಟ್ಟಣವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ

ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. 'ಪೋಲಿಸ್' ಎಂಬುದು ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿವಿಟಾಸ್ ಎಂಬುದು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಗರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಳ್ಳವು. ಆ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೇ ಪಾಲಿಟಿಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸಿವಿಕ್ಸ್ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರನೀತಿ ಮತ್ತು ಪೌರ ನೀತಿಗಳೆಂಬ ಮಾತುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ರೂಪತಾಳಿದ್ದು ನಗರಗಳಲ್ಲಿಯೇ; ನಗರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಸಭ್ಯತೆಯು ಮೊದಲಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಭ್ಯತೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂದೇ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಪೌರ ಎಂದರೆ ಪುರನಿವಾಸಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ; ಸಭ್ಯತೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನು. ಸಭ್ಯತೆಯೆಂದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅರ್ಥವೇ ಉಂಟು. ಸಭಾ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವುದು ಸಭ್ಯತೆ ; ಸಭಾ ಎಂದರೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು, ಅಂದರೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರೆ ಪೌರರಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸತಕ್ಕವನು ಪೌರನು. ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ, ಇತರರ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ಸಮುದಾಯದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾದವನು ಪೌರನು.

ಇತರರ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಇರಲು ಬಯಸುವವನು ಪೌರನೆಂದೆನಿಸಲಾರನು. ಯೋಗಿಗಳೂ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಇತರರ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಇರತಕ್ಕವರಾದರೆ ಅವರು ಪೌರರೆನಿಸಲಾರರು.

ಪೌರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅರ್ಥವುಂಟು ; ಅದೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಪೌರನೆಂಬಾತನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದವನು ; ಮತ್ತು ತನ್ನ ದೇಶದ ಸ್ವಾಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾಲುದಾರನಾದವನು. ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಗುಲಾಮರು

ಪೌರರೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೊಳಗಾದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪೌರರೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಿಲ್ಲದವರು ಪೌರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರೇ ಅಲ್ಲ.

ದೇಶದ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪೌರರೆನಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಪೌರರಾಗಿಯೂ ಇತರರು ಆ ಪದವಿಯಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪೌರ ಶಬ್ದವು ಪುರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಾದರೂ ದೇಶದ ಸಮಸ್ತ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕುದು. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಾಗಲಿ ಪಟ್ಟಣಿಗರಾಗಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರಾಗಲಿ ಪುರುಷರಾಗಲಿ ಪೌರತ್ವದ ಅನುಭೋಗದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೇ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದು ಪೌರ ಪದವಿ (ಅದೇ). 1945ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರದ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯು ಕನ್ನಡ ಏಳನೆಯ ತರಗತಿ ಒಂದು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಿಗದಿಮಾಡಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಒಂದು ಪಾಠವಿದೆ. ಆ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ (1945, ಪು. 164–65):

"ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂರು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ವಿಂಡಿಸಬಹುದು.

ಮೊದಲನೆಯದು, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಕ್ರೌನ್ ಕಾಲೋನಿಗಳು ; ಎರಡನೆಯದು, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ; ಮೂರನೆಯದು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವ ದೇಶಗಳು.

ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಗಡದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ತೆರಿಗೆಗಳ ವಿಚಾರ, ಶಾಸನಗಳ ಏರ್ಪಾಟು, ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ– ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಯಮಿತರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್, ಜಮೈಕಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಈಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರಾದವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸರ್ಕಾರದವರೇ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆತನು ಯಾವುದೊಂದು ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ, ಯಾವುದೊಂದು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಬೇಕಾದರೂ, ಯಾವುದೊಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಚುನಾವಣೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರೂ, ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಾಮಕರಣವಾದ ಸದಸ್ಯರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಆಚರಣೆಗೆ ತರದೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಗವರ್ನರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನ್ಯಾಯವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಯ ಅಧೀನರಾಗಿರದೆ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಾಮಾ, ಮಾಲ್ಟಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆ" (ಕನ್ನಡ ಏಳನೆಯ ಪುಸ್ತಕ, 1945, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡರಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ಬ್ರಿಟೀಷರ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ, ಪಾಠ).

ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರನ್ನು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಿಯಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಸನವೂ, ತೆರಿಗೆಯೂ, ವೆಚ್ಚವೂ ಈ ಪ್ರಜಾಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರು ಪ್ರಜಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿ, ಪ್ರಜಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವಾದಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ

ವಿಚಾರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೈ ಹಾಕುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಗವರ್ನರ್ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಜಾಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವರು. ಕೆನಡ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ – ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. (ಅದೇ).

ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂರು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದು, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಕ್ರೌನ್ ಕಾಲೋನಿಗಳು ; ಎರಡನೆಯದು, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ; ಮೂರನೆಯದು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವ ದೇಶಗಳು.

ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಗಡದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ತೆರಿಗೆಗಳ ವಿಚಾರ, ಶಾಸನಗಳ ಏರ್ಪಾಟು, ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ– ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಯಮಿತರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್, ಜಮೈಕಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಈಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರಾದವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸರ್ಕಾರದವರೇ ನಿಯುಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆತನು ಯಾವುದೊಂದು ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ, ಯಾವುದೊಂದು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಬೇಕಾದರೂ, ಯಾವುದೊಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಚುನಾವಣೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರೂ, ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಾಮಕರಣವಾದ

ಸದಸ್ಯರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ, ಆಚರಣೆಗೆ ತರದೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಗವರ್ನರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನ್ಯಾಯವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಯ ಅಧೀನರಾಗಿರದೆ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಾಮಾ, ಮಾಲ್ಟಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆ (ಕನ್ನಡ ಏಳನೆಯ ಪುಸ್ತಕ, 1945, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡರಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ಬ್ರಿಟೀಷರ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ, ಪಾಠ).

ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರನ್ನು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಿಯಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಸನವೂ, ತೆರಿಗೆಯೂ, ವೆಚ್ಚವೂ ಈ ಪ್ರಜಾಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರು ಪ್ರಜಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿ, ಪ್ರಜಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವಾದಿಗಳಾಗಿ ರುವರು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿರುವುದ ರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೈ ಹಾಕುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಗವರ್ನರ್ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರಜಾಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವರು. ಕೆನಡ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ – ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. (ಅದೇ). ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಂದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ತಮ್ಮ ಪರಮೋಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರಾಗಿರ

ಲಿಲ್ಲ. ಝೂನ್ಸಿರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅದು 1857ರ ಕಾಲಘಟ್ಟ. ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಮೇಲೂ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಗನ್ನು ತೂರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ತುಂಬಾ ಕ್ರೂರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ. ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದ. ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟರು ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಕತೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ (1997, ಪಳಮೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥನಗಳು, 1).“ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. (ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ, 1997, ಪಳಮೆಗಳು ಮತ್ತು ಎರಡು ಕಥನಗಳು, 1947, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ, ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಕತೆಯಲ್ಲಿ) :

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ದುರದೃಷ್ಟದಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ಅವಳ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕಾಗಿಯೋ, ಕಂಪೆನಿಯ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಗಂಗಾಧರರಾ ಯನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲ ; ದತ್ತಸ್ವೀಕಾರವು ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಝೂನ್ಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಝೂನ್ಸಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೋಟೆ, ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕೋಶ – ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಂಪೆನಿಯುವರು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಣಿಗೆ ಆಶನಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಅವಳ ವಸತಿಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತವಾದ

1857ನೆಯ ಇಸವಿ ಬಂತು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ನೀತಿಯಿಂದ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಔಚಿತ್ಯ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕಂಪೆನಿಯವರು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು; ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿದರು.

ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯನಾದ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ತಮಗೆ ಕಂಪನಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ ದುದರಿಂದ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟ ರಾದ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ರಾವ್ ಸಾಹೇಬರು ದಂಗೆಯ ನಾಯಕರೊಳಗಾದರು. ಬಾಂದಾ ನವಾಬನೂ ಈ ಪೇಶವೆ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ದಂಗೆಯವರು ಬಿಳಿ ಜನರನ್ನು ಕಂಡಕಂಡಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿದರು ; ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರು (ವಸ್ತುತಃ ಇದು ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ವಿಫಲವಾದುದರಿಂದಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ ಎಂಬ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯಿತು).

1. ಗುಮ್ಮನಾಯಕದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಈಗ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು.

2. 1713 ಮತ್ತು 1790–91ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆವರ್ಜಿಡಿ ನರಸಿಂಹನಾಯಕನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ.

3. ಗುಮ್ಮ ನಾಯಕನ ಪಾಳೆಯದ ನಾರಸಿಂಹ ನಾಯಕನು ಆಗ ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್‌ನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದವನು ಮೆಡೋಸ್.

4. ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಗುಮ್ಮನಾಯಕನಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಾರಸಿಂಹನಾಯಕನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು 4 ಸಾವಿರ ದಂಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗುಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾರುಬಾರು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಮಿರ್ಸಾ ಸಾಬಿ ಎಂಬುವನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಈ ಮಿರ್ಸಾ ಮೀರಸಾದಕನಿಗೆ ಭಾವಮೈದುನನಾಗಬೇಕು. ನಾರಸಿಂಹ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಂದಿನಂತೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಂಡಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸರಬರಾಯಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಆ ಸಾಹೇಬ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದನು.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆ ಕರ್ನಲ್ ರೀಡ್ ಸಾಹೇಬನು ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆ ದಂಡು ಬಂದು ಕಂಪನಿ ಸೇನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಸರಬರಾಯಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಅದನ್ನು ಅವನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸುಬೇದಾರ ಮೋಹನಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಕೆಲವು ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮೋಹನಸಿಂಗನ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರನು ಶತ್ರುಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ರಸದು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಟೀಪುವಿನ ಜನರನ್ನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕರ್ನಲ್ ರೀಡ್ ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ನಾರಸಿಂಹನಾಯಕನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. (ಗುಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳೆಯದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು, 1926, ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ).

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸೇನೆ ಎಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿತು. ಒಂದು ಲಡಾಯಿ ನಡೆಯಿತು. ಟಿಪ್ಪುವು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚದ

ಬಗೆ 33,000,000 ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇದರಂತೆ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಓಲು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ತರುವಾಯ ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ವಿ ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಾ ಜನಗಳನ್ನು ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪಿಗೆ ಭಾರಿ ದಂಡವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಕೆಲವರಿಂದ ಮುಟ್ಟುಗೂಳು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ದೊಡ್ಡ ಸರದಾರರುಗಳಿಂದ ಸಾಹುಕಾರರುಗಳಿಂದ ಭಾರಿಯಾಗಿ ನಜರಾಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಹೀಗೆ ನಾನಾ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತರೆಬೇಕಾದ ಭಾರಿ ಹಣವನ್ನು ಜೊತೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದದ್ದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಫ್ರೆಂಚರ ಪಂಗಡ ಸೇರಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರನ್ನು ಈ ದೇಶದಿಂದಲೇ ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು.

ಗುಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯದವರಿಗೆ ಜನರಲ್ ಹಾರಿಸ್ ಬರೆಯಿಸಿರುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ,

ಇಂಗ್ಲೀಷರು, ಪೇಶ್ವೆ, ಹೈದರಾಬಾದು ನಿಜಾಮ, ಈ ಮೂರು ಸರ್ಕಾರದವರ ಮೇಲೂ ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಹಗೆತನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ವಿರೋಧವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮೂರು ಸರ್ಕಾರದವರ ದಂಡನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕಡೆ ಸರದಾರರಾದ ನಾವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇವೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ನಮ್ಮ ದಂಡಿಗೆ ಬೇಕಾದ ರಸದು ಮುಂತಾದ ಸರಬರಾಯಿ ಮಾಡಿಸಿ ದಂಡಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರುಗಳ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ನಡೆದಲ್ಲಿ,

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಸ್ವಾಧೀನವಾದ ಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ಮಾಮೂಲ್ ಪ್ರಕಾರ ಪೇಷ್‌ಕಪ್ ಮೊಕರರು ಮಾಡಿ ಕೊಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬಚಾವು ಮಾಡಿಕೊಂಡೂ ಆಬರೂಬಿನಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇವೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಲ್ಲಾ ಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದವರಿಗೂ ಕರಾರಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಹಕ್ಕುದಾರ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಮೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಕಂಪನಿ ಸರ್ವ ಸೇನಾಪತಿ ಕೊಟ್ಟ ವಾಗ್ದಾನವೇ ಆ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೊಟ್ಟ ವಾಗ್ದಾನದಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ನಾರಸಿಂಹ ನಾಯಕನ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಂಶ ಕಾಣಬೇಕಾದ್ದು ನೀತಿಯ ವಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸತ್ಯವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ, ಪಾಳಯಗಾರನ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದೂ ಬಿಡುವುದೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಆತನು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ, ಕಂಪನಿಯವರು ಕೈಬಿಟ್ಟದ್ದು ನೀತಿಯ ಬೇರಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಹೊಡೆದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನ ದೌಲತ್ತು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾಂತವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕರಾರಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಿಟೀಷರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಮದರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಿತವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅದನ್ನಾದರೂ ಈ ಪಾಳಯಗಾರನಿಗೆ ಕೊಡಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಕಂದಕೂರು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮಗಳು ಅದೇ

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕರಾರಿನಂತೆ ಕಂಪನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ಘನತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನಾದರೂ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಗುಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯದ ನಾಯಕರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಎಣಿಸಿ ನಾರಸಿಂಹನಾಯಕನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೋದ ಜವಾಬುದಾರಿ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಭಾರವಾಗಿ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವುದು (ಅದೇ) ಕೂಡಾ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಬೇಕು. ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 1773ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದ. ಅವನು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ. ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ್ದ. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹರಾಜಿನ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ದಿವಾನಿ ಅದಾಲತ್ ಮತ್ತು ಫೌಜುವಾರಿ ಅದಾಲತ್, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಲಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತಿರುಮಲೆ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮ (1996) ಮೈಸೂರು ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ ; ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷರ ನಡುವಣ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮೂವತ್ತು ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಭಾರತವೇನಾಯಿ ತೆಂಬುದನ್ನು ; ಆಳರಸರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪನ್ನರು ಆದ ಆಂಗ್ಲರೇ ಕರುಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಜೀಳುವ ಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಏನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡರು, ಏನು ಕಯ್ಯಾರೆ ಬರೆದರು,

ಆ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಕೃತ. ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವ ದಿನಗಳು ಬಹಳ ದೂರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದ ಟೀಪುವಿನ ಮಾತು ಸತ್ಯವೆಂದು ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಜಾನ್ ಷೋರ್ ಎಂಬವ 1837ರಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿದ:

ಭಾರತವು ಸಿರಿಸಂಪದಗಳಿಂದ ತೂಗಿ ತೊನೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಭಾರತದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಹುಭಾಗ ಸೂರೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹಲವಾರು ಸುಖ ಸಾಧನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ದುರಾಡಳಿತದಿಂದ ದುರ್ಬಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಅವರ ಹಿತವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಭಾರತೀಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲುಗಾಣಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಅರೆದು ಸೂರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಜನರು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲು ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಇಲ್ಲ.

ಸೆವಿಲ್ ಮೆರಯಟ್ ಎಂಬುವ ದಖನ್ನಿನ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬ. ಭಾರತದ ದಿವಾಳಿತನ ಕುರಿತು ಪತ್ರಗಳ ಗೊಂಚಲುವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 1857ರಲ್ಲಿ. ಅವನು 1836ರಲ್ಲಿ ಸರ್.ಆರ್. ಗ್ರಾಂಟನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಭಾರತವು ದಟ್ಟ ದರಿದ್ರ ದೇಶವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ.

ಹೆಚ್ಚೇನು ; ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂಬುದು ಕರಗುತ್ತಿದೆ. ದೇಶಕ್ಕೆ ದಿವಾಳಿ ಪಟ್ಟ ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವು ಆಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಆಗ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರ ಮನೆತನದ ಪಕ್ಷದವರು ಒಂದು ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಿದರು. ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಚಾರದ ಚಾವಡಿ ಸಿಂಗಯ್ಯ (ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ), ಅದೇ ಚಾವಡಿಯ

ರಂಗಯ್ಯ (ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ), ಬಟವಾಡೆ ಚಾವಡಿ ನರಸಿಂಗರಾಯ, ದೇವರಾಜಯ್ಯನ ವಂಶದ ಸುಬ್ಬರಾಜೇ ಅರಸು, ಮೊದಲಾದವರೇ ಪಿತೂರಿಗಾರರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಶಾಮಯ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೂ ತಿರುಮಲರಾವ್, ಮರಾಠರು, ಆಂಗ್ಲರು, ಮೊದಲಾದವರಿಗೂ, ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವಿತ್ತು. 24– 7–1783ನೆಯ ದಿನ, ಸಂಬಳ ಬಟವಾಡೆಯ ದಿನ, ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಕಲ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪಿತೂರಿಕೋರರು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಫೌಜುದಾರ ಸಯದ್ ಮಹಮದನನ್ನು, ದಂಡನಾಯಕ ಅಸದ್‌ಖಾನನನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ, ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭಂಡಾರವನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಏರ್ಪಾಟಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲರೂ ಈ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆಂಗ್ಲ ಬಂಧಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ ಕೂಡಲೇ, ಜನರಲ್ ಮ್ಯಾಥ್ಯೂಸನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ, ಫುಲ್ಲರಟನ್ನನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಡೆಯರ ಮನೆತನದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ದಿನ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಸುಬೇದಾರನೊಬ್ಬ ಪಿತೂರಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಯದ್ ಮಹಮ್ಮದನ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿದ. ಸಯ್ಯದ್ ಮಹಮ್ಮದನಾದರೋ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯುದ್ವೇಗದಿಂದ ಕಾರುಬಾರು ನಡೆಸಿದ. ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ಸಿಂಗಯ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೊದಲು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ. ಟಿಪ್ಪುವಿನಿಂದ ಆಜ್ಞೆ ಪಡೆದು ನರಸಿಂಗರಾಯನನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ. ಶಾಮಯ್ಯ, ರಂಗಯ್ಯ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಪಂಜರಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಪಿತೂರಿ ನಾಯಕ ಸುಬ್ಬರಾಜ ಅರಸನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನೂ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ. ಈ ಪಿತೂರಿಗೆ 3,000 ಜಟ್ಟಿಗಳೂ ಮರಾಠರೂ ಸೇರಿದ್ದರು. ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಒಡೆಯರ ಪಕ್ಷದವರ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು". (History of Tippu Sultana, P.140).

"ನವಾಬ ಹೈದರಾಲಿಯವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೆಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರ ಬುದ್ಧಿ ಕುಶಲತೆಯೂ ಆಲೋಚನಾ ಶಕ್ತಿಯೂ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದವು. ಇವರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸರಕಾರದವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆ ರೀತಿ ನಡೆದುದು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ವಿಪತ್ತಿನ ಪರಿಹಾರ ಕಾರಣವೆನಿಸಿ ಸಂಪತ್ಪ್ರದವಾಯಿತು. ತರುವಾಯ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ತಮಗೆ ಕಿರುಕುಳವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬರಲು ರಾಜ್ಯತಂತ್ರ ವಿಶಾರದೆಯರಾದ ಈ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ಇವರುಗಳ ಮೂಲಕ ಮದರಾಸು ರಾಜ್ಯದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗವರ್ನರರೊಂದಿಗೆ ಅಂತರಂಗವಾಗಿ ಸಂಧಿ ನಡೆಸಿ 1782ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ತಹನಾಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಗವರ್ನರ್ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಕೀಯ ರಾಜತಂತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಸನ್ನಾಹಬಲದಿಂದ ಕರೂರು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಧ್ವಜವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. (Annuals of Mysore Royal family) 1760ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರು ರಾಯ ದುರ್ಗದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯನೆಂಬುವನನ್ನು ಮದರಾಸ್ ಗವರ್ನರ್ ಲಾರ್ಡ್ ಪಿಗೆಟ್ ಬಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಹೈದರನ ಕಾಟದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿರೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಅದು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. 1776ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನ ವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ತಿರುಮಲರಾವ್, ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಸೋದರರನ್ನು ಮದರಾಸಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಆಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿ ಯಶಸ್ವಿಗಳಾದರೆ ಆ ಸೇವೆಗಾಗಿ,

1. ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವಿರೋ ಆ ವೆಚ್ಚದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

2. ಯಾವ ಯಾವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ನಮ್ಮ ವಶಪಡಿಸುವಿರೋ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ವರಮಾನದ ಮೇಲೆ ಶೇಕಡ ಹತ್ತರಂತೆ ನಿಮಗೆ ಕಮಿಶನ್ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

3. ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ಅವರಿಗೆ ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಸೋದರರಿಬ್ಬರೂ ರಾಯಭಾರಿಗಳಾಗಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಗವರ್ನರ್ ಲಾರ್ಡ್ ಪಿಗೆಟ್ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ನಿರಾಶರಾಗಿ, ತಂಜಾವೂರು ರಾಜನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಮದರಾಸಿನ ಆಂಗ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದರು.

ಮದರಾಸ್ ಗವರ್ನರ್ ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾರ್ಟನೆ, ತಂಜಾವೂರು ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಸಲಿವನ್, ಡೇನಿಷ್ ಪಾದ್ರಿ ಸ್ವಾರ್ಟ್ಸ್, ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಒಲುಮೆಗೊಳಗಾದರು. ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಿರುಮಲರಾವ್, ನಾರಾಯಣರಾಯರಿಗೂ, ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಸಲಿವನ್‌ಗೂ 28–10–1782ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವಿಷ್ಟೆ – ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವೂ ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಕುರಿತು ಗಮನ ಹರಿಸಬೇಕು. ಆಗಿನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್‌ವಾಲೀಸ್ (1786–1793) ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ. 1784ರ ಪಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಾಯಿದೆಯು ಇವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಇವನು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದಿವಾನಿ ಅದಾಲತ್, ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ. ಅದೇ

ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕ್ಯೂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅವನು ಹಿಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೈವತ್ತು ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ರೋಜುಗಾರೆ ಮೇರೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಸ್ತೇಯ, ಮೊದಲಾದ ಕಳ್ಳತನ, ಸುರಾಪಾನ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಪಾಪಗಳ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಾ ಇದ್ದಿತು... ನಿಮ್ಮ ಮಠದ ಶಿಷ್ಯರು ಯಾರಾದರೂ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಪ್ರಕಾರ ಏನು ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೋ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಠದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತನ ಮಠಮುದ್ರೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಬರೆದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದಂಥಾವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿ, ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರೀತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವುದು.

ಶಾಸನ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಣಸ್ತೇಯಿ, ಸುರಾಪಾನಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿ, ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸರಕಾರದ್ದು. ಸುಲ್ತಾನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಮಠಮುದ್ರೆ ಆ ಅಧಿಕಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ! (ತಿರುಮಲೆ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮ, 1996, ಪು. 32).

ಮೇಲಿನವುಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ರಾಜಕಾರಣದ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

"ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ : ಉಭಯ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ" ಎನ್ನುವ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ (2006. ಪು. 81–97). ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

1) 1799ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಸೋತು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನಂತರ, ಆತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹರಿದು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಒಂದು ಭಾಗ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಪಾಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು 1763ರ ನಂತರ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. 1831ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಗರ ದಂಗೆಯ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ ಒಡೆಯರ ಮೈಸೂರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು.

2) 1831 ರಿಂದ 1881ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಬಿಳಿಯರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತೆ 1881ರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಷರತ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು. 1799ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗ, ಇತರ ಷರತ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ, ರಾಜರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 24.5 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕಪ್ಪ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. 1881ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು 35 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಏರಿಸಲಾಯಿತು. ಎರಡು ಬಾರಿಯೂ ಒಡೆಯರನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನ ಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳರಸರೇ. ಅವರದೇ ಷರತ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಕೂಸು.

3) 1881ರಲ್ಲಿ ಈ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ. ಈ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಾಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

4) 1907ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆ (Legislative

Council)ಯೂ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಅದೂ ಮಹಾರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಹೊರತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲ್ಲ.

5) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರಾದಿಯಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯನ್ನು "ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳ ಜನತಾಂತ್ರಿಕ ಕಲ್ಪನೆ"ಯದೆಂದು, ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಯನ್ನು "ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಾದರಿ"ಯದೆಂದು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿ, ಎರಡನ್ನೂ ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡ ಮೈಸೂರಿನ ಕಡೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರು.

6) ಮೈಸೂರು ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಮುಸುಕಿನ ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಭಿನ್ನಮತವನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಮುಖ ಧುರೀಣರು 1937ರ ವರೆಗೂ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ವಂಧಿಮಾಗದರಂತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಈ ಪ್ರಬಲ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಮೈಸೂರಿನ ಜನತಂತ್ರ ವಿರೋಧಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಆಗಾಗ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಿಳಿಯರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು. ಈ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಉದಾರವಾದಿ ರಾಜಕೀಯ ವಕ್ತಾರರಾಗಿದ್ದ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ : ಆಂಗ್ಲೊ ಇಂಡಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಧೋರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಾಳಿರುವ ನಿಲುವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು.

7) 1870 ರಿಂದ 1900ರ ವರೆಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವರೆಲ್ಲಾ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಪ್ಪು ಕಂಡರೂ ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮದ್ರಾಸಿಗರೇ ಹೊಣೆಯೆಂದು

ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲಿಬ್ಬರು ದಿವಾನರಾದ ರಂಗಾಚಾರ್ಲು ಮತ್ತು ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ (1881–1901 ರವರೆಗೆ) ಮದ್ರಾಸಿಗರೇ ಆಗಿದ್ದು, ಮದ್ರಾಸಿ ಮೂಲಕ ಅರ್ಹರಿಗೆ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ದೂರಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸಿ ಮೂಲದ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ದೂರಾಗಿತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಮೈಸೂರಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಹೊರಗಿನವರು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಆಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿಗರು ಕೇವಲ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಿವಾಸಿ ಭಾರತೀಯರ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳು, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳಂತೆಯೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ಎದುರಿಸಬೇಕಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು, ಹಲವು ಬಾರಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ತೀರಾ ಭಿನ್ನವಾದ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದವರು ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನದವರಿಗೆ ಕೂಡದು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮೈಸೂರಿನವರು, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಕೂಡದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟೀವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವಾದವಿತ್ತು.

8) ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಹೊಸ ವಿವಾದವೊಂದನ್ನು

ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವು. ಈ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಉದಾರವಾದಿ ಜನತಾಂತ್ರಿಕ ಆಯಾಮವೊಂದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಶೂದ್ರ ಸಮುದಾಯದವರಿದ್ದ ಈ ಗುಂಪು ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಜನತಾಂತ್ರಿಕ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿತು. ಒಂದು ಚಳವಳಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿ, ಹಿಂದುಗಳ ವರ್ಗಗಳ ಚಳವಳಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಈ ಚಳವಳಿ 1915–1930ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯದ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರತರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೋಮು ಹೊಂದಿದ್ದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಚಳವಳಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಅದರ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿ ಹಲವು ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಾಗಪುರ ಅಧಿವೇಶನದ ತರುವಾಯ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ಈ ಸಮಿತಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಸೀನ ವಾಗಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಅದು ಶೂದ್ರರ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು ಮೈಸೂರಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮನೋಭಾವ ತಾಳಿದರು. ಕೆಲವು ನಿವೃತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಹತ್ತಾರು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುವಕರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು, ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ತನ್ನ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ಚಳವಳಿ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದು

ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರಿಗೆ ವರದಾನವೇ ಆಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಲಿ, ಸಂಪನ್ಮೂಲವಾಗಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದು ದುಸ್ತರವಾಗಿತ್ತು.

9) ಈ ಮಧ್ಯೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ 1935ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗಾವಣೆ ಯಾಗಲಿತ್ತು. ಉದ್ದೇಶಿತ ಒಕ್ಕೂಟ (Federation)ದ ಸದಸ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ 1/3 ಭಾಗ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಈ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೇ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಜನರಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಗಾಬರಿಯುಂಟು ಮಾಡಿದವು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಂದಾಳುಗಳೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅದು ಇಡೀ ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿತರಾದರು. ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಬರುವ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪರವೇ ಇರುವುದು ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಂಸತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿರುವುದು ಗ್ಯಾರಂಟಿ. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸದಸ್ಯರೂ ಜನರಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರಾಗಬೇಕು.

10) 1937ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದು, ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸರ್ಕಾರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಾರತೀಯರೇ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಂದಿಗೂ, ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪಕ್ಷದವರಿಗೂ, ಇದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕರು

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ.

11) ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಬಲೆಯಂತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಬಲವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದದ್ದು 15 ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1937ರಂದು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಹರತಾಳ, ಮುಷ್ಕರಗಳು ನಡೆದವು. ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಗಳು ನಡೆದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಲಾಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದೇ ಉತ್ತರವೆಂದರೆ, ದಮನ. ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಜೈಲಿಗೆ ತಳ್ಳಲಾಯಿತು, ನೂರಾರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಗೋಲಿಬಾರ್ ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು.

12) 1938ರ ತ್ರಿಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿತು. ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು. ಮೈಸೂರಿನವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಏಪ್ರಿಲ್ 1938ರಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧ್ವಜಾರೋಹಣವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತು. ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವೆಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ಚಳವಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

13) ಮೈಸೂರಿನ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ನಡೆದ ಮಹತ್ತರ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ ಈಸೂರಿನ ದುರಂತ. ಈಸೂರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮ. ಆಗ ಸರಿಯಾದ ರಸ್ತೆ

ಸಂಪರ್ಕವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ರೈತರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೆಸರು ತಿಳಿದಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳೇ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು. ಚಳುವಳಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ, ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಕೇತಗಳಾದ ಊರಿನ ಶಾನುಭೋಗ ಮತ್ತು ಪಟೇಲರಿಂದ ಅವರ ಕಡತಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆ ತೊಡುವಂತೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ದಿನ ಅವರು ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದ ಊಳಿಗದಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಛೀಮಾರಿ ಹಾಕಿ ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಈಸೂರಿಗೆ ಹೋದ ತಹಶೀಲ್ದಾರ್, ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು. ಇಡೀ ಘಟನೆ ಎಂಥ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತೆಂದರೆ, ಸರ್ಕಾರ ಅರೆ–ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹತೋಟಿಗೆ ತರಬೇಕಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಏಕೆ, ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥದೊಂದು ಘಟನೆ, ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಯಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರಿ ಪಡೆಗಳು ಈಸೂರು ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಭೀಕರ ತಾಂಡವ ನೃತ್ಯ ನಡೆಸಿದವು. ಇಡೀ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದರೋಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೆಂಗಸರು ಮಾನಭಂಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ವೃದ್ಧರು, ಎಳೆಯರನ್ನು ಬಿಡದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಲಾಯಿತು.

14) ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎರಡೂ ಗಾಬರಿಯಾದವು. ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು

ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಐವರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿ, ಹಲವು ಮಹಿಳೆಯರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಯಾವೆಲ್ಲಾ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆಯೆಂದು ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಸವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (2006, ಪು. 18–46).

1831ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಗರದಂಗೆಯ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ, ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥದೊಂದು ಘಟನೆ, ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಯಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರಿ ಪಡೆಗಳು ಈಸೂರು ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಭೀಕರ ತಾಂಡವ ನೃತ್ಯ ನಡೆಸಿದವು. ಇಡೀ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದರೋಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೆಂಗಸರು ಮಾನಭಂಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ವೃದ್ಧರು, ಎಳೆಯರನ್ನು ಬಿಡದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಲಾಯಿತು.

15) ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎರಡೂ ಗಾಬರಿಯಾದವು. ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಐವರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿ, ಹಲವು ಮಹಿಳೆಯರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರವು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಯಾವೆಲ್ಲಾ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆಯೆಂದು ಎಸ್.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಸವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (2006, ಪು. 18–46).

1831ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಗರದಂಗೆಯ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ, ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಒಡೆಯರ ಮನೆತನವನ್ನು ಮೂಲೆ ಗುಂಪಾಗಿಸಿದರು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವಿಸ್ತರಣೆಯೂ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನರನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲೆವಿನ್ ಬೌರಿಂಗರು ಕಮೀಷನರಾಗಿದ್ದ ಅವಧಿ, ಅಂದರೆ ಮೈಸೂರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನ (1868)ವಾದ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ದೇಶೀ ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ, ವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳ ದೇಶೀ ಜನರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆಯೆಂದು ಮನಗಂಡು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಬೇಕೆಂದು 1868ರಲ್ಲೇ ತೀರ್ಮಾನವಾದರೂ, ಮೈಸೂರಿನ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಿನದೇ ಒಂದು ವರ್ಗ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಸುಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತ 4 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (1876–1880) ಮೈಸೂರಿಗೆ ಒದಗಿದ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ತ್ವರೆಪಡಿಸಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆರಗಿದ ಭೀಕರ ಕ್ಷಾಮ (1876–77) ರಾಜ್ಯದ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ನಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂ. 140 ಲಕ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಾನಿ ಮಾಡಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ರೂ. 80 ಲಕ್ಷವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪರಿಹಾರ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಲವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ (1887–89) ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಮುಂಗಾರು ವಿಫಲವಾಗಿ ಜನರ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯವಾಯಿತು.

ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಒಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಯಾರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕೈಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಾರಣವೆಂದರೆ 1881ರ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪೂರ್ವ ಸಮ್ಮತಿ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಬಗೆಗಿನ ಭೀತಿ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಜರು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಒಂದು ರೀತಿ ಶಕ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಹಿಂದಿನಂತೆ (1831) ತಮ್ಮ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಸಂಚಕಾರ ತರಬಲ್ಲುದಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಲೋಚನೆ ಹಾಗೂ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಯಾವದೇ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳುವ ಒಂದು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಏಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದಂತಾಯಿತು. ಒಂದು ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಗಣ್ಯರಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿರುವಂತೆ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿ ನೀಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದು. ಎರಡು – ಈ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭೆಗೆ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಹತೋಟಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದು, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅನುಮತಿಯೂ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಈ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಜನರ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಹಾಗೂ ರಾಜರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಇರಲೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಭೆ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲೇ

ಮೊದಲ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿಂದಿದ್ದ ಜರೂರು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾ ಬೇಡಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ರಾಜಮನೆತನದ ರಾಜಕೀಯ ಜರೂರಿನಿಂದಾಗಿ, ಮೈಸೂರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಭೆಯ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರೂ ಭೂಮಾಲೀಕ – ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಹಿಡಿತ ಹೊಂದಿದ್ದ ನಾಮಕರಣ ಸದಸ್ಯರೆಂದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಂತೀಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಈ ಘರ್ಷಣೆ ಮಹಾರಾಜ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ನಿಧನದಿಂದಾಗಿ (1894) ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮ ವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಪಕ್ಷದವರು ಮದ್ರಾಸಿಗರ ವಿರುದ್ಧ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ವಿವಾದ ಹಾಗೂ ರಾಜಮನೆತನದವರಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲೂ 1894ರಲ್ಲಿ ರೀಜೆಂಟ್ (ರಾಜ ಪ್ರತಿನಿಧಿ)ರಾಗಿ ನೇಮಕವಾದ ಮಹಾರಾಣಿ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸನ್ನಿಧಾನದವರಿಗೆ ಮದ್ರಾಸಿಗರ ಮೇಲಿದ್ದ ಅಸಮಾಧಾನ ಮೈಸೂರಿಗರ ಪರ ನೀತಿಯೊಂದು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಣಿ ಯವರು ತಮ್ಮ ಸೋದರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮೂಲಕ ಮದ್ರಾಸಿಗರ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ದಿವಾನರ ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತ, ಮೈಸೂರಿಗರನ್ನು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟಿದ್ದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದ್ರಾಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಕಟುವಾದ ಪತ್ರ ಬರೆದರು.

ಮೈಸೂರಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಗಣ್ಯರು, ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಜನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮದ್ರಾಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಉದಾರವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದ ರೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಮದ್ರಾಸಿಗರು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1880ರ ದಶಕದಲ್ಲೇ ಯುರೋಪಿಗೆ

ಸಮುದ್ರಯಾನ ಕೈಗೊಂಡು ಮರಳಿದ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಅಯ್ಯರ್ ಎನ್ನುವವರನ್ನು ಅಯ್ಯರ್ ಎನ್ನುವವರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಣ (Purification) ಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರಯಾನ ಹಿಂದೂ ಒಬ್ಬನ ಜಾತಿಯನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತ ದೆಂಬ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, 1891ರಲ್ಲಿ ರಾಜರು, ನೀಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಯುರೋಪಿನ ಭೇಟಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರೇ ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ತಡೆಯೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇಕೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ Vaccnation ಅನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳದಂತೆಯೂ ತಡೆಯಲಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟರು, ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿ, ಈ ವಿಷಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. 1894ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನೆಯಂತೂ ಇತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಲ ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 1881ರ ಜನಗಣತಿಯ ರೀತ್ಯ 9 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ 12,000 ವಿದ್ದದ್ದು, 1891ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ 18,000ಕ್ಕೇರಿತು. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕೇವಲ ಶೇ. 18ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಬಾಲ ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 50ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು.

ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೇಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

1858ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೆಂಬ ಸಚಿವನು ಸಿದ್ಧನಾದ ಮೇಲೆ ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟೇ ವಹಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಆಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೆಂಬಾತನೇ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ. 1919ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ವಾಹದ ವಿಧಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆತನ ಅಧಿಕಾರವೂ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. 1919ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ಎರಡೇ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ವೇತನವನ್ನು ಅದುವರೆಗೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕೋಶದಿಂದಲೇ ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಿಂದಲೇ ಒದಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೈಕಮಿಷನರ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ಹುದ್ದೆಯೊಂದು ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತು. ಪತಿಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಆತನ ಅಧೀನರಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆತನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರವಾದಿಯೆಂಬಂಶವು ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಆಡಳಿತದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಸಮಸ್ತಾಧಿಕಾರವೂ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಹಸ್ತಗತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಆತನ ಅಧಿಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು 1) ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭಾಗ, 2) ಆಯವ್ಯಯದ ಭಾಗ, 3) ಶಾಸನ ಭಾಗಗಳೆಂದು ಮೂರಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಣಬೇಕು.

ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕಾರ್ಯಾಲಯವು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆತನು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕವನು. ಭರತ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅಪರೂಪ. ಇಂಡಿಯ ಆಫೀಸೆಂಬುದು ಆತನ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ರೂಢಿಯಾದ ಹೆಸರು. ವೈಟ್‌ಹಾಲ್ ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯ ಹೌಸ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಕಮೀಷನರ್ ಇಬ್ಬರೂ

ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಕಮಿಷನರ್ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯನೇ ಇರುತ್ತಾನೆ ; ಆತನ ಕೆಲಸವು ನಿಯೋಗಿತನದ ಕೆಲಸವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚಕವಾದ ಸಭೆಯೊಂದಿದೆ. ಆ ಸಭೆಗೇ ಇಂಡಿಯ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 8 ರಿಂದ 12ರ ವರೆಗೂ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಭಾರತೀಯರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ ; ಉಳಿದವರನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಅನುಭವ ಪಡೆದವರನ್ನೇ ಆರಿಸತಕ್ಕುದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ.

ಭರತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರಪಟ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದವನು. ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸುವುದೂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೂ ಆತನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಡುಮಿನಿಯನ್ನುಗಳೊಡನೆ ಅಥವಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಭಾಗಗಳೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳೇನಿದ್ದರೂ ಆತನ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಪಾರ್ಸೀಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲೆಯಿಂದ ಸಯಾಂ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಮತ್ತು ಸೇತುವಿಂದ ಹಿಮಾಚಲದವರೆಗೂ ಇರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದಾತನು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಘಲ್ ಬಾದಷಾಹಿಯ ತರುವಾಯ ಈತನೇ ಮಯೂರ ಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪತಿಯೆಂಬ ಮಾತು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ತಪ್ಪಾದರೂ ಒಂದು ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಎನಿಸಿದಾತನು ಭರತ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ರಾಟನಾದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯದ

ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಎಂಬುವುಗಳ ನಿಯೋಗಿಯೂ ಆಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಎಂದರೆ ಗವರ್ನರುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೂ ಎನಿಸಿದಾತನು ಆತನೇ.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಎಂಬಾತನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯುವನಾಗಿದ್ದನು. ವೈಸ್‌ರಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗೆಂಬಾತನು ಮೊದಲನೆಯವನಾಗಿದ್ದನು. 1858ರಿಂದ ಅಥವಾ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಕಾಲದಿಂದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಪದವಿಗಳೆರಡೂ ಏಕೀಭೂತವಾದವು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ಯು ಸಹಾಯಕ ಸಭೆಯೊಂದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಶಾಸಕ ಸಭೆಯೆಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಸಕ ಸಭೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡ ವಿವರವು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಶಾಸಕಾಂಗ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳು 1919ನೆ ಇಸವಿಯ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರರಚನೆಯ ವಿಧಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

1. ರಕ್ಷಣೆ ಅಂದರೆ ಭೂ ಸೈನ್ಯ, ಜಲ ಸೈನ್ಯ, ಆಕಾಶ ಸೈನ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ.
2. ಅನ್ಯದೇಶ ಸಂಬಂಧ ವ್ಯವಹಾರಗಳು.
3. ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ.
4. ಸಂಚಾರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಅಂದರೆ ರೈಲು, ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗ ಸಾಧನೆಗಳು.
5. ನೌಕಾಶ್ರಯಗಳು, ಹಡಗುಗಳ ಸಂಚಾರ, ದೀಪಗೃಹ, ಸಮುದ್ರ ಯಾನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಆಡಳಿತ.

6. ಟಪಾಲ್, ತಂತಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಮತ್ತು ವೈರ್ಲೆಸ್ ಶಾಖೆಗಳು.
7. ಸುಂಕದ ಶಿಸ್ತು.
8. ನಾಣ್ಯದ ಶಿಸ್ತು, ಟಂಕಸಾಲೆ ಮುಂತಾದವು.
9. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಋಣದ ವ್ಯವಹಾರ.
10. ಸಿವಿಲ್ ಲಾ ಅಥವಾ ಮಮತ್ವ ಸಂಬಂಧವಾದ ನ್ಯಾಯವಿಧಿ.
11. ವ್ಯಾಪಾರ, ಲೇವಾದೇವಿ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಇನ್‌ಷ್ಯೂರೆನ್ಸ್ (ವಿಮೆ).
12. ರಾಷ್ಟ್ರಗ್ರಸ್ತವೆನಿಸಿದ (State Monoplies) ವ್ಯಾಪಾರ ಅಫೀಂ, ಉಪ್ಪು, ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ, ಮದ್ದಿನ ವಸ್ತುಗಳು.
13. ಉದ್ಯೋಗ ವೃದ್ಧಿ.
14. ಉಗ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ.
15. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪರೀಕ್ಷಾ ಶೋಧನೆಗಳು : ಭೂಶೋಧನೆ, ಸಸ್ಯರಾಶಿ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರಾಕ್ತನ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಭೂಮಿಯ ಸರ್ವೆ, ಜನಗಣತಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಮುಂತಾದವು.
16. ದೇಶಾಂತರ ಗಮನ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀಯರ ಪ್ರವೇಶ.
17. ಬಿರುದು ಮರ್ಯಾದೆಗಳು.
18. ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಭಾಗ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಾರ್ಯರಾಶಿಯನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವೈಸ್‌ರಾಯಿ ಮತ್ತು ಶಾಖಾಧ್ಯಕ್ಷರ ತರುವಾಯ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟು.

ಮಿಲಿಟರಿ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧ ಸಂಬಂಧವಾದವುಗಳಲ್ಲದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಸಿವಿಲ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆನ್ನುವುದು ವಾಡಿಕೆ.

1924ರಲ್ಲಿ ಲೀ ಸಮಿತಿ (Lee Commission)ಎಂಬ ಒಂದು ವಿಚಾರಣೆಯು ಸಮಿತಿಯುವರು ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರ ಸಂಬಳ ಸಾರಿಗೆಗಳನ್ನು, ಒಟ್ಟು ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಎಷ್ಟು ಪಾಲಿನವರಾಗಿರ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯ ರಾದವರು ಎಷ್ಟು ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಸಮಿತಿಯವರು ಈ ರೀತಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು.

1. ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಶೇಕಡ 40 ಭಾಗ ಭಾರತೀಯರು.
2. ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಶೇಕಡ 40 ಭಾಗ ಹೊಸದಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತರಾಗತಕ್ಕ ಐರೋಪ್ಯರು.
3. ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಶೇಕಡ 20 ಭಾಗ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವರ್ಗದಿಂದ ಏರತಕ್ಕವರು.
4. ಪೋಲೀಸ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಶೇಕಡ 50 ಭಾಗ ಐರೋಪ್ಯರು.
5. ಪೋಲೀಸ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಶೇಕಡ 50 ಭಾಗ ಭಾರತೀಯರು.
6. ನೀರಾವರಿ ಯಂತ್ರ ಯೋಜಕರು ಶೇಕಡ 40 ಭಾಗ ಐರೋಪ್ಯರು.
7. ನೀರಾವರಿ ಯಂತ್ರ ಯೋಜಕರು ಶೇಕಡ 60 ಭಾಗ ಭಾರತೀಯರು.
8. ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ, ಸುಂಕದ ಅಧಿಕಾರ, ತಂತಿ ಮತ್ತು ವೈರ್ಲೆಸ್ ಅಧಿಕಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 25 ಪಾಲು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಪಾಲು ಈಗಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಅಥವಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಮತ್ತು ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಎಂಬ ಸಭೆಗಳು ಇದ್ದವು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ ಕಛೇರಿಯು ಆರು ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು :

1. ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯ (Finance)
2. ಸೈನಿಕ ವಿಚಾರಗಳು (Military Officers)
3. ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ರಹಸ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು (Political and Secret Matters)
4. ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಚಾರಗಳು (Judicial and Public Matters)
5. ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಗಣತಿ (Revenue and Statitics)
6. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು (Public Works) (ಮಂ.ಅ.ಗೋ., 1929, ಪು. 6).

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವಾ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು: (ಪುಟ. 4, 128)

ದಂಡಗಳ ಸ್ವರೂಪ: ಸಮಂಜಸ ಹಾಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರಣ ಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಪಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ ಮೇಲೆ ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು. ಅವೆಂದರೆ:–

1) ರಾಜ್ಯ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆ ವರ್ಗ ಖಗಿ ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜುಲ್ಮಾನೆ:

2) ನಿಂದನೆ;

3) ಬಡ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು;

4) ಪದೋನ್ನತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು;

iv) ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾರಿಗೆ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಎರವಲು ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, ಯಾವುದೇ ಇತರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ, ಯಾವನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಂಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಯಾವುದೇ ಹಣ ರೂಪದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ವೇತನದಿಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದು;

iv-ಕ) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಕಾಲ ವೇತನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದು, ಹಾಗೆ ಇಳಿಸಿದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನು ವೇತನ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸದಿರುವ ಗೆಜೆಟೆಡ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು)

v) ಕಾಲವೇತನ ಪ್ರಮಾಣ, ಗ್ರೇಡು, ಹುದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸೇವೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದು, ಅಂಥ ಇಳಿಕೆಯು ಅನ್ಯಥಾ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು, ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ನಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದೆಯೆ ಆ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲವೇತನ ಪ್ರಮಾಣ, ಗ್ರೇಡು, ಹುದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸೇವೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಲಾಯಿತೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಪದೋನ್ನತಿಯಾಗಲು ತಡೆಯಾಗತಕ್ಕುದು:–

(ಕ) ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿರುವಂಥ ವೇತನ ಶ್ರೇಣಿ, ಗ್ರೇಡು, ಹುದ್ದೆ: ಅಥವಾ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠತೆ (ಸೀನಿಯಾರಿಟಿ) ಮತ್ತು ವೇತನ;

(ಖ) ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರನನ್ನು ಇಳಿಸಿರುವಂಥ ವೇತನ ಶ್ರೇಣಿ, ಗ್ರೇಡು, ಹುದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗೆ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮತ್ತು ಆ ವೇತನ, ಗ್ರೇಡು, ಹುದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸೇವೆಯ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೇರೆಗಿನ ಅವನ ಜ್ಯೇಷ್ಠತೆಯ (ಸೀನಿಯಾರಿಟಿ) ಷರತ್ತುಗಳು;

(vi) ಕಡ್ಡಾಯ ನಿವೃತ್ತಿ;

(vii) ಮುಂದಿನ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಅನರ್ಹತೆಯಾಗದ ಹಾಗೆ ಸೇವೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು;

(viii) ಮುಂದಿನ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನರ್ಹತೆಯಾಗತಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡುವುದು;

ಪರಂತು, ಶಿಸ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, (vi) ರಿಂದ (viii) ರವರೆಗಿನ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದವುಗಳ ಹೊರತು, ಇತರ ದಂಡವನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ರುಜುವಾತಾದ ಆರೋಪಕ್ಕಾಗಿ ವಿಧಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

ರಾಜ್ಯ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವಾ ವರ್ಗಗಳು I ಮತ್ತು II

1. ಕರ್ನಾಟಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ
2. ಕರ್ನಾಟಕ ನ್ಯಾಯ ಸೇವೆ
3. ಕರ್ನಾಟಕ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆ
4. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಚಿವಾಲಯ ಸೇವೆ

5. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಲೇಖಾಸೇವೆ
6. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸೇವೆ
7. ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆ
8. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆ
9. ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ ಸೇವೆ
10. ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂದೀಖಾನೆ ಸೇವೆ
11. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮಾ ಸೇವೆ
12. ಕರ್ನಾಟಕ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಸೇವೆ
13. ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕಾಮಗಾರಿ ಇಂಜಿನಿಯ ರಿಂಗ್ ಸೇವೆ
14. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯುತ್ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸೇವೆ
15. ಕರ್ನಾಟಕ ವೈದ್ಯ ಸೇವೆ
16. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ
17. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಸೇವೆ
18. ಕರ್ನಾಟಕ ಕೃಷಿ ಸೇವೆ
19. ಕರ್ನಾಟಕ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಸೇವೆ
20. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ ಮತ್ತು ಪಶು ವೈದ್ಯ ಸೇವೆ
21. ಕರ್ನಾಟಕ ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಸೇವೆ
22. ಕರ್ನಾಟಕ ಅಬ್ಕಾರಿ ಸೇವೆ

23. ಕರ್ನಾಟಕ ವಾಣಿಜ್ಯ ತೆರಿಗೆ ಸೇವೆ
24. ಕರ್ನಾಟಕ ರೇಷ್ಮೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಸೇವೆ
25. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೇವೆ (ಮೇಲಿನ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸದಿರುವ ಗೆಜೆಟೆಡ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು)
26. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆ
27. ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂದರು ಸೇವೆ
28. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಪ್ರಾಸೆಕ್ಯೂಷನ್ ಸೇವೆ
29. ಕರ್ನಾಟಕ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ ಸೇವೆ

ಇದರಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಧರ್ಮ ಸಮಿತಿಯ ಸ್ವರೂಪವೂ ಹೀಗಿತ್ತು : (ಇಂಡಿಯಾ ಸರಕಾರದ ರಚನೆ, ಪುಂ. ಅ. ಗೋ, 1929, ಪು. 94–105).

ಅಧ್ಯಾಯ – 8

ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ

ಇಂಡಿಯಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಇಂಡಿಯಾವೆಂದೂ ಆಶ್ರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳೆಂದೂ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1886ನೆಯ ವರ್ಷದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಶಾಸನ(Statue 52 and 53, Vict. Cap. 63)ದ ಮೇರೆಗೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಇಂಡಿಯಾದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಬಂಣಾಳ, ಮದರಾಸು ಮತ್ತು ಬೊಂಬಾಯಿ ಅಧಿಪತ್ಯಗಳೊಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಹಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ(Advocate General)ನು ಇರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವೂ ದಾಖಲೆಯ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನ(Court of Record) ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಅದು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಂದಾಯದ ಸಂಗ್ರಹ ವಿಚಾರ (Revenue Matters)ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕೆಳಗಿನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೇಲು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು.

ಅದರ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೆಮಾಡುವುದ

ಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಯಾವ ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಯಾವ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾರ ಯಾರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನ್ಯಾಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿ (Chief Justice)ಯೂ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಷ್ಟು ಮಂದಿ ಇತರೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯೂ (1) ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅಥವಾ ಐರ್ಲೆಂಡಿನ ಬಾರಿಸ್ಟರಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಸ್ಕಾಟ್ಲೆಂಡಿನ ಅಡ್ವೋಕೇಟರುಗಳ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯನಾಗಲಿ, (2) ಇಂಡಿಯಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಯ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿ, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಂಥವನಾಗಲಿ, (3) ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯ ಪದವಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಂತ ವನಾಗಲಿ, (4) ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದ ವಕೀಲನಾಗಿರುವಂತಹ ವಾಗಲಿ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಪ್ರತಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿರುವುದು.

ಅಪರಾಧ ಸಂಬಂಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ಭಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭಾರತೀಯ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞರು ಹಲವಾರು ಈ ನ್ಯಾಯಧರ್ಮ ಸಮಿತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರನ್ಯಾಯಪೀಠವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉಚ್ಚನಾಯಾಲಯ ಎಂದರೆ.

1. ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯ;

2. ಸಂಘ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾವ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಯ ಮೂಲಕ ವಿಸ್ತೃತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ:

3. ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂಘ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಉಚ್ಚ ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಲ್ಲದ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಗರಿಷ್ಠ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಅಪೀಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯ;

ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ "ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ" ಎಂದರೆ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶ; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶವು ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು; ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದಾಗ "ಪ್ಲೀಡರ್" ಎಂದರೆ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧಿಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಅಧಿಕೃತನಾದ ಯಾವನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅನುಮತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯುಕ್ತವಾದ ಇತರ ಯಾವನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

ಭಾರತದ ದಂಡಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಧಿಗಳ ಮೇರೆಗಿನ

ಅಪರಾಧಗಳ ಆರೋಪ ವಿಚಾರಣೆ:– (1) ಭಾರತ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆಯ (1860 45) ಮೇರೆಗನ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕುದು, ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದು.

ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ವರ್ಗಗಳು.– ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಧಿಯ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲದೇ ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗಗಳ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿರತಕ್ಕುದು; ಎಂದರೆ,–

1. ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು;
2. ಮೊದಲನೇ ವರ್ಗದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾನಗರ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು;
3. ಎರಡನೇ ವರ್ಗದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು; ಮತ್ತು
4. ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು,

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗಗಳು:–

(1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವೂ ಒಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗವಾಗಿರತಕ್ಕುದು ಅಥವಾ ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗವು ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿರತಕ್ಕುದು ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕುದು;

ಪರಂತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶವು ಸದರಿ

ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿರ ತಕ್ಕುದು.

(2) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ವಿಭಾಗಗಳ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉಪವಿಭಾಗಗಳ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು.

(4) ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗಗಳು, ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಉಪವಿಭಾಗಗಳು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ರೂಪಿತವಾದಂತೆ ಭಾವಿಸತಕ್ಕುದು.

ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ:–

(1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗಕ್ಕೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕುದು.

(2) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ನೇಮಕವಾಗುವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸತಕ್ಕುದು.

(3) ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಮತ್ತು

ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಸಹ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು.

(4) ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗದ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಭಾಗದ ಒಬ್ಬ ಅಪರ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನಾಗಿಯೂ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಯಲವು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಭಾಗದ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವೇಶನ ನಡೆಸಬಹುದು.

(5) ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಪದವು ರಿಕ್ತವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಆ ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಅಪರ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಿಂದ ಅಥವಾ ಅಪರ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಂದ ಅಂಥ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸಮಕ್ಷಮ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಬಹು ದಾದ ಅಥವಾ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಜರೂರು ಅವೇದನೆ ಪತ್ರದ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಅಥವಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಗೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅವೇದನ ಪತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರತಕ್ಕುದು.

(6) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಡಿಸಬಹುದುದಾದಂಥ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಉಪವೇಶನ ನಡೆಸತಕ್ಕುದು : ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಷನ್ಸ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತನ್ನ

ಉಪವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಪಕ್ಷಕಾರರಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದೆಂದು ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟರೆ ಅದು ಪ್ರಾಸಿಕ್ಯೂಷನ್ ಮತ್ತು ಆಪಾದಿತರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಅಥವಾ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಪವೇಶನ ವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದು.

ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅಧೀನರಾಗಿರುವುದು.–

(1) ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೆಷನ್ಸ್ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರತಕ್ಕುದು.

(2) ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಂಥ ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಹಿತೆಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿರುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಚಿಸಬಹುದು.

(3) ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ತನ್ನ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತಾನು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅಪರ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಇಲ್ಲಿದಿರುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನು ಯಾವುದೇ ಜರೂರು ಆವೇದನ ಪತ್ರವನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡುವಂತೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಸಹ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು, ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಅಥವಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಗೆ ಅಂಥ ಪತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕುದು.

ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.– (1) ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲದ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಉಚ್ಚ

ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಡಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೊದಲನೇ ವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ವರ್ಗದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸ ಬಹುದಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕುದು.

ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು.– (1) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆ ನ್ಯಾಯಿಕ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಗೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಹೊಂದಿದ್ದ ಯಾವನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ವಿನಂತಿಸಿದರೆ. ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಬಹದು.

ಪರಂತು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಬಹುದಾದ ವಿಧಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಅರ್ಹತೆ ಅಥವಾ ಅನುಭವವನ್ನು ಅವನು ಹೊಂದಿರುವ ಹೊರತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

1861ನೆಯ ವರ್ಷದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಶಾಸನಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಮದರಾಸು, ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಕಲಕತ್ತೆ ನಗರಗಳ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಅದೇ ವರ್ಷ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು 1865ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. 1916ನೆಯ ವರ್ಷ ಪಾಟ್ನಾ

ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಲಾಹೋರ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನವು 1616ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದೊರೆಯ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ಅಂಗವಾದ ನ್ಯಾಯಧರ್ಮ ಸಮಿತಿ (The Judicial Committee of the Privy Council)ಯು ಇಂಡಿಯಾದ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಶಾಖೆಯ ಶಿಖರವಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಇದೇ ತುತ್ತ ತುದಿಯ ನ್ಯಾಯಪೀಠ. ಈ ಸಮಿತಿಯು 1833ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ರಾಜಮಂತ್ರಾ ಲೋಚನಾಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೂ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಮುದ್ರಾ ರಕ್ಷಕ(Lord Keeper of the great Seal of England)ನೂ, ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ನ್ಯಾಯಧರ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತ(Lords of Appeal in Ordinary)ರೇ ಮೊದಲಾದ ಘನತರ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಇದ್ದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೂ ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವರು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳ(Civil Matters)ಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾದ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನ (High Court)ವೂ ತನ್ನ ಪರಮೋಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರ(Appellate Judiciary)ದ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಮಾಡುವ ಕೊನೆಯ ತೀರ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನ್ಯಾಯಧರ್ಮ ಸಮಿತಿಗೆ ಬಿನ್ನಹ(Appeal)ವುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ವ್ಯವಹಾರದ ಬೆಲೆಯು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರ ಕೂಡದು. ತನ್ನ ಮತ್ತಾವ ತೀರ್ಮಾನವಾದರೂ ನ್ಯಾಯಧರ್ಮ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಬಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆ, ಅಂತಹ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ತತ್ಸಮಿತಿಗೆ ಬಿನ್ನಹವುಂಟು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ, ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾನೂನುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದರೂ ಪದ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್‌ನ ನಿಲುವು-ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪರವಾಗಿರುವಂತೆ, ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯ-ದಂಡನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಜಮೀನುದಾರರ ಆಸ್ತಿ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವು ; ಅದರ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನು ಸರಿಯಾದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಅದು ಕೊಡುವ ತೀರ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೆಂತಮ್ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ. ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್‌ನ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜಾರಾಂ ಮೋಹನರಾಯ್ 1828ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ನಡಾವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಜೇಮ್ಸ್‌ಮಿಲ್ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಕಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪ ಇರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ. ಜೇಮ್ಸ್ ಮಿಲ್ ಇತರ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಭಾರತೀಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆಗಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ

ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿದ. ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ (ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ, ಎಚ್., 1995, ಪು. 732–745). *120

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ಅನುಚ್ಛೇದ 225 ರನ್ವಯ ಈ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ

1. ವಾರಸಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಂಶ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಯು ಬರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಈ ಕಾನೂನನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುವುದು.

2. ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯ ಇವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಇರುವ ಪೂರ್ವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು (Pre emption) ಈ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುವುದು.

3. ಒಬ್ಬನು ಮಹಮ್ಮದೀಯನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾನೂನು ಇಲ್ಲವೇ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯದ ಕಾನೂನು ಇವು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕಾನೂನನ್ನೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಾರೆ ಒಬ್ಬನು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ವಾರಸಾ–ಕಾನೂನು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು (Freedom of Religious Act XXI of 1850) ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾಗಮದ ಅಧಿನಿಯಮ 1850 ರ ಅನ್ವಯ ಒಂದು ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಮಾರುವ ಪೂರ್ವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನ್ಯಾಯ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಔಂಧದಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಪಂಜಾಬ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ಪಂಜಾಬ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವರು. ಭಾರತ ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯ ಸಹಿಂತೆ, ಭಾರತ ದಂಡ ಸಹಿಂತೆ ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನುಗಳಾಗಿದ್ದು ಈ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ಯ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ದಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ನ್ಯಾಯ ದಾನ ದಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲದಿ ದ್ದರೂ, ಅಂತಹ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಕೂಡದೆಂದು ಮದ್ರಾಸ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯನಿಗೆ ಇರುವ ವಿಕ್ರಿಯ ಪೂರ್ವದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಬ್ಬನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಮಾರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಅಂದರೆ ಅದನ್ನು ಮಗ್ಗಲದ ಮನೆಯವನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಹೊಲದವನಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಬೇಕಾ ಗುತ್ತದೆಂದರು. ಆದರೆ ಮುಂಬೈ ಹಾಗೂ ಅಲಹಾಬಾದ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಆಸ್ತಿಯ ಮಾರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ.

ಶರಿಯತ್ ಆ್ಯಕ್ಟ, 1937 ಇದರ ಕಲಂ 6 ರ ಅನ್ವಯ ಇರುವ ರೂಢಿ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲಂ 2 ಇದು ರೂಢಿ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನಿಶ್ಚಿತವಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ಪದ್ಧತಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಅದು ತೆಗೆದುಹಾಕುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ

ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಈ ಕಾನೂನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದಯಪಾಲಿಸಲಾರದು. 'ಶೆರಿಯತ್' ಈ ಪದವನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾನೂನು ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾನೂನು ಶಿಯಾ ಮತ್ತು ಸುನ್ನೀ ಎರಡೂ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಂದು ಕಲಂ 30 ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಕಾನೂನನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ವಿಷಯವೆಂದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನೈತಿಕತೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರ ಕಾಲದಿಂದ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಪರಂಪರೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಘಲ ಅರಸರು ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಮಿಕ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಈ ಪಂಗಡಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಾಪಾಡುವ ಹೊಣೆ ಹೊರುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದರು.

ಸರ್ ವಿಲಿಯಮ್ ಜೋನ್ಸನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ – "ಆ ನಿಯಮಗಳನ್ವಯ ಖಾಸಗಿ ವಾದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ, ಪಕ್ಷಕಾರರು ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ (Civil Life) ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ನಿಯಮಗಳೆಂದು ತಮ್ಮ ಕಾನೂನುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಗ್ರೇಟ ಬ್ರಿಟನನ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಖಾಸಗೀ ಕಾನೂನುಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಜಾಣತನದ್ದು ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯು

ಅತಿ ದುಃಖಕರವಾದ ಅನ್ಯಾಯವುಳ್ಳದ್ದು ಆಗುವುದೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಯುವರು. ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ರದ್ದುಗೊಳಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ತೀವ್ರತರ ಮತ್ತು ಸಹನೆಯ ಭಾವದಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದವು ಎಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರಲೇಬೇಕು.(W.H. Morley; Admini stration of justice in British India (London 1858, 193)

ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿರಾಮವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವು ವ್ಯಾಪಾರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದು ಆಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಅವರ ಪ್ರಜೆಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಅವರು ಇಚ್ಛೆ ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ; ಮೋರ್ಲೇ ಈತನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನು:-

ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಮತ್ತು ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದಾಗ, ಕಾನೂನು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ದೇಶೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಬಂಧಾತ್ಮಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಆಲೋಚನೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು; ಅಥವಾ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವು ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟವು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವು ಭಾರತದ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ದುರಾಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ನಿಸ್ಸಂದೇಹ ವಾಗಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜನರು ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಮತ್ತು ನಾವು

ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಿರದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ನಾವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ವಚನ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವೆವು (Morley 197)

ಈ ನೀತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಅತಿ ಮೊದಲಿನ ಕುರುಹು, 1753 ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಜಾರ್ಜನು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟ ಸನದಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು (Ibid 177) ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು 1772ರಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿ, ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೌಲ್ವಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಡಿತರು ಕಾನೂನನ್ನು ವಿವರಿಸಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿರಬೇಕೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅನಂತರ 1780 ರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಿಯಮಗಳ ಭಾಗ 27 ರನ್ವಯ ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು: ವಾರಸಾ, ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯ ಕುರಾನದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು Gentoos ದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರ (shaster)ದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. (Ibid 177-8) ಪಕ್ಷಕಾರರ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಹಿಂದು ಅಥವಾ ಮುಸ್ಲಿಮನಾಗಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಪ್ರತಿವಾದಿಯ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆತನ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. (Sir George Rankin, Background to Indiam Law (Cambridge 1946) 9 See Robasa (Rababa) v. Khoda dad (1946) 48 Bom LR 864; 878. See, also the observations of Mahmood . in Gobind, Dayals (case, case' 431-2 ; M. Mujeel, Indian Muslims 42)

ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಬ್ಲೇಗಡನ್ ಈತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು–

ಹಿಂದು, ಮಹಮ್ಮದೀಯ, ಸೀಖ, ಪಾರ್ಸಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ನ, ಜ್ಯೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತ (ಇಂಡಿಯಾ)ವನ್ನು ಆಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗ್ರೇಟ ಬ್ರಿಟನ್‌ವು ವಿಧಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಮಾತ್ರ ಆಳುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಗ್ರೇಟ ಬ್ರಿಟನ್‌ವು ವಿಧಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಮಾತ್ರ ಆಳುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು, ಮಹಮ್ಮದೀಯರು, ಸೀಖರು, ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರರು ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಧಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವರು; ಮತ್ತು ಅದು ಇತರ ಜನರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಇರುವುದು. ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗಿ ನಾನು ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಕಾನೂನು ಮಹಮ್ಮದೀಯೇತರನಿಗೆ (non Mahomedan) ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ನನಗೆ ಸಾಕಷ್ಟಾದ (adequate) ಕಾರಣವು ಇರುವುದೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. (ರೋಬಾಬಾ ಖನ್ನುಮ ವಿ. ಖೋಡಾದಾದ ಬೊಮ್ಮಂಜಿ ಇರಾಣಿ (1946) 48 ಬಾಂಬೇ ಲಾ ರಿಪೋರ್ಟ 869. ಸ್ಕಿನರ್. ವಿ. ಓರ್ಡೆ 63 ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಟಿಪ್ಪಣಿ (1) ಮೇಲೆ.)

ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ (1856–1862)

ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ಭಾರತದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ 1857ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮತ್ತು 1858ರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ದಂಗೆ. ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದನು. ಈ ದಂಗೆಯ ನಂತರ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಭಾರತವು

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು.

ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. 1861ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಏರ್ಪಾಡಿಗೆ ಮತ್ತು ವೈಸ್‌ರಾಯಿಯ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. 1861ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಅದಾಲತ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಟರ್ಡ್ ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. 1859ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಕಂದಾಯ ಕಾಯಿದೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಥತಜ್ಞನಾದ ಜೇಮ್ಸ್ ವಿಲ್ಸನ್ನನು ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 1859ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಇವನು ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ಯಾಮುಯೆಲ್ ಲೈಂಗನು ಮುಂದುವರೆಸಿದನು. ವಿಲ್ಸನ್ನನು ಮರಣ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಮೂರು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ಅವುಗಳೇ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಗಳ ಲೈಸನ್ಸ್ ತೆರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಸುಂಕ.

ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ವಿಲ್ಸನ್ನನು ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಆಡಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿತಾಯಕ್ಕೂ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ್ದನು. ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಲ್ಸನ್ ಮತ್ತು ಲೈಂಗರ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕ್ಯಾನಿಂಗನು ಅಧಿಕಾರ ಬಿಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಖೋತ ಆಯವ್ಯಯವಿಲ್ಲದಂತಾ ಯಿತು.

ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ಆಡಳಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇನಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ದಂಗೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಪಾಠ ಕಲಿತರು. ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಿಪಾಯಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಗೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳನ್ನು ರಾಣಿಯ ಪಡೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾನೂನುಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಕಾರ್ಯ ಜರುಗಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆಯಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಇಂಡಿಯನ್ ಪೀನಲ್ ಕೋಡ್ 1858ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಾಯಿತು. ಇದಾದ ಮರು ವರ್ಷವೇ ಕೋಡ್ ಆಫ್ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರೊಸಿಜರ್ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ಲಾರ್ಡ್ ಎಲ್ಗಿನ್ (1862–63)

ಇವನು ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ತರುವಾಯ ಕೇವಲ 18 ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಕ್ಯಾನಿಂಗನ ನೀತಿಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ನಾರ್ತ್ ಬ್ರೂಕ್ (1872–76)

ನಾರ್ತ್ ಬ್ರೂಕನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನೇ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ನೀತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಶಾಂತ ರೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಲಿ. ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ದೊರಕಲಿ. 1873ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, "ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅನಾವಶ್ಯಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸುವುದು ತನ್ನ ಗುರಿ" ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಲಿಟ್ಟನ್ (1876–80)

ಲಾರ್ಡ್ ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ದೇಶಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯ

ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಿದನು. ಭಾರತೀಯರು ಈ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರೀವಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.

1876ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಕಾಯಿದೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ ಎಂದು ಸಾರಿತು. 1877ರಲ್ಲಿ ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ದೆಹಲಿಯ ದರ್ಬಾರನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿಯೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಇದು ಭಾರತೀಯ ರಾಜರುಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತಂದಿತು.

ಲಿಟ್ಟನ್ನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದನು. 29 ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಮದು ಸುಂಕವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದನು. ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಶೇಕಡ ಐದರ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಮನ್ನಾ ಮಾಡಿದನು. ಇದು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ಆರ್ಥಿಕ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ನೀತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಡಳಿತ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಉಳಿತಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ಅಲಿಘಢದ ಮಹಮಡನ್ ಆಂಗ್ಲೋ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಲಿಘಢ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. 1879ರಲ್ಲಿ ಲಿಟ್ಟನ್ನನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆಂದು ಸ್ಟಾಚುಟರಿ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ

ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನ ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ವರ್ಗಾವಣೆ

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಕಾರ್ಯ ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪ್ಪನ್ನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕನು ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವು ಹದಗೆಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ 1831ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಅವನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಕಂಪನಿಯು ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯಲು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಈ ಕೊರಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು 1868ರಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ಆಗ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಮೃತ ರಾಜನ ದತ್ತುಪುತ್ರನು ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯ ರಿಪ್ಪನ್ನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. 1881ರಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ದೊರೆಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು.

ರಿಪ್ಪನ್ನನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆದಾಯವು ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರದ ನೀತಿಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಸಲಾಯಿತು. 1882ರಲ್ಲಿ ಆಮದಿನ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲೂ ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ

ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ರಿಪ್ಪನ್ನನು ತನ್ನ ನೀತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 1883ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಖಾಯಂ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅದನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು. 1882ರಲ್ಲಿ ಹಂಟರನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಅಧಿಕಾರೇತರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಚುನಾವಣೆಯ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಮತಹ್ವ ನೀಡಿದನು. ಪುರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಪೌರಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು, ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೀರು ಸರಬರಾಜು, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಹಣಕಾಸು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಾ ಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳು ರಸ್ತೆಗಳ ದುರಸ್ತು ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಾಣ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಬರಗಾಲ ಪರಿಹಾರ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು ಮುಂತಾದವು ಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಲಾರ್ಡ್ ಢಪರಿನ್ (1884–88)

ಲಾರ್ಡ್ ಢಫರಿನ್ನನು 1884ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅನೇಕ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ರಾಯಭಾರ ಹುದ್ದೆಗಳಿದ್ದು ಅಪಾರ ಅನುಭವವನ್ನುಗಳಿಸಿದ್ದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಢಫರಿನ್ನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ 1885ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಏಳಿಗೆಯೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಡಫರಿನ್ನನು ರೈತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಇವನು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು 1892ರಲ್ಲಿ ಫಲ ಕೊಟ್ಟು ಇಂಡಿಯಾ

ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾಯಿದೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಡಫರಿನ್ನನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು. 1888ರಲ್ಲಿ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಪದವಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಲ್ಯಾನ್ಸ್‌ಡೌನ್ (1888–94)

ಲ್ಯಾನ್ಸ್‌ಡೌನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಭಾರತೀಯರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶದ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಕೆಲ ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿಯವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವಂತಾಯಿತು. 1892ರಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾಯಿದೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದರಿಂದ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಲ್ಯಾನ್ಸ್ ಡೌನನು 1894ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಿಂದ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ (1899–1905)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ನನು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷನು, ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. 1859ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕರ್ಜನ್ನನು 1889ರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಸದಸ್ಯನಾದನು. 1899ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಆಗಿ ನೇಮಕವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಕರ್ಜನ್ನನು ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಪಾರ ಆಡಳಿತ ಅನುಭವವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದನು. ಭಾರತದ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಕನಸುಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ವ್ಯವಸಾಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕರ್ಜನ್ನನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಕ್ಷಾಮದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕರ್ಜನ್ನನು ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರ ಹಿತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು.

ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಲೇವಾದೇವಿಯ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಲು ಕೃಷಿ ಬ್ಯಾಂಕು ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. 1901ರಲ್ಲಿ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್‌ನನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ನನು ಒಂದು ಬಾರಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ, "ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಂದು ಪದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಲ್ಲಿ ನಾನು ದಕ್ಷತೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ".

ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ನನು ಭಾರತದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪುನರ್‌ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. 1901ರಲ್ಲಿ ಸಿಮ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದನು. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಸರ್. ಥಾಮಸ್ ರ್‍ಯಾಲಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೂ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿತು. ಈ ಆಯೋಗವು 1902ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಈ ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆಗಳು 1904ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕಾಯಿದೆಗೆ ಆಸ್ತಿಭಾರವಾದವು. ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ನನು ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದನು. ಶಿಕ್ಷಕರ ವೇತನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ವಿಶೇಷವಾದ ಕೃಷಿ ಪಾಠಗಳ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದನು. ಕರ್ಜನ್ನನು ತೋರಿಸಿದ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನೀಡಿದ ನೆರವಿನಿಂದಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜೆಮ್‌ಷೆಡ್ಜಿ ಟಾಟಾ ಅವರ ಉದಾರ ಕೊಡುಗೆಯಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಟಾಟಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಅವನು ಈ ದೇಶದ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನೇ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ನಾನು ನನ್ನ

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ಜನರು ಯಾರು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪತನ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದರೆ ಅದರ ಶಾಂತಿಯುತ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು ಕರ್ಜನ್ನನು ಹೀಗೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದ. "ನಾನು ರಾಜಕೀಯ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ವಿವೇಕಯುತ ಅಥವಾ ರಾಜನೀತಿ ನಿಪುಣತೆಯ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ. ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಮಾತುಗಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ರೈತನಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ." ಕರ್ಜನ್ನನಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ (1773–1785)

ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪ್ರಥಮ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ತನ್ನ 18 ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಮಾಸ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಂದಾಗಿ 1771ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾದನು. 1773ರಲ್ಲಿ ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಕಾಯಿದೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನು ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಈ ಕಾಯಿದೆಯು ಅವನಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಹಲವಾರು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತಂದನು. ಮೊದಲಿಗೆ ಆಡಳಿತ ವಲಯವು ಅವ

ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಅವನು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. 1765ರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ ದ್ವಿಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ ಕಂಪನಿಯ ನೇರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಕಂಪನಿಯ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಲಿನ ಕಂದಾಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವಕರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದನು. ಬಂಣಾಳ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ್‌ಗಳ ಉಪ ನವಾಬರ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದನು.

ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಐದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಗೆ ಹರಾಜಿನ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು.

ಉಪ್ಪು, ಅಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಶೇಕಡ 2 1/2 ಯಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯಗಳು ಬೆಳೆದವು. ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲೆಯವರೆಗೂ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನೇ ಜಂಬ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಅನೇಕ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ದಿವಾನಿ ಅದಾಲತ್ ಮತ್ತು ಫೌಜುದಾರಿ ಅದಾಲತ್ ಎಂಬ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಇವುಗಳಿಂದ ಬಂದ

ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾದರ್ ದಿವಾನಿ ಅದಾಲತ್ ಮತ್ತು ಸಾದರ್ ನಿಜಾಮತ್ ಅದಾಲತ್‌ಗಳು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನುಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುಲೋಸುಗ, ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಡುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ನ್ಯಾಯ ವಿತರಣೆಗೆ ಗಡಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿ, ಅಧಿಕ ದಂಡವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್ (1786–1793)

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು 1786 ರಿಂದ 1793ರ ವರೆಗೆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ಇವನಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಮೊದಲಾಯಿತು.

1784ರ ಪಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಾಯಿದೆಯು ಇವನಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇವನಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ದಂಡನಾಯಕನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು.

1791ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಪೋಲೀಸ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಇವನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಪದ್ಧತಿಯು ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಜಮೀನ್ದಾರರೊಂದಿಗೆ ಜಮೀನಿನ ಕಂದಾಯ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರ್ಷಮನ್ನನ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಒಂದು ದಿಟ್ಟತನದ, ಸಾಹಸದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಕಾಯಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯಿದೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಜಾಸ್ತಿಯಾಯಿತು. ವ್ಯವಸಾಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಯಿತು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಬದಲಾವಣೆಯೆಂದರೆ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಐರೋಪ್ಯೀಕರಣ. ಈ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇವನು ಜನಾಂಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಇದು ಇವನ ಅನಂತರ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಇವನು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಅಪ್ರಮಾಣಿಕರೆಂದು ಬಗೆದು, ಎಲ್ಲ ಹುದ್ದೆಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉನ್ನತ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳು, ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಎಲ್ಲ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ದೇಶೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟ ನಿದರ್ಶನ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಆಡಳಿತ ಸೇವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ರೂಪಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನಿಗೆ ಸಂದಿತು.

ಮೂರನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಏಕ ಮಾತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆ. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ತಕ್ಷಣವೇ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಟೀಪುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಅರಿತನು. 1790ರಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನ

ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಸೋತು ಶರಣಾಗತನಾದ ಟೀಪು 1692ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು.

ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತಳಹದಿ ಹಾಕಿದ್ದರೆ, ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಅದರ ಮಹಾಸೌಧವನ್ನು ನಿರ್ಮ್ಮಣ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ನನ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಪರಿಮಿತ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ದುಡಿಮೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ (1798–1805)

ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು 1798ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ 37ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಇವನು ಸರ್ ಜಾನ್ ಶೋರನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ.

ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ರಾಜನೀತಿ ನಿಪುಣತೆಯ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಇವನು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಪನಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದನು.

ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ 1) ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟನನ್ನು ಇರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು.

2) ವಿದೇಶೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. 3) ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಾಯಕತ್ವದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. 4) ಕಂಪನಿಯ ಅನುಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರನ್ನು ಸೇವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಾರದು. 5) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸೈನ್ಯದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ತನ್ನ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗವನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು ಅಥವಾ ಹಣದ ರೂಪವಾಗಿ ವಂತಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು.

ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಮತ್ತು ಅತಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ. ಟೀಪು ಕಂಪನಿಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಬಲ ಶತೃವಾಗಿದ್ದನು. ಟೀಪು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನಿಂದುಂಟಾದ ಸೋಲಿನ ಅವಮಾನವನ್ನು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಟೀಪುವನ್ನು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಟೀಪು ಈ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ 1799ರಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಟೀಪುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಮುಖ್ಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಜನರಲ್ ಹ್ಯಾರೀಸ್ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗವರ್ನರ ಜನರಲ್‌ನ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರನಾದ ಆರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ನಾಯಕತ್ವದ ನಿಜಾಮನ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಯು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು.

ಟೀಪುವನ್ನು ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮಳವಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರ ನಡೆದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದವು. ಟೀಪು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಗೆ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ, ಟೀಪು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ

ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಡಿದನು. ಇವನ ಮರಣದೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ರಾಜತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಸೇನಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ಜಯಗಳಿಸಿದರು.

ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ (1813–1823)

ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ತರುವಾಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ಮುಖ್ಯನಾದವನು. ಇವನು 1813ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತೆಯು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸೇರಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಅರಾಜಕತೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದವು.

ಆಡಳಿತದ ವಿವಿಧ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಆಡಳಿತ ರಂಗದ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದ ಮನ್ರೊ ಮತ್ತು ಜೆಂಕಿನ್ಸರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಮೊದಲಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗವು ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನವಾಗದೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ. ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಕೆಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.

ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಖಾಯಂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಏರ್ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಕಂಪನಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟರಿಗೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆದರೆ

ಅವನ ಮನವಿಗೆ ಕಂಪನಿಯ ಡೈರೆಕ್ಟರರು ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. 1822ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಟೆನೆನ್ಸಿ ಕಾಯಿದೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. 1820ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಮನ್ರೋ ರೈತ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟೋನನು ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕಂದಾಯವನ್ನು ಭೂಮಾಪನದ ಅನಂತರ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ (1828–1835)

ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಕನು 1828ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಇವನು ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ ಇವನನ್ನು ಉದಾರವಾದಿ ಆಡಳಿತಗಾರನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬಿದವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬೆಂಟಿಂಕನು ಮದ್ರಾಸಿನ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ಅಪಯಶಸ್ವಿಯಾದರೂ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ತರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಬೆಂಟಿಂಕನು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಕಂಪನಿಯ ಬೊಕ್ಕಸ ಬರಿದಾಗಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಸಾಲ ಸೋಲಗಳು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದವು.

ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕನು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ನ್ಯಾಯಾಂಗವು ವಿಳಂಬ, ವೆಚ್ಚಕಾರಕ ಮತ್ತು ಅನಿಶ್ಚಯತೆ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಡಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಬೆಂಟಿಂಕನು ಈ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಇವನು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ಸರ್ಕ್ಯೂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದನು.

ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಅನರ್ಹರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತಾಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ತೀರ್ಮಾನವು ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉಳಿತಾಯಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಇವನು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. 1832ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೂರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಐರೋಪ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಗೌರವಯುತ ಭಾರತೀಯರ ಸಹಾಯವನ್ನು ನ್ಯಾಯವಿತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆಯ ಲೆಂಬುದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸೇವಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಬಗೆಗೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೆಂಟಿಂಕನು ತಿರುಗು ಮುರುಗು ಮಾಡಿದನು. ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನಿಗೆ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅವನು ಐರೋಪ್ಯರನ್ನೇ ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇಮಕವು ವೆಚ್ಚಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ವೇತನಕ್ಕೆ ಅದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಹರಡುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯರು ಗುಮಾಸ್ತೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಂಟಿಂಕನು ತನ್ನ ಉಳಿತಾಯದ ಅಂಗವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಕೇವಲ ಗುಮಾಸ್ತೆಯ ಹುದ್ದೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೂ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು 1833ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾರತೀಯನು ಬೆಂಟಿಂಕನನ್ನು ಉದಾರವಾದಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣವಾದಿಯೆಂದು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ದತಿಯ ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ಠಕ್ಕರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದುದು ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಸತಿ ಅಥವಾ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಆಗ ಗಂಡಂದಿರ ಶವದೊಡನೆ ಸುಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1829ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಟಿಂಕನು ದೃಢವಾದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ಅಮಾನುಷ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇದಿಸಿದನು. ಕಾನೂನೊಂದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಬಾಹಿರವೆಂದು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು.

ಬೆಂಟಿಂಕನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದುದು ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. 1813ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಕಾಯಿದೆಯು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪುನಚ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಕಂಪನಿಯ ಸರ್ಕಾರವು ಇದನ್ನು ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಹಣವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. 1823ರಲ್ಲಿ ಆಡಂಸ್ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

1834ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಕಾನೂನು ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಾದಿಗಳು ಪ್ರಬಲರಾದರು.

1835ರ ಮಾರ್ಚ್ ನಿರ್ಣಯದ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಂಟಿಂಕನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಹರಡುವುದು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು. 1835ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಟಿಂಕನು ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜ್ (1844–1848)

ಹಾರ್ಡಿಂಜನು ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಿರುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಿದನು. ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಸುಂಕಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದನು. ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದನು. ಸೈನ್ಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಪುರಾತನ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ಓರಿಸ್ಸಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶದ ಗೋಂಡ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನರಬಲಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ (1848–1856)

1812ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ 1848ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ 35ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು.

ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ಹಲವಾರು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದನು. ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಅವರ ಆಶ್ರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ರಾಜ್ಯವು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಂಪನಿಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದವರಲ್ಲಿ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಹೆಸರು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಇವನ ಎಲ್ಲ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಮೂಲ ಮಂತ್ರ. ಇವನ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಗುರಿ ಆಡಳಿತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡುದುದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ನಿಯಂತ್ರಣ ಪದ್ಧತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲಿನ ನೇರ ಹತೋಟಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕಮಿಷನರ್ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಅನುಕೂಲವೆಂದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಉಳಿತಾಯ. ಇದು ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ, ದಂಡಾಧಿ ಕಾರಿಯ, ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯು ಮತ್ತು ಕಂದಾಯದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು.ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ದುರಾದೃಷ್ಟಕರವಾದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಜನತೆಯನ್ನು ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದುದು.

ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ ದೂರವಾಣಿ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತನು. ಮೊದಲ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವು 1853ರಲ್ಲಿ ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಥಾಣೆಗಳ ನಡುವೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. 1854ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತವನ್ನು ರಾಣಿಗಂಜ್ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಯೊಂದಿಗೆ ರೈಲು ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಲಾಯಿತು. ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೂರವಾಣಿ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

1853ರಿಂದ 1856ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ 4000 ಮೈಲಿಗಳಷ್ಟು ತಂತಿ ಮಾರ್ಗವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖ ಈ ನಗರಗಳು ತಂತಿ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪಡೆದವು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೊರತೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಕೃಶವಾಗಿ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುದುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುಲು ಸಂಸತ್ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರೋಲಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಸರ್ ಚಾರ್ಲಸ್‌ವುಡ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪದ್ಧತಿಯ ಪುನವ್ಯರ್ವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಯೋಜನೆಯು 1854ರ ವುಡ್ ವರದಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಈ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಸರ್ಕಾರದ ಮೊದಲ ಗಮನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದ ವಿಷಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವರದಿಯು ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ

ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ವಿಷಯವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ವುಡ್ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಶೃಂಗಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಂಡಳಿಗಳಾಗಿರ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತೇ ವಿನಃ ಬೋಧಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿರ ಬಾರದು ; ಕಾಲೇಜುಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸಹ ಸಂಯೋಜನೆ ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಡಿಗ್ರಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. 1857ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದು, ಅದೇ ವರ್ಷ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.

ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿವಾದಿ, ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾದ, ಪ್ರತಿವಾದ ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ. ಇದರಿಂದ ಪಾರದರ್ಶಕ ಗುಣವು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಡಾವಳಿಗಳು ಸರಳವಾಗಿರಬೇಕು. ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವಂತಿರಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಮಿಲ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದನ್ನು ರಾಜಾರಾಂ ಮೋಹನರಾಯ್ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಮಿಲ್‌ನ ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಂಡವು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಕಾನೂನಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬಂದವು. ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳು ದಾಖಲೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಕರಣದಿಂದ ಜನರಿಗೆ

ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಗಳಾ ದವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅನೇಕ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಬದಲಾದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಜಮೀನಿನ ಹಕ್ಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಬಾಯಿ ಮಾತುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ತಗ್ಗಿದವು. ಲಿಖಿತ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ಬಂದವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಾಯಿ ಮಾತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಚನ ಬದ್ಧತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈಗಲೂ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಬಾಯಿಮಾತಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿರೀಕರು, ಗುರಿಕಾರರು, ವರನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ವಧುವಿನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ವೀಳ್ಯೆದೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಣೆ ಮಾತುಗಳು ಕೂಡಾ ವಚನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅದು ನ್ಯಾಯದ ಒಂದು ವಿಧಾನ. ಇದು ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೈಭಾಷೆ ನೀಡುವುದು, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಮಾತು ಹೇಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಪರಿಕ್ರಮಗಳು ಲಿಖಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೌಂಟ್ ಸ್ಟುವರ್ಟ್ ಎಲ್ಫಿನ್ಸ್ಟನ್ ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ (1819-27) ಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬೆಂಥಮ್‌ನ ರೀತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ರಾಯತ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಮತ್ತು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗಳು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದ್ದವು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮೀಷನರ್ ಹುದ್ದೆಯು ಇದ್ದು, ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮಿಷನರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನು ಆಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಫಿನ್ಸ್ಟೋನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ. ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಫಿಸ್ಟನ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ : (ವಿವೇಕ ರೈ, ಸಂ., 1987).

"ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಿಲ್ಲದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪತಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ವೈಸರಾಯಿಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರ್ಣ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇಶ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ನಾಯಕರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಈ ವಿಷಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕುದೇನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದಂತೆ ಕಲ್ಲೆಕ್ಟರ್ ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ವಿದಿತವಾಗಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ದಿಲ್ಲಿ. ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವೈಸರಾಯಿಗಳು. ಸಿಂಹಾಸನ ಅವರ ಬೋಳು ಕುರ್ಚಿ. ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ನಾಯಕರಾದರೂ ಆ ದಿನದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಜರಿ ಮುಂಡಾಸುಗಳೂ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಗಳೂ ಅಂದಿನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೆರಕೆಯಾಗಿದ್ದವು. ವಿಶ್ವ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಡೀಗತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ತಿಳಿದ ಗಾಢಾನುಭವದ ನಟನೆಯಿಂದ ಸಾಹೇಬರು ಆಸೀನರಾಗಿದ್ದು, ಕುರ್ಚಿಯಿಂದಲೆ ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಭಾಷಣದ ವಿಷಯುವನ್ನಿಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವಿಂದು ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದೆ. ಅದನ್ನಿಂದು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಪರಮಾತ್ಮ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪೂರ್ವಖ್ಯಾತಿಯೇ ಹಾಗಿದೆ. ಎಂದೆಂದು ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿಯಾಗುವುದೋ ಅಂದಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಭೂಭಾರವನ್ನಿಳಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ, ಎಂದೆಂದೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯುವು ಉತ್ಕಟವಾಗುವುದೋ ಅಂದಂದುದಂತೆ ಕಲ್ಲೆಕ್ಟರ್ ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ವಿಧಿತವಾಗಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ದಿಲ್ಲಿ. ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರೆ ಇಲ್ಲಿಯ

ವೈಸರಾಯಿಗಳು. ಸಿಂಹಾಸನ ಅವರ ಬೋಳು ಕುರ್ಚಿ. ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ನಾಯಕರಾದರೂ ಆ ದಿನದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಜರಿ ಮುಂಡಾಸುಗಳೂ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಗಳೂ ಅಂದಿನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೆರಕೆಯಾಗಿದ್ದವು. ವಿಶ್ವ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಡೀಗತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ತಿಳಿದ ಗಾಢಾನುಭವದ ನಟನೆಯಿಂದ ಸಾಹೇಬರು ಆಸೀನರಾಗಿದ್ದು, ಕುರ್ಚಿಯಿಂದಲೆ ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಭಾಷಣದ ವಿಷಯುವನ್ನಿಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವಿಂದು ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದೆ. ಅದನ್ನಿಂದು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಪರಮಾತ್ಮ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪೂರ್ವಖ್ಯಾತಿಯೇ ಹಾಗಿದೆ. ಎಂದೆಂದು ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿಯಾಗುವುದೋ ಅಂದಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಭೂಭಾರವನ್ನಿಳಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ, ಎಂದೆಂದೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವು ಉತ್ಕಟವಾಗುವುದೋ ಅಂದಂದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಆತ್ಮಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೈಸರನೆಂಬ ದಾನವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಹಿಟ್ಲರ್ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಮರ್ದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ತಮಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಂದು ಭಾರತ ನಿವಾಸಿಗಳು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡಿಗರಂತೂ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಎತ್ತಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರವು ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಧರ್ಮದ, ದೇವರ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಏನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಧರ್ಮ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯದ ಶಸ್ತ್ರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಬದುಕಿರುವೆಂದರೂ ಸರಿ. ಹಿಟ್ಲರನು ಗೆದ್ದರೆ, ಈಗ ಇರುವುದೂ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತವೆ. ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಹೊರಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೇಗಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಉತ್ತು ಬಿತ್ತಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುವ ಬೇಸಾಯುಗಾರರು ಕಾಡಿನ

ಪಾಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಔದಾರ್ಯದ ದುರುಪಯೋಗದಿಂದ ಆಳರಸರನ್ನು ಯದ್ವಾತದ್ವ ಟೀಕಿಸಿ ಮಾತಿನ ಬಾಣ ಹೊಡೆಯುವ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಹಿಟ್ಲರನು ಫಿರಂಗಿ ಬಾಯಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಂಭವ ಲೇಸೇ ? ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿ ಲೇಸೇ? ಜನರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಎನಮತವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಬೇಕು. ಸಂದೇಹಾತ್ಮರನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕು. ಮತಭೇದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಯುದ್ಧ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ ಹೊಂದಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಟೀಕೆಗಳು ... ಚಳವಳಿಗಳು ... ಸದ್ಯ : ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹತ್ತು ಸಮಸ್ತರು ಏನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉತ್ತರವಲ್ಲದೆ ಎರಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ – ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಂಶಯವಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಯಾರು ದೇಶಭಕ್ತರೋ ಅವರೆಲ್ಲ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಲೇಬೇಕು; ನೆರವಾಗದವರು ವಿರೋಧಿಗಳು – ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳು ! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಭಾಷಣ ವೇದಿಕೆಗೆ ಬಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮಾಜಿ ಅಧಿಪತಿ ಉಮಾಕಾಂತ ರಾಯರಿಗೆ ಸ್ಟೋನ್ ಸಾಹೇಬರ ಮಾತೇ ವೇದವಾಕ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದ ವೇತನವನ್ನು ಯುದ್ಧ ನಿಧಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಕರತಾಡನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಡಿದರು.

ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಹಿಟ್ಲರನನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಫಸ್ಟೋನ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಧಿಕಾರದ ರೂಪವನ್ನು ಟೀಕಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಭಾರತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇನು. ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದರು ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರಣವು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಮೆಕೆಂಜಿಯು ಬೆಂಟಿಂಕನ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಸ್ಥಳೀಯ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಆಡಳಿತವು ಸುಗಮಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ. ಅವನ ವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಧಿಕಾರ, ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮತ್ತು ಕಲೆಕ್ಟರನ ಅಧಿಕಾರ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಮೆಟಕಾಫ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯು ಬರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯಿರಬೇಕೆಂದು. ಪ್ರಭುತ್ವವು ದೇಶೀಯ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು.

ಈ ಕುರಿತಂತೆ ತಾರಾಚಂದ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಹಾಬರ್‌ಸನ್‌ರವರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಜನತೆಗೆ ಲಭಿಸುವ ನ್ಯಾಯದ ಮಟ್ಟವನ್ನು, ನಾವು ನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಸಮತೂಕ ಹಾಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ತೆರಿಗೆಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಕಡಿಮೆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಇಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ದೇಶೀಯ ರಾಜರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಧೀನ ಮುಖಂಡ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಲಂಚಗೂಳಿತನ ಮತ್ತು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆದುದರಿಂದ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಜನತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾವು ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಲಾ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಗೊಳಿಸಿದ್ದೇವೆ ಹಾಗೂ ಭಾಗಶಃ ಸಾರ್ವಜನಿಕವೇ ಆದ ಮಿಷನರಿಗಳ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ

ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕುಶಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು, ರೈಲು ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕವು ಸುಲಲಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು, ಬಂಗಾರ ಮತ್ತಿತರ ಲೋಹಗಳ ಗಣಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಇತರ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರ ಸಜ್ಜಿತವಾದ ಹತ್ತಿ ಗಿರಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ ತನ್ಮೂಲಕ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಗೆ ನೌಕರಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಟೀ, ಕಾಫಿ, ನೀಲಿ, ಸೆಣಬು, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಮಾನವೀಯತೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕ್ರಮೇಣ ಮುರಿದು ಉರುಳಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯು ಕೂಡ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭಾವವು ಹಬ್ಬಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಿತವಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕಾಬ್ಡನ್‌ರವರು ಭಾರತದ ವಿಷಯವಾಗಿ 1858ರ ಮೇ 16ರಂದು ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು :

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಮನೋಭಾವವು ಕೆಡುವ ಬೆದರಿಕೆಯಿವೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುವಿನ ಮತ್ತು ಕಟುಕನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವು ಅಧಃಪತನ ಹೊಂದದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ತಮ್ಮ ಏಷ್ಯಾ

ಖಂಡದ ಜಯಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶಾಕ್ರಮಣಗಳಿಂದ ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಕರು ಹಾಗೂ ರೋಮ್‌ನವರು ಲಂಚಗುಳಿಗಳು ಅನೈತಿಕರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನಮಗೂ ಅವರಿಗಾದಂತಹ ಆದರೆ ಬೇರೆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ವಿಪತ್ತು ಅಂಟಲಾರದೇ?

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 1857ರ ಬಂಡಾಯವು ಬ್ರಿಟೀಷ್‌ರನ್ನು ತಲ್ಲಣಿಸಿತಲ್ಲದೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಅವರು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇದರ ಫಲವು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆಶ್ರಿತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಭಾರತ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣವು ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಂಶವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ರವರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಆ ಅಧಿಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಕಾರೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಹಾಗೂ ಯಾವ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಾದರೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮೊಟಕು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 1891ರ ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳು (ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಗಳು) ಕೇವಲ ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಮಿತಿಗಳು (ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕಮಿಟಿಗಳು) ಎಂದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಯಾವ ಸೋಂಕೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಷೆಡ್ಯೂಲ್ಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಗಾಂಧಿಯವರು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ (ಸತ್ಯಶೋಧನೆ, 122-125 : 209).

ಆಗ ಪೋರಬಂದರದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು (ಪೋರಬಂದರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದಿತು). ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಣಾ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಮೇರ (ಅಲ್ಲಿನ ರೈತರ ಹೆಸರು) ಜನರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ನಾನು ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟರನ್ನು (ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿ) ನೋಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ದೇಶೀಯ ನಾದರೂ ದರ್ಪದಲ್ಲಿ ಸಾಹೇಬನಿಗಿಂತ ಒಂದು ಕೈ ಮೀರಿದವನೆಂದು ತೋರಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆತನ ಕಾರ್ಯಕುಶಲತೆಯಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಉಂಟಾದಂತೆ ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಾ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇನೋ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಫಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮೇರರ ಹೊರೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿದಂತೆ ಕೂಡ ನನಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ರಾಜ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಷ್ಟು ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನಾರೂ ಇಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ನನ್ನ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಗೆ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗಿದ್ದ ಪ್ರೇಮವೇ ಮೂಲ ವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ನನಗೆ ಈಗ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವ ಗುಣವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಕಪಟದಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ನೇಟಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಡ್ ಸೇವ್ ದಿ ಕಿಂಗ್ (ದೇವರು ದೊರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ) ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನೂ ಜೊತೆಗೆ

ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೋಷಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೆನು.

ನಾನು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಡೈಮಂಡ್ ಜ್ಯೂಬಿಲಿ (ಅರವತ್ತು ವರ್ಷದ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಶಾಂತಿ)ಗಾಗಿ ಸನ್ನಾಹವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರಾಜಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದ ಸಭೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಕರೆದರು. ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದೆನು. ಆದರೆ ಈ ಉತ್ಸವವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಡಂಬರದ ವಿಷಯವೆಂಬ ಸಂಶಯವು ನನಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಇತರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚಲು ಮಾಡಿದುದೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದು ನನಗೆ ಬಹು ದುಃಖವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಸರಿಯೊ, ಅಲ್ಲವೊ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯುಂಟಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಭಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಿರುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು.

ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು ಒಂದಾಗಿದ್ದಿತು. ಡಂಭಾಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅನೇಕರು ಅಂಕುರಾರೋಪಣದ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ನಾನು ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು ಒತ್ತಾಯದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡತಕ್ಕದು. ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟೆನು. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನರು ನಕ್ಕರೆಂದು ನನಗೆ ಎಲ್ಲೋ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆನಪಿದೆ. ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ನೆಟ್ಟೆನೆಂದೂ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೀರೆರೆದು ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದೆನೆಂದೂ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಆಂಗ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದೆನು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನ (ಶಿಕ್ಷಣ ವಿದ್ಯಾಲಯದ) ಹುಡುಗರಿಗೂ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ನೆನಪಿದೆ. ಆದರೆ ಇದೇ (ಜೂಬಿಲಿಯ) ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೋ ಅಥವಾ ಏಳನೆಯ ಎಡ್ವರ್ಡರ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೋ ಎಂಬುದು ಮರೆತು ಹೋಗಿದೆ. ಕೆಲವು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಈ ಹಾಡು ನನಗೆ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಅಹಿಂಸಾತತ್ವವು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನಾನು ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಗರೂಕತೆಯುಳ್ಳವನಾದೆನು. ಆ ಹಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೊರಕದಂಥ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೇನೋ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಕಲಿತಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಗಳ ಪಾಠವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಾವಿರ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಸ್ತುವೆಂದು ಹೇಳದವರಾರು?

ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ತವರುಮನೆಗಳಾದ ಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ, ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬನ್ನಿ.

ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೊಡೆಯುವುದು ಲೇಸು ಎಂದು ನಾನು 1920ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನವಯುವಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಲಹೆಯ ಮೂಲವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರಿಗೆ ಈಗ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು.

ತಾನು ಅಮಲ್ದಾರರಾಗಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಏನಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ನವರತ್ನ ರಾಮರಾಯರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಇದ್ದ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ವರೂಪವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ (ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳು, 1983, ಪು. 272–73).

1. ಅಮಲ್ದಾರರಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನವರು ಜಮೇದಾರರು.
2. ಜಮೇದಾರರು ಸ್ಟೇಷನ್ ಡೈರಿಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು.
3. ಕೇಸು ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳು ಅಮಲ್ದಾರರಿಗಿದ್ದವು.
4. ಅಮಲ್ದಾರರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರಿಗಿತ್ತು.
5. ಜಿಲ್ಲಾ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರು ತಮಗೆ ಅನಿಸಿದರೆ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಕೇಸನ್ನು ಕಮಿಟ್ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು.

ಹಾಗೆಯೇ ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದ ಬೆಂಟಿಂಕ್ "ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಮೆನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ರೆವಿನ್ಯೂ" ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಲು ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಉಪ ಸಮಿತಿಗಳಿದ್ದವು. ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರು ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಇದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆ, 1928, ಪು. 110).

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಕರಾರಿಲ್ಲ. ತಕರಾರು ಹುಟ್ಟುವುದು ನ್ಯಾಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ಶಾಸನಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ಘನತೆಗೆ ಭಂಗ ಬಂತೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಎತ್ತಿದಾಗ, ಆಗ ದೂರು ಮಾಡುವವನೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸುವವನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡುವವನೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಇರುವುದು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ. ಆದರೂ ಈ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ದ್ವಿಸ್ಥಾನೈಕ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ

ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಅಧಿಕಾರ ಪದವಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ದ್ವಿಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸತಕ್ಕವರು ಅತಿಶಯುವಾದ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ನಿಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಥಾ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭವೂ ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಂದರ್ಭವೂ ಒಂದೇ ತೆರದವಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದವು. 1) ಕೋರ್ಟಿನ ಕೆಲಸ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನ ಅಥವಾ ಕೆಲಮಂದಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಿತಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಶಾಸನ ಸಭೆಯದು ಪ್ರಜಾಸಮಸ್ತದ್ದು. 2) ಕೋರ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಯಲ್ಲ. ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. 3) ಕೋರ್ಟುಗಳು ಇತರರು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಧಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶನೆ (Appeal and Review)ಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದರೋ ತಾನೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಬಲ್ಲದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರ ತೀರ್ಮಾನದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ತೀರ್ಮಾನವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನ್ಯಾಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆರಡರ ಸ್ವಭಾವಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನ್ಯಾಯಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸರಿ ಹೊಂದುವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೂ ಶಾಸನಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲಾಗದು. 2) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳೂ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದುವೇ.

ಹಾಗೇ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮನ್ನಣೆ ತೋರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದು ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಹಿತಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಗೌರವ ತೋರುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರಕನ (ಅುಣುದಜಟಿ) ಕರ್ತವ್ಯವಾಗು ತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕನ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತನಿಗೂ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅವನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ

ಗೌರವ ದೊರೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತವಾದರೂ, ಆ ಗೌರವದ ಅಪೇಕ್ಷೆ 1) ಕೋರ್ಟುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ, 2) ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಆ ಗೌರವದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನ್ಯಾಯಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಶಾಸನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗುವಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಾನುಕೂಲಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಶಾಸನ ಕರ್ತರೂ ನಡೆಸುವ ವಿಚಾರಣೆಗಳೂ ಮಾಡುವ ತೀರ್ಮಾನಗಳೂ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ನಿರ್ಭಯವೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಯಾರೊಬ್ಬರ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಮಾತಿನಿಂದಾಗಲಿ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರುವಂತಾದರೆ, ಅಥವಾ ಜಡ್ಜಿಗಳ ಅಥವಾ ಶಾಸಕ ಸದಸ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಭೀತಿಯೋ ಶಂಕೆಯೋ ತಲೆದೋರುವಂತಾದರೆ, ಅಂಥ ಲೇಖನ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ರೆಸಿಡೆಂಟರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದ್ದಾಗ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಮೇತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ "ಕೋಟೆ ಮನೆ" (1991) ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಸಭೆಯ ಇದಿಷ್ಟನ್ನೂ ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಒಬ್ಬ ಆರೋಗ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಒಬ್ಬ ಸಹಾಯಕ ಆರೋಗ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದರ ಪೂರ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬನ್ ಪಾರ್ಕಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಳೆ ಮದರಾಸು ರಸ್ತೆಯ ವಿವೇಕಾನಂದ ಆಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯನ ಗುಡಿಯವರೆಗೆ ಇದ್ದದ್ದು ದಂಡು ಪ್ರದೇಶ. ಅದು ಮೈಸೂರಿನ ರೆಸಿಡೆಂಟರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು (Civil and Military Station)ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ನಗರಾಡಳಿತ ಅಲ್ಲಿಯದೇ ಬೇರೆಯದಾಗಿತ್ತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಸಭೆಯ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆರೋಗ್ಯ (General Health) ಪಾಲನೆಗೆಂದು ಎಂಟು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಮಲೇರಿಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಮಲೇರಿಯಾ ವಿಭಾಗದ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲೊಂದಾದ ಪಡುವಣದ ಕೆಂಪಾಪುರದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹಾಕಲಾಗಿದ್ದಿತು. ನನ್ನ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬ ದಫೇದಾರ ಮತ್ತು ಎಂಟೋ ಹತ್ತೋ ಆಳುಗಳಷ್ಟೆ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರುಗಳಿಗೆ ಈ ಮಲೇರಿಯಾ ವಿಭಾಗವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಒಣಭಾಗವೆಂದೇ ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತೇವವಿಲ್ಲದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ "ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ" ವರ್ಗ (1881ರಲ್ಲಿ) ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದೆರಡು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ (1973, ಜ್ಞಾಪಕ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ, ಸಂ. ಪು. 6):

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಕಾರ್ಯಪಟುತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವರು ಮಹಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರೆಂದು ನಾನು ಮನಸಾರೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

1910–11ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಕಾಟ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಮಹಮಡನ್ ಅಸೋಸಿ ಯೇಷನ್ ಒಂದು ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ವಾಚನಾಲಯಕ್ಕೆ (Reading Room) ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯ ಚಾಲಕರು ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರು. ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್

ಸಾಹೇಬರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಜಾಗ ಬಿಡದೆ ಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದ್ರವ್ಯ ಶೇಖರವಾದದ್ದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವೂ ಆಯಿತು. ಇದು ಅವರಿಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡವಾಳ.

ಅಬ್ಬಾಸ್‌ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರು ಮೊದ ಮೊದಲು ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೋ, ಎಕ್ಸೈಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೋ ಚಾಕರಿ ಮಾಡಿದ್ದರಂತೆ. ಆಮೇಲೆ ಆ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚೌಬೀನೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು.

ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರು ಮೈಸೂರಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಣಪತಿ ಗಲಭೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ. ಆ ಗಲಭೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಚಾಕರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದಿತು. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದವರು ರಂಗನಾಥರಾವ್ ಸಾಹೇಬ್ ಎಂಬುವರು. ಬಹುಶಃ ಅದು ಇಂಡಸ್ಟ್ರೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯ ಯಾವುದೋ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆಂದು ಜ್ಞಾಪಕ.

ಒಂದು ಸಾರಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಂದು ಮಸೂದೆ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡುಗಳ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ಆ ಮಸೂದೆಯ ಉದ್ದೇಶ. ಅದು ಕೂಡದೆಂಬುದು ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್‌ರವರ ವಾದ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡಿನ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗಿದ್ದವರು ಬಿ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯವರು. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮಸೂದೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಚ ಹೀಯಾಳಿಸಿದರು. ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್‌ರು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಎದ್ದರು.

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಮಸೂದೆಗೆ ವಿರೋಧ ಹೇಳಿದ ನಾನು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡಿನ ಕೆಲಸದ ಅನುಭವ ನನಗಿಲ್ಲ

ಎಂದು ಹೇಳಿದರಲ್ಲ, ಒಬ್ಬ ಮಹನೀಯರು ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಹುಣಸೂರಿನಿಂದ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ಮೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಡಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಸಾಫರ್ ಬಂಗಲೆ ಇದೆಯಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಈ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಎಷ್ಟು ಸಲ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ ? ಅದರ ಚಾವಣಿಯ ಹೆಂಚು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಂದ ದುರಸ್ತಿಲ್ಲದೆ ಇದೆ. ಎಷ್ಟು ಹೆಂಚುಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆಯೆಂದು ಈ ಮಹನೀಯರು ಎಣಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಕಾಕನ ಕೋಟೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕೂಲು ಕಟ್ಟಡ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿದೆಯಲ್ಲ – ಇವರು ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಲ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ ? ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹಳ್ಳಗಳಿವೆಯಲ್ಲ – ಈ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟರು ಆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಓಡಾಡಿದ್ದಾರೆ ? ಅವರು ಹಳ್ಳಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ? ನೋಡಿ ಏನು ಮಾಡಿದರು?

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದ ಅಥವಾ ಇರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತಪಶೀಲು ಸಹಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್‌ರು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟರಾಗಿ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿದರು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ಬೆಳಗಾಗ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಪಟ್ಟಣದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ಅವರು ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಸಾಹೇಬರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಊರಿನ ತನಿಖೆ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಈಗ ಇರುವ ಸಿಟಿ ಮಾರ್ಕೆಟ್ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪ್ರಜಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಬದಲು ಹೇಳರು.

"ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯುವ ಕಾಲ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟ ಬರುತ್ತದೆ. ದಿನೇ ದಿನೇ ಆ ಕಷ್ಟ

ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅವರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಬೇರೆ ಜೀವಿಕಾ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂಥ ಜೀವಿಕಾವೃತ್ತಿ ಕ್ಷೌರಿಕನದು. ಈಗ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೋಟೆಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ನ ವಿಕ್ರಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ನಿಯಮಪಾಲನೆ ಈಗ ಅಸಾಧ್ಯ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೋಟಲಿಡಬಹುದಾದರೆ ಅವನು ಕ್ಷೌರದ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಇಡಬಾರದು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷೌರಶಾಲೆ ಎಂದು ಬೋರ್ಡು ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಬಹುದು. ಒಂದು ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ಜೀವನವಾಗದೆ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗಂಡಸರೇ ಏಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದು ಕ್ಷೌರಶಾಲೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ಅದು ನಮ್ಮ ಮಡಿ ಆಚಾರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೈ ಸೋಕದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು." ಎನ್ನುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಧೋರಣೆಯು ಆಗಿನ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಾದದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು ಹೀಗಿವೆ (2006, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು. 36–43).

ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲೇ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಯಿ ತೆಂಬ ವಿಷಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಾರದು. 1881ರಲ್ಲೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

1799 ಮತ್ತು 1881ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಂಡ ರೀತಿ, ಒಡೆಯರ ಮನೆತನವನ್ನು ಒಂದು ಆಳುವ ವಂಶವೆಂದು

ಇದ್ದ ನಂಬುಗೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಆಘಾತ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು . ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸ್ವತಃ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಒಡೆಯರ ವಂಶ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಲು ಒಡೆಯರು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಬಗೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅತೀವ ವಿಶ್ವಾಸ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳು ತೋರಿದ ಉದಾರ, ಅನುಕಂಪ, ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ.

ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಕಂದರ ಹೇಗೆ ಆಳುವ ಮನೆತನದ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೇ ಸಂಚಕಾರ ತರಬಲ್ಲುದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು 1831ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಗರ ರೈತ ದಂಗೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪಾಠ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಮಹಾರಾಜರ ಕೈಕಟ್ಟಿತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. 1881ರ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತವಾದ ನಿರೂಪವೂ ಇದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು ರಾಜಶಾಹಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಮುರಿದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಇದೇ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಜಶಾಹಿಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಬಗೆಗಿನ ಭಯವೂ ಹೇರಳವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರು ಬಹಳ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು : ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಬಲ ಜನರೊಡನೆ ಸಖ್ಯ ಬೆಳೆಸಿ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವರ ಬೆಂಬಲ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಎರಡು : ಬ್ರಿಟೀಷರು ವಿಧಿಸಿದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಈ ಕೆಲಸ ಸಾಧಿಸಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಸಂಭವನೀಯ ಅಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು.

ಆದರೆ ಚಾಣಾಕ್ಷರಾದ ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಲು ಅವರು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಬಗೆಹರಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ನೀಡಿದ ವರದಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಏರ್ಪಾಟಿನಿಂದ ರಾಜಶಾಹಿ ಎರಡೂ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗದಿದ್ದು, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರದ ಹತ್ತಿರ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ವರದಿ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿಸಿ ಸಂತೈಸುವುದರಿಂದ ನಾಯಕಗಣವೂ ಅಸಮಾಧಾನ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಕೇಳಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ವರದಿಯನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯು, ರಾಜಶಾಹಿಯ ರಾಜಕೀಯ ತುರ್ತಿನಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿಂದ ರೂಪು ತಳೆಯಿತು. ಈ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕೃತ ಹೆಸರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ರೈತರ ಮತ್ತು ವರ್ತಕರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ (The Assembly of the Representative Raiyats and Merchants from All the Taluks of The Mysore State)

ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮತ್ತು ವರ್ತಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಮೀಸಲಾಗಿಡಲಾಯಿತು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಈ ವರ್ಗಗಳೇ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಜಾ ಸಮೂಹದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶಕ್ತವರ್ಗಗಳು.

1887 ಮತ್ತು 1891ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆಗಳು ಪುರಸಭೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಕಳಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟವು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೂ ಕಂದಾಯ ತೆರುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರು, ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಲು 1887ರಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ರೂ. 100ಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪದವಿಯಿದ್ದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ 66 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ 50 ಜನರು ಅರ್ಹರಾದರು. ಚುನಾಯಿತ ಸಭೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ರಾಜಶಾಹಿಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸುಳ್ಳಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಭೆ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸವಲತ್ತುಗಳು, ನಂಬಿಕೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದೇ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಗುರಿ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಚಿಸಿತು.

ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಸದಸ್ಯರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಾನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿ, ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಭಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಜಶಾಹಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶ ಕೂಡ ಇದೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗವರ್ನರೊಬ್ಬರು ಈ ಸಭೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ "ಸಂವಿಧಾನ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಹಾಕಿದ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ, ಚುನಾವಣಾ ತತ್ವದ ತೋರ್ಪಡಿಕೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ್ದು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

1903ರಲ್ಲಿ (ಸಭಾ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ 23 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ವಿಭಿನ್ನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ, ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿರೋಧವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಸಹಾಯಕ ವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಮಾವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ವಿವಿಧ ಸದಸ್ಯರು, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ಕಲೆತು ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಪ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಸಭೆ ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ, ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಛಿದ್ರ ಮಾಡಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರುದ್ಧ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. 1930ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಎಚ್.ಎಸ್. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿಯ ವರು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ (2006, ಹೋರಾಟದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ಪು. 13–23):

ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿ, ಪೋಲೀಸರಿಗೂ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೂ ಆದ ಘರ್ಷಣೆಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಗಳು, ಗಣಪತಿ ಗಲಾಟೆ, ತಿಲಕರ ಪುಣ್ಯದಿನದ ಹರತಾಳ, ದೇಶೀಯ ಶಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ತಗಡೂರು ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಪತ್ರಿಕಾಶಾಸನಭಂಗ ಚಳುವಳಿ ಮೊದಲಾದವು ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಕೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕೆಲವು ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು. ಇದರಿಂದ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಜನಜಾಗೃತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಿರೋಧ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯಿತು. 03–01–32ರಂದು ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಕೆ.

ವೀರಣ್ಣಗೌಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ, ಇರ್ವಿನ್ ನಾಲಾ ರೈತರ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾದ ಅನ್ಯಾಯವೂ ಅಗಾಧವೂ ಆದ ಕಂದಾಯದ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರೈತರು 60–70 ಮೈಲಿ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಅಠಾರಾ ಕಛೇರಿಗೆ ಬಂದು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ರೈತರ ಶಿಸ್ತು, ಸಂಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಈ ಪ್ರಥಮ ಸಂಘಟಿತ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು.

ಜುಲೈ 1932ರಲ್ಲಿ ತಾಳಕೆರೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರವರನ್ನು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ 6 ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಜನತೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ಚಳುವಳಿಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪ್ರಜಾಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಚುರುಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ 1930ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬಹುಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರು ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ 30 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಐರೋಪ್ಯ ಕಂಪನಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಪದ್ಧನದ ಠೇವಣಿ ಕರಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಲ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಏರಿತು. ದಿವಾನರು ತಾವು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಇತರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಲೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೇ ಹೋದರು. ತನ್ನ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿ ಬಹಳ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳಲು ವಿದೇಶಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

1931ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಚಕ್ರಗೋಷ್ಠಿಯು ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತು. ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಒಂದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವುದೇ ಈ ಚಕ್ರಗೋಷ್ಠಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಪರವಾಗಿ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾರವರು ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೋದರು. ಸರ್. ಮಿರ್ಜಾರವರು ಲಂಡನ್ನಿನಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 1934ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಅಧಿವೇಶನ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಾಗ ದಿವಾನರು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು, ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆ ಬಯಸುವವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪದ್ದತಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಮೂಢತನವೆಂದೂ, ಆ ರೀತಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಗಲಿ ಅವಕಾಶವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು. ದಿವಾನರ ಈ ವಾದಸರಣಿ ಸುಧಾರಣೆ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆಲ್ಲ ನಿರಾಶೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರೈತರನ್ನು ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಲು ಶಾಸಕರು ತೊಡಗಿದರು.

In the wake of the Indian Ordinances ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಎಸ್. ವೆಂಕಟಪತಯ್ಯನವರನ್ನು 1933ನೇ ಆಗಸ್ಟ್ 7ನೇ ತಾರೀಕು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ನೀತಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರು ನೇರವಾಗಿ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಅವರ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಟೀಕಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

1935ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖ ವಾಯಿತು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಬಂದವು. ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷವೂ, ಸ್ಟೇಟ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಗುರಿಯನ್ನು ಜನತೆಯ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಚುನಾವಣಾ ಕಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಧುಮುಕಿದವು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಫೈಜ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರು, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹ್ರು ಅವರನ್ನು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಟೇಟ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಅನುಮಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಬೋರ್ಡ್ ಒಂದನ್ನು ಅದಕ್ಕನುಸಾರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ಚುನಾವಣೆಗೆ ಮುನ್ನ 1937ನೇ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷದ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದು ಕೋಲಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.

1937ನೇ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಗುರುದತ್‌ರವರು ವಿಚಿತ್ರ ಆಜ್ಞೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ, ನಗರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯದೆ ಯಾವ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸಕೂಡದೆಂದು ಪೋಲೀಸ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 45ನೇ ಸೆಕ್ಷನ್ ಪ್ರಕಾರ ಆಜ್ಞೆ ಜಾರಿ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಲು ಸದಸ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ದಿವಾನರು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ (Provincial Autonomy) ಆಚರಣೆಗೆ

ಬಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಮುಖರು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿ ನಲ್ಲಾದರೋ ಶಾಂತಿ ಪ್ರಿಯರೂ, ರಾಜಭಕ್ತರೂ ಆದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಗುಲಾಮರಂತೆ ಯಾವ ಪೌರ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ದುಸ್ಥಿತಿ ! ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾರವರಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರೆಂದರೆ ತಾತ್ಸಾರ ಭಾವನೆ ತಾವು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ದೊಡ್ಡ ರಾಜಕಾರಣಿ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ಬೇರೆ !

ಅಕ್ಟೋಬರ್ 16ನೇ ತಾರೀಖು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಜಾಸಂಯುಕ್ತ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರ ವಿಶೇಷ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದೊಳಗೆ ಕೂಡಲೇ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಬಲ 30 ಇದ್ದದ್ದು ಏಕಾಏಕಿ 130ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.

ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂರವರು ಬಂಧಿತರಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಕೆ. ವೀರಣ್ಣಗೌಡರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. 16ನೇ ತಾರೀಖು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಆರಂಭವಾಗುವ ಮುನ್ನ ದಿವಾನ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಎದ್ದು ನಿಂತ ಒಡನೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ 130 ಸದಸ್ಯರೂ ಶ್ರೀ ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭಾತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಸರ್ಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಈ ಸಭಾತ್ಯಾಗ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಸಲವೆನ್ನಬಹುದು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳುವಳಿ ಯನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ

ನಿರ್ಣಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದುದೆಂದು (Utilitarian)ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರು ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನ ಬರೆದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಂಗರಚನೆಯ ರೀತ್ಯಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾರವರಿಗೆ ಗಾಂಧಿಯವರ ಲೇಖನ ತುಂಬ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಹಂಚಿಸಿ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು, ಪಟೇಲರು ಇದನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಕ್ಕೆ ಓದಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹುಕುಂ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ರೈತರ ಮುಂದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಂತೆಯೇ ಇತರ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇವುಗಳ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಪ್ರಜಾಪರಿಷತ್ತು (States People's Conference) ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ 1928ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜನ್ಮ ತಾಳಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಈ ಶಾಖಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಕ್ರಮೇಣ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಬೋರ್ಡ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕ್ರಿಯಾಸಮಿತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಹರಿಪುರದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟುಗೊಂಡಿತು.

ಅಧ್ಯಾಯ – 9

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಂಚಕೋರ್ಟಿನ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಮುಂಬಯಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಯೊಳಗಿನ ದಿವಾಣಿ ಖಟ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿಕಾಲಿ ಮಾಡುವುದ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಂಚಕೋರ್ಟುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಗಿರಗಾಂವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಶುರು ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ನಂತರ ಮುಂಬಯಿಯ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಈ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಫಿರ್ಯಾದಿಯಿಂದ ಕೋರ್ಟ್ ಫೀ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಿವಾಣಿ ಖಟ್ಲೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ನಿಕಾಲಿ ಮಾಡುವರು. ಈ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೆಚ್ಚಾದ ನಂತರ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಫೌಜದಾರಿ ಖಟ್ಲೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಬರುವುದು.

ಈ ರೀತಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಯ ಇಡೀ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ

ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿರುವರು. ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು ತೋಫು ಗುಂಡುಗಳ ಬಲದಿಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅಂಕುರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಜನತೆಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಜನತೆಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ ಆದರಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಈಗ ಈ ಮುಂಬಯಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಮುಂಬಯಿಯ ಆಡಳಿತವನ್ನೇ ಪರಕೀಯ ಸರಕಾರದ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿರುವರು. ಈಗಾಗಲೇ ಮುಂಬಯಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಿಯಂತ್ರಣದಂತೆ ನಡೆಯಹತ್ತಿದೆ. ಮುಂಬಯಿಯ ಪೊಲೀಸ್ ಡ್ಯೂಟಿಯನ್ನು ಸಹ (ಅಂದರೆ ಶಾಂತತಾ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೇ) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರೇ ಮಾಡಹತ್ತಿರುವರು.

ಈಣ ಪಂಚಕೋರ್ಟು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವುದು. ಇವೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವ ದಾರಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳಾಗಿರುವವು. ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹೋದರೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಿಗುವುದು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಂಬಯಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹಾಲೀ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಶ್ರೀ ಶಹಾ ಇವರ ಆಸ್ತೆಯಿಂದ ಆಯಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಪಟವರ್ಧನ್ ಇವರು ತೆಗೆದಿರುವರು. ಈಗಾಗಲೇ 25 ಮಂದಿ ತರುಣ ಪದವೀಧರರೂ, ಕಾಲೇಜ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೂಡಿರುವರು.

ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನೆ ಶನಿವಾರ ಇಡೀ ಊರಲ್ಲಿ ಹರತಾಳವಾಗುವುದಿತ್ತು. ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಚಳುವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಕಳೆದ 6 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಉತ್ಪನ್ನವು 87 ಕೋಟಿ ರೂ. ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು. ಕಳೆದ ವಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪುನಃ 6245 ಮಂದಿ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿರುವರು.

"ದೇವೀ ಚೌಧುರಾಣಿ"ಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರೀಕತೆ, ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದ ಕ್ಷಾಮದ ಕುರಿತು, ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನಿಸ್ಟರ್ ಹಾಲ್. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಕುರಿತ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಿವೆ (ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ, 1950, ಪು. 23, 27, 31). ಇದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಗಳು ದೇವಿ ಚೌಧುರಾಣಿಯನ್ನು ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿರುವುದು, ಬ್ರಿಟೀಷರ ಯುದ್ಧ ಕ್ರಮ. ಅವರ ಸೈನ್ಯದ ಕುರಿತು ವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಯಿದೆ (ಪು. 119).

ಗ್ರಂಥಕಾರರೇನೋ ಹಳೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿದವರು, ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದ ರುಚಿಯುಳ್ಳ (Of Good and refind taste) ನವೀನ ಪಾಠಕಮಹಾಶಯರು ಇಲ್ಲಿಗೇ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದುವುದನ್ನು ನಿಲಿಸಿಬಿಡುವರೆಂದು ನಾವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಭರವಸೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬಂದವರು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೋದಕೂಡದು. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳುವುವರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಓದಕೂಡದು. ಓದಿದರೆ ಅವರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಹುಟ್ಟಳಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬಾಯಿಗೆ ದರ್ಬೆ ಹಾಕಿ ಸುಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಹುಟ್ಟನುಳುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಓದದಿರಬೇಕು. ಆ ಹಾಳು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹಲ್ಲೂ ನಾಲಿಗೆ ತಿರುಗದೆ ದವಡೆ ಬಾಯಿ ಬಿರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ ! (ಪು. 23) ಇಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ.

"ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಫುಲ್ಲೆಯ ತಾಯಿಗೆ ಜ್ವರವು ಬಂದಿತು. ಜ್ವರವು ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ

ರುವವಳು, ಹೆಂಗಸು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸು, ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಡನಿಲ್ಲದವಳು. ಅವಳು ಜ್ವರವನ್ನು ಜ್ವರವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಸ್ನಾನ, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ. ಅವರೂ ಇವರೂ ಏನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಂಟು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜ್ವರುವ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ನೆಲ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿದಳು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಗಾಂತಕಗಳಾದ ಸ್ಪೆಸಿಫಿಕ್ ಪೇಟೆಂಟ್ ಪಿಲ್ಸ್, ಹಾಲೊವೇಸ್ ಮಹೌಷಧಗಳು, ಜ್ವರಾರಿವಟಿಕ, ಹಿಮಾಂಶುದ್ರವ,

ಅಜೀರ್ಣವಟಿಕ ಮುಂತಾದ ಔಷಧಗಳ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಈಗಿನಂತೆ ವೆಗ್ಗಳಿಸಿ ಪ್ರಚಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡನಿಲ್ಲದವರು ಪ್ರಾಯಃ ಔಷಧಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಫುಲ್ಲೆಯ ತಾಯಿಗೆ ಸಲವಾಗಿ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಕರೆತರುವ ಜನರಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು, ವೈದ್ಯರು, ಡಾಕ್ಟರುಗಳು, ಡ್ರೆಸ್ಸರುಗಳೂ, ಸರರ್ಜ ಮುಂತಾದವರು ಆಗ ಹೇರಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜ್ವರವು ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿತು, ವಿಷಮಿಸಿಕೊಂಡಿತು, ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಫುಲ್ಲೆಯ ತಾಯಿಯು ಸಕಲ ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು." ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಳ್ಳರ ಹಾವಳಿ ಯಾವಾಸೀಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೇಶವೆಲ್ಲಾ ಅರಾಜಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದೌಲತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಇಂಗ್ಲೀಷರ ದೌಲತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಊರಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಸಾವಿರದೇಳ ನೂರೆಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ವರ್ಷದ ಮಹಾ ಕ್ಷಾಮದಿಂದ ದೇಶವೆಲ್ಲಾ ಸುಟ್ಟು

ಹಾಳಾಗಿದ್ದಿತು. ಕ್ಷಾಮವು ಹೋಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ದೇವೀಸಿಂಹನ ಇಜಾರೆ ! ಅವನು ಸರ್ಕಾರದ ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಜಾರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನ ಹಾವಳಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನಿಸ್ಟರು ಹಾಲಿನೊಳಗೆ(West Minister Hall) ಎಡ್ಮಂಡ ಬರ್ಕು (Edmand Burke) ಸಾಹೇಬನು ನಿಂತುಕೊಂಡು ದೇವೀಸಿಂಹನ ಹೆಸರನ್ನು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪರ್ವತದಿಂದುಗಿದುಬರುವ ಅಗ್ನಿ ಶಿಖಿಂರ್ಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲಾಮಯವಾದವನ ವಾಕ್ಯಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಬರ್ಕನು (Burke) ದೇವೀಸಿಂಹನ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅನಂತವಾದ ಕಾಲದ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹೆಂಗಸರು ದೈವವಾಣಿಗೆ ಸಮನಾದವನಾ ವಾಕ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶೋಕದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ! ಇದಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ಬರ್ಕನ ವಕ್ತೃತೆಯನ್ನು (Speeches) ಓದಿದರೆ ಶರೀರವೆಲ್ಲಾ ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಉನ್ಮತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಗುಡ್‌ಲ್ಯಾಡ ಸಾಹೇಬನು ಆಗ ರಂಗಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಕಲೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದನು. ಮಿಲಿಟರಿ ದಂಡು ಅವನ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಕಳ್ಳರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಕುಂಪಣಿ ಶಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಚೋರಿ ದರೋಡೆಗಳಾಗುವುದು ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳ ತೀರದು.

ಹರವಲ್ಲಭನು ಹಣಕ್ಕೆ ಸಲವಾಗಿಯೇ ಹೊರಟನು. ಅದರದು ಬೇರೆ ವಿಧವಾದ ಶೇಖರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುದುದು. ಅವನು ನೆಟ್ಟಗೆ ರಂಗಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಲೆಕ್ಟರನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಕಲೆಕ್ಟರನೇ

ದೇಶದ ಶಾಂತಿರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದನು. ಹರವಲ್ಲಭನು ಕಲೆಕ್ಟರನ್ನು ಕುರಿತು, ಸಿಪಾಯಿಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ದೇವಿಚೌಧುರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಡುವೆನು; ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟರೇನು ಇನಾಮನ್ನು ಕೊಡಿಸೋಣಾಗುತ್ತದೆ ? ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಲೆಕ್ಟರು ಪರಮಾನಂದಿತನಾ ದನು. ಅವನು ದೇವೀ ಚೌಧುರಾಣಿಯು ಕಳ್ಳರಿಗೆಲ್ಲಾ ಯಜಮಾನಿಯೆಂತಲೂ, ಅವಳು ಸಿಕ್ಕರೆ ಮಿಕ್ಕವರೆ ಲ್ಲರೂ ಸಿಕ್ಕರೆಂತಲೂ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ದೇವಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲವನೂ ಅನೇಕ ದಂಡನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು, ಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಾರಣ, ಹರವಲ್ಲಭನಾ ಭಯಂಕರೀ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಹೇಬನು ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ವಿಶೇಷ ಇನಾಮನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಹರವಲ್ಲಭನು ಐನೂರು ಮಂದಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದನು. ಸಾಹೇಬನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲೆಫಟಿನೆಂಟ್ ಬ್ರಾನನ್ ಸಾಹೇಬನನ್ನು ಜತೆ ಮಾಡಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ವ್ರಜೇಶ್ವರನು ಹರವಲ್ಲಭನಿಗೆ ದೇವಿಯು ಬಂದು ಕಾದಿರುವ ಘಾಟಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದನು. ದೇವಿಯು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಭವ ಆದುದರಿಂದ ಲೆಫಟಿನೆಂಟ್ ಬ್ರಾನನ್ ಸಾಹೇಬನು ಕೆಲವು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ದೇವಿಯ ಹಡಗನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಐದು ಯುದ್ಧ ನಾವೆಗಳು ಹೊರಟವು. ಕೆಲವು ಸೈನ್ಯವು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಔತುಕೊಂಡಿರಲು ಹೋದವು. ದೇವಿಯ ಹಡಗು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹರವಲ್ಲಭನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಹಡಗಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಲೇ ದೇವಿಯು ಹಡಗಿನಿಂದಿಳಿದು ಅರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಲು

ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೈನ್ಯವು ನಿಂತವು. ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಹಡಗನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಳೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸಾಹೇಬನು ಎರಡು ಹರಿದಾರಿಯ ದೂರ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾದಿರಲು ಹೇಳಿಟ್ಟಿದ್ದನು (ಅದೇ, ಪು. 108).

ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯಾದ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಅಷ್ಟೊಂದು ಆಡಂಬರ, ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಏರ್ಪಾಡು ! ದೇವಿಯು ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯೇ ಅಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ, ಅವಳ ಆಜ್ಞಾಧಾರಿಗಳಾದ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಯೋಧರುಗಳಿರುವರೆಂದು ಸಾಹೇಬ ಜನರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆ ಯೋಧರುಗಳಿಗೆ ಬರಕಂದಾಜ ಸೈನ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅನೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರಕಂದಾಜ ಸೈನ್ಯದ ದೊಣ್ಣೆಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಕುಂಪಣಿಯ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಓಡಿಹೋದರೆಂದು ಪ್ರವಾದವಿದೆ (ಅದೇ, ಪು. 120). ಇರುವೆ ಸಾಲಿಟ್ಟಂತೆ ಬರಕಂದಾಜ ಸೈನ್ಯದವರು ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ವನದಿಂದ ಹೊರಗಾಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ರುಮಾಲು, ಕರಿ ಕವಚಾ, ಚಡ್ಡಿ, ಬರಿ ಕಾಲು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಕಾಲಿಗೆ ಜೋಡನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ, ಕತ್ತಿ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು, ಬಂದೂಕುಗಳುಳ್ಳವರು ಬಹಳ ಮಂದಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ದೊಣ್ಣೆ. ಅದು ಬಂಗಾಳಿಯವರಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಇರತಕ್ಕ ಆಯುಧ.

ಬಂಗಾಳಿಯವರಿಗೆ ಅದರ ವ್ಯವಹಾರವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಕೈಲಿ ದೊಣ್ಣೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಂಗಾಳಿಯವರು ನಿರ್ಜೀವಿಗಳು.

ಬರಕಂದಾಜ ಸೈನ್ಯದವರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಹಡಗುಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಂದವು ; ದೇವಿಯ ಹಡಗನ್ನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುವು ! (ಅದೇ). ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ

ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಡಗುಗಳು; ಬರ್ಕ್ಲ; ಕಲೆಕ್ಟರು; ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತವು ತಂದು ಕಾಲವು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು:

1. ಹೊಸ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು.
2. ನ್ಯಾಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಾಗಿ ಲಿಖಿತ ಕಾನೂನುಗಳು ಬಂದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಾತು ; ಆಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನದ ರೂಪಗಳು ಬದಲಾದವು.
3. ಕೋರ್ಟುಗಳು ಬಂದುದರಿಂದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಾದವು.
4. ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ.
5. ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪ ನಿಯಮವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ತರಲಾಯಿತು.
6. ಆಡಳಿತ ನೀತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮೇಲೆ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು.
7. ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಕಾಯಿದೆಭಂಗ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.
8. ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ಕಾನೂನುಗಳು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾದವು.
9. ಬ್ರಿಟೀಶ್ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಭಾರತೀಯರ ನಾಗರೀಕತೆ, ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಪರಾಧಿಕ ಸಂಹಿತೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

10. ಬ್ರಿಟೀಷರು ನಿಶಸ್ತ್ರೀಕರಣ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ತಂದರೂ ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನಕಾರರು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿ ಬಳಸಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪರಮಾಧಿಕಾರದ ಒಡಲಿಗೆ ಕಿಚ್ಚು ಹಚ್ಚಿದರು.

ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಭಾರತಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಶರ್ಮ ಅವರು ಮೊದಲು ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಎಂ.ಎ.ಪದವೀಧರರಾದ ಇವರು 1988ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. 1988ರಿಂದ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಿ ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ರೀಡರ್, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈವರೆಗೆ 11 ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಹಾಗೂ 3 ಎಂ.ಫಿಲ್. ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಆಸಕ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು', 'ಸ್ತ್ರೀ ವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆ', 'ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ', 'ಯಕ್ಷಗಾನ' (ಜಾನಪದ ರಂಗಭೂಮಿ) ಮೊದಲಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಶರ್ಮ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ 'ರಾಜಾಭಾಷಾ ಸನ್ಮಾನ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ' (2006), 'ಬಹುಮುಖಿ' ಕೃತಿಗೆ 'ವಿ.ಎಂ.ಇನಾಂದಾರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ' (2006), ಹಾಗೂ 'ಚಾರು ಚರಿತ' ಕಾದಂಬರಿಗೆ 2007ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಇತ್ತಿಚಿಗೆ 'ನಿಶಿತನ ಕೆಂಪು ಡೈರಿ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಕೇಶವ ಶರ್ಮ ಅವರು ಕಾಸಂಸು ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕಾಗಿ 'ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ' ಹಾಗೂ 'ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕಾನೂನುಗಳು' ಈ ಎರಡು ಕಿರುಸಂಶೋಧನಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಭಾರತದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಹಿಂದೆ ಗುರುಕುಲ, ಋಷಿ ಮಂದಿರ, ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಖಾಲೆ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಡಾ. ಶರ್ಮ ಅವರು ವಿವರವಾಗಿ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

978-93-81642-59-7

ISBN 816425979-9